

**Agnieszka FELTER, Ewa FILIPPOVITS, Izabella GRYSZKIEWICZ,
Dorota LASEK-WOROSZKIEWICZ, Lesław SKRZYPCZYK,
Mariusz SOCHA, Jakub SOKOŁOWSKI, Małgorzata SOSNOWSKA,
Jadwiga STOŻEK**

MAPA ZAGOSPODAROWANIA WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN W POLSCE

WG STANU NA 31 XII 2021 R.

TEKST OBJAŚNIAJĄCY DO MAPY W SKALI 1:1 000 000

**Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
Warszawa 2022**

Autorzy:

Agnieszka FELTER, Ewa FILIPPOVITS, Izabella GRYSZKIEWICZ,
Dorota LASEK-WOROSZKIEWICZ, Lesław SKRZYPCZYK, Mariusz SOCHA,
Jakub SOKOŁOWSKI, Małgorzata SOSNOWSKA, Jadwiga STOŻEK

Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy

Konsultacja naukowa:

dr hab. inż. Józef CHOWANIEC,
prof. dr hab. Andrzej SADURSKI

Projekt okładki:

Monika Cyrkiewicz

Akceptował:

Dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego

dr inż. Mateusz DAMRAT

ISBN:

978-83-67197-95-3 (tekst objaśniający)

978-83-67197-96-0 (mapa)

© Copyright by Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2022

Adres:

ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa

tel. (+48) 22 459 2000, fax (+48) 22 459 2001

e-mail: biuro@pgi.gov.pl

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	5
1.1. Cel i metody sporządzenia mapy	5
1.2. Terminologia i akty prawne	8
2. Podział regionalny występowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin	9
2.1. Prowincja platformy prekambryjskiej Europy wschodniej	12
2.2. Prowincja platformy paleozoicznej Europy zachodniej	13
2.3. Prowincja sudecka	15
2.4. Prowincja karpacka	17
3. Charakterystyka właściwości fizykochemicznych i warunków formowania się wód podziemnych zaliczonych do kopalin oraz wód zmineralizowanych i swoistych	20
3.1. Główne typy chemiczne wód	21
3.1.1. Wody wodorowęglanowe	21
3.1.2. Wody siarczanowe	23
3.1.3. Wody chlorkowe	24
3.2. Typy chemiczne wód wyróżnione na podstawie obecności składników swoistych	25
3.2.1. Szczawiny i wody kwasowęglowe	25
3.2.2. Wody siarczkowe	27
3.2.3. Wody radonowe	28
3.2.4. Wody jodkowe	29
3.2.5. Wody żelaziste	30
3.2.6. Wody fluorkowe	31
3.2.7. Wody krzemowe	31
3.3. Wody termalne	32
4. Wydobywanie wód podziemnych zaliczonych do kopalin	34
4.1. Koncesje geologiczne	35
4.2. Stan i stopień wykorzystania zasobów eksploatacyjnych	39
5. Zagospodarowanie wód podziemnych zaliczonych do kopalin	40
5.1. Balneoterapia	41
5.2. Rozlewnictwo	53
5.3. Ciepłownictwo	60
5.4. Rekreacja	65
5.5. Wytwarzanie produktów na bazie wód zaliczonych do kopalin	70
5.6. Wytwarzanie ciekłego dwutlenku węgla	78
5.7. Inne sposoby zagospodarowania wód	80
6. Odprowadzanie zużytych i niewykorzystanych wód podziemnych zaliczonych do kopalin	80
7. Perspektywy ujmowania i zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin	83
7.1. Wody lecznicze	83
7.2. Wody termalne	85
7.3. Solanki	87

7.4. Przedsięwzięcia związane z poszukiwaniem i zagospodarowaniem wód leczniczych i termalnych	89
8. Charakterystyka ryzyka w przedsięwzięciach wykorzystujących wody podziemne zaliczone do kopalni	94
8.1. Ryzyko geologiczne	94
8.2. Ryzyko inwestycyjne	95
9. Zagrożenia i ochrona wód podziemnych zaliczonych do kopalni	96
Literatura	99
Dodatek 1 – Krótka charakterystyka złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalni	111
Dodatek 2 – Słownik pojęć	239
Dodatek 3 – Skorowidz nazw umieszczonych na mapie	244

1. WPROWADZENIE

1.1. CEL I METODY SPORZĄDZENIA MAPY

Nowa, zaktualizowana *Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce* prezentuje informacje dotyczące miejsca występowania złóż wód leczniczych, termalnych i solanek, które zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze* są uznawane za kopaliny. Zawiera również informacje na temat wybranych otworów wiertniczych, w których stwierdzono występowanie wód zmineralizowanych i swoistych, a także wybranych źródeł wód zmineralizowanych i swoistych o nieudokumentowanych zasobach eksploatacyjnych.

Opracowanie składa się z dwóch części: planszy mapy oraz objaśnień tekstowych. Przedstawiono w nim podstawową charakterystykę geologiczną, hydrogeologiczną i stratygraficzną złóż wód leczniczych, termalnych i solanek, charakterystykę fizyczno-chemiczną wód, stan zasobów eksploatacyjnych ujęć, sposób i intensywność zagospodarowania wód oraz zaplanowane inwestycje związane z ich ujmowaniem.

Głównym celem niniejszego opracowania jest przedstawienie w formie kartograficznej i cyfrowej aktualnych danych bilansowych o stanie zagospodarowania złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin – w tym wzrostu liczby udokumentowanych miejsc występowania i zasobów eksploatacyjnych wód leczniczych, termalnych i solanek oraz intensywności ich gospodarczego wykorzystania. Z tego względu opracowanie to jest aktualizowane w cyklu rocznym i publikowane w formie cyfrowej w serwisie internetowym <https://www.pgi.gov.pl/wody-mineralne/> (Felter i in., 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2021a, b). Celem realizowanych prac jest również dostarczenie odbiorcom opracowania spełniającego warunki dotyczące informacyjnego i popularyzatorskiego charakteru oraz pomimo przeglądowej skali, będącego wiarygodnym źródłem wiedzy, użytecznym dla organów administracji rządowej i samorządowej, a także dla szkół, uczelni wyższych i potencjalnych inwestorów w dziedzinie zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin. Niniejsza publikacja ma na celu popularyzację wiedzy na temat złóż wód leczniczych, termalnych i solanek na terenie Polski oraz sposobów ich zagospodarowania, zgodnie z wymogami ochrony środowiska naturalnego. Opracowanie to może przyczynić się także do inicjowania działań gospodarczych w zakresie wykorzystania wód podziemnych zaliczonych do kopalin.

W niniejszej edycji na mapie zaprezentowano informacje geologiczne i hydrogeologiczne zgodne ze stanem na dzień 31.12.2021 r. Podstawowe dane dotyczące stanu zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin i ich zasobów są spójne z *Bilansem zasobów złóż kopalin w Polsce według stanu na 31 XII 2021 r.* (Sokołowski, Skrzypczyk w: Szufflicki i in., red, 2022), opracowanym w Państwowym Instytucie Geologicznym – Państwowym Instytucie Badawczym (PIG-PIB) w ramach zadań państwowej służby geologicznej.

Podobnie jak w poprzednim wydaniu opracowania (Felter i in., 2021b), poza zagadnieniami wynikającymi z jego głównej tematyki, na mapie i w objaśnieniach do niej przedstawiono informacje dotyczące m.in. obszarów szczególnie predysponowanych do poszukiwania i ujmowania omawianych wód oraz regionalizacji hydrogeologicznej wód leczniczych i zmineralizowanych.

Na mapie przedstawiono położenie udokumentowanych złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin. Lokalizację przypisano do występujących w ich obrębie reprezentatywnych ujęć wód, których położenie zweryfikowano za pomocą urządzeń GPS. Zestaw atrybutów opisujących miejsca występowania złóż obejmuje: stratygrafię ujętych poziomów wodonośnych, typy chemiczne ujętych wód (z uwzględnieniem przeważającego anionu i leczniczych składników swoistych), ich mineralizację ogólną i temperaturę wody na wypływie z ujęcia, jeżeli wynosi ona co najmniej 20°C, oraz zasoby eksploatacyjne wszystkich ujęć w obrębie złoża. Zawiera także informacje o koncesjach

na wydobywanie oraz o celu wykorzystania wód. W przypadkach, gdy wody ujęte kilkoma otworami w obrębie jednego złoża różnią się właściwościami fizyczno-chemicznymi, mineralizację ogólną podano w formie przedziałów wartości, a dla temperatury – maksymalną wartość na wypływie uzyskaną z eksploatowanych ujęć.

Oprócz złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin na mapie zaznaczono również wybrane ujęcia innych wód zmineralizowanych i swoistych (niezaliczanych obecnie do kopalin) oraz wybrane otwory badawcze i poszukiwawcze, wykonane m.in. w celu udokumentowania złóż gazu ziemnego, ropy naftowej i rud metali, w których ujęto lub zbadano wody podziemne (w większości otwory badawcze i poszukiwawcze zlikwidowano po przeprowadzeniu zaprojektowanych prac). Pomimo że uzyskane wyniki badań hydrogeologicznych w głębokich otworach badawczych i poszukiwawczych są często obarczone znacznymi błędami ze względu na niedoskonałość metod opróbowania, wynikającą ze stosowanych technologii pomiarów oraz celu wykonywania wierceń, często są jedynymi dostępnymi informacjami na temat warunków hydrogeologicznych głębszych poziomów wodonośnych danego obszaru (Paczyński, Płochniewski, 1996). Na mapie przedstawiono otwory wiertnicze charakteryzujące się najkorzystniejszymi parametrami hydrogeologicznymi. Na ogół uwzględniono te otwory, w których stwierdzono występowanie wód o mineralizacji ogólnej nieprzekraczającej 100 g/dm^3 i o uzyskanej różnymi metodami opróbowania wielkości dopływu wody do otworu powyżej $1 \text{ m}^3/\text{h}$. Informacje o tych otworach obejmują: typ chemiczny wody, stratygrafię ujętego lub zbadanego poziomu, mineralizację ogólną wody i jej temperaturę pomierzoną na wypływie (w przypadku gdy wynosi co najmniej 20°C) oraz zasoby eksploatacyjne (dla ujęć wód zmineralizowanych i swoistych), wydajność (dla badawczych otworów hydrogeologicznych) lub wielkość dopływu wody w trakcie badań (w przypadku głębokich otworów badawczych i poszukiwawczych). Nazwy otworów wiertniczych podano na podstawie Banku Danych Wód Podziemnych Zaliczonych do Kopalin.

Informacje o złożach wód podziemnych zaliczonych do kopalin, ujęciach wód zmineralizowanych i swoistych, otworach badawczych i poszukiwawczych oraz źródłach wód zmineralizowanych i swoistych przedstawiono na tle regionalizacji wód leczniczych Polski. Przebieg granic jednostek hydrogeologicznych wyznaczono za pomocą danych kartograficznych i/lub opisowych (Paczyński, Płochniewski, 1996; Dowgiałło, Paczyński, 2002), uszczegółowionych na podstawie map geologicznych (Dadlez i in., red., 2000). Dodatkowo wyróżniono obszary perspektywiczne dla występowania szczaw i wód kwasowęglowych, wód chlorkowych, siarczkowych i siarczanowych oraz radonowych, których zasięgi wyznaczono na podstawie materiałów publikowanych (Paczyński, Płochniewski, 1996; Przylibski, 2005, 2007a, 2013) i nieznacznie zmieniono zgodnie z najnowszymi danymi pochodzącymi z otworów wiertniczych. Dodatkowo zaznaczono obszary perspektywiczne dla występowania wód siarczkowych na obszarze Karpat, przy których wyznaczaniu wykorzystano materiały opublikowane przez Rajchel (2000). Wskazano także obszary perspektywiczne dla ujmowania wód termalnych do wykorzystania w celach ciepłowniczych i rekreacyjnych. Wyznaczono je na podstawie informacji zawartych w opublikowanych atlasach geotermalnych (Górecki, red., 2006a, b, 2011, 2012, 2013).

Mapę przygotowano w układzie współrzędnych PL-1992, na podkładzie warstw referencyjnych (granice administracyjne, miejscowości, drogi i sieć hydrograficzna) pochodzących z bazy danych ogólnogeograficznych (BDO). Ze względu na skalę mapy dla obszarów intensywnego zagospodarowania złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin (tzn. doliny Popradu, Podhala, rejonu Buska-Zdroju, Ziemi Kłodzkiej i masywu Karkonoszy) zamieszczono na mapie powiększenia kartograficzne w skalach 1:100 000 i 1:200 000.

Objaśnienia tekstowe do *Mapy zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce* przygotowano na podstawie opracowań publikowanych i archiwalnych, z wykorzystaniem informacji wynikających z aktów prawnych oraz pochodzących z baz danych. Autorzy starali się ująć

w nich, w sposób możliwie uporządkowany i syntetyczny, podstawowe zagadnienia i zaktualizowane informacje związane z występowaniem i wykorzystaniem do celów gospodarczych wód o unikatowych cechach wynikających ze składu chemicznego i właściwości fizycznych. Objasnienia tekstowe zawierają szeroki zakres informacji – od podstaw prawnych, przez charakterystykę warunków występowania wód, informacje o zasobach eksploatacyjnych ujęć oraz sposobie i intensywności ich wykorzystania, prowadzonych obecnie pracach zmierzających do ujęcia lub wykorzystania wód oraz zagrożeniach dla ich zasobów, aż do zagrożeń środowiska wynikających z użytkowania wód.

W objaśnieniach do mapy, oprócz informacji i zagadnień związanych bezpośrednio z zakresem informacyjnym mapy, wprowadzono zagadnienia mające znaczenie w zagospodarowaniu wód podziemnych zaliczonych do kopalin, dotyczące odprowadzania wód zużytych i niewykorzystanych wód termalnych i leczniczych. Wydobyte wody podziemne zaliczone do kopalin użytkowane w różnych dziedzinach gospodarki oraz wody niewykorzystane są traktowane zgodnie z obowiązującymi przepisami jako ścieki (ustawa z 7 czerwca 2001 r. o *zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków*). Powinny być zatem bezwzględnie odprowadzone i utylizowane w sposób stanowiący jak najmniejsze zagrożenie i obciążenie dla środowiska.

Kolejne ważne zagadnienie z zakresu ochrony środowiska przedstawione w objaśnieniach do mapy dotyczy zagrożeń jakości i ilości zasobów wód podziemnych zaliczonych do kopalin oraz konieczności i warunków ochrony tych wód.

Istotnym, opisanym w objaśnieniach do mapy, zagadnieniem jest także problematyka gospodarczo-ekonomicznych i geośrodowiskowych uwarunkowań wykorzystania potencjału wód podziemnych zaliczonych do kopalin. W objaśnieniach do mapy przedstawiono analizę ryzyka inwestycyjnego w przedsięwzięciach wykorzystujących wody podziemne zaliczone do kopalin oraz geologiczne i gospodarcze ryzyka inwestycyjne jako zjawiska charakterystyczne dla działań gospodarczych i biznesowych. Ponadto zaprezentowano istotne założenia oceny ekonomicznej efektywności wykorzystania potencjału wód podziemnych zaliczonych do kopalin.

W objaśnieniach do mapy umieszczono w formie dodatku podstawową charakterystykę udokumentowanych w kraju złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin (dodatek 1), słownik wybranych terminów wykorzystywanych w opracowaniu (dodatek 2) oraz skorowidz nazw miejscowości, otworów i złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin umieszczonych na mapie (dodatek 3).

Wody podziemne zaliczone do kopalin i ich wykorzystanie są przedmiotem wielu opracowań, które zazwyczaj mają charakter regionalny lub są poświęcone określonym rodzajom wód. Do przygotowania mapy wykorzystano zasoby baz danych prowadzonych w PIG-PIB (m.in. Bank Danych Wód Podziemnych Zaliczonych do Kopalin, rejestr zasobów złóż kopalin oraz obszarów górniczych Systemu Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych MIDAS, Centralna Baza Danych Geologicznych, baza Monitoringu Wód Podziemnych), informacje dodatkowe uzyskane od użytkowników złóż oraz opracowania publikowane i archiwalne, głównie o charakterze monograficznym. Do najistotniejszych z nich należą m.in. prace autorstwa: Kolagi i in. (1971), Dowgiałły (1971, 2007a, b, c), Ciężkowskiego (1990; red., 2002), Węclawika (1991), Bojarskiego (red., 1996), Paczyńskiego i Płochniewskiego (1996), Bojarskiego i Sadurskiego (2000), Paczyńskiego (red., 2002), Dowgiałły i Fistka (2003, 2007), Przylibskiego (2005, 2013; red., 2007b), Góreckiego (red., 2006a, b, 2011, 2012, 2013), Paczyńskiego i Sadurskiego (red., 2007), Chowańca (2009), Chowańca i Freiwalda (red., 2010), Ciężkowskiego i Kapuścińskiego (2011) oraz Rajchel (2012). Wykorzystano również publikacje dotyczące lecznictwa uzdrowiskowego, m.in. Kochańskiego (2002) oraz Straburzyńskiej-Lupy i Straburzyńskiego (2008), a także informacje zawarte w dziennikach urzędowych, statutach uzdrowisk oraz aktach prawnych krajowych i regionalnych.

Nową, zaktualizowaną *Mapę zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin*

w Polsce wraz z objaśnieniami tekstowymi opracowano w PIG-PIB jako jedno z zadań realizowanych w ramach przedsięwzięcia państwowej służby geologicznej „Prowadzenie Banku Danych Wód Podziemnych Zaliczonych do Kopalin” w okresie od 1.04.2021 r. do 31.12.2023 r., finansowanego w formie dotacji przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), w ramach umowy 304/2021/WN-07/FG-GO-DN/D z 21.04.2021 r.

1.2. TERMINOLOGIA I AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze* zalicza do kopalin wody lecznicze, wody termalne i solanki (art. 5). Szczególne walory tych wód wynikają z ich mineralizacji oraz właściwości fizyczno-chemicznych, przy czym wodami leczniczymi, wodami termalnymi i solankami nie są wody pochodzące z odwadniania wyrobisk górniczych.

Woda lecznicza to woda podziemna, która pod względem chemicznym i mikrobiologicznym nie jest zanieczyszczona i charakteryzuje się naturalną zmiennością cech fizycznych i chemicznych, o zawartości:

- rozpuszczonych składników mineralnych stałych – nie mniej niż 1000 mg/dm³,
- jonu żelazawego – nie mniej niż 10 mg/dm³ (wody żelaziste),
- jonu fluorkowego – nie mniej niż 2 mg/dm³ (wody fluorkowe),
- jonu jodkowego – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody jodkowe),
- siarki dwuwartościowej – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody siarczkowe),
- kwasu metakrzemowego – nie mniej niż 70 mg/dm³ (wody krzemowe),
- radonu – nie mniej niż 74 Bq/dm³ (wody radonowe),
- dwutlenku węgla niezwiązanego – nie mniej niż 250 mg/dm³ (od 250 do 1000 mg/dm³ to wody kwasowęglowe, a powyżej 1000 mg/dm³ – szczawy).

Wody lecznicze są wykorzystywane w wielu miejscowościach uzdrowiskowych. Ich stosowanie w uzdrowiskach reguluje ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. *o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*. Zgodnie z ustawą minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw środowiska określa w drodze rozporządzenia zakres badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu oraz kryteriów ich oceny.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. *w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów oceny oraz świadectwa potwierdzającego te właściwości* cechą swoistą wód leczniczych jest również ich temperatura wynosząca na wypływie z ujęcia co najmniej 20°C. Dodatkowo wody lecznicze powinny mieć świadectwo potwierdzające ich właściwości lecznicze, wydane na podstawie udokumentowanych badań prowadzonych w okresie 24 miesięcy przed złożeniem wniosku, określające aktualną kwalifikację balneochemiczną wód oraz wskazujące sposób ich wykorzystania w zabiegach leczniczych.

W świadectwie podaje się charakterystykę właściwości wód, które mają znaczenie dla jej wpływu na organizm człowieka oraz wskazuje się możliwe sposoby ich wykorzystania (do kuracji pitnej, do inhalacji, do kąpieli). Zastosowanie danej wody określają procedury z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego, a korzystanie z różnych zabiegów powinny poprzedzać zalecenia lekarskie z uwzględnieniem indywidualnych przeciwwskazań. Stosowanie wody leczniczej bez ich uwzględnienia nie jest zabiegiem leczniczym, a niekiedy może być szkodliwe dla zdrowia (Latour, Drobnik, 2016).

Woda termalna to woda podziemna, która na wypływie z ujęcia ma temperaturę nie mniejszą niż 20°C. W balneologii podziały wód termalnych bazują na porównaniu ich temperatury

z temperaturą ciała człowieka wynoszącą 37°C. Wyróżnia się wody hipotermalne (poniżej 37°C), izotermalne (ok. 37°C) i hipertermalne (powyżej 37°C). Biorąc pod uwagę odczuwalność zmian temperatury wody przez ludzki organizm, przyjęto podział na wody chłodne (20–27°C), obojętne (35–36°C), ciepłe (38–39°C) i gorące (40–42°C) (Szmytówna, 1970; Straburzyńska-Lupa, Straburzyński, 2008). W przypadku temperatury znacznie przekraczającej 20°C woda termalna może być wykorzystywana do produkcji energii cieplnej. Wody termalne oraz zawarta w nich energia są w Polsce od wielu lat przedmiotem szczególnego zainteresowania związanego z możliwościami ich wykorzystania nie tylko w ciepłownictwie, ale również w balneoterapii, rekreacji czy hodowli (np. Dowgiałło, 1972; Stachowiak, 1977; Sokołowski, 1985; Ney, Sokołowski, 1987; Kępińska, Skrzypczak, 2001; Igliński i in., 2010; Noga, Kosma, 2011; Kępińska 2018, 2021).

Solanka to woda podziemna o zawartości rozpuszczonych składników mineralnych stałych nie mniejszej niż 35 g/dm³.

Warto nadmienić, że poza wymienionymi pojęciami, *Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce* zawiera inne specjalistyczne słownictwo, które w języku potocznym może mieć inne znaczenie niż w ujęciu naukowym. W celu pełnego zrozumienia prezentowanych treści na końcu tego opracowania dołączono słownik (dodatek 2) z definicjami pojęć, które w ocenie autorów wymagały wyjaśnienia.

2. PODZIAŁ REGIONALNY WYSTĘPOWANIA WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN

Wody wyróżniające się mineralizacją ogólną co najmniej 1 g/dm³, zawartością składników swoistych w stężeniach wymienionych w ustawie *Prawo geologiczne i górnicze* i/lub temperaturą wynoszącą na wypływie z ujęcia co najmniej 20°C występują na obszarze niemal całej Polski, co potwierdzają wyniki badań przeprowadzonych w kilku tysiącach otworów hydrogeologicznych, badawczych i poszukiwawczych. Część wystąpień tych wód zbadano i udokumentowano jako wody lecznicze, termalne lub solanki. Ich skład chemiczny, mineralizacja, temperatura, głębokość występowania i wielkość dostępnych zasobów, decydujące o celowości ich ujmowania oraz sposobie ich zagospodarowania, wynikają z wielu czynników, wśród których zasadnicze znaczenie mają: budowa geologiczna, litologia utworów wodonośnych, warunki zasilania i przepływu wód podziemnych oraz warunki geotermiczne.

Na podstawie kryteriów geologiczno-strukturalnych i tektonicznych, z uwzględnieniem występowania istotnych dla kształtowania właściwości wód podziemnych wydzieleni litofacjalnych oraz dominujących typów wód, Paczyński i Płochniewski (1996) opracowali podział regionalny wód leczniczych, zmineralizowanych i swoistych, z uwzględnieniem obszarów perspektywicznych dla występowania wód termalnych. Autorzy ci wydzielili cztery jednostki najwyższej rangi – prowincje, które (również na podstawie założeń geologiczno-strukturalnych, litologicznych i hydrochemicznych) podzielili na jednostki niższego rzędu – regiony. W celu wyróżnienia obszarów występowania szczególnie cennych rodzajów wód zmineralizowanych i termalnych, bądź słabego lub zupełnego braku ich rozpoznania, wyodrębnili subregiony, natomiast w przypadku niepewnego przebiegu granic – rejonów. Regionalizację tę, ze zmianami Dowgiałły i Paczyńskiego (2002) (fig. 2.1, tab. 2.1), wykorzystano w niniejszym opracowaniu. Na mapie przeglądowej, ze względu na jej skalę, część jednostek najniższego rzędu pominięto lub pokazano je na powiększeniach w skali 1:100 000 i 1:200 000. Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę każdej z czterech prowincji.

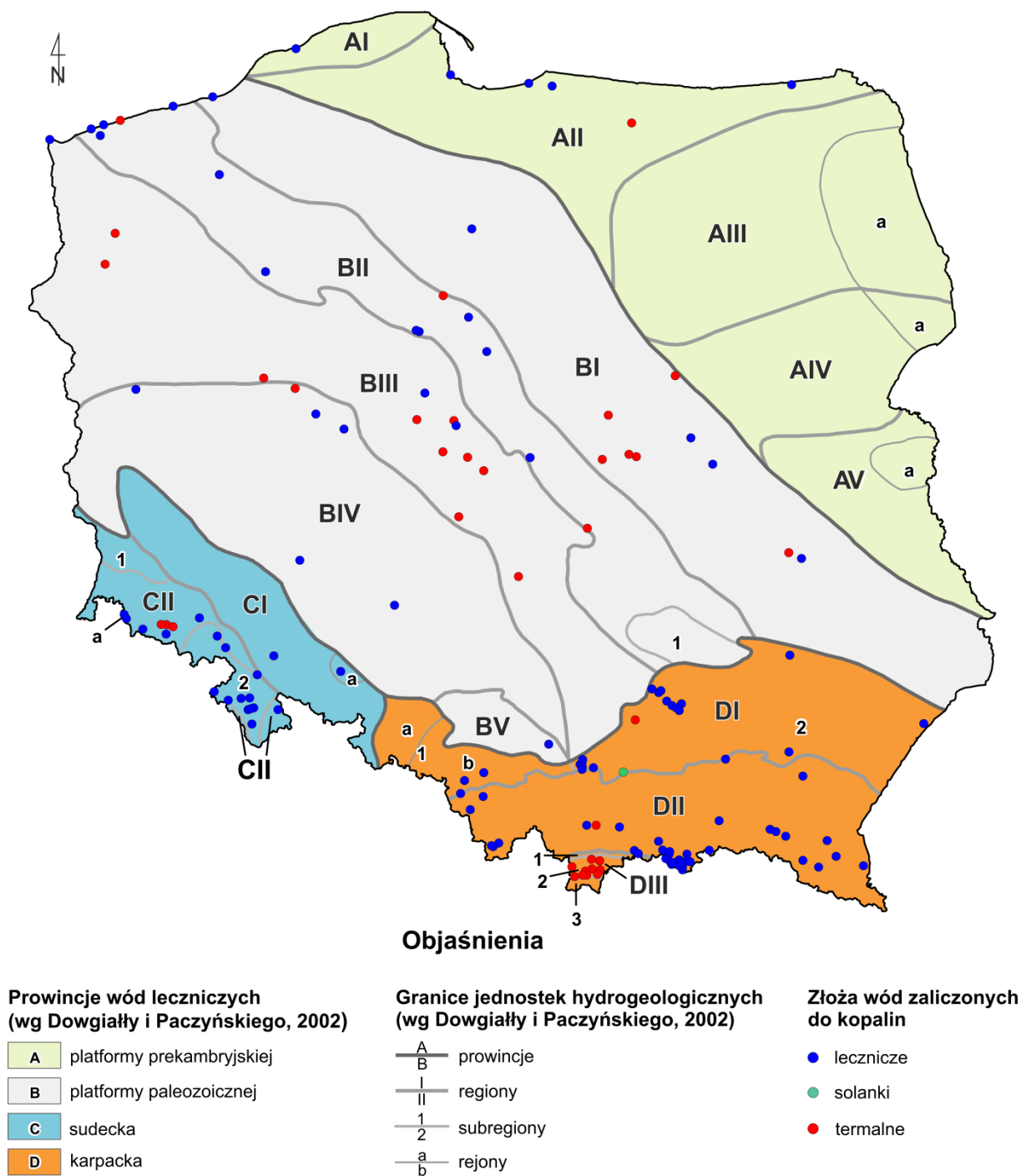

Fig. 2.1. Lokalizacja złóż wód leczniczych, termalnych i solanek na tle regionalizacji hydrogeologicznej wód leczniczych Polski

Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

Tabela 2.1.

**Regionalizacja hydrogeologiczna wód leczniczych Polski
(Dowgiallo, Paczyński, 2002)**

Prowincja	Region	Subregion – 1 Rejon – a
A – platformy prekambryjskiej Europy wschodniej	AI – wyniesienia Łeby	–
	AII – syneklizy bałtyckiej	–
	AIII – wyniesienia mazursko-suwalskiego	a – augustowski
	AIV – zapadliska podlaskiego	a – białowiecki
	AV – wyniesienia lubelskiego	a – wisznicki
B – platformy paleozoicznej Europy zachodniej	BI – synklinorium brzeźnego	–
	BII – antyklinorium środkowopolskiego	1 – świętokrzyski
	BIII – synklinorium szczecińsko-łódzko- -miechowskiego	–
	BIV – monokliny przedsudeckiej	–
	BV – zapadliska górnośląskiego	–
C – sudecka	CI – bloku przedsudeckiego	a – niemodliński
	CII – Sudetów	1 – zewnątrzsudecki
		2 – śródsudecki
		a – izerski
D – karpacka	DI – zapadliska przedkarpackiego	1 – zachodni
		a – kędzierzyński
		b – oświęcimski
		2 – wschodni
	DII – Karpat zewnętrznych	–
	DIII – Karpat wewnętrznych	1 – pieniński
		2 – podhalański
3 – tatrzański		

2.1. PROWINCJA PLATFORMY PREKAMBRYJSKIEJ EUROPY WSCHODNIEJ

Prowincja platformy prekambryjskiej Europy wschodniej obejmuje północno-wschodnią część Polski, położoną na wschód od strefy szwu transeuropejskiego TESZ (ang. *Trans European Suture Zone*) (Paczyński, Płochniewski, 1996; Dowgiałło, Paczyński, 2002).

W obrębie platformy prekambryjskiej wydzielono naprzemianległe regiony wzniesień i obniżen strukturalnych: wyniesienie Łeby, syneklizę bałtycką, wyniesienie mazursko-suwańskie, zapadlisko podlaskie oraz wyniesienie lubelskie (Paczyński, Płochniewski, 1996; Dowgiałło, Paczyński, 2002). Na obszarze ostatnich trzech z wymienionych regionów wyodrębniono po jednym rejonie. Są to (kolejno) rejony: augustowski, białowieski i wisznicki. Na podstawie rozpoznania warunków geologicznych i hydrogeologicznych rejon augustowski uznaje się za całkowicie pozbawiony wód leczniczych, natomiast w rejonach białowieskim i wisznickim możliwe jest lokalne występowanie wód o podwyższonej mineralizacji (Bojarski, red., 1996).

Prowincja ta charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem warunków geologicznych i hydrogeologicznych (Paczyński, Płochniewski, 1996). W odróżnieniu od pozostałej, niżowej, części kraju jest to obszar płytkiego występowania podłoża krystalicznego, które w rejonach elewacji znajduje się już na głębokości 200–500 m. Pokrywa osadowa krystaliniku jest zbudowana z utworów paleozoiku i mezozoiku. Ich profil cechuje się wyraźną redukcją miąższości osadów.

W obrębie omawianej prowincji wody zmineralizowane występują na różnych głębokościach. W północno-zachodniej części prowincji, przede wszystkim w strefie przymorskiej oraz na Żuławach Wiślanych, wody o mineralizacji ogólnej powyżej 1 g/dm³ znajdują się przy powierzchni. Na obszarze wyniesienia mazursko-suwańskiego i zapadliska podlaskiego głębokość występowania tych wód to ok. 1000 m (Dowgiałło, 2007b). Na najbardziej wyniesionych obszarach podłoża krystalicznego praktycznie nie stwierdzono ich występowania. Dla omawianej prowincji typowe są intensywne procesy infiltracyjne o znacznym zasięgu głębokościowym, które w połączeniu z obecnością wychłodzonych skał podłoża krystalicznego i istotnym wpływem zlodowaceń, są odpowiedzialne za ogólne wysłodzenie i obniżenie temperatury wód podziemnych. W rezultacie w skali kraju jest to obszar najuboższy w wody lecznicze, termalne i solanki.

W rejonie wyniesienia mazursko-suwańskiego przeprowadzono analizy danych termicznych oraz hydrogeologicznych, na podstawie których potwierdzono występowanie śladów wieloletniej zmarzliny związanej ze zlodowaceniem Wisły. O jej obecności świadczy głębokościowa inwersja temperatury zaobserwowana w otworach wiertniczych (Szewczyk i in., 2003; 2010).

Pomimo, że prowincja platformy prekambryjskiej charakteryzuje się niekorzystnymi warunkami do występowania wód leczniczych oraz termalnych, na jej obszarze wody lecznicze, w tym lecznicze wody termalne, udokumentowano we Fromborku, Gołdapi, Krynicy Morskiej oraz Ustce, wody lecznicze – w Sopocie, natomiast wody termalne – w Lidzbarku Warmińskim (fig. 2.2). Są to wody chlorkowe o temperaturze maksymalnie dochodzącej na wypływie z ujęcia do 24°C, zawierające takie składniki swoiste jak: jodki, fluorki i radon. Większość z udokumentowanych złóż występuje na obszarze syneklizy bałtyckiej, jedynie jedno w obrębie wyniesienia Łeby.

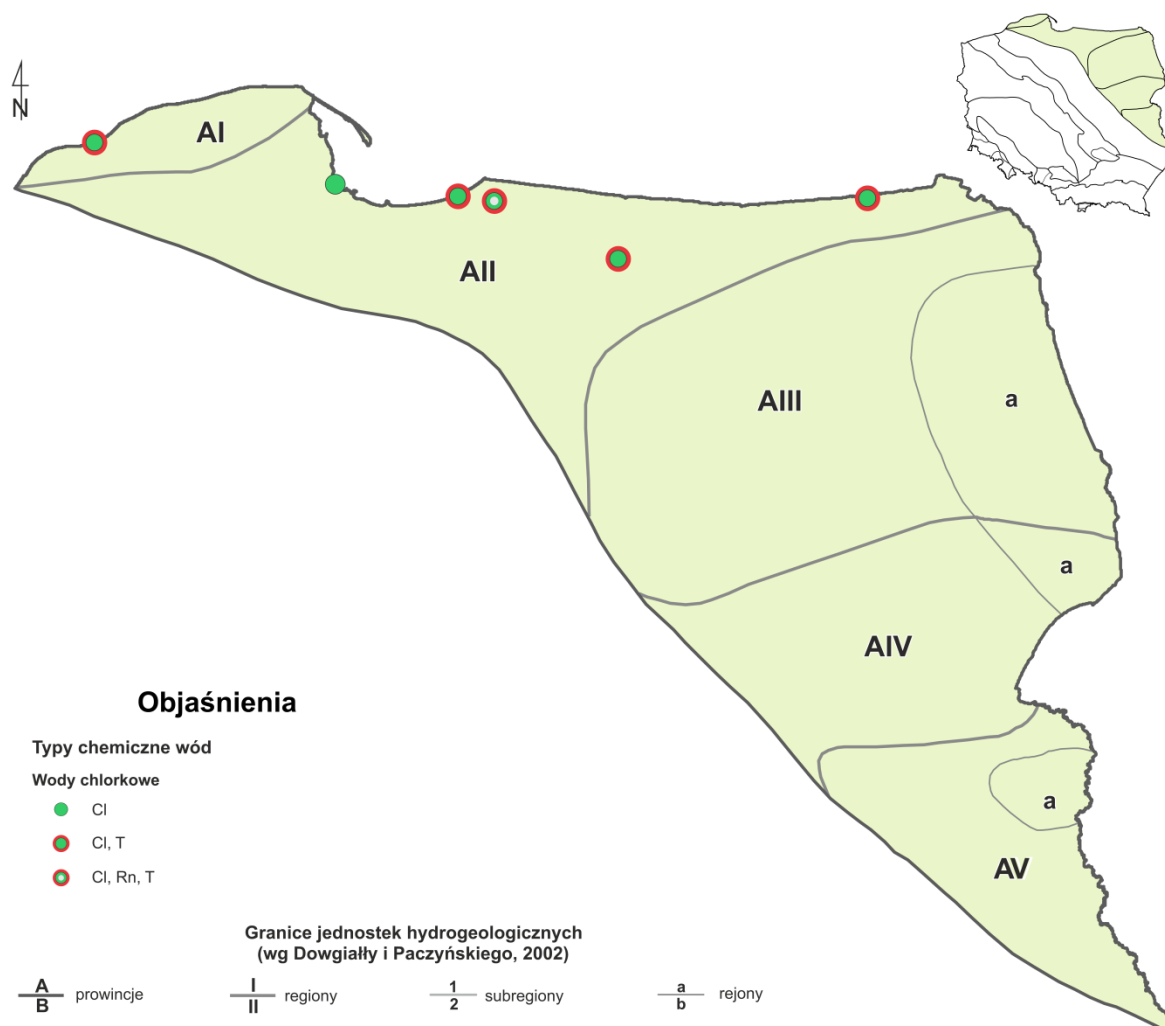

Fig. 2.2. Lokalizacja złóż wód uznanych za kopaliny w obrębie platformy prekambryjskiej (regionalizacja wg Dowgiałły i Paczyńskiego, 2002)

Oznaczenie użytych skrótów: Cl – wody chlorkowe, Rn – radon, T – temperatura
Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

2.2. PROWINCJA PLATFORMY PALEOZOICZNEJ EUROPY ZACHODNIEJ

Prowincja platformy paleozoicznej Europy zachodniej obejmuje zasięgiem północno-zachodnią oraz centralną część Polski. W jej obrębie wyróżniono pięć regionów hydrogeologicznych, znacznie różniących się od siebie pod względem stylu budowy geologicznej: synklinorium brzeżne, antyklinorium środkowopolskie, w którym wydzielono subregion świętokrzyski, synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskie, monoklinę przedsudecką i zapadlisko górnośląskie (fig. 2.1).

W odróżnieniu od platformy prekambryjskiej obszar ten charakteryzuje się znaczną głębokością do podłoża krystalicznego, które jest przykryte młodopaleozoiczną i mezozoiczną pokrywą osadową o miąższości do 9 km (Paczyński, Płochniewski, 1996; Dowgiałło, Paczyński, 2002).

Ze względu na warunki sedimentacji wśród typów litologicznych w obrębie pokrywy osadowej prekambru dominują utwory morskie, w tym charakterystyczne dla prowincji platformy paleozoicznej utwory solonośne permu o znacznej miąższości (Paczyński, Płochniewski, 1996; Dowgiałło, Paczyński, 2002). Obecność tych osadów, a także tektonika solna mają wpływ na kształtowanie się składu chemicznego wód leczniczych, termalnych i solanek, odpowiedzialne są także za przejawy

wysokozmineralizowanych wód chlorkowych w utworach przypowierzchniowych. Dodatkowo obu wyżej wymienionym aspektom sprzyja tektonika uskokowa oraz stosunkowo powszechna ascenzja wód zmineralizowanych z głębokich struktur (Dowgiało, 2007c). Największy zasięg i znaczenie dla występowania wód zmineralizowanych mają warstwy kredy dolnej i jury, w mniejszym stopniu – triasu. Rozległe zbiorniki wód zmineralizowanych i termalnych stanowią struktury fałdowe o osi NW–SE oraz monoklina przedsudecka.

Pod względem chemicznym przeważają wody chlorkowe, głównie typu Cl-Na, rzadziej Cl-Na-Ca. Na obszarach występowania ewaporatów, w czapach wysadów solnych (gipsach, anhydrytach) pojawiają się charakterystyczne dla tej prowincji wody siarczanowe, które w warunkach redukcyjnych i przy udziale bakterii często zawierają siarkowodór (Dowgiało, 2007b). Składnik ten występuje lokalnie również w wodach chlorkowych. W niecce łódzkiej stwierdzono jedną z najgłębszych stref występowania w Polsce wód zwykłych o mineralizacji ogólnej poniżej 1 g/dm³. W strefie tej udokumentowano występowanie wodorowęglanowych wód termalnych w utworach jury na głębokości ok. 2 km, czyli w interwale głębokościowym, w którym w sąsiednich rejonach występują zmineralizowane wody chlorkowe. Szczególnym obszarem jest region zapadliska górnośląskiego, w którym naturalne warunki hydrogeologiczne są w znacznym stopniu zaburzone przez działalność górnictwa. Na tle całej prowincji wyróżnia się obszar Gór Świętokrzyskich, wydzielony jako subregion świętokrzyski, praktycznie pozbawiony wód zmineralizowanych i termalnych (Dowgiało, Paczyński, 2002).

Platforma paleozoiczna jest największym w kraju obszarem występowania wód termalnych. Sprzyjają temu budowa strukturalna, czyli obecność rozległych, słabo zaangażowanych tektonicznie struktur synklinalnych (niecka szczecińska, niecka mogileńska i niecka łódzka), umożliwiających głęboką infiltrację wód i ich ogrzanie, wykształcenie litologiczne osadów, charakteryzujące się znacznym udziałem procentowym warstw przepuszczalnych w całym profilu litologicznym (zwłaszcza kredy dolnej i jury dolnej) oraz korzystne natężenie ziemskiego strumienia ciepła (Sokołowski i in., 1995).

Na obszarze prowincji udokumentowano występowanie wód podziemnych zaliczonych do kopalin w 45 złożach, w tym 25 w złożach wód leczniczych i 20 w złożach wód termalnych. W zdecydowanej większości są to wody chlorkowe, jedynie w czterech złożach dominującym anionem są wodorowęglany, a w jednym siarczany (fig. 2.3). Zawierają one w składzie chemicznym takie składniki swoiste jak: jodki, żelazo dwuwartościowe, siarczki i fluorki. Maksymalna temperatura udokumentowana na wypływie to 92°C w Koninie. W obrębie prowincji platformy paleozoicznej złoża wód zaliczonych do kopalin występują we wszystkich pięciu regionach.

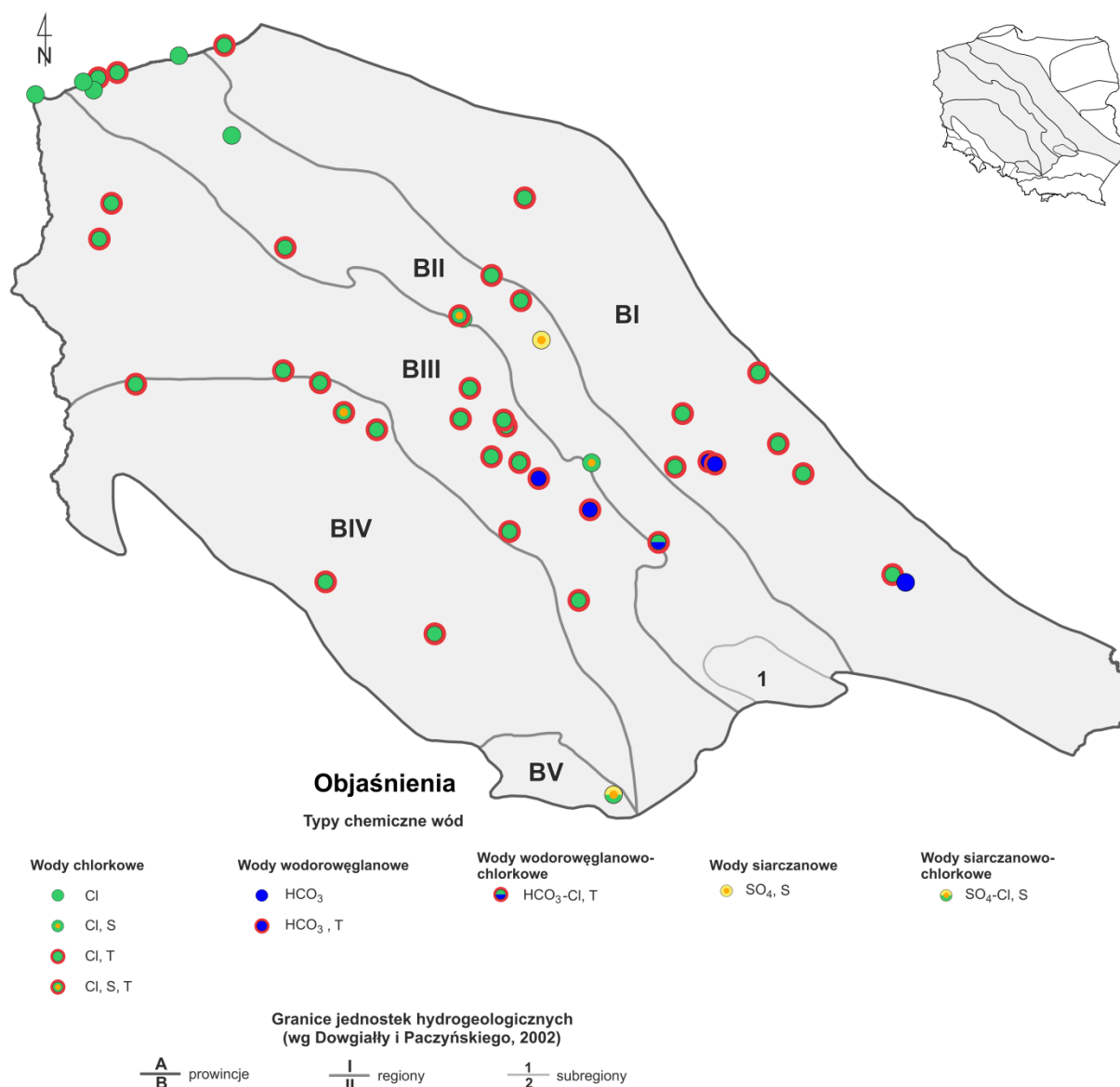

Fig. 2.3. Lokalizacja złóż wód uznanych za kopaliny w obrębie platformy paleozoicznej (regionalizacja wg Dowgiałły i Paczyńskiego, 2002)

Oznaczenie użytych skrótów: Cl – wody chlorkowe, HCO₃ – wody wodorowęglanowe, SO₄ – wody siarczanowe, S – siarczki, T – temperatura

Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

2.3. PROWINCJA SUDECKA

Prowincja sudecka obejmuje region Sudetów oraz leżący na północ od niego region bloku przedsudeckiego z wyodrębnionym rejonem niemodlińskim. Region Sudetów dzieli się na subregiony zewnątrzsudecki i śródsudecki, w którego obrębie wyróżniono rejon izerski (fig. 2.4).

Omawiana prowincja, będąca częścią internidów waryscyjskich, jest dobrze zarysowaną jednostką, której budowa geologiczna wyraźnie różni się od budowy pozostałej części Polski. Granice prowincji nawiązują do przebiegu dużych struktur tektonicznych lub mają charakter stratygraficzny. Jedynie północno-wschodnia część jednostki, poza blokiem przedsudeckim *sensu stricto*, obejmuje zachodni fragment sąsiadującej struktury – tzw. depresji śląsko-opolskiej – który włączono w jej obszar ze względu na szczyty termalne ujęte w Grabinie (Paczyński, Płochniewski, 1996).

Pod względem hydrogeologicznym prowincja wyróżnia się specyficznymi warunkami występowania wód zmineralizowanych i swoistych, związanymi z głębokimi strefami dyslokacyjnymi

(wody szczelinowe), na ogół ich niską mineralizacją oraz obecnością charakterystycznych rodzajów wód – szczaw, wód radonowych oraz wód termalnych. Charakteryzuje ją punktowe rozpoznanie warunków hydrogeologicznych, które jest stosunkowo dobre na obszarach naturalnych wypływów wód, szczególnie występujących w licznych w tej części kraju uzdrowiskach, oraz znikome na pozostałym terenie.

Obszar prowincji, leżący w obrębie krystalicznego masywu czeskiego, jest zbudowany ze skał prekambryjskich i staropaleozoicznych, które w obrębie występujących depresji tektonicznych są pokryte osadowymi utworami młodopaleozoiczno-mezozoicznymi, a na bloku przedsudeckim – również kenozoicznymi. Budowa geologiczna obszaru jest wynikiem wielokrotnych przeobrażeń tektonicznych, które miały szczególne znaczenie dla ich obecnego ukształtowania i warunków hydrogeologicznych. Orogeniza waryscyjska doprowadziła do powstania sieci dyslokacji, alpejska zaś – do ich uaktywnienia i odmłodzenia oraz powstania nowych, a w konsekwencji – do wypiętrzenia Sudetów i ich oddzielenia od bloku przedsudeckiego wzdłuż sudeckiego uskoku brzeżnego. Uskoki, a raczej główne strefy uskokowe, których szerokość może osiągać nawet 10 km, przebiegają w kierunkach N–S i NW–SE i odgrywają decydującą rolę w przepływie wód podziemnych, sięgającym niekiedy do głębokości ponad 2 km, oraz w transporcie dwutlenku węgla z głębi górotworu (Dowgiałło, Fistek, 2007; Ciężkowski i in., 2011). W wyniku głębokiej infiltracji, wynikającej zarówno z istnienia drożnych dróg przepływu, jak i znacznych deniwelacji terenu, wody ulegają ogrzaniu w ośrodku skalnym i przenoszą ciepło ku powierzchni. Lokalnie zostają nasycone napotkanym na drodze przepływu migrującym ku powierzchni endogenicznym dwutlenkiem węgla i tworzą naturalne wypływy szczaw i wód kwasowęglowych.

Skomplikowana, tzw. mozaikowa, budowa geologiczna sprawia, że w niewielkich odległościach występują wody różniące się zasadniczo składem chemicznym i temperaturą (Ciężkowski, 1990). Powoduje to także, że wody różnych typów i o różnej temperaturze mieszają się ze sobą i tworzą wody o złożonym składzie, charakteryzujące się kilkoma cechami decydującymi o ich właściwościach leczniczych. Na obszarze prowincji sudeckiej typowe jest występowanie szczaw i wód kwasowęglowych, wód radonowych oraz wód termalnych, a także mieszanin (w zmiennych proporcjach) wymienionych typów wód (Ciężkowski, 1990; Przylibski, 2005; Ciężkowski i in., 2016). Wody lecznicze w swoim składzie zawierają także: siarkowodór, fluorki, żelazo dwuwartościowe i kwas metakrzemowy.

Dominująca obecność skał krystalicznych decyduje o niskiej mineralizacji wód, wynoszącej zazwyczaj 0,1–6,7 g/dm³. Najwyższa mineralizacja ogólna, sięgająca do 19,2 g/dm³ (Zdrojowisko), cechuje szczawy.

Wody lecznicze i termalne prowincji sudeckiej są na ogół wodami wodorowęglanowymi typu HCO₃-Ca-(Mg)-(Na), rzadziej HCO₃-Na-(Ca)-(Mg). Sporadycznie, w rejonie Jeleniej Góry-Cieplic oraz Świeradowa-Zdroju, pojawiają się wody siarczanowe typu SO₄-HCO₃-Na-Ca lub SO₄-HCO₃-Ca-Na-(Mg). Wody chlorkowe występują prawdopodobnie jedynie w północno-zachodniej części jednostki (Paczyński, Płochniewski, 1996). W przypadku wód termalnych, w tym termalnych wód leczniczych ujętych na obszarze jednostki, temperatura na wypływie waha się w dość szerokim zakresie od ok. 31°C w Grabinie do 87°C w Jeleniej Górze-Cieplicach.

Na obszarze prowincji sudeckiej znajdują się 22 złoża, w których udokumentowano występowanie wód podziemnych zaliczonych do kopalin, w tym 10 w miejscowościach uzdrowiskowych. Zdecydowana większość złóż znajduje się w regionie Sudetów, a jedynie dwa – na obszarze bloku przedsudeckiego (fig. 2.4).

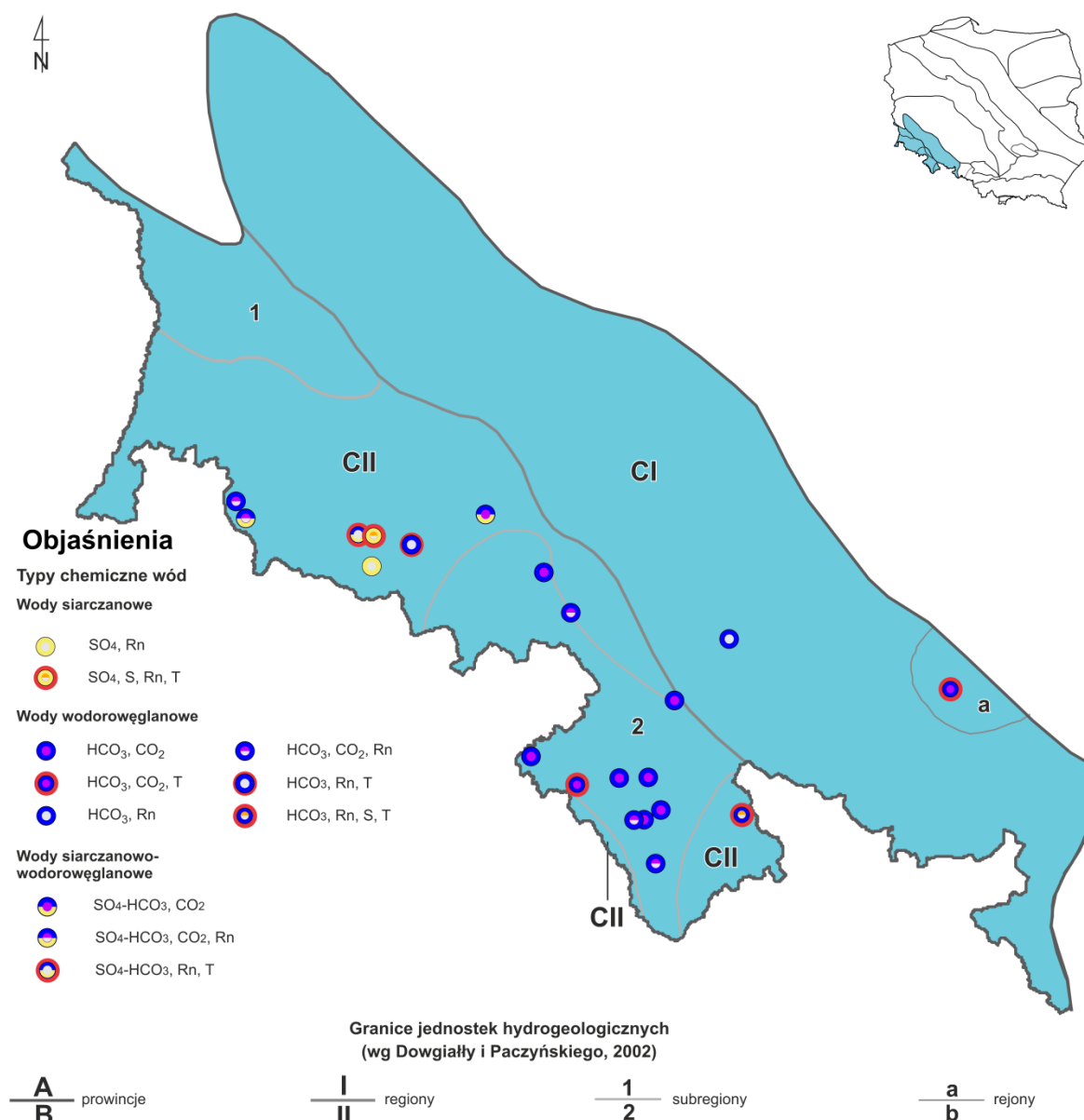

Fig. 2.4. Lokalizacja złóż wód uznanych za kopaliny w obrębie prowincji sudeckiej (regionalizacja wg Dowgiałły i Paczyńskiego, 2002)

Oznaczenie użytych skrótów: SO₄ – wody siarczanowe, HCO₃ – wody wodorowęglanowe, CO₂ – dwutlenek węgla (szczawy i wody kwasowęglowe), S – siarczki, Rn – radon, T – temperatura

Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

2.4. PROWINCJA KARPACKA

Prowincja karpacka obejmuje zasięgiem trzy regiony hydrogeologiczne: zapadlisko przedkarpackie, Karpaty zewnętrzne i Karpaty wewnętrzne. Jednostki te, choć związane genetycznie, różnią się znacznie pod względem litologicznym i hydrogeologicznym. Tworzą baseny hydrogeologiczne (zapadlisko przedkarpackie, niecka podhalańska) oraz elewacje (Tatry, Pieniny, Karpaty fliszowe), w których przepływ wód odbywa się niemal wyłącznie strefami tektonicznymi. Od jednostek pozostałej części Polski wyróżnia je szereg cech. Do najważniejszych należą występowanie różnych typów wód zmineralizowanych i swoistych – szczaw, wód chlorkowych, siarczkowych i termalnych, oraz współwystępowanie wód zmineralizowanych i zwykłych, nie tylko na niewielkich głębokościach, lecz często także w całym profilu strefy zawodnionej (Paczyński, Płochniewski, 1996). W południowej części prowincji ukształtowanie powierzchni terenu wpływa na obecność licznych

źródeł wód zmineralizowanych i swoistych, niekiedy uznawanych za lecznicze, których płytkie występowanie sprawia, że są one zagrożone antropopresją. Obszar Karpat wyróżnia się również dużą głębokością zasięgu stref współczesnego zasilania (Dowgiałło, Paczyński, 2002).

Region zapadliska przedkarpackiego jest strukturą geologiczną o charakterze rowu przedgórskiego, wypełnioną morskimi osadami miocenu autochtonicznego o miąższości dochodzącej do ok. 3 km na południu, przy granicy z nasunięciem płaszczowiny karpackiej. W obrębie tych osadów wydziela się kompleksy: ewaporatów gipsowo-solnych, soli kamiennych (w bezpośrednim sąsiedztwie nasunięcia karpackiego, częściowo pod nim) oraz utworów siarczanowych z anhydrytami. Region ten podzielono na dwa subregiony: zachodni i wschodni. Dodatkowo w obrębie subregionu zachodniego wydzielono rejony kędzierzyński i oświęcimski. Obszar zapadliska przedkarpackiego charakteryzuje się występowaniem wód siarczanowych i siarczkowych związanych genetycznie z utworami chemicznymi miocenu oraz wód chlorkowych, często ze znaczną zawartością jodu. Siarczanowe wody siarczkowe typu $\text{SO}_4\text{-(HCO}_3\text{)-Ca-(Mg),S}$ oraz $\text{SO}_4\text{-Cl-Na-Ca,S}$, o mineralizacji do 4 g/dm^3 występują przeważnie płytko, na głębokości do 20–30 m, wzdłuż północnej granicy jednostki. Wody siarczkowe typu Cl-Na,S,(I),(F) są obecne głównie w głębszych poziomach wodonośnych – kredowym i jurajskim. Obecność siarkowodoru w wodach jest związana z bakteryjną redukcją siarczanów w obecności materii organicznej (Dowgiałło, 2007c). Ogólnie ku południowi udział wód siarczkowych zmniejsza się na rzecz wód chlorkowych, które występują w chemicznych osadach miocenu oraz starszego podłoża. Wody typu Cl-Na , Cl-Ca i Cl-Na-Ca o mineralizacji 20–70 g/dm^3 (maksymalnie do ok. 150 g/dm^3 w pobliżu złóż soli kamiennych oraz do 260 g/dm^3 pod nasunięciem Karpat) i znacznej zawartości jodu (do ponad 120 mg/dm^3), występują w utworach miocenu i karbonu w zachodniej części zapadliska, w rejonie oświęcimskim (Chowaniec i in., 2007). Wody lecznicze udokumentowano w utworach kredy w Busku-Zdroju (lecznicze wody termalne) oraz w Cudzynowicach koło Kazimierzy Wielkiej. W obrębie regionu Karpat zewnętrznych wody zaliczone do kopalni występują w trzech strefach hydrochemicznych różniących się od siebie głębokością (Małecka, Murzynowski, 1978; Pazdro, Kozerski, 1990; Rajchel, 2012). W strefie górnej, stanowiącej główne piętro wodonośne, występują wody młode, o intensywnej wymianie, pochodzenia infiltracyjnego, których mineralizacja jest efektem przede wszystkim rozpuszczania skał. Strefa ta jest związana z miąższymi utworami fliszowymi o wieku od jury górnej po paleogen, przykrytymi utworami czwartorzędowymi. Strefa środkowa to wody infiltracyjne charakteryzujące się długim czasem wymiany, a także kopalne wody infiltracyjne (reliktowe paleoinfiltracyjne) i reliktowe synsedymencyjne). Budują ją skały paleozoiczne, mezozoiczne i kenozoiczne. W dolnej strefie brak jest wód infiltracyjnych aktywnej cyrkulacji, występują jedynie wody reliktowe synsedymencyjne i reliktowe paleoinfiltracyjne. Wszystkie trzy piętra zaliczono do słabo zasobnych pod względem wodonośności. W utworach fliszowych wśród typów chemicznych wód podziemnych dominują wody chlorkowe typu Cl-Na,(I) , które rozpoznano na głębokości od kilkudziesięciu do ok. 300 m, znane są także ze źródeł. Cechą charakterystyczną obszaru jest jednak obecność szczaw i wód kwasowęglowych. Wody tego typu występują na obszarze doliny Popradu, antykliny Iwonicza-Zdroju–Rudawki Rymanowskiej oraz łuski Bystrego (Rabe) i cechują się wyraźną strefowością hydrochemiczną wynikającą z ich genezy (Węclawik, 1991). Poza wyżej wymienionymi obszarami szczawy chlorkowe udokumentowane zostały także w miejscowości Sól w jednostce śląskiej. Szczawy proste (zwykłe) doliny Popradu i jego prawostronnych dopływów są najczęściej wodami typu $\text{HCO}_3\text{-Ca-(Mg),CO}_2$ o mineralizacji ogólnej do ok. 6 g/dm^3 , należącymi do centralnej strefy hydrochemicznej. Są pochodzenia infiltracyjnego. Szczawy złożone (chlorkowe), najczęściej typu $\text{HCO}_3\text{-(Cl)-Na-(Ca),CO}_2\text{(I)}$ o mineralizacji ogólnej do 28,0 g/dm^3 , należące do hydrochemicznej strefy przejściowej, stanowią mieszaninę wód infiltracyjnych z wodami dehydratacyjnymi. Chlorkowe szczawy i wody kwasowęglowe występujące w rejonie Iwonicza-Zdroju i Rymanowa-Zdroju, ze względu na obecność bituminów i niższą zawartość CO_2 , są zaliczane do wód hydrochemicznej

strefy zewnętrznej (Chowaniec, 2009; Chowaniec i in., 2007). Również szczawy udokumentowane w ostatnim czasie w miejscowości Sól można zaliczyć do tej strefy. Na obszarze Karpat wewnętrznych liczne są również przejawy wód siarczkowych, wypływających przede wszystkim w źródłach. Wody termalne udokumentowano lokalnie m.in. w Porębie Wielkiej oraz jako lecznicze wody termalne – w Jaworzu, Soli, Ustroniu, Rabce-Zdroju i Lubatówce.

Region Karpat wewnętrznych podzielono na trzy subregiony: pieniński, podhalański i tatrzański (fig. 2.5). Jednostka ta charakteryzuje się występowaniem jednego z najważniejszych w Polsce zbiorników wód termalnych – niecki podhalańskiej. Stanowi ona geotermalny basen artezyjski zbudowany z paleogeńskich utworów piaskowcowo-lupkowych zdeponowanych na węglanowych osadach paleogeńsko-mezozoicznych, z którymi są związane wody termalne (Chowaniec i in., 2007). Obszarem zasilania niecki podhalańskiej są Tatry. Część wód opadowych infiltrujących na ich terenie przepływa systemem szczelin krasowych do skał wodonośnych, ulegając ogrzaniu, a następnie, już w zbiorniku, przepływa ku północy, gdzie trafia na utwory pienińskiego pasa skałkowego, stanowiącego dla nich szczelną granicę, i rozplywa się wachlarzowato w kierunkach południowo-wschodnim i południowo-zachodnim. Korzystne warunki hydrogeologiczne sprawiają, że na obszarze niecki podhalańskiej uzyskuje się wody termalne o temperaturze na wypływie do 86°C, wydajności do ponad 400 m³/h z pojedynczego otworu i mineralizacji ogólnej do 3 g/dm³. Poziom wodonośny charakteryzuje się wysoką odnawialnością zasobów (Kępińska, red., 2004; Chowaniec, 2009).

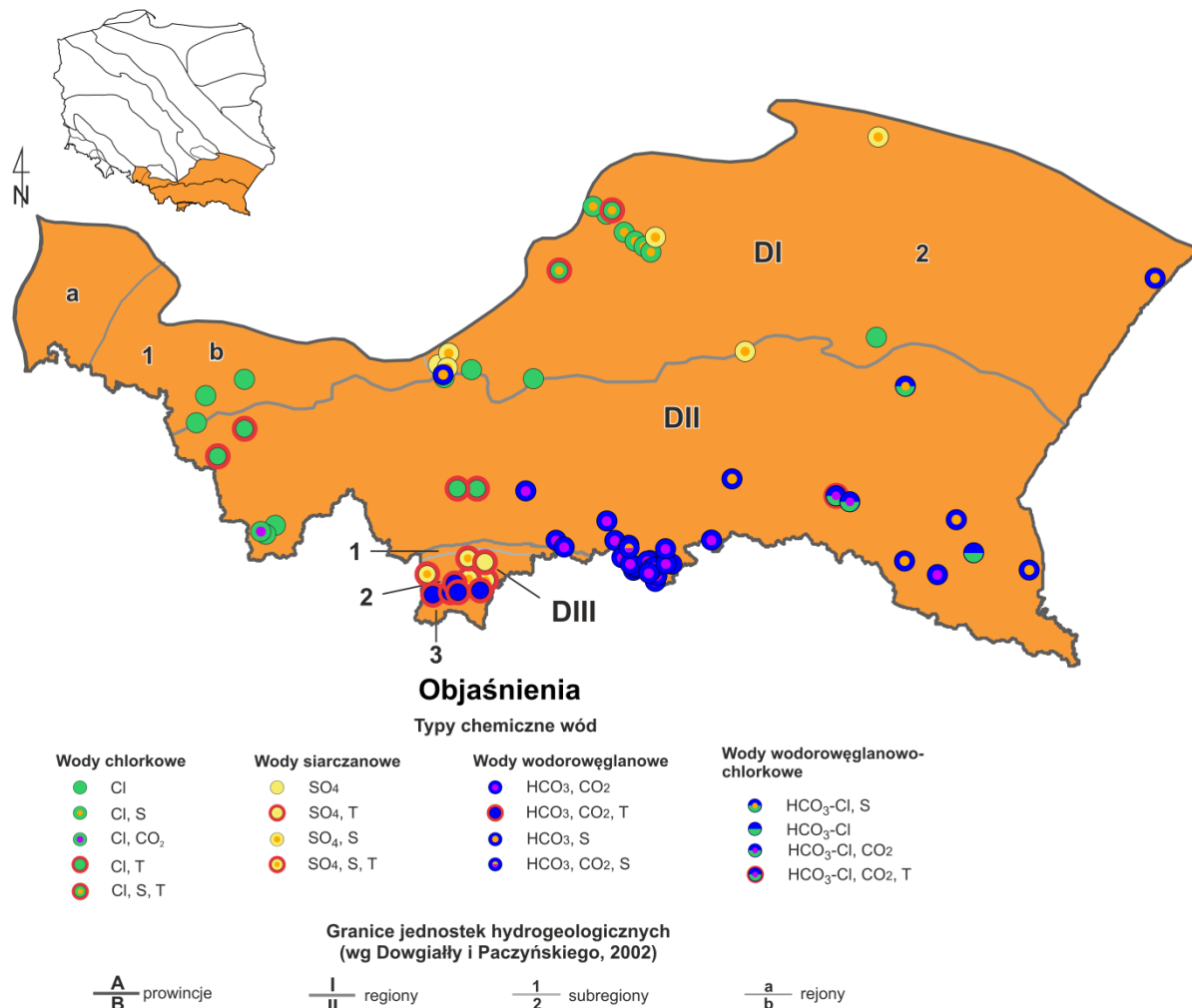

Fig. 2.5. Lokalizacja złóż wód uznanych za kopaliny w obrębie prowincji karpackiej (regionalizacja wg Dowgiałły i Paczyńskiego, 2002)

Oznaczenie użytych skrótów: Cl – wody chlorkowe, SO₄ – wody siarczanowe, HCO₃ – wody wodorowęglanowe, CO₂ – dwutlenek węgla (szczawy i wody kwasowęglowe), S – siarczki, T – temperatura
Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

Prowincja karpacka jest najbogatszą prowincją pod względem liczebności złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin – na jej obszarze udokumentowano 75 takich złóż (fig. 2.5), w tym 20 na terenie zapadliska przedkarpackiego, 45 w Karpatach zewnętrznych oraz 10 w Karpatach wewnętrznych.

3. CHARAKTERYSTYKA WŁAŚCIWOŚCI FIZYKOCHEMICZNYCH I WARUNKÓW FORMOWANIA SIĘ WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN ORAZ WÓD ZMINERALIZOWANYCH I SWOISTYCH

Występujące w Polsce złoża wód podziemnych zaliczonych do kopalin oraz wody zmineralizowane i swoiste niebędące kopalinami charakteryzują się dużym zróżnicowaniem właściwości fizyczno-chemicznych. W skład wód podziemnych wskazanych powyżej wchodzi ponad 60 pierwiastków pochodzących z rozpuszczonych substancji stałych i gazów, spotykanych w różnych stężeniach, tworzących różnego rodzaju związki chemiczne i występujące w formie jonowej lub niezdysoncjowanej (Macioszczyk, Dobrzyński, 2007). Jedną z najczęściej stosowanych klasyfikacji wód zmineralizowanych i swoistych jest klasyfikacja według składu anionowo-kationowego oraz stężenia składników swoistych, zgodnie z którą typ wody jest określany na podstawie stężenia nie mniejszego niż 20% miligramorównoważników (% mval) sumarycznej zawartości jonów głównych – HCO_3^- , SO_4^{2-} , Cl^- , Ca^{2+} , Mg^{2+} i Na^+ . Jony szereguje się według malejącego stężenia z zachowaniem kolejności – aniony, następnie kationy, przy czym przyjmuje się, że suma % mval wynosi po 100% osobno dla anionów i kationów. W zapisie uwzględnia się także składniki swoiste – F^- , Fe^{2+} , I^- , S^{2-} , H_2SiO_3 , CO_2 , ^{222}Rn , – występujące w minimalnych stężeniach określonych w ustawie *Prawo geologiczne i górnicze* (tab. 3.1), wymieniane według malejącego stężenia (z wyłączeniem gazów, które umieszczane są na początku lub końcu) oraz w przypadku wód termalnych – temperaturę wody na wypływie z otworu. W skróconym zapisie typu chemicznego wody jony główne i składniki swoiste są zapisywane z pominięciem ich wartościowości, a kwas metakrzemowy (H_2SiO_3) jest zapisywany jako Si.

Zgodnie z założeniami tej klasyfikacji w charakterystyce regionalnej wód zastosowano uproszczenie polegające na określeniu ich głównego typu na podstawie stężenia dominującego składnika anionowego przy zachowaniu pełnej informacji dotyczącej stężenia składników swoistych wód, ich temperatury i mineralizacji ogólnej, decydujących zgodnie z zapisami ustawy *Prawo geologiczne i górnicze* o ich przynależności do kopalin. Wydzielono w ten sposób trzy główne typy chemiczne wód: **wodorowęglanowe**, **siarczanowe** i **chlorkowe**, które ze względu na zawartość składników swoistych lub temperaturę wynoszącą co najmniej 20°C na wypływie z ujęcia mogą być jednocześnie wodami żelazistymi, fluorkowymi, jodkowymi, siarczkowymi, krzemowymi, kwasowęglowymi lub szczawami, radonowymi i termalnymi (tab. 3.1).

Tabela 3.1.

Podział wód leczniczych ze względu na ich cechy fizyczne i chemiczne

Cecha	Minimalna zawartość w 1 dm ³ wody		Nazwa wody leczniczej	
	1000 mg rozpuszczonych składników mineralnych stałych		mineralna	
	10 mg jonu żelazawego		żelazista	
	2 mg jonu fluorkowego		fluorkowa	
	1 mg jonu jodkowego		jodkowa	
	1 mg siarki dwuwartościowej		siarczkowa	
	70 mg kwasu metakrzemowego		krzemowa	
	250 mg niezwiązanego dwutlenku węgla	250–1000 mg	kwasowęglowa	
		>1000 mg	szczawa	
	Minimalna temperatura na wypływie z ujęcia			
	20°C		termalna	
	Minimalne natężenie promieniowania rozpuszczonych składników gazowych			
	74 Bq radonu		radonowa	

3.1. GŁÓWNE TYPY CHEMICZNE WÓD

3.1.1. Wody wodorowęglanowe

Wody wodorowęglanowe stanowią dominujący typ płytko występujących wód podziemnych pochodzenia infiltracyjnego. Wykorzystywane są głównie do zaopatrzenia w wodę pitną. Zasoby, w których występują, charakteryzują się odnawialnością i mineralizacją ogólną zwykle nieprzekraczającą 1 g/dm³. Obecność wodorowęglanów w wodach wynika głównie z rozpuszczania minerałów węglanowych oraz rozpuszczonego w wodzie atmosferycznego dwutlenku węgla. Podrzednie jony te przedostają się do wód w wyniku procesów hydrolitycznego wietrzenia glinokrzemianów oraz redukcji siarczanów przy udziale substancji organicznej. Lokalnie, w strefach głębokiego wysłodzenia wód podziemnych, w strefach rozłamów tektonicznych masywów skał krystalicznych oraz w niecce podhalańskiej, wody wodorowęglanowe o mineralizacji ogólnej poniżej 1 g/dm³ i temperaturze na ogół powyżej 20°C na wypływie z ujęcia występują na głębokości przekraczającej 1000 m. Najgłębiej, na głębokości 1962–2065 m, zwykle (słodkie) wody termalne ujęto w utworach kredy dolnej niecki łódzkiej w Poddębicach (fot. 3.1.1) (Tadych i in., 2011).

Fot. 3.1.1. Głowica otworu geotermalnego Poddębice GT-2
(*fot. Archiwum Geotermii Poddębice Sp. z o.o.*)

Właściwości lecznicze wód wodorowęglanowych wynikają na ogół z obecności składników swoistych. Wyjątek stanowią wody typu $\text{HCO}_3\text{-Na}$ ujęte w Polańczyku, których mineralizacja ogólna wynosi 2 g/dm^3 i jest podstawową cechą decydującą o zaliczeniu tych wód do leczniczych. W pozostałych przypadkach lecznicze wody wodorowęglanowe są wodami swoistymi – fluorkowymi, krzemowymi, radonowymi, siarczkowymi lub żelazistymi, o mineralizacji ogólnej nieprzekraczającej 1 g/dm^3 , wykorzystywanymi w balneoterapii. Różnią się one między sobą stosunkiem głównych kationów, na ogół reprezentują typy: $\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg}$ (Nałęczów, Przerzeczyn-Zdrój), $\text{HCO}_3\text{-Ca-Na}$ (Horyniec-Zdrój), $\text{HCO}_3\text{-Ca-(Na)-(Mg)}$ (Wapienne), $\text{HCO}_3\text{-Na}$ (Lądek-Zdrój). Wyływają w postaci źródeł lub są ujmowane otworami wiertniczymi w obrębie różnowiekowych utworów – neogenu (Horyniec-Zdrój), kredy (Nałęczów i Wapienne) oraz paleozoicznych lub prekambryjskich (Lądek-Zdrój, Przerzeczyn-Zdrój i Świeradów-Zdrój).

Znaczną część wód wodorowęglanowych ujęto jako wody termalne i są one wykorzystywane do celów grzewczych i rekreacyjnych. W obrębie platformy paleozoicznej wody te pochodzą głównie z utworów kredy dolnej niecki łódzkiej (Poddębice, Łódź) oraz niecki warszawskiej (Mszczonów, Wręcza). Wszystkie należą do wód typu $\text{HCO}_3\text{-(Cl)-(Na)-Ca}$, o mineralizacji ogólnej poniżej 1 g/dm^3 i temperaturze $23\text{--}68^\circ\text{C}$ na wypływie z ujęcia. Drugim obszarem występowania wodorowęglanowych wód termalnych jest południowa część niecki podhalańskiej. Występują tu wody typu $\text{HCO}_3\text{-(SO}_4\text{)-(Mg)-Na-(Ca)}$ oraz $\text{HCO}_3\text{-(SO}_4\text{)-Ca-Mg-(Na)}$ o temperaturze na wypływie $20\text{--}60^\circ\text{C}$, związane z utworami paleogenu, jury i triasu.

Szczególnym rodzajem wód wodorowęglanowych są szczawy i wody kwasowęglowe występujące na obszarze Sudetów i Karpat zewnętrznych. Zawarty w nich dwutlenek węgla intensyfikuje procesy rozpuszczania składników mineralnych, co powoduje wzrost m.in. stężenia wodorowęglanów oraz mineralizacji wód. Ze względu na szczególne właściwości fizyczno-chemiczne oraz istotne znaczenie gospodarcze szczawom i wodom kwasowęglowym poświęcono osobny rozdział.

3.1.2. Wody siarczanowe

Wraz ze wzrostem mineralizacji wód podziemnych i głębokości ich występowania zmniejsza się w wodach zawartość wodorowęglanów, zwykle na rzecz jonów siarczanowych i chlorkowych. Jednak dominujące stężenie siarczanów wśród anionów zazwyczaj jest związane z obecnością w środowisku geologicznym siarczanowych utworów chemicznych (ewaporatów), a zwłaszcza łatwo rozpuszczalnych minerałów zawierających siarkę, np. gipsów i anhydrytów. Mniejsze, często lokalne znaczenie, mają procesy rozpuszczania innych minerałów siarczanowych, utlenianie siarczków oraz wietrzenie złóż siarki rodzimej. Na terenie Polski obszarami występowania wód siarczanowych są m.in. centralna część antyklinorium środkowopolskiego, południowa część monokliny śląsko-krakowskiej i monokliny przedsudeckiej oraz północna i zachodnia część zapadliska przedkarpackiego, a także środkowa i północna część niecki podhalańskiej.

Wody siarczanowe zawierające siarkowodor lub siarczki w ilości powyżej 1 mg/dm^3 są zaliczane do leczniczych i wykorzystywane w balneoterapii. Charakteryzują się one zmiennością pod względem typów chemicznych, mineralizacji, głębokości występowania oraz litologii i stratygrafii warstwy wodonośnej. Wody siarczanowe występują w złożach Mateczny I, Łagiewniki, Swoszowice, Chochołowskie termy, Podhale 2, Poronin, Białka, Bukowina, Dar Natury. W Wieńcu-Zdroju w utworach węglanowych jury górnej udokumentowano wody typu $\text{SO}_4\text{-Cl-Ca-Na,S}$ o mineralizacji rzędu 4 g/dm^3 . W Krzeszowicach, Lipie, Krakowie-Swoszowicach (fot. 3.1.2) i Latoszynie w ewaporatach miocenu występują wody reprezentujące typ chemiczny $\text{SO}_4\text{-(HCO}_3\text{)-Ca-(Mg)-(Na),S}$ o mineralizacji w przedziale $1\text{--}4 \text{ g/dm}^3$.

Fot. 3.1.2. Ujęcie leczniczych wód siarczanowych w Krakowie-Swoszowicach (fot. A. Felter)

Wody siarczanowe typu $\text{SO}_4\text{-HCO}_3\text{-Na-Ca}$ (bez siarkowodoru) o mineralizacji ogólnej poniżej 1 g/dm^3 udokumentowano w Jeleniej Górze-Cieplicach, gdzie wypływają one zarówno ze źródeł, jak i występują w warstwach wodonośnych na głębokości ponad 2000 m. Odznaczają się one zawartością

składników farmakodynamicznie czynnych, takich jak: fluorki, kwas metakrzemowy, radon, powyżej wartości nadającej im właściwości lecznicze, a także temperaturą sięgającą do 87°C na wypływie z otworu Cieplice C-1. Są one wykorzystywane do celów balneoterapeutycznych, rekreacyjnych i grzewczych. Wody siarczanowe zawierające również radon występują w Sosnowcu i Stanisławowie.

W środkowej i północnej części niecki podhalańskiej wody siarczanowe typu $\text{SO}_4\text{-Cl-Na-Ca}$, $\text{SO}_4\text{-(Cl)-Ca-Na}$ oraz $\text{SO}_4\text{-HCO}_3\text{-Cl-Na-Ca}$, często z zawartością siarki dwuwartościowej w stężeniu farmakodynamicznie czynnym, zaliczono do wód termalnych. Charakteryzują się one temperaturą na wypływie z ujęć 59–86°C i mineralizacją ogólną w przedziale 1–3 g/dm³. Ujęto je w utworach węglanowych mezozoiku oraz eocenu środkowego na głębokości 2394–3572 m.

Wody siarczanowe stanowią stosunkowo rzadko spotykany typ wód podziemnych zaliczonych do kopalin. Mimo że w obecności innych makroskładników mogą tworzyć cenne z balneoterapeutycznego punktu widzenia rodzaje wód, m.in.: wody glauberskie (siarczanowo-sodowe), gorzkie (siarczanowo-magnezowe) lub witriolowe (siarczanowo-żelaziste), o ich właściwościach leczniczych decyduje zawsze zawartość składników swoistych, zwykle dwuwartościowej siarki. Typowe wody glauberskie o mineralizacji ogólnej niemal 2 g/dm³ nawiercono w utworach karbonu w otworze badawczym Słupiec GN-9 położonym w regionie sudeckim. Najbardziej zbliżone do wód glauberskich są w Polsce wody reprezentujące typ $\text{HCO}_3\text{-SO}_4\text{-Na}$, występujące w regionie sudeckim, wody lecznicze w Starych Rochowicach i wody zmineralizowane w Zdrojowisku.

3.1.3. Wody chlorkowe

Wody chlorkowe stanowią przeważający typ głęboko występujących wód podziemnych na obszarze Polski. Ich właściwości lecznicze wynikają z dużej mineralizacji oraz z obecności składników swoistych w stężeniach farmakodynamicznie czynnych, głównie jodu, a często także z temperatury powyżej 20°C na wypływie z ujęcia. Początkowo wody chlorkowe głębokich poziomów wodonośnych uważano wyłącznie za reliktowe wody morskie, wyłączone z aktywnego obiegu, stagnujące (Dowgiałło, 1971). Z czasem pogląd ten zawężono jedynie do wód w centralnych, najgłębszych częściach poszczególnych zbiorników, ponieważ na pozostałych obszarach, zwłaszcza w rejonach podczwartorzędowych wychodni utworów mezozoiku i paleozoiku, mineralizacja i typ chemiczny wód chlorkowych wskazywały na ich zasilanie, zarówno współczesne, jak i w minionych epokach geologicznych, i powolny przepływ (Bojarski, red., 1996; Bojarski, Sadurski, 2000). W trakcie przepływu infiltrujące wody ługowały łatwo rozpuszczalne pokłady soli kamiennej lub inkluzje solne w obrębie innych osadów i wzbogacały się w jony chlorkowe (Węclawik, 1991; Bojarski, red., 1996). W warunkach bardzo powolnego przepływu lub stagnacji wody te uległy dodatkowo intensywnym procesom przemiany składu chemicznego, głównie wskutek działalności procesów sorpcji i wymiany jonowej z otaczającym je ośrodkiem skalnym, przyczyniających się do zmiany ich pierwotnego składu. Z tego powodu uznano je za wody poligenetyczne (Bojarski, Sokołowski, 1996; Bojarski, Sadurski, 2000). Na obszarze Karpat nie wyklucza się także obecności wód przeobrażonych powstałych w wyniku dehydratacji minerałów ilastych (Węclawik, 1991; Chowaniec i in., 2007) oraz udziału procesów ultrafiltracji (filtracji przez membrany ilaste), które potencjalnie mogły mieć wpływ na zasolenie wód chlorkowych (Dowgiałło, Leśniak, 1987; Neuzil, Person, 2017). Niekiedy podwyższone stężenie jonu chlorkowego w płytkich wodach podziemnych może być wynikiem zanieczyszczenia antropogenicznego, jednak w głębszych poziomach wodonośnych ma ono genezę geogeniczną. Ze względu na złożoność procesów kształtujących skład chemiczny wód chlorkowe odznaczają się różnorodnością typów chemicznych, np. Cl-Na , Cl-Na-Ca , $\text{Cl-SO}_4\text{-Na}$ i $\text{Cl-HCO}_3\text{-Na}$, oraz zmienną koncentracją mikroskładników. Obserwuje się także zróżnicowanie mineralizacji i typów chemicznych wód chlorkowych w poszczególnych prowincjach,

co jest zależne m.in. od stylu budowy geologicznej, tektoniki, głębokości występowania podłoża krystalicznego, obecności kompleksu nieprzepuszczalnych skał ordowiku i syluru oraz obecności facji salinarnych cechsztynu, a także od odległości złoża od obszarów zasilania.

Wody chlorkowe występują na terenie niemal całej Polski, na znacznej części prowincji platformy prekambryjskiej i paleozoicznej, w Karpatach i zapadlisku przedkarpackim, na ogół poniżej poziomów wód zwykłych, choć zdarzają się również źródła wód chlorkowych (np. Kołobrzeg, Sól, Tyrawa Solna). Pozbawiona tego rodzaju wód jest prowincja sudecka, z wyjątkiem jej skrajnie północno-zachodniej części, oraz Tatry, pieniński pas skałkowy i Góry Świętokrzyskie, a także rejon wisznicki platformy prekambryjskiej. Praktycznie na całym obszarze występowania wód chlorkowych obserwuje się wzrost ich mineralizacji wraz z głębokością, a w strukturach nieckowatych także wzrost mineralizacji od brzegów basenu ku strefom osiowym (Dowgiałło, 2007a, c).

Wody chlorkowe są wykorzystywane w balneoterapii, w rekreacji oraz do produkcji soli, kosmetyków i produktów farmaceutycznych. Duża głębokość występowania niektórych wód chlorkowych sprawia, że mają one charakter wód termalnych (także leczniczych wód termalnych). Wody takie występują zarówno na obszarach prowincji platformy prekambryjskiej (m.in. Ustka, Krynica Morska, Frombork, Lidzbark Warmiński i Gołdap) i platformy paleozoicznej (m.in. Kleszczów, Koło, Konin, Uniejów, Skierniewice, Tarnowo Podgórne, Tomaszów Mazowiecki, Toruń, Turek, Pyrzyce i Stargard), jak i w Karpatach (m.in. Ustroń, Jaworze, Poręba Wielka, Rabka-Zdrój i Lubatówka) wraz z zapadliskiem przedkarpackim (m.in. Cudzynowice i Busko-Zdrój). Temperatura wód na wypływie z ujęć wynosi od 20°C w Dziwnówku do 92°C w Koninie. Tak szeroki zakres temperatury umożliwia wykorzystanie wód chlorkowych zarówno w geotermii (m.in. Pyrzyce, Stargard, Uniejów) i rekreacji (m.in. Ustka), jak i do celów leczniczych (m.in. Marusza k. Grudziądz, Ciechocinek i Konstancin-Jeziorna).

3.2. TYPY CHEMICZNE WÓD WYRÓŻNIONE NA PODSTAWIE OBECNOŚCI SKŁADNIKÓW SWOISTYCH

3.2.1. Szczawy i wody kwasowęglowe

Obok wód termalnych szczawy i wody kwasowęglowe są najbardziej poszukiwanymi rodzajami wód podziemnych zaliczanych do kopalin. Głównym składnikiem swoistym szczaw jest rozpuszczony w nich dwutlenek węgla. Szczawy zawierają go w stężeniu nie mniejszym niż 1000 mg/dm³, natomiast uboższe w ten składnik wody kwasowęglowe – w stężeniu co najmniej 250 mg/dm³. Na terenie Polski wody zawierające dwutlenek węgla występują strefowo na obszarach górskich Karpat i Sudetów oraz w obrębie bloku przedsudeckiego, gdzie są związane ze strefami dyslokacji i nieciągłości tektonicznych. Głębokie spękania i szczeliny umożliwiają migrację dwutlenku węgla z głębszych części litosfery ku powierzchni. Gaz ten, na drodze ku powierzchni terenu, nasycza napotkane wody podziemne (fot. 3.2.1). Powoduje to wzrost agresywności tych wód wobec środowiska skalnego, intensyfikację procesów rozpuszczania składników mineralnych, głównie węglanowych, a w rezultacie wzbogacenie składu chemicznego wód i wzrost ich mineralizacji. Wody nasycone dwutlenkiem węgla są na ogół wodami infiltracyjnymi (szczawy proste), rzadziej mieszaniną wód infiltracyjnych i synsedymencyjnych lub też powstałych na skutek procesów dehydratacji (szczawy złożone). Złoża szczaw i wód kwasowęglowych są zazwyczaj zasilane infiltracyjnie, charakteryzują się odnawialnością zasobów oraz występują na obszarze zarówno Sudetów, jak i Karpat. Obecność złóż szczaw złożonych o praktycznie nieodnawialnych zasobach stwierdzono jedynie w Karpatach. Przy rozważaniach dotyczących pochodzenia dwutlenku węgla przyjmuje się, że może on mieć genezę juwenilną (magnową), pochodzić z rozkładu termicznego skał lub z migracji atmosferycznego CO₂ w głąb górotworu z wodami acyjnymi infiltr, a nawet może być

związany z procesami termogenezy zachodzącej w wyniku uwęglania materii organicznej (Leśniak, 1985; Kotarba, 1988; Ciężkowski, 1990; red., 2002; Rajchel, 2012).

Szczawy sudeckie charakteryzują się dużą różnorodnością typów chemicznych i zróżnicowaniem mineralizacji, co jest wynikiem mieszania się wód głębokiego i płytkiego systemu krążenia, w różnych proporcjach. Wody te reprezentują typy: $\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg-(Na)}$, $\text{HCO}_3\text{-Ca-(Na)}$, $\text{HCO}_3\text{-Na-Ca}$, $\text{HCO}_3\text{-Na-(Ca)-(Mg)}$, $\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg-Na}$ o mineralizacji ogólnej od 0,2 do blisko $7,0 \text{ g/dm}^3$ i zawartości CO_2 dochodzącej do $3,5 \text{ g/dm}^3$. Ponadto szczawy te zawierają w stężeniach farmakodynamicznie czynnych fluorki, żelazo, siarkę dwuwartościową, kwas metakrzemowy, a czasami także radon (m.in.

Fot. 3.2.1. Mofety w Tyliczu (fot. A. Wrzosek)

Długopole-Zdrój, Szczawno-Zdrój i Świeradów-Zdrój). Wody o nietypowym składzie, zbliżonym do szczaw glauberskich, typu $\text{HCO}_3\text{-SO}_4\text{-Na-(Ca)-(Mg)}$ i o mineralizacji ogólnej $1,4\text{--}19,2 \text{ g/dm}^3$, występują w Starych Rochowicach oraz Zdrojowisku, gdzie stwierdzono, niespotykaną w żadnym innym ujęciu w Sudetach, zawartość jodków sięgającą $3,8 \text{ mg/dm}^3$ (Ciężkowski, 1990). W Dusznikach-Zdroju i Grabinie występują unikatowe w skali kraju szczawy termalne o temperaturze maksymalnej dochodzącej 35°C na wypływie z ujęcia.

Szczawy karpackie występują lokalnie, w rejonach: doliny Popradu, Szczawy, Krościenka-Szczawnicy, Wysowej-Zdroju, Iwonicza-Zdroju i Rymanowa-Zdroju i Rabego. Podobnie jak w Sudetach charakteryzują się dużym zróżnicowaniem mineralizacji oraz składu chemicznego, wynikającym ze złożoności procesów ich formowania oraz skomplikowanych warunków występowania. Oprócz typowych dla obydwu obszarów szczaw prostych, w Karpatach są obecne również szczawy złożone (chlorkowe). Największy z rejonów występowania szczaw obejmuje zlewnię Popradu i jego prawostronnych dopływów, pomiędzy Tyliczem a Głębokiem. Szczawy tej strefy są szczawami prostymi (zwykłymi) formującymi się w wyniku nasycania dwutlenkiem węgla wód pochodzenia infiltracyjnego płytszego systemu krążenia. Wody te mają niską mineralizację ogólną, zwykle od poniżej 1 do 6 g/dm^3 (maksymalnie ponad 14 g/dm^3), i reprezentują głównie typ $\text{HCO}_3\text{-(Ca)-(Mg)-(Na)}$. Podrzędnie występują wody typu $\text{HCO}_3\text{-Mg-(Na)-(Ca)}$ oraz $\text{HCO}_3\text{-Mg-Ca}$. Zawartość rozpuszczonego dwutlenku węgla dochodzi do niemal 3 g/dm^3 . Powszechnie w szczawach karpackich występują także inne składniki swoiste w stężeniach farmakodynamicznie czynnych, głównie dwuwartościowe żelazo oraz rzadziej fluorki i kwas metakrzemowy. Wody te są drenowane przez ciekę, źródła oraz ujmowane w otworach eksploatacyjnych o głębokości na ogół nieprzekraczającej 200 m . W rejonie Szczawnicy, Szczawy, Wysowej-Zdroju, Iwonicza-Zdroju i Rymanowa-Zdroju pojawiają się szczawy chlorkowe, czyli o stężeniu chlorków co najmniej 20% mval i wyższej niż w przypadku szczaw prostych mineralizacji ogólnej, dochodzącej do 27 g/dm^3 . Charakteryzują się one typem chemicznym $\text{HCO}_3\text{-Cl-Na-(Ca)}$ oraz zawartością żelaza dwuwartościowego oraz typowych dla tych wód jodków w stężeniach farmakodynamicznie czynnych. Wypływają w kilkunastu źródłach, ujęto je także otworami wiertniczymi oraz ujęciami górniczymi (szybami i sztolniami). Wody ujęte w Lubatówce koło Iwonicza-Zdroju są termalnymi wodami kwasowęglowymi, których temperatura na wypływie z ujęcia osiąga 25°C . Są one na ogół mieszaninami wód infiltracyjnych płytszego systemu krążenia i wód chlorkowych głębokiego

systemu, będących prawdopodobnie wodami dehydratacyjnymi, powstałymi w wyniku powolnej diagenety mineralów ilastych, występujących w strukturach o niskiej odnawialności i małej zasobności (Oszczypko, Zuber, 2002). W rejonie Rymanowa-Zdroju i Iwonicza-Zdroju wody te są genetycznie związane ze złożami ropy naftowej. Do szczaw chlorkowych zalicza się również charakteryzujące się unikatowym składem chemicznym wody typu $\text{HCO}_3\text{-Na}$ o mineralizacji 20–30 g/dm^3 ujęte w głębokich otworach wiertniczych Zuber I–IV w Krynicy-Zdroju oraz w płytszych ujęciach w Złockiem i Zubrzyku (wody typu „zuber”). Ich cechą charakterystyczną jest duża zawartość jodków, które wskazują na związek tych wód z wodami chlorkowymi systemu głębokiego krążenia. „Zubery” należą do wód reliktowych, szczątkowych, a ich zasoby są słabo odnawialne, dlatego gospodarowanie tymi wodami powinno być racjonalne.

Szczawy i wody kwasowęglowe są wykorzystywane w balneoterapii do kąpieli, w kuracji pitnej i inhalacji, stanowią także cenny surowiec dla przemysłu rozlewniczego. Zawarty w wodach dwutlenek węgla jest wykorzystywany do produkcji ciekłego dwutlenku węgla w Dusznikach-Zdroju oraz Krynicy-Zdroju.

3.2.2. Wody siarczkowe

Wody siarczkowe zawierają co najmniej 1 mg/dm^3 siarki dwuwartościowej, występującej w formie siarkowodoru i produktów jego dysocjacji – siarczków wodoru, jonu siarczkowego i wielosiarczków wodoru. Obecność poszczególnych form siarki w wodach podziemnych oraz proporcje stężeń między nimi są zależne od odczynu wody oraz panujących w niej warunków redukcyjno-utleniających (Macioszczyk, Dobrzyński, 2007). Siarkowodór obecny w wodach podziemnych może być pochodzenia organicznego lub mineralnego. Wody zawierające nawet jego śladowe ilości odznaczają się charakterystycznym zapachem. Jako składnik wód leczniczych

Fot. 3.2.2. Źródło wód siarczkowych Henryk w Brzyskach (fot. J. Sokółowski)

występujących w Polsce siarkowodór pojawia się przede wszystkim w wyniku redukcji siarczanów pochodzących z rozpuszczania osadów chemicznych (proces desulfatyzacji), wskutek rozkładu siarczków metali (np. pirytu) w obecności mikroorganizmów utleniających substancję organiczną lub w obecności wodoru cząsteczkowego (Lisik, Szczepański, 2014, 2019; Lisik, Rabiej, 2020; Rajchel, 2000). Przy wypływach ze źródeł i na drodze odpływu wód bakterie siarkowe tworzą charakterystyczne osady w formie nitek, kożucha lub naskorupień o białej, fioletowej lub purpurowej barwie (fot. 3.2.2).

Obszarem, na którym występowanie wód siarczkowych jest szczególnie powszechne i gdzie mają one istotne znaczenie gospodarcze, jest zapadlisko przedkarpackie. Tamtejsze wody są wykorzystywane m.in. w uzdrowiskach w Busku-Zdroju, Solcu-Zdroju, Swoszowicach i Horyńcu-Zdroju. Występowanie siarkowodoru w wodach zapadliska przedkarpackiego jest związane z licznymi występującymi akumulacjami węglowodorów w utworach cenomanu oraz z serią ewaporatową miocenu, będącą źródłem rozpuszczonych

w wodzie siarczanów podlegających procesom desulfatyacji. Wody siarczkowe występują na ogół w utworach neogenu i kredy, rzadziej jury. Charakteryzują się dużym zróżnicowaniem składu chemicznego (wody wodorowęglanowe, siarczanowe i chlorkowe), mineralizacji ogólnej (0,6–40,0 g/dm³) oraz zawartości siarkowodoru (3–960 mg/dm³). Chlorkowe wody siarczkowe zawierają zazwyczaj inne składniki swoiste w stężeniach farmakodynamicznie czynnych – jodki, rzadziej żelazo dwuwartościowe lub fluorki. Poza złożami wód podziemnych zaliczonych do kopalni wody siarczkowe stwierdzono m.in. w otworach wiertniczych zlokalizowanych wokół zlikwidowanych kopalń siarki rodzimej w okolicach Tarnobrzega.

Na obszarze Karpat wody siarczkowe wypływają w licznych źródłach (Rajchel, 2000). Wody te reprezentują głównie typy HCO₃-Ca-Mg i HCO₃-Ca-Na, a ich mineralizacja ogólna nie przekracza 1 g/dm³. Zawartość siarkowodoru w wodach zmienia się od 1 do 50 mg/dm³, na ogół jednak nie przekracza 10 mg/dm³. Charakter wód siarczkowych mają również wody termalne z niektórych ujęć w obrębie niecki podhalańskiej. W Bańskiej Niżnej, Bukowinie Tatrzańskiej, Poroninie i Witowie, w wodach typu SO₄-(HCO₃)-Cl-Na-Ca-(Mg), o mineralizacji ogólnej 1–3 g/dm³, występuje siarkowódór w stężeniu do 10 mg/dm³.

W pozostałej części kraju wody siarczkowe występują lokalnie (m. in. Inowrocław i Kotowice). Reprezentują one typy chemiczne SO₄-Ca-Na oraz Cl-Na i mają mineralizację ogólną wynoszącą 3–13 g/dm³ przy stężeniu siarkowodoru ok. 1–6 mg/dm³. Ich występowanie jest związane z ługowaniem pokryw gipsowo-anhydrytowych znajdujących się w stropie wysadów solnych (diapirów). W Inowrocławiu temperatura wód siarczkowych na wypływie z jednego z ujęć wynosi 23°C. Siarkowódór jest również składnikiem swoistym wód termalnych monokliny przedsudeckiej (Koszuty i Duża Wólka). W Sudetach dwuwartościowa siarka w ilości >1 mg/dm³ jest składnikiem leczniczych radonowych wód termalnych Łądko-Zdroju, pojawia się także w zmiennej ilości w szczawach Kudowy-Zdroju oraz w wodach radonowych w Przerzeczynie-Zdroju. Wody siarczkowe stanowią cenny surowiec wykorzystywany w balneoterapii do kąpieli i różnego rodzaju irygacji.

3.2.3. Wody radonowe

Wody radonowe są swoistymi wodami leczniczymi zawierającymi radon, a dokładnie jego izotop ²²²Rn, w koncentracji nie mniejszej niż 74 Bq/dm³. W Polsce radon jest jedynym składnikiem promieniotwórczym, który nadaje wodom właściwości lecznicze. Radon jest gazem dobrze rozpuszczalnym w wodzie, może być z nią transportowany na stosunkowo niewielkie odległości, w sprzyjających warunkach do 200 m (Przylibski, 2007a; red., 2007b). Jego koncentracja następuje w utworach przypowierzchniowych, stąd jest on obserwowany w wodach podziemnych płytkich poziomów wodonośnych, często wypływających w źródłach (fot. 3.2.3). Największe stężenie tego radionuklidu w wodach podziemnych występuje w strefach złóż uranu, jednak na ogół jego obecność jest związana z rozproszonym okruszczeniem skał krystalicznych minerałami rudnymi uranu, szczególnie w strefach tzw. kruchych deformacji tych skał (Przylibski, 2005).

Fot. 3.2.3. Źródło wód radonowych „Dobre” w Sosnowce (fot. J. Stożek)

Stężenie radonu w wodach podziemnych zależy od: zawartości minerałów, z których może on powstawać, współczynnika emanacji (rosnącego w strefach spękań), objętości i prędkości przepływu wód oraz mieszania się różnych składowych wód na drodze przepływu.

W Polsce wody radonowe występują niemal wyłącznie w Sudetach (powszechnie) i na bloku przedsudeckim (Przerzeczyn-Zdrój, rejon intruzji Strzegom-Sobótka, masyw Ślęzy). Są to wody o zróżnicowanym składzie (głównie wodorowęglanowe) i na ogół niskiej mineralizacji ogólnej (0,4–0,6 g/dm³), zawierające w większości przypadków również inne składniki swoiste, decydujące o ich przydatności do celów balneoterapeutycznych. Szczawy radonowe stanowią podstawowy surowiec leczniczy w Długopolu-Zdroju, Jedlinie-Zdroju, Szczawnie-Zdroju i Świeradowie-Zdroju. Radon jest również jednym ze składników leczniczych swoistych wód termalnych ujmowanych w Jeleniej Górze-Cieplicach i Łądku-Zdroju. Maksymalna zawartość ²²²Rn w wodach na obszarze bloku przedsudeckiego dochodzi do 230 Bq/dm³. W Sudetach typowa zawartość radonu w wodach wynosi od 3 do 1000 Bq/dm³, natomiast maksymalna, stwierdzona w wypływie ze sztolni na zboczach Śnieżnika, osiąga niemal 3000 Bq/dm³ (Ciężkowski, 1990).

Wody radonowe są wykorzystywane do celów leczniczych w kilku uzdrowiskach sudeckich, m.in. w Przerzeczynie-Zdroju, Jedlinie-Zdroju, Szczawnie-Zdroju, Świeradowie-Zdroju czy w Łądku-Zdroju. W Kowarach, gdzie wody radonowe występują w licznych źródłach, w starej sztolni funkcjonowało emanatorium radonowe, obecnie zlikwidowane.

3.2.4. Wody jodkowe

Jodki w stężeniu nie mniejszym niż 1 mg/dm³ stanowią jeden ze składników swoistych wód leczniczych (fot. 3.2.4). W środowisku skalnym jod występuje w znacznym rozproszeniu, nie tworzy większych naturalnych nagromadzeń, jednak łatwo ulega ługowaniu i dość powszechnie występuje w wodach podziemnych (Kabata-Pendias, Pendias, 1979). Do wód podziemnych przedostaje się na skutek uwalniania z osadów sedymentujących w środowisku morskim, głównie ilów, a także w wyniku rozkładu substancji organicznej.

Fot. 3.2.4. Ujęcie termalnych wód jodkowych Poręba Wielka IG-1 (fot. J. Stożek)

Wysokie stężenie jodu w solankach i wodach zmineralizowanych jest dość częste, szczególnie w Karpatach i na obszarze zapadliska przedkarpackiego. Powszechne jest tu występowanie wód o stężeniu jodu powyżej 50 mg/dm^3 , m.in. w utworach miocenu zapadliska przedkarpackiego (np. rejon Zabłocia i Bochni), gdzie stwierdzono stężenie jodu w ilości 130 mg/dm^3 (Ślaski i in., 2008). W wodach leczniczych, wykorzystywanych w balneoterapii, stężenie jodu jest niższe i na ogół nie przekracza 20 mg/dm^3 .

Na nizinym obszarze Polski stężenie jonów jodu wynosi zazwyczaj kilka mg/dm^3 , maksymalnie $15\text{--}30 \text{ mg/dm}^3$ w wodach utworów kambru, dewonu (w regionie lubelskim), karbonu, triasu i jury. Wyższe stężenie tego pierwiastka, dochodzące do ok. 90 mg/dm^3 , obserwuje się na obszarze Górnośląskiego Zagłębia Węglowego (GZW) oraz w wodach utworów permu, w których przekracza ono 70 mg/dm^3 . Na tym tle wyróżniają się utwory dewonu niecki pomorskiej, gdzie w wodach stwierdzono stężenie jonów jodkowych w ilości 150 mg/dm^3 (Felter i in., 2019).

Ze względu na podobną genezę jodki najczęściej towarzyszą sedymentacyjnym solankom morskim typu Cl-Na, o znikomym stopniu odnawialności zasobów, praktycznie pozbawionych kontaktu z wodami współczesnej infiltracji. Najwyższe stężenia jodu są charakterystyczne dla stagnujących solanek pochodzenia reliktoowego, o wysokim stopniu przeobrażenia, wyłączonych z aktywnego obiegu wody, a także dla solanek okalających niektóre złoża ropy naftowej. Dlatego też pierwiastek ten jest traktowany jako wskaźnik przy poszukiwaniach złóż węglowodorów. W wodach podziemnych pochodzenia infiltracyjnego jod jest obecny jedynie w ilościach śladowych.

3.2.5. Wody żelaziste

Jednym z najpowszechniejszych swoistych składników wód podziemnych Polski jest żelazo dwuwartościowe, które w stężeniu nie mniejszym niż 10 mg/dm^3 stanowi o ich właściwościach leczniczych. W stężeniu farmakologicznie czynnym składnik ten występuje często w szczawach i wodach kwasowęglowych oraz w wysokozmineralizowanych wodach chlorkowych. Żelazo w wodach podziemnych pochodzi głównie z procesów wietrzenia minerałów skał magmowych (m.in. piroksenów, amfiboli, biotyty i piryty) oraz w mniejszym stopniu – minerałów skał osadowych, m.in. piryty, markasytu, syderyty i hematytu (Macioszczyk, Dobrzyński, 2007). Istotne znaczenie dla jego zawartości, szczególnie w wodach zawierających rozpuszczony dwutlenek węgla, mają również procesy wietrzenia krzemianów, glinokrzemianów oraz węglanów, a także utleniania i hydrolizy minerałów siarczkowych (Rajchel, 2012). Niewielkich ilości jonów żelaza mogą dostarczać także procesy rozkładu substancji organicznej.

Fot. 3.2.5. Wypływ szczaw żelazistych ze źródła Górne w Łomnicy-Zdroju (fot. J. Stożek)

Głównymi czynnikami warunkującymi stężenie żelaza w wodach podziemnych i stopień jego utlenienia są odczyn i warunki utleniająco-redukcyjne. Procesy utleniania Fe^{2+} do Fe^{3+} zachodzą intensywnie przy wypływie wód na powierzchnię. Pod ich wpływem z rozpuszczonych w wodzie soli

żelaza wydziela się kłaczkowaty osad wodorotlenku trójwartościowego żelaza. Produkty procesów utleniania żelaza towarzyszą zazwyczaj naturalnym wypływom szczaw i wód kwasowęglowych, wokół których tworzą specyficzne rudobrazowe osady o charakterze ochr, zwane rudawkami (fot. 3.2.5) (Świdziński, 1972).

Dwuwartościowe żelazo w stężeniu farmakodynamicznie czynnym stanowi składnik szczaw występujących w Karpatach zewnętrznych i Sudetach. Jego maksymalne stężenie stwierdzono w otworze nr 5 (Tadeusz) w Krynicy-Zdroju (97 mg/dm^3), jednak na ogół nie przekracza ono 20 mg/dm^3 .

Wodami żelazistymi są również wysokozmineralizowane lecznicze wody chlorkowe oraz chlorkowe wody termalne udokumentowane w wielu miejscowościach na obszarach prowincji platformy paleozoicznej oraz karpackiej. Najwyższym stężeniem żelaza charakteryzują się lecznicze jodkowe wody chlorkowe w Goczałkowicach-Zdroju (do 70 mg/dm^3), Świnoujściu (do 60 mg/dm^3) oraz Busku-Zdroju (do 44 mg/dm^3) (Felter i in., 2019).

Uzdrowiskiem wykorzystującym żelaziste wody wodorowęglanowe typu $\text{HCO}_3\text{-Ca,Fe}$, o mineralizacji ogólnej $0,4\text{--}0,7 \text{ g/dm}^3$ i zawartości Fe^{2+} $10\text{--}14 \text{ mg/dm}^3$, jest Nałęczów, gdzie są one eksploatowane ze Źródła Żelaziste (Celińskiego) oraz z otworu Barbara.

3.2.6. Wody fluorkowe

Fluorkowe wody lecznicze, o stężeniu jonów fluorkowych wynoszącym co najmniej 2 mg/dm^3 , ujmowane są głównie w regionie sudeckim. Podstawowym źródłem fluorków w wodach podziemnych jest wietrzenie minerałów bogatych we fluor – przede wszystkim fluorytów, fluoroapatytów, kriolitu oraz fluoronośnych biotytów, hornblendy i turmalinów. Jego stężenie zależy od pH i składu jonowego wody, w tym od ilości wapnia. W wodach bogatych w ten składnik stężenie fluoru ze względu na niską rozpuszczalność fluorytu jest znikome (Macioszczyk, Dobrzyński, 2007).

Wody wzbogacone w jon fluorkowy są znane z głębokich ujęć słabozmineralizowanych wód termalnych Jeleniej Góry-Cieplic i Łądka-Zdroju. Najwyższe stężenie fluorków wynosi tam $12\text{--}14 \text{ mg/dm}^3$, a w niektórych wodach z Łądka-Zdroju stężenie fluorków w ogólnej mineralizacji dochodzi do 27% mval. Na obszarze Sudetów fluorki w stężeniu $2\text{--}5 \text{ mg/dm}^3$ są obecne w szczawach żelazistych i radonowych w Jedlinie-Zdroju.

Sporadycznie fluorki stanowią składnik leczniczy wód uzdrowisk prowincji karpackiej. W stężeniu do 6 mg/dm^3 występują w wysokozmineralizowanych termalnych wodach jodkowych w Ustroniu oraz do 5 mg/dm^3 – w chlorkowych wodach siarczkowych w Busku-Zdroju. Wspomnieć należy również o anomalii fluorkowej Żuław Wiślanych (rejon Malborka, Gdańska i Tczewa), którą rozpoznano w warstwach wodonośnych kredy i lokalnie czwartorzędu (Kozerski i in., 1987). Zawartość fluorków przekracza tu 3 mg/dm^3 , a lokalnie wynosi ponad 5 mg/dm^3 .

3.2.7. Wody krzemowe

Lecznicze wody krzemowe charakteryzują się zawartością krzemu w postaci kwasu metakrzemowego w stężeniu co najmniej 70 mg/dm^3 . Obecność tego składnika w wodach jest związana z rozpuszczaniem kwarcu, amorficznej krzemionki i chalcedonu oraz z wietrzeniem minerałów krzemianowych. Procesom rozpuszczania sprzyjają m.in. temperatura i kwaśny odczyn wód, przy jednoczesnej obecności fluorków oraz mikroorganizmów, np. okrzemek (Macioszczyk, Dobrzyński, 2007).

Na obszarze Polski wody zawierające ten składnik w stężeniach farmakodynamicznie czynnych są ujmowane stosunkowo rzadko. Kwas metakrzemowy w stężeniu farmakodynamicznie czynnym występuje w niektórych ujęciach leczniczych wód termalnych i szczaw w prowincji sudeckiej oraz w Krynicy-Zdroju, Złockim i Żegiestowie-Zdroju w regionie Karpat zewnętrznych.

Najwyższe stężenie kwasu metakrzemowego (140 mg/dm^3) stwierdzono w źródłach oraz otworach ujmujących fluorkowe wody termalne w Jeleniej Górze-Cieplicach oraz w szczawach Dusznik-Zdroju na obszarze Sudetów. W szczawach termalnych w Grabinie w regionie bloku przedsudeckiego stężenie tego składnika sięga do 127 mg/dm^3 (Czerski, Wojtkowiak, 1992). Niższa zawartość kwasu metakrzemowego, rzędu $100\text{--}120 \text{ mg/dm}^3$, charakteryzuje szczawy Kudowy-Zdroju, Czerniawy-Zdroju, Długopola-Zdroju. W Karpatach maksymalne stężenie kwasu metakrzemowego dochodzi do 110 mg/dm^3 i stwierdzono je w szczawach Krynicy-Zdroju (Ciężkowski i in., 1999).

3.3. WODY TERMALNE

Wody termalne, czyli osiągające na wypływie temperaturę 20°C lub wyższą, charakteryzują się różnorodnością właściwości fizyczno-chemicznych, co wpływa na sposób ich wykorzystania. Temperatura wód podziemnych zależy od głębokości występowania poszczególnych poziomów wodonośnych, gęstości ziemskiego strumienia ciepłego oraz właściwości termicznych skał, zwłaszcza ich przewodnictwa ciepłego (Szewczyk, 2007). Obok ciepła transportowanego z głębi Ziemi jego niewielkie ilości mogą pochodzić z rozpadu pierwiastków promieniotwórczych występujących w kwaśnych skałach magmowych.

Występowanie wód termalnych w Polsce jest związane z trzema głównymi jednostkami geologicznymi: platformą paleozoiczną oraz Sudetami i Karpatami wraz z ich przedgórzami. Na obszarze platformy paleozoicznej wody termalne występują w skałach osadowych mezozoiku i paleozoiku, tworzących rozległe, nieckowate struktury o charakterze zbiorników (synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskie oraz synklinorium brzeżne, rozdzielone wyniesieniem antyklinorium środkowopolskiego). Obszarami zasilania są przede wszystkim strefy brzeżne struktur, w których skały osadowe tworzą wychodnie pod utworami kenozoiku, oraz strefy tektoniczne (Ciężkowski, Kapuściński, 2011). Wody przepływające z brzeżnych części basenów ku ich osiom ulegają mineralizacji i ogrzaniu oraz mieszaniu z wodami wgłębny. Są to na ogół wody chlorkowe, natomiast na obszarach położonych w pobliżu stref zasilania są spotykane również wody wodorowęglanowe (Łódź, Mszczonów, Poddębice i Wręcza). W utworach kredy dolnej temperatura ujmowanych wód wynosi od 23°C w rejonie Łodzi do 84°C w Kole, a mineralizacja od 0,2 (rejon Łodzi) do ok. $100,0 \text{ g/dm}^3$ (Koło, Ślesin). Głębokość występowania poziomów wodonośnych waha się od ok. 750 do 2500 m, na większości obszaru nie przekracza jednak 1500 m (Hajto, 2008). Wody termalne z poziomów wodonośnych kredy dolnej są wykorzystywane w ciepłownictwie (Mszczonów, Poddębice i Uniejów) oraz w rekreacji (Mszczonów), a także w balneoterapii (Poddębice). Obok zbiornika dolnokredowego, wody termalne na Niżu polskim ujmowane są również w obrębie zbiornika jury dolnej. Udostępniono je w wielu ujęciach, lecz tylko nieliczne z nich zagospodarowano. Służą do zaopatrzenia ciepłowni geotermalnych w Pyrzycach i Stargardzie, ośrodka rekreacyjnego w Inowrocławiu, Konstancinie-Jeziornie, Poznaniu i Tarnowie Podgórnym oraz ośrodka rekreacyjno-leczniczego w Grudziądzu, a także do celów balneoterapeutycznych w Ciechocinku, Inowrocławiu i Konstancinie-Jeziornie. Ze zbiornika jury dolnej są ujmowane na ogół wody typu Cl-Na,(I),(Fe) o temperaturze od 20°C w Chłopach do 92°C w Koninie i o mineralizacji ogólnej od 2 do ponad 150 g/dm^3 . W południowej części platformy paleozoicznej, pozbawionej utworów wodonośnych kredy dolnej i jury dolnej, w kilku otworach udokumentowano zasoby eksploatacyjne wód termalnych występujących w poziomach o mniejszym znaczeniu użytkowym – środkowotriasowym (Wojnow), permsko-triasowym (Ozimek) i karbońsko-triasowym (Wołczyn).

W Sudetach i na obszarze bloku przedsudeckiego zasadnicze znaczenie dla formowania się wód termalnych ma tektonika blokowa, która spowodowała powstanie wydzwigniętych obszarów zasilania infiltracyjnego (m.in. Karkonoszy, Gór Bystrzyckich i Orlickich, Masywu Śnieżnika) oraz głębokich rozłamów i nieciągłości tektonicznych skał krystalicznych. Rozłamy te umożliwiają infiltrację wód

opadowych w głąb górotworu i ich podziemny przepływ strefami spękań, dzięki czemu następuje przeniesienie ciepła z ośrodka skalnego o wyższej temperaturze oraz lokalnie, drenaż ogrzanych wód w obrębie obniżen terenu, w strefach krzyżowania się uskoków. Cechami charakterystycznymi wód termalnych Sudetów jest ich występowanie na różnej głębokości, zarówno w głębokich otworach wiertniczych, jak i w źródłach, oraz niska mineralizacja ogólna (0,2–0,6 g/dm³). W wodach tych występują dwutlenek węgla, radon oraz fluorki, siarczki i kwas metakrzemowy w stężeniach farmakodynamicznie czynnych. Dlatego też niemal we wszystkich znanych ich wystąpieniach są one zaliczane do grupy wód leczniczych. Temperatura sudeckich wód termalnych wynosi od 20–43°C w źródłach (Jelenia Góra-Cieplice, źródło Basenowe) do 87°C w otworach wiertniczych (Jelenia Góra-Cieplice, otw. C-1). Z ujęć w Dusznikach-Zdroju i Grabinie uzyskano samowypływ unikatowych w skali kraju termalnych szczaw o temperaturze 31–35°C. Ze względu na obecność rozpuszczonego dwutlenku węgla charakteryzuje je stosunkowo wysoka mineralizacja ogólna w przedziale 3–10 g/dm³.

Warunki występowania i formowania się wód termalnych na obszarze prowincji karpackiej są bardzo zróżnicowane ze względu na styl budowy geologicznej tej części Polski. W Karpatach wewnętrznych wody termalne występują w basenie podhalańskim. Wody opadowe infiltrujące w Tatrach migrują systemem szczelin w rejon niecki podhalańskiej, ogrzewając się wraz ze wzrostem głębokości. Wraz z odległością od strefy zasilania zmianie ulegają skład chemiczny i temperatura wód (Chowaniec, 2009). W południowej części mineralizacja ogólna wód nie przekracza 0,4 g/dm³, a ich temperatura na wypływie z ujęć osiąga maksymalnie 37°C, podczas gdy w części północnej wartości te wynoszą odpowiednio do 3 g/dm³ i 86°C. Obecnie na obszarze niecki podhalańskiej wody termalne są ujmowane 15 otworami wiertniczymi i wykorzystywane w energetyce ciepłej (Geotermia Podhalańska w Bańskiej Niżnej – fot. 3.3) i rekreacji (Bukowina Tatrzańska, Białka Tatrzańska, Szaflary, Witów i Zakopane).

Fot. 3.3. Otwory wiertnicze Bańska PGP-1 i Bańska PGP-3 (fot. S. Wójtowicz)

W Karpatach zewnętrznych wody termalne występują zarówno w utworach fliszowych, jak i w skałach ich podłoża. Skomplikowana budowa geologiczna sprawia, że wody termalne są rozpoznane punktowo (Rabka-Zdrój, Poręba Wielka, Lubatówka, Ustroń i Jaworze), zwykle

w uprzywilejowanych strefach, związanych m.in. z nieciągłościami tektonicznymi. Cechuje je na ogół wysoka mineralizacja ogólna (od kilkunastu do blisko 150 g/dm^3), niewielkie zasoby eksploatacyjne ujęć i brak lub słaba odnawialność zasobów złóż. Temperatura na wypływie z ujęć zlokalizowanych we wspomnianych miejscowościach wynosi $23\text{--}42^\circ\text{C}$. W Lubatówce udokumentowano występowanie niespotykanych w tej części kraju termalnych wód kwasowęglowych. Na obszarze Karpat fliszowych wody o najwyższej temperaturze 85°C i mineralizacji ogólnej ok. 15 g/dm^3 uzyskano w otworze poszukiwawczym w Wiśniowej (Sokołowski, 1999; Machowski W., Machowski G., 2013). W zapadlisku przedkarpackim wody termalne występują w utworach miocenu, mezozoiku oraz paleozoiku. Charakteryzują się zróżnicowaną temperaturą, wynoszącą w złożu od 20° do ponad 60°C , oraz na ogół wysoką mineralizacją ogólną, która w głębszych poziomach może przekraczać 250 g/dm^3 (Górecki, red., 2013). Występowanie wód termalnych w tym regionie udokumentowano jedynie w Busku-Zdroju i Cudzynowicach, gdzie z utworów kredy są eksploatowane wody siarczkowe typu Cl-Na o temperaturze $25\text{--}28^\circ\text{C}$. W Busku-Zdroju mają one charakter wód leczniczych i są wykorzystywane do celów balneoterapeutycznych (Kasela i in., 2014).

Ze względu na budowę geologiczną oraz warunki geotermiczne platforma prekambryjska charakteryzuje się słabymi warunkami występowania i ujmowania wód termalnych. W kilku miejscach w północnej części prowincji, w regionie syneklizy bałtyckiej i wyniesienia Łęby, w utworach mezozoiku oraz permu ujęto wody typu Cl-Na,(I),(F) o mineralizacji ogólnej $1\text{--}38 \text{ g/dm}^3$ i temperaturze na wypływie sięgającej od 21°C w Lidzbarku Warmińskim i Ustce do 22°C w Ustce. W Gołdapi i Ustce, gdzie wody te osiągają temperaturę odpowiednio 22 i 21°C na wypływie z ujęcia, są wykorzystywane w lecznictwie uzdrowiskowym jako wody lecznicze (Szlagowska, Myśliwiec, 2012; Sierżęga, Tomaszewski, 2015).

4. WYDOBYCIE WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN

Zasady i warunki prowadzenia wydobycia wód podziemnych zaliczonych do kopaliny oraz poprzedzających prac związanych z poszukiwaniem, rozpoznawaniem i dokumentowaniem zasobów ujęć wód określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze* oraz towarzyszące jej przepisy wykonawcze. Wydobycie wód może być prowadzone na podstawie koncesji na ich wydobywanie wydanej przez właściwy organ administracji geologicznej, w obrębie wyznaczonego obszaru górniczego. Koncesja jest wydawana na podstawie wniosku o jej udzielenie, do którego dołącza się m.in. decyzję zatwierdzającą dokumentację hydrogeologiczną, wydaną przez właściwy organ administracji geologicznej. W dokumentacji tej, opracowanej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 18 listopada 2016 r. w sprawie dokumentacji hydrogeologicznej i dokumentacji geologiczno-inżynierskiej, ustala się zasoby eksploatacyjne ujęcia (określające maksymalną wielkość wydobycia wód w jednostce czasu przy uwzględnieniu określonej depresji zwierciadła wody). Ponadto dokumentacja hydrogeologiczna powinna zawierać wyniki badań warunków oraz parametrów hydrogeologicznych utworów wodonośnych, ocenę właściwości fizyczno-chemicznych ujętych wód, informacje dotyczące przewidywanych zmian jakości i ilości wód w trakcie eksploatacji ujęć oraz dotyczące technicznych warunków racjonalnej eksploatacji ujęcia, a także granice proponowanego obszaru i terenu górniczego. Do wniosku o udzielenie koncesji należy dołączyć również projekt zagospodarowania złoża (pzz). Jest on sporządzany zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących projektów zagospodarowania złóż, na podstawie dokumentacji hydrogeologicznej, z jednoczesnym uwzględnieniem uwarunkowań techniczno-ekonomicznych prowadzenia wydobycia wód. W oparciu o przekazane dokumenty organ koncesyjny zatwierdza również granice obszaru i terenu górniczego dla danego złoża.

Prawidłowo sporządzona dokumentacja hydrogeologiczna ustalająca zasoby eksploatacyjne ujęcia wraz z pzz oraz koncesją na wydobywanie wód z właściwie wyznaczonym obszarem górniczym warunkują prowadzenie bezpiecznej i racjonalnej gospodarki złożem oraz osiągnięcie zaplanowanych efektów gospodarczych.

4.1. KONCESJE GEOLOGICZNE

Koncesje geologiczne stanowiące dokument uprawniający do wydobywania kopalin, w tym wód leczniczych, termalnych i solanek, w obrębie ustanowionych obszarów górniczych są wydawane przez organy administracji geologicznej na okres co najmniej 3 lat i nie dłuższy niż 50 lat. Według stanu na koniec 2021 r. na obszarze Polski obowiązywało łącznie 100 koncesji geologicznych na wydobywanie: wód leczniczych (75 koncesji), wód termalnych (24 koncesje) i solanek (1 koncesja) (tab. 4.1).

Tabela 4.1.

Zestawienie informacji o złożach objętych koncesjami geologicznymi na wydobywanie wód podziemnych zaliczonych do kopalin (wg stanu na dzień 31.12.2021 r.)

Lp.	Nazwa złoża	Nazwa obszaru górniczego	Użytkownik złoża	Data wydania koncesji	Data ważności koncesji
Wody lecznicze					
1	Busko II	Busko II	Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A.	27.10.1992	27.10.2042
2	Busko-Północ	Busko-Północ	Hydrogeotechnika Sp. z o.o.	16.04.2010	16.04.2060
3	Ciechocinek	Ciechocinek	Uzdrowisko Ciechocinek S.A.	10.11.1992	9.11.2042
4	Cieplice	Cieplice	Uzdrowisko Cieplice Sp. z o.o. – Grupa PGU	4.01.1993	4.01.2043
5	Czerniawa-Zdrój	Czerniawa-Zdrój	Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. – Grupa PGU	30.09.1992	30.09.2042
6	Dębowiec III	Dębowiec III	Kopalnia i Warzelnia Solanek dr Zablocka Sp. z o.o.	23.04.2013	31.12.2050
7	Długopole-Zdrój	Długopole-Zdrój I	Uzdrowisko Łądek-Długopole S.A.	30.10.1992	26.09.2042
8	Dobrowoda I	Dobrowoda I	Federacja Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych Przemysłu Lekkiego	26.05.2010	26.05.2060
9	Duszniki-Zdrój	Duszniki Zdrój	Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU	16.07.1993	16.07.2043
10	Galicjanka III – Pole 1, Pole 2	Galicjanka III – Pole 1, Pole 2	Galicjanka RP Sp. z o.o.	2.08.2017	1.08.2033
11	Goczałkowice-Zdrój I	Goczałkowice-Zdrój I	Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój Sp. z o.o.	15.05.2013	31.12.2050
12	Gołdap	Gołdap-Zdrój 1 i 2	PWiK Sp. z o.o.	10.10.2013	10.10.2063
13	Gorzanów	Gorzanów	Wytwórnia Wód Mineralnych „Mineral” Marek Duda, Augustyn Maślanka sp.j. Zakł. Pracy Chronionej	18.05.2017	1.06.2067
14	Horyniec	Horyniec	Uzdrowisko Horyniec Sp. z o.o.	30.10.1992	30.10.2042

15	Inowrocław I	Inowrocław I	PWiK Sp. z o.o.	28.12.2012	31.12.2042
16	Inowrocław II	Inowrocław II	PWiK Sp. z o.o.	28.12.2012	31.12.2042
17	Iwonicz	Iwonicz	Uzdrowisko Iwonicz S.A.	30.09.1992	30.09.2042
18	Jedlina-Zdrój	Jedlina Zdrój	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.	15.04.1993	30.09.2042
19	Kamień Pomorski	Kamień Pomorski	Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A.	3.12.1992	29.05.2032
20	Kołobrzeg II	Kołobrzeg II	Uzdrowisko Kołobrzeg S.A.	27.10.1992	27.10.2032
21	Konstancin	Konstancin-1	Uzdrowisko Konstancin-Zdrój S.A.	23.04.2013	22.04.2063
22	Konstantynów	Konstantynów	„Vitalpol” PPH Marek Wieczorek	7.05.2019	15.04.2069
23	Kotowice	Kotowice	Ośrodek Sportowo-Rekreacyjno-Wypoczynkowy Ranczo Natura Plus P.U.H.P – Grażyna Kietła	31.10.2016	31.10.2036
24	Krynica-Zdrój I	Krynica-Zdrój I	Uzdrowisko Krynica-Żegiestów S.A.	9.02.1993	31.12.2043
25	Krzeszowice I	Krzeszowice I	SP ZOZ Ośrodek Rehabilitacji Narządu Ruchu Krzeszowice	31.10.2000	31.10.2050
26	Kudowa	Kudowa	Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU	16.07.1993	16.07.2043
27	Las Winiarski	Las Winiarski	Hydrogeotechnika Sp. z o.o.	21.03.2008	21.03.2033
28	Latoszyn-Zdrój	Latoszyn-Zdrój	Latoszyn Zdrój Sp. z o.o.	27.04.2018	31.12.2043
29	Lądek-Zdrój	Lądek-Zdrój I	Uzdrowisko Lądek-Długopole S.A.	30.10.1992	26.09.2042
30	Lipa Zdrój-1	Lipa Zdrój-1	Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o.	18.01.2021	31.08.2069
31	Lusina	Lusina	PARK SPA sp. z o.o. sp.k.	24.06.2021	31.12.2041
32	Łagiewniki	Łagiewniki	Fundacja Centrum Seniora	18.06.2019	31.12.2038
33	Marusza	Marusza	Geotermia Grudziądz Sp. z o.o.	10.06.2005	31.12.2025
34	Mateczny I	Mateczny I	IPR Development Sp. z o.o.	17.02.2005	17.02.2035
35	Muszyna INEX	Muszyna INEX	ZPHU INEX Sp. z o.o.	18.03.2013	31.12.2033
36	Muszyna Zdrój	Muszyna Zdrój	Rozlewnia Wód Mineralnych Sopol Sp. z o.o.	7.01.2013	31.12.2032
37	Muszynianka III	Muszynianka III	Muszynianka Sp. z o.o.	24.11.2016	31.12.2032
38	Nałęczów II	Nałęczów II	Zakład Lecznicy Uzdrowisko Nałęczów S.A.	28.02.2013	28.04.2043
39	Opatkowice	Opatkowice	Łagiewnickie Źródła Sp. z o.o.	29.10.2019	31.12.2050
40	Piestrzec	Piestrzec	Mini Market Bożena Babiarz	08.12.2021	31.12.2051
41	Piwniczna-Łomnica	Piwniczna-Łomnica	Spółdzielnia Pracy Piwniczanka	25.01.2018	31.12.2034

42	Polanica-Zdrój	Polanica-Zdrój	Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU	16.07.1993	16.07.2043
43	Polańczyk	Polańczyk	Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o.	31.07.2000	31.07.2050
44	Połczyn	Połczyn	Uzdrowisko Połczyn S.A.	27.10.1992	27.10.2032
45	Przerzeczyn	Przerzeczyn	Damian Kosarewicz	18.12.1992	18.12.2042
46	Rabka-Zdrój	Rabka-Zdrój	Uzdrowisko Rabka S.A.	19.05.1993	19.05.2033
47	Rymanów	Rymanów	Uzdrowisko Rymanów S.A.	23.09.1992	23.09.2042
48	Solec-Zdrój	Solec-Zdrój	„Uzdrowisko Solec-Zdrój” M.Cz. Sztuk sp.j.	27.10.1992	27.10.2023
49	Sopot	Sopot	PTH „Kąpielisko Morskie Sopot” Sp. z o.o.	19.10.2004	19.10.2024
50	Sól-Tężnia	Sól-Tężnia	Solankowa Kraina Jacek Supłat	15.09.2020	31.12.2040
51	Swoszowice	Swoszowice	Uzdrowisko Kraków Swoszowice Sp. z o.o.	28.12.1992	31.12.2032
52	Szczawa	Szczawa	Polskie Wody Lecznicze Sp. z o.o. sp.k.	27.01.1994	31.12.2034
53	Szczawiczne II	Szczawiczne II	ZPHU INEX Sp. z o.o.	17.03.2004	31.12.2033
54	Szczawina	Szczawina I	Esta Krystyna Jarawska	30.10.1992	26.09.2042
55	Szczawnica I	Szczawnica I	„Uzdrowisko Szczawnica” S.A.	9.06.1993	9.06.2063
56	Szczawnik-Cechini	Szczawnik-Cechini	PRBiT Cechini S. i J. Cechini sp.j.	14.02.2013	13.02.2033
57	Szczawno-Zdrój	Szczawno-Zdrój	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.	30.09.1992	30.09.2042
58	Świeradów-Zdrój	Świeradów	Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. – Grupa PGU	30.09.1992	30.09.2042
59	Świnoujście I	Świnoujście I	Uzdrowisko Świnoujście S.A.	17.06.2013	15.04.2043
60	Tylicz I	Tylicz I	Zakład Produkcji Wód Mineralnych „Multivita” Sp. z o.o.	21.08.1992	31.12.2037
61	Ustka	Ustka 2	Uzdrowisko Ustka sp. z o.o.	2.09.2016	5.09.2066
62	Ustroń	Ustroń I	Przedsiębiorstwo Uzdrowiskowe Ustroń S.A.	12.02.2014	31.12.2034
63	Wapienne	Wapienne	Maria Drobenko Ośrodek Wczasowo-Leczniczy "Wapienne"	01.03.2013	31.12.2033
64	Wapienne INEX	Wapienne INEX	ZPHU INEX Sp. z o.o.	28.11.2016	31.12.2040
65	Wieliczka	Wieliczka	Malinowe Hotele Sp. z o.o.	28.10.2003	28.10.2048
66	Wieliczka W-VII-16	Wieliczka	Kopalnia Soli Wieliczka S.A.	30.10.2015	29.10.2035
67	Wieniec	Wieniec	Uzdrowisko Wieniec Sp. z o.o.	13.12.1993	31.12.2043

68	Wierchomla Zdrój	Wierchomla Zdrój	Masspol Sp. z o.o.	12.01.2021	21.01.2050
69	Wołczyn	Wołczyn	ZWiK sp. z o.o.	12.08.2021	12.08.2051
70	Wysowa	Wysowa	Uzdrowisko Wysowa S.A.	10.11.1992	08.11.2032
71	Zabłocie-Korona	Zabłocie-Korona	Solanka z Zabłocia Sp. z o.o.	18.08.2010	31.03.2048
72	Zubrzyk	Zubrzyk	Masspol Sp. z o.o.	06.12.2006	06.12.2026
73	Żegiestów INEX	Żegiestów INEX	ZPHU INEX sp. z o.o.	17.05.2017	31.12.2037
74	Żegiestów-Cechini	Żegiestów-Cechini	PRBiT Cechini S. i J. Cechini sp.j.	04.04.2014	03.04.2034
75	Żegiestów-Zdrój Główny	Żegiestów-Zdrój Główny	Cechini Żegiestów-Zdrój Główny Sp. z o.o.	22.03.2017	31.12.2037
Wody termalne					
1	Białka	Białka	Park Wodny Bania S.A.	3.08.2010	3.08.2040
2	Bukowina	Bukowina	Bukowińskie Towarzystwo Geotermalne Sp. z o.o.	6.12.2006	6.12.2026
3	Celejów	Celejów	Termy Celejów Sp. z o.o.	28.09.2018	30.10.2048
4	Chochołowskie Termy	Chochołowskie Termy	Chochołowskie Termy sp. z o.o.	22.03.2011	22.03.2036
5	Cudzynowice	Cudzynowice	Kazimierskie Wody Termalne i Lecznicze Sp. z o.o.	1.03.2016	28.02.2031
6	Karpniki	Termy Zamek Karpniki	Termy Zamek Karpniki Sp. z o.o.	5.09.2016	19.09.2066
7	Kleszczów GT-1	Kleszczów GT-1	Zakład Komunalny Kleszczów Sp. z o.o.	20.03.2015	15.04.2065
8	Lidzbark Warmiński GT-1	Lidzbark Warmiński GT-1	Termy Warmińskie Sp. z o.o.	11.07.2016	11.07.2036
9	Mszczonów	Mszczonów	Geotermia Mazowiecka S.A.	25.03.2003	24.03.2028
10	Poddębice	Poddębice I	Geotermia Poddębice Sp. z o.o.	30.12.2011	30.12.2040
11	Podhale 2	Podhale 2	PEC Geotermia Podhalańska S.A.	1.08.2005	31.07.2025
12	Poręba Wielka	Poręba Wielka	Gorczańskie Wody Termalne Sp. z o.o.	3.12.2013	31.12.2035
13	Poronin	Poronin	TATRA-TERMAL Sp. z o.o.	22.08.2012	22.08.2042
14	Pyrzyce	Pyrzyce	Geotermia Pyrzyce Sp. z o.o.	20.12.1996	20.12.2026
15	Staniszów	Termy Staniszów	Termy Staniszów Sp. z o.o. i Wspólnicy Spółka Komandytowa	13.07.2018	27.07.2068
16	Stargard Szczeciński I	Stargard Szczeciński I	G-Term Energy Sp. z o.o.	12.04.2007	12.04.2037
17	Swarzędz IGH-1	Swarzędz IGH-1	Termy Maltańskie Sp. z o.o.	14.03.2013	14.03.2033
18	Szymoszkowa	Szymoszkowa	Dorado Sp. z o.o.	4.03.2009	4.03.2034
19	Tarnowo Podgórne GT-1	Tarnowo Podgórne GT-1	Tarnowska Gospodarka Komunalna TP-KOM Sp. z o.o.	14.12.2012	14.12.2062
20	Toruń	Toruń	Geotermia Toruń Sp. z o.o.	31.05.2013	30.11.2033

21	Trzęsacz GT-1	Trzęsacz GT-1	MILEX Sp. z o.o.	18.03.2015	18.03.2035
22	Uniejów I	Uniejów I	Geotermia Uniejów Sp. z o.o.	5.02.2007	31.12.2023
23	Wręcza	Wręcza	Global Parks Poland sp. z o.o.	8.03.2021	8.03.2071
24	Zakopane	Zakopane	Polskie Tatry S.A.	1.07.1998	1.07.2028
Solanki					
1	Łąpczyca	Łąpczyca	Zakład Przeróbki Solanek Jodowo-Bromowych „Salco” Sp.j.	28.03.1994	31.12.2042

4.2. STAN I STOPIEŃ WYKORZYSTANIA ZASOBÓW EKSPLOATACYJNYCH

Zasoby eksploatacyjne wód leczniczych, termalnych i solanek na terenie Polski udokumentowano dla ponad 450 ujęć, głównie studni i głębokich otworów wiertniczych, a także źródeł i ujęć górniczych (szybów, sztolni, podziemnych wyrobisk górniczych). Zgodnie ze stanem na koniec 2021 r. liczba złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalni w Polsce wynosiła 148, a sumaryczna wielkość zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych wszystkich ujęć – 7209,22 m³/h (tab. 4.2; Sokołowski, Skrzypczyk, 2021). W porównaniu do 2020 r. odnotowano przyrost liczby złóż o 2 przy jednoczesnym zmniejszeniu się sumarycznej wielkości zasobów eksploatacyjnych ujęć o 13,30 m³/h.

Z łącznej wielkości zasobów eksploatacyjnych zdecydowana większość (73%) przypada na ujęcia wód termalnych (tab. 4.2). Liczebność złóż wód termalnych jest niewielka i stanowi jedynie 24,3% ich ogólnej liczby. Na złoża wód leczniczych (stanowiące 75,0% ogólnej liczby złóż) przypada zaledwie 27,0% zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych ujęć. Różnica pomiędzy wartościami zasobów eksploatacyjnych obu rodzajów wód wynika ze zróżnicowania wydajności eksploatacyjnej ujęć ujmujących wody lecznicze i termalne. W przypadku wód leczniczych natężenie wypływów jest stosunkowo niewielkie i wynosi na ogół kilka m³/h, a często poniżej 1 m³/h, np. dla karpaccich ujęć szczaw i wód kwasowęglowych lub ujęć wód siarczkowych w północnej części zapadliska przedkarpacciego. Niewielkie zasoby eksploatacyjne są warunkowane przede wszystkim charakterem struktur wodonośnych, przy czym niska wydajność ujęć jest na ogół wystarczająca do pokrycia zapotrzebowania obiektów uzdrowiskowych. Z kolei otwory wiertnicze ujmujące wody termalne znajdują się w obrębie złóż o korzystnych warunkach hydrodynamicznych (np. regionalnych strukturach basenowych), których eksploatacja umożliwia uzyskanie wody w ilości nawet kilkuset m³/h z pojedynczego ujęcia, pokrywającej zapotrzebowanie ciepłowni geotermalnych i/lub ośrodków rekreacyjnych.

Tabela 4.2.

**Wielkość zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych zaliczonych do kopalni
(wg stanu na 31.12.2021 r.; Sokołowski, Skrzypczyk, 2022)**

Rodzaj wód	Liczba złóż	Zasoby eksploatacyjne ujęć [m ³ /h]
Wody lecznicze	111	1944,22
Wody termalne*	36	5261,30
Solanki	1	3,70
Łącznie	148	7209,22

* w tym termalne wody lecznicze ze złoża Uniejów

Analiza sumy zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych ujęć wód podziemnych zaliczonych do kopalin pokazuje, że od kilkunastu lat utrzymuje się wyraźny przyrost ich wielkości. Dotyczy to zarówno wód termalnych, jak i leczniczych. Doskonale obrazuje to porównanie aktualnej wartości zasobów do wielkości z 2000 r. Przyrost zasobów w latach 2000–2020 wyniósł ok. 1900 m³/h (25%). Wzrost zainteresowania zagospodarowaniem wód podziemnych zaliczonych do kopalin wynika głównie z wykonywania nowych otworów geotermalnych i jest z reguły efektem uruchomienia przez państwo instrumentów finansowych (programy NFOŚiGW) ułatwiających finansowanie kosztownych inwestycji w zakresie geotermii.

W przypadku wód leczniczych wzrost zasobów eksploatacyjnych ujęć jest mniej wyraźny. Jest on spowodowany przede wszystkim rozwojem przemysłu rozlewniczego (np. w rejonie doliny Popradu) oraz sektora usług typu spa, dzięki którym niektóre uzdrowiska przeżywają okres intensywnego rozwoju i wzmożonego zapotrzebowania na wody lecznicze. Wzrost zasobów eksploatacyjnych ujęć wód leczniczych jest także po części wynikiem zmian legislacyjnych, tj. wprowadzenia nowej ustawy PGiG w 2011 r., która uprościła procedurę dokumentowania zasobów eksploatacyjnych ujęć wód podziemnych zaliczonych do kopalin poprzez rezygnację z udzielania koncesji na ich poszukiwanie i rozpoznawanie. Fakt ten niewątpliwie przyczynił się do zwiększonego zainteresowania inwestorów pozyskiwaniem wód leczniczych.

Informacje o wielkości zasobów eksploatacyjnych ujęć wód podziemnych zaliczonych do kopalin zamieszczone w niniejszym rozdziale zaczerpnięto z wydawanego corocznie przez PiG-PIB *Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce* (Skrzypczyk, 2001; Sokołowski, Skrzypczyk, 2021).

5. ZAGOSPODAROWANIE WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN

Użytkowanie wód zaliczonych do kopalin, w tym wód termalnych, ma w Polsce kilkusetletnią, sięgającą średniowiecza, historię. Początkowo wykorzystywano je do warzenia soli, a następnie do celów balneoterapeutycznych i do wytwarzania produktów zdrojowych, a także w rozlewnictwie. W Dusznikach-Zdroju i Krynicy-Zdroju od ponad stu lat funkcjonują zakłady produkcyjne, w których przy wykorzystaniu unikatowych technologii pozyskiwany jest dwutlenek węgla ze szczaw.

Największym zainteresowaniem ze strony inwestorów cieszą się obecnie wody termalne, które są wykorzystywane na ogół do zaopatrzenia basenów kąpielowych oraz w ciepłownictwie. W celu optymalnego wykorzystania eksploatowanych wód często służą one jednocześnie do różnych celów. W przypadku ujęć wód leczniczych – przeważnie do zaopatrzenia zakładów balneoterapeutycznych i rozlewni, wód termalnych – do zaopatrzenia ciepłowni i geotermalnych ośrodków rekreacyjnych. Unikatowy w skali kraju sposób tzw. kaskadowego wykorzystania wód termalnych zastosowano w Bańskiej Niżnej, gdzie wody trafiają najpierw do ciepłowni geotermalnej, zdecydowana większość z nich po odebraniu ciepła na wymiennikach jest zatłaczana z powrotem do zbiornika, natomiast część służy do zaopatrzenia dwóch dużych kompleksów basenowych. Dodatkowo w obiektach Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN w Bańskiej Niżnej wody termalne są wykorzystywane do suszenia drewna w instalacji zaprojektowanej jako element kaskadowego zagospodarowania energii termalnej.

W 2021 r. spośród udokumentowanych 148 złóż wód leczniczych, termalnych i solanek użytkowano 82. Wody z poszczególnych złóż były wykorzystywane w różnorodny sposób, w niektórych przypadkach wykorzystanie to ograniczało się jedynie do jednego typu działalności, natomiast w niektórych przypadkach wody były użytkowane na kilka różnych sposobów. Wody z 57 złóż wykorzystywano do celów leczniczych, zarówno w uzdrowiskach, jak i miejscowościach niemających statusu uzdrowiska, z 21 złóż – w rozlewniach naturalnych wód mineralnych

i leczniczych, z 11 złóż – w ciepłowniach geotermalnych, zarówno komunalnych, jak i lokalnych, z 26 złóż – do wytwarzania produktów zdrojowych, z 18 złóż – w termalnych lub leczniczych ośrodkach rekreacyjnych oraz z 2 złóż – w zakładach wytwarzania ciekłego dwutlenku węgla. Dodatkowo wody termalne ze złóż: Mszczonów, Podhale 2 i Trzęsacz GT-1 są wykorzystywane do innych celów niż opisane, tj. odpowiednio do: wodociągów miejskich, suszenia drewna oraz hodowli ryb.

Wykorzystanie wód zaliczonych do kopalni cieszy się nieślabnącym zainteresowaniem. W porównaniu z rokiem poprzednim widoczne są niewielkie zmiany dotyczące sposobu ich wykorzystania. Liczba udokumentowanych złóż wzrosła o dwa, natomiast liczba złóż użytkowanych powiększyła się o jedno złożo (w 2020 r. użytkowanych było 81 złóż, a w 2021 r. liczba ta wzrosła do 82 złóż). Największe różnice w sposobie zagospodarowania są widoczne w przypadku balneoterapii, gdzie liczba złóż wzrosła z 54 do 57, oraz w przypadku wykorzystania wód zaliczonych do kopalni przy wytwarzaniu produktów zdrojowych, gdzie wykorzystywano wody z 26 złóż, czyli z czterech złóż więcej niż rok wcześniej. W dalszym ciągu utrzymuje się trend rosnący jeżeli chodzi o wykorzystanie wód do celów leczniczych poza miejscem, gdzie są one wydobywane, np. wody ze złoża Wełnin są wykorzystywane w zabiegach leczniczych na terenie Świeradowa-Zdroju, czy też wody ze złóż Krynica I i Wysowa są dostępne w pijalniach wód leczniczych w Świnoujściu.

5.1. BALNEOTERAPIA

Jedną z najstarszych metod stosowanych w leczeniu chorób są kąpiele oraz picie wód wyróżniających się szczególnymi właściwościami organoleptycznymi – smakiem, zapachem, a także temperaturą. Początkowo stosowanie wód do celów leczniczych było oparte jedynie na przesłankach empirycznych. W późniejszych latach, szczególnie w II połowie XX w., właściwości lecznicze stosowanych surowców w większości przypadków zostały potwierdzone wynikami badań klinicznych (Latour, Ponikowska, 2008). Na podstawie wyników badań klinicznych i analiz fizyczno-chemicznych ustalono wskazania dotyczące stosowania poszczególnych typów wód.

Współcześnie balneoterapia odgrywa istotną rolę w profilaktyce chorób, szczególnie przewlekłych i o charakterze cywilizacyjnym oraz w rehabilitacji (fot. 5.1). Wody lecznicze są wykorzystywane w leczeniu 17 typów schorzeń. Zabiegi wykonywane przy użyciu naturalnych surowców leczniczych bazują na stosowaniu bodźców fizjologicznych, z jakimi organizm styka się w warunkach naturalnych, lecz skumulowanych w określonej dawce, cyklu i czasie. W wyniku takiego działania organizm uruchamia odpowiednie bodźce adaptacyjne, które wpływają na poprawę sprawności jego mechanizmów regulacyjnych (Kochański, 2002).

Fot. 5.1. Dom Zdrojowy w Krynicy-Zdroju (fot. A. Wrzosek)

Wody lecznicze stosowane w balneoterapii powinny mieć właściwości wymienione w ustawie *Prawo geologiczne i górnicze* z 2011 r. Ustawa ta nie zalicza do wód leczniczych tych o temperaturze powyżej 20°C, natomiast określa je mianem wód termalnych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. w *sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów oceny oraz świadectwa potwierdzającego te właściwości* cechą swoistą wód leczniczych jest również ich temperatura wynosząca na wypływie z ujęcia co najmniej 20°C.

Na mocy ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. *o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych* wody lecznicze mogą być traktowane jako naturalny surowiec leczniczy, dlatego też powinny mieć świadectwo potwierdzające ich właściwości lecznicze. Świadectwo takie jest wydawane przez jednostkę uprawnioną do tego przez ministra właściwego do spraw zdrowia, na podstawie udokumentowanych badań poświadczających te właściwości oraz wykluczających negatywne oddziaływanie danej wody na organizm człowieka, przeprowadzonych w okresie 24 miesięcy przed złożeniem wniosku. Zawiera ono także aktualną kwalifikację balneochemiczną wód oraz wskazania sposobów ich wykorzystania w zabiegach leczniczych.

Do celów balneoterapeutycznych najczęściej wykorzystuje się szczawy, wody chlorkowe, siarczanowe i siarczkowe, radonowe, zarówno chłodne, jak i termalne, o mineralizacji ogólnej do 135 g/dm³. Głównymi zabiegami wykonywanymi z użyciem wód leczniczych są kąpiele lecznicze, w tym suche kąpiele kwasowęglowe, a także inhalacje i kuracja pitna (krenoterapia). Ponadto stosuje się okłady i kompresy oraz płukania i przepłukiwania jam ciała. Zabiegi te powinny być stosowane ściśle według zaleceń lekarskich, określających czas ich trwania, dawkę, częstotliwość oraz odpowiedni ilościowo cykl. W balneoterapii wykorzystuje się także wody o temperaturze powyżej 20°C. Są one wykorzystywane głównie do kąpeli leczniczych (Latour, Smętkiewicz, 2012).

Zabiegi lecznicze z wykorzystaniem naturalnych surowców leczniczych są świadczone

w uzdrowiskach, które dysponują ich złożami oraz odpowiednią bazą zabiegową i dla których potwierdzono lecznicze właściwości klimatu. Zasady dotyczące funkcjonowania obszarów uzdrowiskowych reguluje ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. *o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*. Na obszarze Polski istnieje 45 uzdrowisk statutowych, z których 41 dysponuje złożami wód leczniczych (tab. 5.1), natomiast pozostałe 4 dysponują złożami borowin (peloidów leczniczych). W jednej miejscowości – Wieliczce – działa sanatorium uzdrowiskowe w podziemnym wyrobisku górniczym. Najwięcej miejscowości uzdrowiskowych znajduje się na południu Polski w obrębie prowincji karpackiej (17) i sudeckiej (10). Mają one zróżnicowane profile lecznicze, formy i zakres świadczonych usług (tab. 5.2). Służą terapii zarówno osób dorosłych, jak i dzieci. Poza zabiegami opartymi na naturalnych surowcach leczniczych, w uzdrowiskach są wykonywane zabiegi z zakresu: fizykoterapii, hydroterapii, masażu leczniczego, kinezyterapii, krioterapii. Coraz popularniejszą formą działalności rozwijającej się na obszarze uzdrowisk jest działalność rekreacyjno-wypoczynkowa, oferująca szeroką gamę usług wellness i spa. Jest ona kierowana do innego typu odbiorców niż tradycyjna oferta uzdrowiskowa.

W 2021 r. do celów leczniczych wykorzystywano wody z 57 złóż (fig. 5.1), z czego do celów leczniczych w uzdrowiskach statutowych – z 47 złóż (tab. 5.1). W takich uzdrowiskach jak Busko-Zdrój, Inowrocław, Muszyna, Rabka-Zdrój, Solec-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Świnoujście i Żegiestów-Zdrój wody do celów balneoterapeutycznych są pozyskiwane z więcej niż jednego złoża. Wody ze złóż Busko II, Busko-Północ, Dobrowoda I i Las Winiarski były wykorzystywane w Busku-Zdroju, ze złóż Inowrocław I i Inowrocław II – w Inowrocławiu, ze złóż Muszyna-Zdrój, Muszynianka III i Szczawnik-Cechini – w uzdrowisku Muszyna, ze złoża Szczawa – w Rabce-Zdroju, ze złoża Wełnin – w Solcu-Zdroju oraz Świeradowie-Zdroju, ze złóż Krynica I i Wysowa – w Świnoujściu, natomiast ze złóż Żegiestów-Cechini i Żegiestów Zdrój Główny – w uzdrowisku Żegiestów-Zdrój. Leczenie z zastosowaniem miejscowych wód leczniczych jest prowadzone także w kilku miejscowościach niemających statusu uzdrowiska. Są to: Krzeszowice, Latoszyn, Marusza, Kraków, Poddębice, Poręba Wielka, Rzeszów, Sól, Szczawa i Wieliczka (tab. 5.2). Rodzaj oferowanych kuracji zależy od bazy zabiegowej, jaką dysponują ośrodki lecznicze oraz głównego profilu ich działalności.

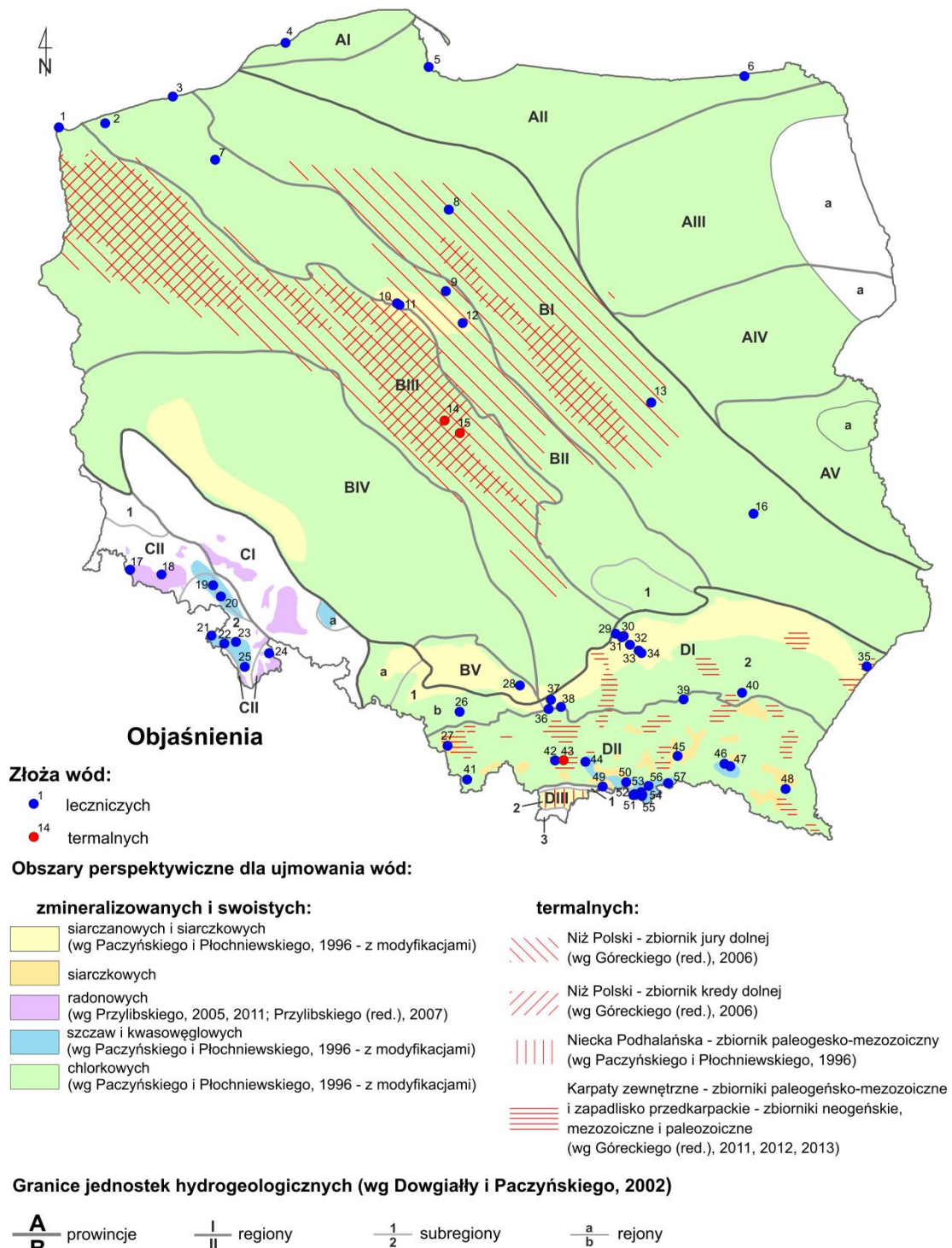

Fig. 5.1. Lokalizacja źródeł wód leczniczych i termalnych wykorzystywanych w balneoterapii na tle prowincji hydrogeologicznych oraz obszarów perspektywicznych dla ujmowania wód zmineralizowanych swoistych i termalnych

Złóża: 1 – Świnoujście II, 2 – Kamień Pomorski, 3 – Kołobrzeg III, 4 – Ustka, 5 – Sopot, 6 – Gołdap, 7 – Połczyn, 8 – Marusza, 9 – Ciecchocinek, 10 – Inowrocław I, 11 – Inowrocław II, 12 – Wieniec, 13 – Konstancin, 14 – Uniejów I, 15 – Poddębice, 16 – Nałęczów II, 17 – Świeradów-Zdrój, 18 – Cieplice, 19 – Szczawno-Zdrój, 20 – Jedlina-Zdrój, 21 – Kudowa, 22 – Duszniki-Zdrój, 23 – Polanica-Zdrój, 24 – Łądek-Zdrój, 25 – Długopole-Zdrój, 26 – Goczałkowice-Zdrój I, 27 – Ustroń, 28 – Krzeszowice I, 29 – Las Winiarski, 30 – Busko-Północ, 31 – Busko II, 32 – Dobrowoda I, 33 – Solec-Zdrój, 34 – Welmin, 35 – Horyniec, 36 – Swoszowice, 37 – Mateczny I, 38 – Wieliczka W-VII-16, 39 – Latoszyn-Zdrój, 40 – Rzeszów (S-1, S-2), 41 – Sól-Tężnia, 42 – Rabka-Zdrój, 43 – Poręba Wielka, 44 – Szczawa 45 – Wapienne, 46 – Iwonicz, 47 – Rymanów, 48 – Polańczyk, 49 – Szczawnica I, 50 – Piwniczna-Łomnica, 51 – Żegiestów-Cechini, 52 – Żegiestów-Zdrój Główny, 53 – Muszyna Zdrój, 54 – Szczawnik-Cechini, 55 – Muszynianka III, 56 – Krynica-Zdrój I, 57 – Wysowa

Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

Tabela 5.1.

Zestawienie informacji o uzdrowiskach, w których są wykorzystywane wody lecznicze (informacje o kierunkach leczniczych na podstawie statutów uzdrowisk, stron internetowych wymienionych w spisie literatury; wg stanu na 31.12.2021 r.)

Nazwa uzdrowiska* Nazwa złoza** Początek działalności	Kierunki lecznicze	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
Busko-Zdrój* Busko II, Busko-Północ, Dobrowoda I, Las Winiarski 1828 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, skóry, osteoporoza	woda mineralna, swoista (siarczkowa, jodkowa, fluorkowa, żelazista), termalna kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje (w tym okołotężniowe), kuracja pitna
Ciechocinek Ciechocinek 1832 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, naczyń obwodowych, górných dróg oddechowych, kobiece, cukrzyca, osteoporoza, otyłość (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa), termalna kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje (w tym okołotężniowe)
Cieplíce Cieplíce 1281 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, nerkę i dróg moczowych, oka i przydatków oka, osteoporoza (leczenie dorosłych i dzieci)	woda słabozmineralizowana, swoista (fluorkowa, krzemowa), termalna kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje, kuracja pitna, płukania jamy ustnej, płukania oczu
Czerniawa-Zdrój*** Czerniawa-Zdrój I poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, górných dróg oddechowych, dólných dróg oddechowych, cukrzyca, osteoporoza (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna i słabozmineralizowana, swoista (szczawa, radonowa, krzemowa, żelazista) –
Długopole-Zdrój Długopole-Zdrój I poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, naczyń obwodowych, układu trawienia, krwi i układu krwiotwórczego, cukrzyca (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna, swoista (szczawa, krzemowa, żelazista) woda swoista (szczawa, żelazista, radonowa) (pozyskiwanie CO ₂ ze szczaw do celów leczniczych) kąpiele wannowe, suche kąpiele CO ₂ , kuracja pitna
Duszniki-Zdrój	choroby: ortopedyczno-urazowe,	woda mineralna, swoista (szczawa, krzemowa,

Nazwa uzdrowiska* Nazwa złoża ** Początek działalności	Kierunki lecznicze	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
Duszniki-Zdrój 1769 r.	reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, naczyń obwodowych, dolnych dróg oddechowych, układu trawienia, kobiece, osteoporoza	żelazista), termalna kąpiele wannowe, kuracja pitna
Goczałkowice-Zdrój* Goczałkowice-Zdrój I 1862 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, osteoporoza (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa, żelazista) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje
Gołdap* Gołdap 2000 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych, układu trawienia, kobiece	woda mineralna, swoista (fluorkowa) inhalacje (w tym okołotężniowe), kuracja pitna
Horyniec-Zdrój* Horyniec II poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, choroby reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, kobiece, cukrzyca, otyłość, osteoporoza, skóry	woda słabozmineralizowana, swoista (siarczkowa) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, kuracja pitna
Inowrocław Inowrocław I, Inowrocław II 1876	choroby: ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby układu trawienia, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby naczyń obwodowych, choroby układu nerwowego	woda mineralna, swoista (siarczkowa), termalna kąpiele wannowe, inhalacje (w tym okołotężniowe), kuracja pitna
Iwonicz-Zdrój Iwonicz II poł. XVII w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, górnych dróg oddechowych, układu trawienia, kobiece, skóry, otyłość, osteoporoza	woda mineralna i słabozmineralizowana, swoista (kwasowęglowa, fluorkowa, jodkowa, żelazista) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje (w tym okołotężniowe), kuracja pitna

Nazwa uzdrowiska* Nazwa złoza ** Początek działalności	Kierunki lecznicze	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
Jedlina-Zdrój Jedlina-Zdrój XVII/XVIII w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych, górnych dróg oddechowych, układu trawienia, nerek i dróg moczowych	woda mineralna, swoista (szczawa, fluorkowa, żelazista, radonowa) kąpiele wannowe, kuracja pitna
Kamień Pomorski* Kamień Pomorski II poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, neurologiczne, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna, swoista (jodkowa) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe
Kołobrzeg* Kołobrzeg II 1830 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych, górnych dróg oddechowych, endokrynologiczne, skóry, cukrzyca, otyłość, osteoporoza (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa, żelazista) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje
Konstancin-Jeziorna Konstancin 1917 r.	choroby: górnych dróg oddechowych, kardiologiczne i nadciśnienie, układu nerwowego, ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, dolnych dróg oddechowych z przeciwwskazaniem osób chorych na astmę	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa, żelazista), termalna kąpiele basenowe, inhalacje okołotężniowe
Krynica-Zdrój Krynica-Zdrój I I poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, górnych dróg oddechowych, układu trawienia, nerek i dróg moczowych, krwi i układu krwiotwórczego, kobiece, cukrzyca	woda mineralna, swoista (szczawa lub kwasowęglowa, żelazista), woda swoista (szczawa lub kwasowęglowa, żelazista), woda mineralna, swoista (szczawa, jodkowa) – typu zuber (pozyskiwanie CO ₂ ze szczaw do celów leczniczych) kąpiele wannowe, suche kąpiele CO ₂ , inhalacje, kuracja pitna
Kudowa-Zdrój Kudowa	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, naczyń obwodowych,	woda mineralna, swoista (krzemowa, szczawa) (pozyskiwanie CO ₂ ze szczaw do celów leczniczych)

Nazwa uzdrowiska* Nazwa złoża ** Początek działalności	Kierunki lecznicze	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
1636 r.	układu trawienia, endokrynologiczne, krwi i układu krwiotwórczego, otyłość (leczenie dorosłych i dzieci)	kąpiele wannowe, suche kąpiele CO ₂ , kuracja pitna
Łądek-Zdrój Łądek-Zdrój 1241 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, naczyń obwodowych, skóry, kobiece, osteoporoza	woda słabozmineralizowana, swoista (fluorkowa, radonowa, siarczkowa), termalna kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje radonowe, kuracja pitna
Muszyna (Złockie) Muszyna Zdrój, Muszynianka III, Szczawnik-Cechini I poł. XX w.	choroby: reumatologiczne, górných dróg oddechowych, układu trawienia, endokrynologiczne, ortopedyczno-urazowe, kardiologiczne i nadciśnienie, układu nerwowego, dolnych dróg oddechowych, otyłość	woda mineralna, swoista (żelazista, szczawa) kąpiele wannowe, kuracja pitna
Nałęczów Nałęczów II 1878 r.	choroby: kardiologiczne i nadciśnienie, krwi i układu krwiotwórczego	woda słabozmineralizowana, swoista (żelazista) kuracja pitna
Piwniczna-Zdrój Piwniczna-Łomnica 1884 r.	choroby: reumatologiczne, górných dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, układu trawienia	woda słabozmineralizowana i mineralna, swoista (szczawa, żelazista) kuracja pitna
Polanica-Zdrój Polanica-Zdrój 1828 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, górných dróg oddechowych, układu trawienia	woda mineralna, swoista (szczawa i kwasowęglowa) kąpiele wannowe, suche kąpiele CO ₂ , kuracja pitna
Polańczyk Polańczyk 1977 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych, górných dróg oddechowych, endokrynologiczne, cukrzyca	woda mineralna, swoista (jodkowa, fluorkowa) kąpiele wannowe, kuracja pitna
Połczyn-Zdrój*	choroby: ortopedyczno-urazowe,	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa)

Nazwa uzdrowiska* Nazwa złoża ** Początek działalności	Kierunki lecznicze	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
Połczyn XVII/XVIII w.	reumatologiczne, układu nerwowego, kobiece, otyłość, osteoporoza	kąpiele wannowe, inhalacje
Przerzeczyn-Zdrój*** Przerzeczyn I poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne	woda słabozmineralizowana, swoista (radonowa)
Rabka-Zdrój Rabka-Zdrój 1864 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, górných dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, skóry, cukrzyca, otyłość (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa, krzemowa, żelazista) kąpiele wannowe, inhalacje (w tym okołotężniowe), kuracja pitna (woda ze złoża Szczawa)
Rymanów-Zdrój Rymanów 1876 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, górných dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, nerek i dróg moczowych, neurologiczne, otyłość (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna, swoista (jodkowa, fluorkowa, żelazista, kwasowęglowa, szczawa) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje, kuracja pitna
Solec-Zdrój Solec-Zdrój, Wehlin I poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, skóry, osteoporoza	woda mineralna (solanka), swoista (siarczkowa, jodkowa) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe
Sopot Sopot 1823 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych, osteoporoza, (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje (w tym okołotężniowe), kuracja pitna (solanka jest rozcieńczana dwudziestokrotnie)
Swoszowice Swoszowice 1811 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, skóry, osteoporoza	woda mineralna, swoista (siarczkowa) kąpiele wannowe

Nazwa uzdrowiska* Nazwa złoża ** Początek działalności	Kierunki lecznicze	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
Szczawnica _____ Szczawnica I _____ 1828 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, górnych dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, otyłość	woda mineralna, swoista (jodkowa, szczawa) _____ kąpiele wannowe, kuracja pitna, płukanie
Szczawno-Zdrój _____ Szczawno-Zdrój _____ XVII w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, górnych dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, układu trawienia, nerek i dróg moczowych, cukrzyca, osteoporoza, otyłość	woda mineralna i słabozmineralizowana, swoista (żelazista, radonowa, szczawa) _____ kąpiele wannowe, inhalacje, kuracja pitna
Świeradów-Zdrój _____ Świeradów-Zdrój _____ 1755 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, naczyń obwodowych, górnych dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, kobiece, skóry, cukrzyca, osteoporoza (leczenie dorosłych i dzieci)	woda słabozmineralizowana, swoista (fluorkowa, radonowa, szczawa), woda mineralna, swoista (szczawa, krzemowa, żelazista), woda mineralna, swoista (siarczkowa, jodkowa), ze złoża Wehlin _____ kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje, kuracja pitna, płukanie
Świnoujście _____ Świnoujście I _____ 1822 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, górnych dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, endokrynologiczne, kobiece, skóry, otyłość, osteoporoza (leczenie dorosłych i dzieci)	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa, żelazista) _____ kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje, kuracja pitna (woda ze złoża Krynica I i Wysowa)
Uniejów _____ Uniejów I _____ 2012 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, naczyń obwodowych, skóry	woda mineralna, termalna _____ kąpiele wannowe
Ustka* _____ Ustka _____ I poł. XIX w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, górnych dróg oddechowych,	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa) _____ kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje (w tym okołotężniowe)

Nazwa uzdrowiska* Nazwa złoża ** Początek działalności	Kierunki lecznicze	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
	dolnych dróg oddechowych, endokrynologiczne	
Ustroń* Ustroń 1804 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, naczyń obwodowych, górných dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, otyłość, osteoporoza	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa, żelazista, fluorkowa) termalna kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje, płukanie, kuracja pitna (woda ze złoża Krynica I)
Wapienne Wapienne XVII w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne	woda słabozmineralizowana, swoista (siarczkowa) kąpiele wannowe, inhalacje, kuracja pitna
Wieniec-Zdrój* Wieniec 1923 r.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych, osteoporoza	woda mineralna, swoista (siarczkowa) kąpiele wannowe, kuracja pitna
Wysowa Wysowa XVIII w.	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, górných dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, układu trawienia, nerek i dróg moczowych, krwi i układu krwiotwórczego, naczyń obwodowych, skóry, cukrzyca, otyłość, osteoporoza	woda mineralna, swoista (żelazista, jodkowa, szczawa) kąpiele wannowe, inhalacje, kuracja pitna, płukanie jamy ustnej
Żegiestów-Zdrój Żegiestów-Cechini, Żegiestów Zdrój Główny 1846 r.	choroby: reumatologiczne, układu trawienia, nerek i dróg moczowych, górných dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, otyłość, cukrzyca, osteoporoza	woda mineralna, swoista (żelazista, krzemowa, szczawa) kuracja pitna

* nazwa uzdrowiska ze złożami torfów leczniczych

** nazwa złoża, z którego jest wykorzystywana woda

*** uzdrowisko, w którym zawieszono działalność leczniczą

Tabela 5.2.

Zestawienie informacji o miejscowościach niemających statusu uzdrowiska, w których są wykorzystywane wody lecznicze (informacje o kierunkach leczniczych na podstawie stron internetowych wymienionych w spisie literatury oraz statutu obszaru ochrony uzdrowiskowej; wg stanu na 31.12.2021 r.)

Złoże Nazwa miejscowości	Leczone schorzenia	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
Krzeszowice I Krzeszowice	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, układu nerwowego	woda mineralna, swoista (siarczkowa) kąpiele wannowe
Latoszyn-Zdrój Latoszyn	choroby: ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, układu nerwowego	woda mineralna, swoista (siarczkowa) kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, kuracja pitna
Marusza Marusza	choroby: górnych dróg oddechowych, nadciśnienie tętnicze, niedoczynności tarczycy, przemiana materii, choroby skóry	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa, żelazista), termalna kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje (w tym okołotężniowe)
Mateczny I Kraków	choroby: układu pokarmowego, otyłość	woda mineralna, swoista (siarczkowa) kuracja pitna
Poddębice Poddębice	choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego	woda słabozmineralizowana, termalna kąpiele wannowe, kuracja pitna
Poręba Wielka Poręba Wielka	choroby: układu nerwowego, układu oddechowego, układu immunologicznego, układu krążenia, reumatologiczne, układu pokarmowego, tarczycy, skóry	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa), termalna inhalacje (w tym okołotężniowe)
Rzeszów (S-1, S-2) Rzeszów	reumatoidalne zapalenie stawów, rehabilitacja po zabiegach ortopedycznych i chirurgicznych, dermatologia	woda mineralna (solanka), swoista (jodkowa) kąpiele wannowe
Sól Tężnia Sól	przewlekłe i nawracające choroby układu oddechowego (zwłaszcza zapalne), zapalenia zatok, nadciśnienie tętnicze, choroby układu nerwowego, niedoczynność tarczycy, alergie	woda mineralna (solanka), swoista (kwasowęglowa, jodkowa) inhalacje (w tym okołotężniowe)
Szczała Szczała	choroby: krwi i układu krwiotwórczego, układu nerwowego, górnych dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, układu moczowego, układu pokarmowego, tarczycy, cukrzyca, otyłość	woda mineralna, swoista (jodkowa, szczała) kuracja pitna

Złoże Nazwa miejscowości	Leczone schorzenia	Charakterystyka wód leczniczych Zabiegi z wykorzystaniem wód leczniczych
Wieliczka W-VII-16 Wieliczka*	choroby: dolnych i górnych dróg oddechowych, skóry	woda mineralna (solanka) inhalacje (w tym okołotężniowe)

*sanatorium uzdrowskowie utworzone w podziemnym wyrobisku górniczym

Ponadto na terenie Polski istnieją miejscowości i gminy mające status obszaru ochrony uzdrowskiej. Są to: Czarny Dunajec, Frombork, Górowo Iławeckie, Kazimierza Wielka, Latoszyn, Lidzbark Warmiński, Miłomłyn i Skierniewice-Maków. Spełniają one podobne warunki, jak uzdrowska statutowa, w tym mają złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych, lecz nie jest w nich prowadzona działalność lecznicza ze względu na brak infrastruktury uzdrowskiej. Pięć spośród wymienionych: Frombork, Kazimierza Wielka, Latoszyn, Lidzbark Warmiński i Skierniewice-Maków, to obszary ochrony uzdrowskiej ustanowione ze względu na występowanie wód leczniczych lub termalnych odpowiednio w złożach: Frombork IGH-1, Cudzynowice, Latoszyn-Zdrój, Lidzbark Warmiński GT-1 oraz Skierniewice GT-1, GT-2. W pozostałych miejscowościach jako kopalina lecznicza zostały udokumentowane torfy.

5.2. ROZLEWNICTWO

Historia rozlewnictwa wód leczniczych w Polsce sięga 1806 r., kiedy to w Krynicy-Zdroju powstała pierwsza rozlewnia, w której do dziś są butelkowane wody ze źródła Zdrój Główny (<https://www.wodadlazdrowia.pl>). W trakcie I wojny światowej przemysł rozlewniczy został praktycznie zlikwidowany, jednak po zakończeniu działań wojennych nastąpił jego rozwój. Ponownie uruchomiono wcześniej powstałe rozlewnie w Krynicy-Zdroju, Szczawnicy, Ciechocinku i Iwoniczu-Zdroju oraz otwarto nowy zakład w Szczawie. W konsekwencji zmiany granic po II wojnie światowej kilka rozlewni znalazło się na terytorium Ukrainy, natomiast przybyły nowe – w Polanicy-Zdroju oraz Szczawnie-Zdroju. Przełom w rozlewnictwie wód leczniczych nastąpił w latach 60. XX w., kiedy to uruchomiono osiem nowych rozlewni, m.in. w Busku-Zdroju. Wzrost zapotrzebowania na butelkowane wody podziemne rozpoczął etap ich zwiększonego poszukiwania. W latach 90. XX w. przemiany gospodarcze spowodowały m.in. rozpoczęcie działalności prywatnych rozlewni, w których wykorzystywano nowoczesne technologie. Tym samym rynek wód butelkowanych stał się bardziej konkurencyjny i dynamiczny.

Wody lecznicze stanowią cenny surowiec wykorzystywany w przemyśle rozlewniczym. Ze względu na właściwości fizyczno-chemiczne charakteryzują się one doskonałymi walorami smakowymi oraz profilaktyczno-zdrowotnym oddziaływaniem na organizm człowieka. Najwyżej cenione są wody wodorowęglanowe z naturalną zawartością dwutlenku węgla – szczawy i wody kwasowęglowe, rzadziej są wykorzystywane wody chlorkowe.

Definicje i nazewnictwo dotyczące wód, stosowane w rozlewnictwie, różnią się od tych używanych w hydrogeologii (dodatek 2). Butelkowane wody lecznicze są tu traktowane jako produkty lecznicze i podlegają przepisom wynikającym z ustawy z dnia 6 września 2001 r. *Prawo farmaceutyczne*. Zgodnie z powyższą ustawą skład chemiczny i właściwości fizyczne tych wód warunkują określone działanie lecznicze, potwierdzone wynikami badań farmakologicznych i klinicznych. Dlatego też wody powinny być stosowane zgodnie z zaleceniami lekarza w ściśle określonej objętości i w limitowanym czasie. Uznanie tych wód za produkt leczniczy leży w kompetencjach Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny, który

prowadzi ich rejestr. Większość butelkowanych wód podziemnych zaliczonych do kopalin spełnia powyższe warunki, jednak ze względu na skomplikowaną procedurę związaną z formalnym uznaniem ich za produkt leczniczy są sprzedawane jako naturalne wody mineralne (tab. 5.3), zgodnie z ustawą z dnia 25 sierpnia 2006 r. *o bezpieczeństwie żywności i żywienia* oraz rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 31 marca 2011 r. *w sprawie naturalnych wód mineralnych, naturalnych wód źródłanych i wód stołowych*.

Tabela 5.3.

Zestawienie informacji o rozlewniach, w których są wykorzystywane wody lecznicze oraz o produktach wytwarzanych na ich bazie (informacja na podstawie stron internetowych podanych w spisie literatury oraz bazy <http://spd.pgi.gov.pl/PSHv8/>; wg stanu na 31.12.2021 r.)

Złoże Miejscowość	Producent	Nazwa handlowa wody Nazwa otworu	Typ chemiczny wody Mineralizacja [g/dm ³]	Rodzaj wody
Ciechocinek Ciechocinek	Uzdrowisko Ciechocinek S.A.	Krystynka 19A	Cl-Na 3,4	naturalna woda mineralna
Galicjanka III – Pole 1, Pole 2; Powroźnik	Galicjanka RP Sp. z o.o.	Galicjanka G-2a, G-3, G-7, G-8, G-10, Nr-4 (S-4)	HCO ₃ -Ca-Mg 1,8	naturalna woda mineralna
Muszynianka III Powroźnik	PW Mineral Complex Sp. z o.o.	Muszyna Minerale P-III, P-IV, P-14	HCO ₃ -Ca-Mg,CO ₂ 2,4	naturalna woda mineralna
Gorzanów Gorzanów	WWM „Mineral” S.J.	Mineral Zdrój 9M, 10M	HCO ₃ -Ca-Na 1,0	naturalna woda mineralna
		Familijna 9M, 10M	HCO ₃ -Ca-Na 1,0	naturalna woda mineralna
		Sudety+ 9M	HCO ₃ -Ca-Na 1,2	naturalna woda mineralna
		Polanicka Mineral 10M	HCO ₃ -Ca-Na 1,1	naturalna woda mineralna
Krynica-Zdrój I Krynica-Zdrój	Uzdrowisko Krynica- Żegiestów S.A.	Słotwinka Słotwinka	HCO ₃ -Mg-Na-Ca 3,9	woda lecznicza
		Jan Jan A, B, C	HCO ₃ -Ca 0,6	woda lecznicza
		Zuber Zuber I, II, III, IV	HCO ₃ -Na,I 24,1	woda lecznicza

		Krynica Zródł Główny	HCO ₃ -Ca 2,1	naturalna woda mineralna
Mateczny I Kraków	Krakowska Pijalnia Zdrojowa	Mateczny Zródł M-4, Geo-2	SO ₄ -Cl-Na-Mg-Ca,S 2,3	naturalna woda mineralna
Muszyna INEX, Szczaw Krynica-Zródł	ZPHU Inex Sp. z o.o.	Skarb Życia Muszyna IN-1 bis, IN-2 bis, IN-3, IN-4, IN-5, K-1, K-2, K-7, K-8, K-10, K-11	HCO ₃ -Ca-Mg 1,6	naturalna woda mineralna
Kudowa Jeleniów	Staropolanka	Staropolanka J-150a	HCO ₃ -Na-Ca 1,3	naturalna woda mineralna
		Verva J-150, J-150a	HCO ₃ -Na-Ca 1,2	naturalna woda mineralna
Muszynianka III Milik	Spółdzielnia Pracy „Muszynianka”	Muszynianka Plus A-1, M-2, M-3, O-1, M-13	HCO ₃ -Mg-Ca 2,0	naturalna woda mineralna
Muszyna Zródł Muszyna	RWM Sopel Sp. z o.o.	Muszyna-Zródł Z-8, SL-2, SI-3	HCO ₃ -Ca-Mg 1,5	naturalna woda mineralna
Muszynianka III Muszyna	Polskie Zdroje Sp. z o.o.	Muszyńskie Zdroje Milusia	HCO ₃ -Mg-Na-Ca 3,9	naturalna woda mineralna
Szczawnik-Cechini Muszyna	PRBT Cechini S. i J. Cechini S.J.	Cechini Muszyna Anna, Anna II, Damian	HCO ₃ -Ca-Mg 1,8	naturalna woda mineralna
Muszynianka III Muszyna	Spółdzielnia Pracy „Muszynianka”	Muszynianka A-5, M-2, M-4, P-1A, P-2, P-4, P-6, P-7, WK-1	HCO ₃ -Mg-Ca 1,9	naturalna woda mineralna
		Muszynianka Zródł P-III, P-IV, P-10, P-12, P-14, P-17	HCO ₃ -Mg-Ca 2,4	naturalna woda mineralna
Piwniczna-Łomnica Piwniczna-Zródł	Spółdzielnia Pracy „Piwniczanka”	Piwniczanka P-2, P-5, P-6, P-8, P-9, P-11, P-14, P-17, P-18	HCO ₃ -Ca-Mg-Na 1,7	naturalna woda mineralna

Polanica-Zdrój Polanica-Zdrój	Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU	Wielka Pieniawa Wielka Pieniawa	HCO ₃ -Ca 1,2	woda lecznicza (środek spożywczy specjalnego przeznaczenia żywnościowego)
		Staropolanka 800 Pieniawa Józefa I, II, PL-1	HCO ₃ -Ca 0,8	naturalna woda mineralna
		Staropolanka 2000 P-300a	HCO ₃ -Ca 2,0	naturalna woda mineralna
Rymanów Rymanów-Zdrój	Uzdrowisko Rymanów S.A.	Celestynka RZ-6	HCO ₃ -Cl-Na-Ca 1,1	woda stołowa
Szczawa Szczawa	Polskie Wody Lecznicze Sp. z o.o., Sp. K.	Dziedzilla Dziedzilla	HCO ₃ -Cl-Na,CO ₂ 3,65	woda lecznicza
		Szczawa I Szczawa I	HCO ₃ -Cl-Na,I,CO ₂ 15,8	woda lecznicza
		Szczawa II Szczawa II	HCO ₃ -Cl-Na,I,CO ₂ 11,1	woda lecznicza
		Hanna Hanna	HCO ₃ -Cl-Na,I,CO ₂ 8,7	woda lecznicza
Szczawnica I Szczawnica	Uzdrowisko Szczawnica S.A.	Helena PD-4	HCO ₃ -Na-Ca 1,8	woda lecznicza
		Jan Jan	HCO ₃ -Cl-Na,I 4,6	woda lecznicza
		Stefan Stefan	HCO ₃ -Cl-Ca-Na 4,8	woda lecznicza
		Józefina Józefina	HCO ₃ -Cl-Na,I 5,9	woda lecznicza
		Józef Józef (B-4)	HCO ₃ -Cl-Na,I 11,0	woda lecznicza
Szczawno-Zdrój Szczawno-Zdrój	Uzdrowisko Szczawno- Jedlina S.A.	Mieszko Mieszko	HCO ₃ -Na 3,6	woda lecznicza
		Dąbrówka Dąbrówka	HCO ₃ -Na 2,0	woda lecznicza

		Anka Dąbrówka, Marta, Mieszko, Młynarz	HCO ₃ -Na-Ca 2,0	naturalna woda mineralna
Tylicz I Tylicz	Multivita Sp. z o.o.	Kropla Delice T-III, T-IX, P-VIa	HCO ₃ -Ca-Mg-Na 1,2	naturalna woda mineralna
Wysowa Wysowa-Zdrój	Uzdrowisko Wysowa S.A.	Henryk Henryk (W-11)	HCO ₃ -Cl-Na 5,2	woda lecznicza
		Józef Józef I	HCO ₃ -Cl-Na,Fe 2,3	woda lecznicza
		Franciszek Franciszek (W-14)	HCO ₃ -Cl-Na,I 14,5	woda lecznicza
		Wysowianka Władysław (W-12), W-24	HCO ₃ -Na-Ca,Fe 2,9	naturalna woda mineralna
Zubrzyk Zubrzyk	Masspol Sp. z o.o.	Saguaro Muszyńskie Z-2, Z-3a, Z-8	HCO ₃ -Ca-Mg-Na 1,6	naturalna woda mineralna
		Źródła z okolic Muszyny Z-2	HCO ₃ -Ca-Mg- Na,CO ₂ 1,7	naturalna woda mineralna
		Zdroje Piwniczna Z-3a	HCO ₃ -Na-Mg-Ca 2,0	naturalna woda mineralna
Żegiestów-Cechini Muszyna	PRBT Cechini S. i J. Cechini S.J.	Zofia Zofia II	HCO ₃ -Mg-Na-Ca 5,9	woda lecznicza

Naturalną wodą mineralną jest każda woda podziemna wydobywana jednym bądź kilkoma ujęciami naturalnymi lub wierconymi. Od pozostałych wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi różni się pierwotną czystością pod względem chemicznym i mikrobiologicznym oraz charakterystycznym, stabilnym w ramach naturalnych wahań, składem chemicznym, w niektórych przypadkach również właściwościami mającymi znaczenie fizjologiczne, powodującymi korzystne oddziaływanie na zdrowie ludzi (Kłós, 2016). Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie naturalnych wód mineralnych, naturalnych wód źródłanych i wód stołowych klasyfikuje ponadto wody butelkowane według mineralizacji ogólnej, stopnia nasycenia dwutlenkiem węgla oraz pochodzenia tego gazu. Ze względu na stopień mineralizacji stosuje się określenia wód: bardzo niskozmineralizowane, charakteryzujące się ogólną zawartością soli mineralnych nie większą niż 50 mg/dm³, niskozmineralizowane, o ogólnej zawartości soli mineralnych nie większej niż 500 mg/dm³ oraz wysokozmineralizowane – o ogólnej zawartości soli mineralnych nie większej niż 1500 mg/dm³. Ze względu na nasycenie dwutlenkiem węgla wody te dzieli się na: nienasycone – niegazowane, niskonasyczone – do stężenia 1500 mg/dm³ CO₂,

średnionasycone – od 1500 do 4000 mg/dm³ CO₂ oraz wysokonasycone – powyżej 4000 mg/dm³ CO₂. Woda podziemna jest uznawana za naturalną wodę mineralną przez Głównego Inspektora Sanitarnego w drodze obwieszczenia, na podstawie oceny i zaliczenia jej do właściwej grupy rodzajowej przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny. Naturalne wody mineralne figurują także w krajowym i europejskim rejestrze wód butelkowanych, dostępnym na stronie Głównego Inspektoratu Sanitarnego (<https://gis.gov.pl/zywnosc-i-woda/naturalne-wody-mineralne/>).

W 2021 r. do celów rozlewniczych wykorzystywano wody z 21 złóż wód zaliczonych do kopalni (fig. 5.2, tab. 5.3). Rozlewnie znajdowały się w 17 miejscowościach, z których 9 ma status uzdrowiska: Ciechocinek, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Polanica-Zdrój, Rymanów-Zdrój, Szczawnica, Szczawno-Zdrój i Wysowa-Zdrój. Do rozlewni w Muszynie (fot. 5.2), Miliku i Powroźniku wody są doprowadzane rurociągiem także z: Andrzejówki, Jastrzębika, Szczawnika, Wojkowej i Złockiego. Zdecydowana większość zakładów rozlewniczych znajduje się w dolinie Popradu, która ma miano zagłębia polskiego przemysłu rozlewniczego.

Fot. 5.2. Rozlewnia wód Muszynianka (fot. J. Stożek)

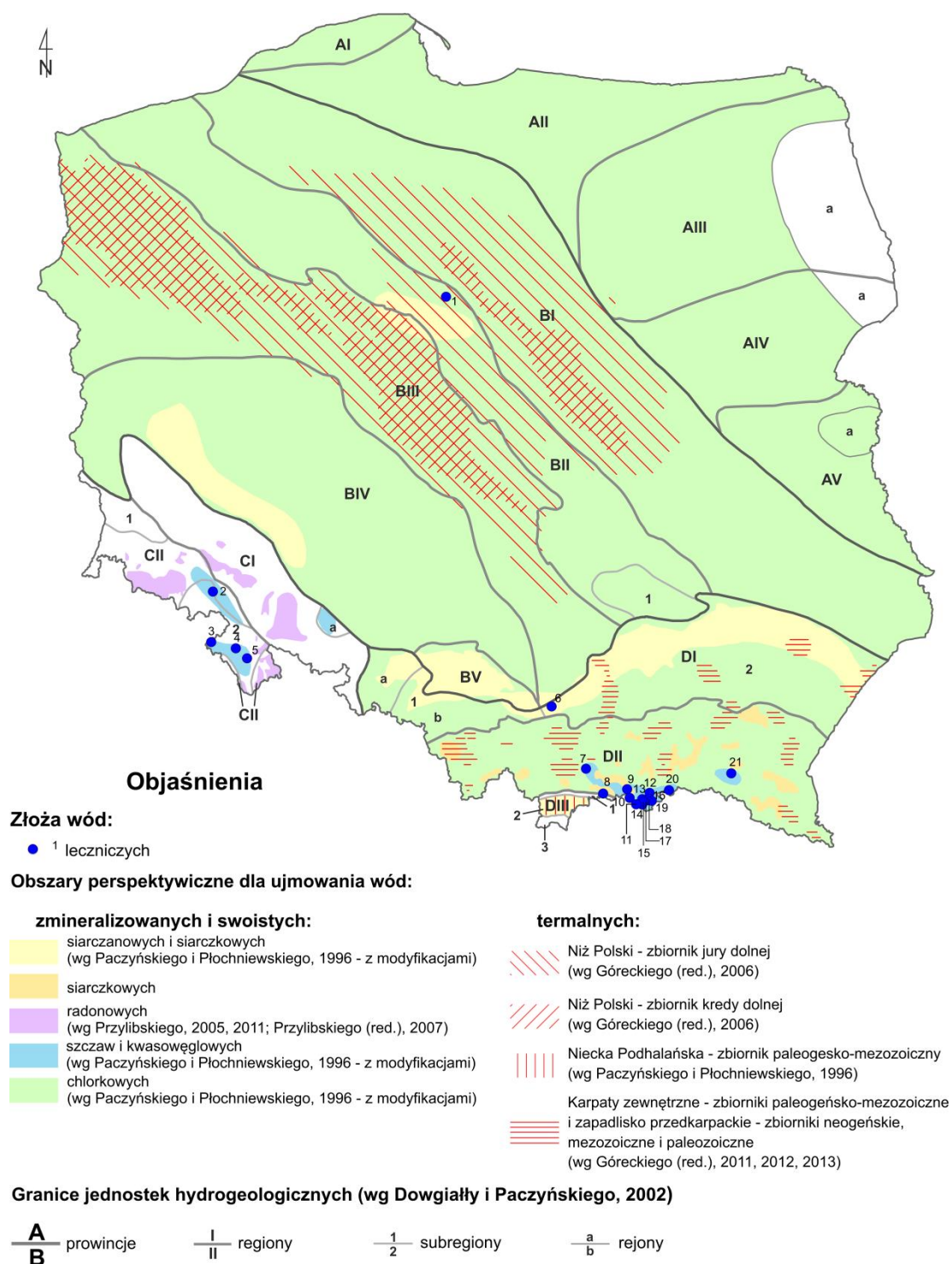

Fig. 5.2. Lokalizacja złóż wód leczniczych wykorzystywanych w rozlewnictwie na tle prowincji hydrogeologicznych oraz obszarów perspektywicznych dla ujmowania wód zmineralizowanych swoistych i termalnych

Złóża: 1 – Ciechocinek, 2 – Szczawno-Zdrój, 3 – Kudowa, 4 – Polanica-Zdrój, 5 – Gorzanów, 6 – Mateczny I, 7 – Szczawa, 8 – Szczawnica I, 9 – Piwniczna-Łomnica, 10 – Zubrzyk, 11 – Żegiestów-Cechni, 12 – Krynica-Zdrój I, 13 – Muszyna Zdrój, 14 – Szczawnik-Cechini, 15 – Muszyna INEX, 16 – Szczawiczne II, 17 – Muszynianka III, 18 – Galicjanka III – Pole 1 i Pole 2, 19 – Tylicz I, 20 – Wysowa, 21 – Rymanów

Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

5.3. CIEPŁOWNICTWO

Szczególny wzrost zainteresowania możliwością wykorzystania wód termalnych jako źródła ogrzewania nastąpił z początkiem lat 90. XX w. Wynikało to z powszechnego przekonania, że stanowią one tanie i łatwo dostępne źródło energii cieplnej. Od tego czasu na terenie kraju powstało sześć komunalnych ciepłowni geotermalnych (fig. 5.3, tab. 5.4). Od 2008 r. uruchomiono także 5 lokalnych geotermalnych systemów ciepłowniczych służących do zaopatrzenia w ciepło pojedyncze budynki użyteczności publicznej.

Do najistotniejszych czynników warunkujących efektywność funkcjonowania ciepłowni geotermalnych (fot. 5.3), w szczególności zaopatrujących w ciepło instalacje komunalne, należą właściwości wody takie jak jej temperatura i mineralizacja ogólna, a także parametry hydrogeologiczne ujmowanych poziomów wodonośnych – ogólna zasobność i ciśnienie złożowe oraz głębokość występowania. Z powyższych kryteriów największe znaczenie mają temperatura wody i zasobność poziomu wodonośnego (Igliński i in., 2010).

Fot. 5.3. Wymiennikownia ciepła w ciepłowni geotermalnej Poddebice
(*fot. Archiwum Geotermii Poddebice Sp. z o.o.*)

Fig. 5.3. Lokalizacja złóż wód leczniczych i termalnych wykorzystywanych w ciepłownictwie na tle prowincji hydrogeologicznych oraz obszarów perspektywicznych dla ujmowania wód zmineralizowanych swoistych i termalnych

Złóża wód wykorzystywane w komunalnych systemach ciepłowniczych:

1 – Stargard Szczeciński I, 2 – Pyrzyce, 4 – Uniejów I, 5 – Poddębice, 6 – Mszczonów, 10 – Podhale 2

Złóża wód wykorzystywane w lokalnych systemach ciepłowniczych:

3 – Toruń, 7 – Cieplice, 8 – Karpniki, 9 – Cudzynowice, 11 – Bukowina

Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

Tabela 5.4.

Zestawienie informacji o ciepłowniach geotermalnych i lokalnych systemach ciepłowniczych w Polsce (informacje na podstawie bazy <http://spd.pgi.gov.pl/PSHv8/> oraz Kępińska 2021; wg stanu na 31.12.2021 r.)

Ciepłownie komunalne					
Złoże Ciepłownia/Podmiot Rok powstania	Otwór eksploatacyjny Otwór chłonny	Łączne zasoby eksploatacyjne [m ³ /h] Maksymalna temp. wody na wypływie [°C] Mineralizacja [g/dm ³]	Moc zainstalowana*		Towarzyszące wykorzystanie wody
			całkowita [MW]	z geotermii [MW]	
Podhale 2 Geotermia Podhalańska 1993	Bańska IG-1 Bańska PGP-1 Bańska PGP-3 Biały Dunajec PAN-1 Biały Dunajec PGP-2 Biały Dunajec PGP-5 (eksploatacja próbna)	1070 82–86 3	80,7	38,8	dwa geotermalne kompleksy rekreacyjne, suszenie drewna
Mszczonów Geotermia Mazowiecka 2000	Mszczonów IG-1 —	60 40 0,4	8,3	3,7	wodociągi miejskie, geotermalny kompleks rekreacyjny, basen Deepspot
Poddębice Geotermia Poddębice 2013	Poddębice GT-2 —	252 68 0,4	10,0	10,0	zabiegi lecznicze, dermokosmetyki marki Dermedic
Pyrzyce Geotermia Pyrzyce 1996	Pyrzyce GT-1bis Pyrzyce GT-1 Pyrzyce GT-2 Pyrzyce GT-3 Pyrzyce GT-4	340 62 116–121	22,0	6,0	brak
Stargard Szczeciński I G-Term Energy 2006**	Stargard GT-2, GT-6, GT-7 Stargard GT-1, GT-3, GT-4, GT-5	200 69**** 120–132	12,7	12,7	brak
Uniejów I Geotermia Uniejów	Uniejów PIG/AGH-2 Uniejów IGH-1**** Uniejów PIG/AGH-	120 69	7,4	3,4	zabiegi lecznicze, geotermalny kompleks

2006	1****	7			rekreacyjny
Ciepłownie komunalne w budowie					
Złoże Ciepłownia/Podmiot	Otwór eksploatacyjny	Otwór chłonny	Łączne zasoby eksploatacyjne [m³/h]	Maksymalna temp. wody na wypływie [°C]	Mineralizacja [g/dm³]
Sieradz GT-1 Geotermia Sieradz	Sieradz GT-1	–	249	52	3
Toruń Geotermia Toruń	Toruń TG-1	Toruń TG-2A	320	60	110–120
Ciepłownie lokalne					
Złoże Rok powstania	Otwór eksploatacyjny	Łączne zasoby eksploatacyjne [m³/h]	Maksymalna temp. wody na wypływie [°C]	Mineralizacja [g/dm³]	Towarzyszące wykorzystanie wody
Bukowina 2008	Bukowina Tatrzańska PIG/PNIG-1 –	48	67	2	rekreacja
Cieplice 2011	Cieplice C-1 –	56	87	<1	zabiegi lecznicze, geotermalny kompleks rekreacyjny
Cudzynowice 2015	Cudzynowice GT-1 –	82	28	15	brak
Karpniki 2016	Karpniki KT-1 –	44	54	0,5	brak
Toruń Geotermia Toruń	Toruń TG-1 Toruń TG-2A	320	60	110–120	brak

* na podstawie Kępińskiej (2021)

** powtórne uruchomienie po zmianie właściciela w 2012 r.

*** temperatura na wypływie w otworze eksploatacyjnym GT-2 (maksymalna temperatura w złożu wynosi 89°C)

**** otwory chłonne obecnie nieczynne

Charakterystyczną cechą związaną z funkcjonowaniem ciepłowni geotermalnych są wysokie nakłady inwestycyjne, wynikające z konieczności wykonania głębokich otworów geotermalnych, a także stosunkowo niskie koszty bieżącej eksploatacji. Poza czynnikami związanymi z warunkami przyrodniczymi o opłacalności inwestycji związanej z pozyskiwaniem ciepła z geotermii decydują także czynniki infrastrukturalne. Ważnym elementem związanym z budową ciepłowni jest odpowiednio duży rynek zbytu.

Istniejące komunalne ciepłownie geotermalne są zlokalizowane w obrębie obszarów charakteryzujących się najkorzystniejszymi warunkami występowania i ujmowania wód termalnych. Przede wszystkim jest to rejon niecki podhalańskiej oraz niecek szczecińskiej, łódzkiej i warszawskiej. Dysponują one 23 otworami, z których 10 przeznaczonych jest do wydobywania wód, a 13 (11 jest czynnych) – do ich zatłaczania. W otworach eksploatacyjnych ujęto poziomy wodonośne, których strop znajduje się na głębokości od ok. 1600 m (Mszczonów otw. IG-1) do nieco ponad 2780 m (Stargard otw. GT-2) i uzyskano temperaturę wody na wypływie od 41°C (Mszczonów otw. IG-1) do 86°C (Bańska otw. PGP-3). Wszystkie ciepłownie mają dodatkowe szczytowe źródła ciepła, którymi na ogół są kotłownie gazowe.

Wydajność eksploatowanych pojedynczych ujęć wynosi od 60 m³/h (Mszczonów otw. IG-1) do 550 m³/h (Bańska otw. PGP-1). Największymi łącznymi zasobami eksploatacyjnymi ujęć wód termalnych (1070 m³/h) dysponuje PEC Geotermia Podhalańska S.A. – najdłużej funkcjonujący i największy tego typu obiekt w Polsce. Mineralizacja ogólna wód wykorzystywanych w ciepłowniach zmienia się w zakresie od 0,4 g/dm³ (Mszczonów otw. IG-1 i Poddębice otw. GT-2) do 132,0 g/dm³ (Stargard otw. GT-2). Wysoka mineralizacja wody jest czynnikiem niekorzystnie wpływającym na warunki eksploatacji złóż. Ze względu na stopień mineralizacji wód, utrudniający ich utylizację oraz ochronę ich zasobów, trzy polskie ciepłownie geotermalne – w Bańskiej Niżnej, Pырzycach i Stargardzie – zaprojektowano jako działające w układach zamkniętych, wykorzystujących dublety geotermalne. W takim układzie woda termalna wydobyta ze złoża otworem eksploatacyjnym jest przesyłana do wymiennika ciepła, gdzie oddaje energię cieplną wodzie (płynowi) obiegu technologicznego, zasilającego następnie sieć ciepłowniczą. Po odebraniu ciepła, jako woda schłodzona, jest zatłaczana otworem chłonnym do poziomu wodonośnego, z którego ją wydobyto, gdzie ulega powtórnemu ogrzaniu (fig. 5.4). Tego typu rozwiązanie z jednej strony pozwala uniknąć konieczności utylizacji zmineralizowanych wód, które zrucane do rzek stanowią zagrożenie dla środowiska przyrodniczego, natomiast z drugiej – pozwala na utrzymanie reżimu hydraulicznego złoża oraz ochronę i odnawialność jego zasobów.

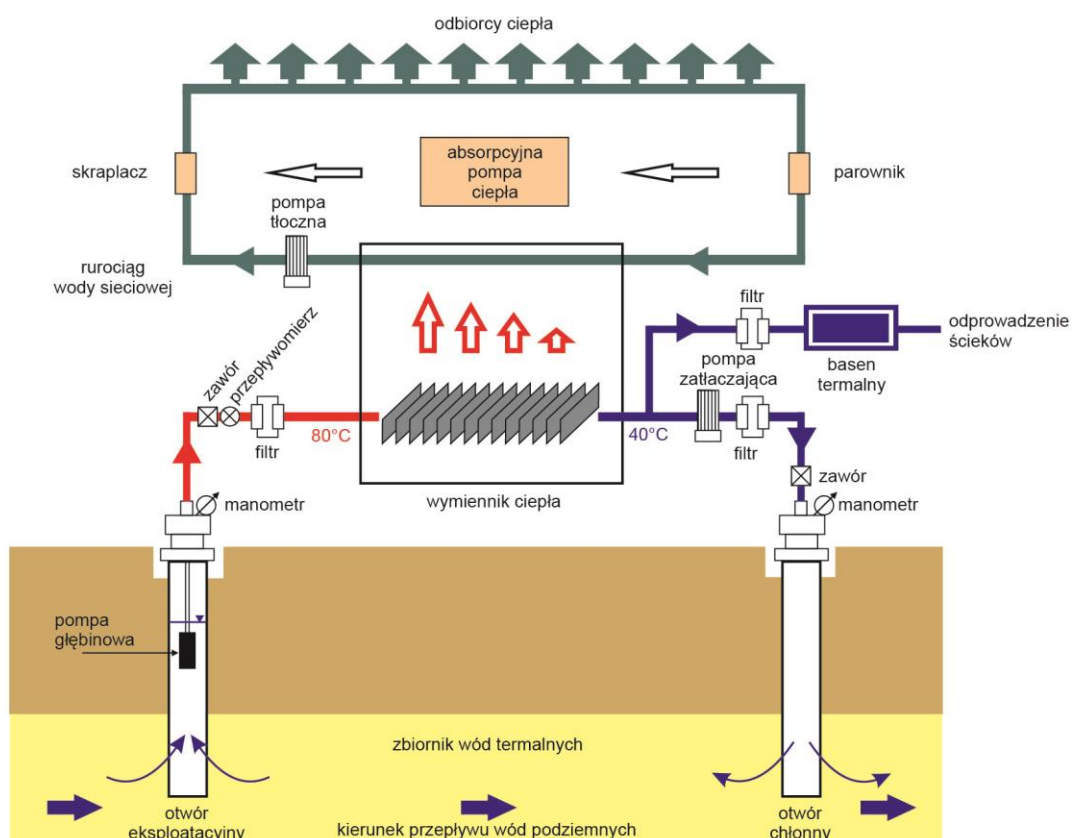

Fig. 5.4 Schemat funkcjonowania instalacji ciepłowni geotermalnej wykorzystującej dublet geotermalny (Felter i in., 2015)

Jednym ze sposobów poprawy efektywności zakładów geotermalnych wykorzystujących energię wód termalnych jest kaskadowe wykorzystanie ich potencjału, polegające na wieloetapowym zagospodarowaniu wód termalnych do różnych celów. Taki system ma szczególnie istotne znaczenie w przypadku wód o wysokiej pierwotnej temperaturze. W zakładach należących do Geotermii Podhalańskiej, Geotermii Mszczonów oraz Geotermii Uniejów część wód, po odebraniu ciepła, jest wykorzystywana w basenach rekreacyjnych.

W latach 2015–2021 zostało udzielone znaczne wsparcie finansowe na rzecz rozwoju geotermii, czego efektem są prace inwestycyjne związane z budową ciepłowni geotermalnych w dwóch nowych lokalizacjach – Toruniu i Sieradzu (Miklis, 2021) (tab. 5.4).

Wody z pięciu złóż termalnych są wykorzystywane w lokalnych ciepłowniach ogrzewających pojedyncze budynki. Taka sytuacja ma miejsce w przypadku złóż: Bukowina, Cieplice, Cudzynowice, Karpniki oraz Toruń.

5.4. REKREACJA

Wykorzystanie wód podziemnych zaliczonych do kopalin do zaopatrzenia obiektów pełniących funkcje rekreacyjne, nastawionych na turystykę masową, jest w Polsce zjawiskiem stosunkowo nowym. Pod koniec 2021 r. istniało 19 czynnych ośrodków rekreacyjnych wykorzystujących wody zaliczone do kopalin z 18 złóż, z czego w 12 wykorzystywano wody termalne (Bańska Niżna – 2 ośrodki, Białka Tatrzańska (fot. 5.4), Bukowina Tatrzańska, Mszczonów, Poznań, Tarnowo Podgórne, Uniejów, Witów, Wręcza i Zakopane – 2 ośrodki), w 6 – lecznicze wody termalne (Busko-Zdrój, Jelenia Góra-Cieplice, Inowrocław, Konstancin-Jeziorna, Marusza i Ustka), a także jeden ośrodek wykorzystujący wody lecznicze w Solcu-Zdroju (ze złoża Wełnin) (fig. 5.5, tab. 5.5). Działalność

basenu termalnego w Poddębicach zawieszono z powodu rewitalizacji kompleksu geotermalnego. Ponadto w Busku-Zdroju, Ciechocinku, Jeleniej Górze-Cieplicach, Goczałkowicach-Zdroju, Horyńcu-Zdroju, Latoszynie, Łądku-Zdroju, Kołobrzegu, Sopocie oraz Ustroniu funkcjonują lecznicze baseny termalne lub baseny lecznicze będące przeważnie częścią zakładów przyrodoleczniczych, z których można korzystać również w celach rekreacyjno-leczniczych bądź profilaktycznych.

Fot. 5.4. Baseny termalne w Białce Tatrzańskiej (fot. Park Wodny Bania S.A.)

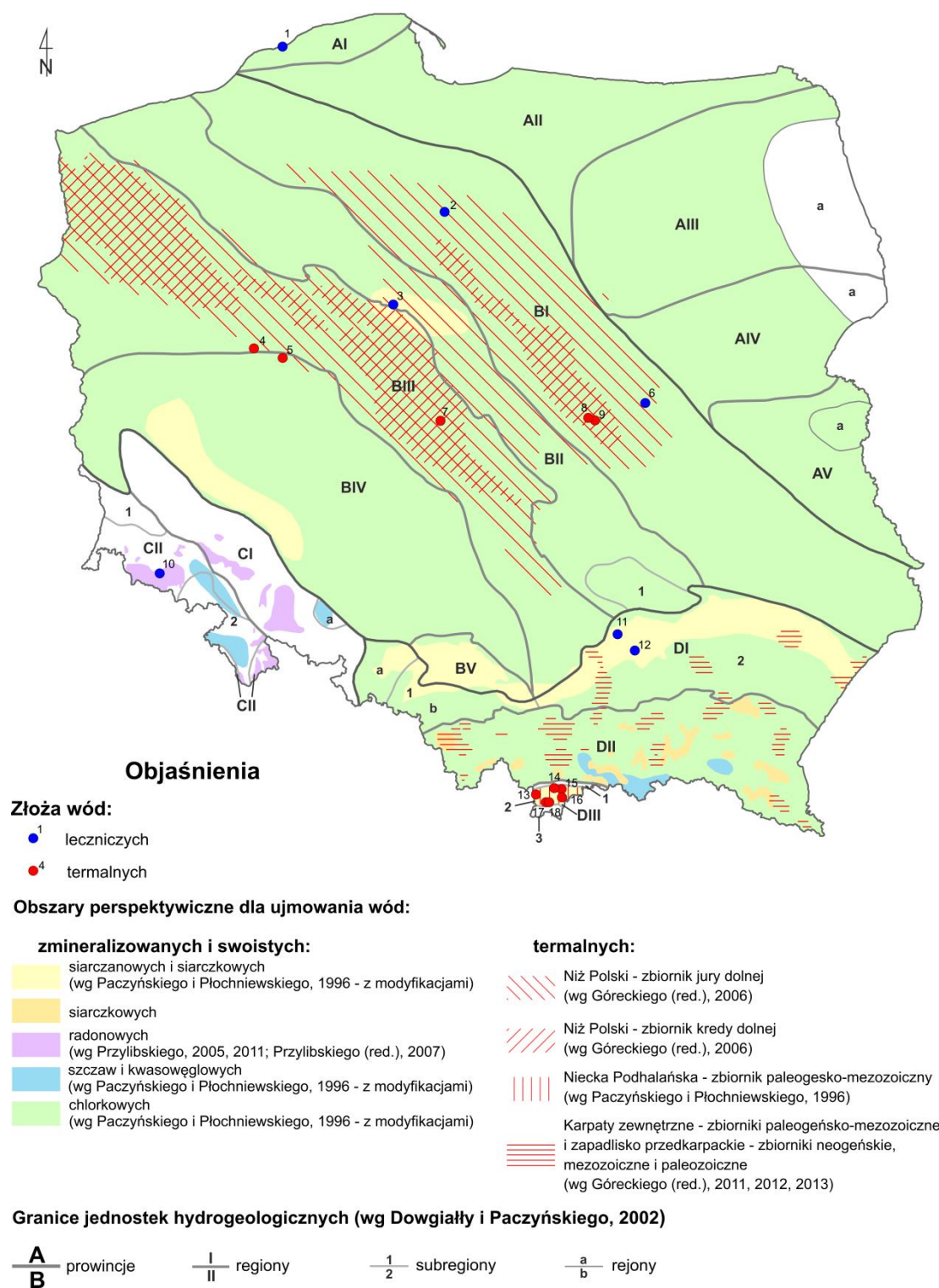

Fig. 5.5. Lokalizacja źródeł wód leczniczych i termalnych wykorzystywanych w rekreacji na tle prowincji hydrogeologicznych oraz obszarów perspektywicznych dla ujmowania wód zmineralizowanych swoistych i termalnych

Złóża: 1 – Ustka, 2 – Marusza, 3 – Inowrocław II, 4 – Tarnowo Podgórne GT-1, 5 – Swarzędz IGH-1, 6 – Konstancin, 7 – Uniejów I, 8 – Wręcza, 9 – Mszczonów, 10 – Cieplice, 11 – Busko-Północ, 12 – Welmin, 13 – Chochołowskie Termy, 14 – Podhale 2, 15 – Białka, 16 – Bukowina, 17 – Szymoszkowa, 18 – Zakopane
Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodne z tabelą 2.1.

Tabela 5.5.

Zestawienie informacji o ośrodkach rekreacyjnych, w których są wykorzystywane wody podziemne zaliczone do kopalin (informacje na podstawie stron internetowych wymienionych w spisie literatury oraz bazy <http://spd.pgi.gov.pl/PSHv8/>; wg stanu na 31.12.2021 r.)

Złoże Miejscowość Otwór eksploatacyjny	Nazwa ośrodka Rok otwarcia	Temp. wody na wypływie w basenie [°C]	Informacje o basenach termalnych
Ośrodki czynne			
Białka Białka Tatrzańska Białka Tatrzańska GT-1	Terma Bania 2011	77 34–38	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych, podzielony na strefy: zabaw, relaksu oraz letnią, o łącznej powierzchni ok. 2400 m ² i głębokości do 1,5 m
Bukowina Bukowina Tatrzańska Bukowina Tatrzańska PIG/PNIG-1	Termy Bukovina 2008	67 30–38	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych o łącznej powierzchni wynoszącej 1885 m ² i głębokości do 1,5 m
Busko-Północ Busko-Zdrój Busko C-1	Terma Słowacki 2019	25 30–38	wewnętrzny basen termalno-mineralny o powierzchni ok. 132 m ² oraz zewnętrzny basen termalno-mineralny o powierzchni ok. 25 m ² ; woda termalna jest dodatkowo podgrzewana
Chochołowskie Termy Witów Chochołów PIG-1	Chochołowskie Termy 2016	82 32–36	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych oraz beczek o łącznej powierzchni ponad 3000 m ² i głębokości 0,3–1,8 m
Cieplice Jelenia Góra-Cieplice Cieplice C-1	Termy Cieplickie 2014	87 27–36	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych o łącznej powierzchni 1183 m ² i głębokości 0,4–1,6 m; dwa baseny termalne o łącznej powierzchni 254 m ² i głębokości do 1,3 m
Inowrocław II Inowrocław Źródło Solankowe IL-1	Inowrocławska Terma 2013	23 28–32	basen podzielony na część krytą i otwartą o całkowitej powierzchni wynoszącej 176 m ² , o głębokości 1,1–1,6 m; obiekt czynny sezonowo; woda termalna jest dodatkowo podgrzewana
Konstancin Konstancin-Jeziorna Warszawa IG-1	Basen Solankowy EVA Park Life & SPA 2016	35 29	całoroczny basen wewnętrzny o powierzchni 126 m ² i głębokości 1,35 m
Marusza Marusza Grudziądz IG-1	Solanki Grudziądz 2006	40* 30–36	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych o łącznej powierzchni 149,14 m ² i głębokości 0,4–1,3 m

Złoże Miejscowość Otwór eksploatacyjny	Nazwa ośrodka Rok otwarcia	Temp. wody na wypływie w basenie [°C]	Informacje o basenach termalnych
Ośrodki czynne			
Mszczonów Mszczonów Mszczonów IG-1	Termy Mszczonów 2008	40 26–34	kompleks sezonowych basenów zewnętrznych oraz dwa całoroczne baseny termalne (zewnętrzny połączony z wewnętrznym); łączna powierzchnia basenów wynosi ponad 500 m ² , a głębokość 0,3–1,8 m
Podhale 2 Bańska Niżna Bańska IG-1, Bańska PGP-1	Gorący Potok 2015	86 34–40	kompleks całorocznych basenów zewnętrznych o łącznej powierzchni ponad 2500 m ²
Podhale 2 Bańska Niżna Bańska IG-1, Bańska PGP-1	Termy Szaflary 2008	86 30–38	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych o łącznej powierzchni 970 m ²
Swarzędz IGH-1 Poznań Swarzędz IGH-1	Termy Maltańskie 2011 (2013)**	36 28–36	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych (całorocznych i sezonowych) o łącznej powierzchni blisko 5000 m ² , w tym wewnętrzny basen geotermalny
Szymoszkowa Zakopane Szymoszkowa GT-1	Polana Szymoszkowa 2007 (2009)**	27 30	kompleks dwóch sezonowych basenów zewnętrznych o łącznej powierzchni 4100 m ² i głębokości do 1,4 m i do 1,6 m; woda termalna jest dodatkowo podgrzewana
Tarnowo Podgórne GT-1 Tarnowo Podgórne Tarnowo Podgórne GT-1	Tarnowskie Termy 2015	43 do 36	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych o łącznej powierzchni ok. 1110 m ² i głębokości 0,4–1,8 m, w tym jeden basen z wodą termalną
Uniejów I Uniejów Uniejów PIG/AGH-2	Termy Uniejów 2008	69 25–36	kompleks basenów wewnętrznych i zewnętrznych o głębokości 0,5–2,0 m, w tym dwa baseny solankowe zewnętrzne o łącznej powierzchni 349 m ² i głębokości 1,1–1,2 m oraz jeden basen solankowo-uzdrowiskowy wewnętrzny
Ustka Ustka Ustka IGH-1	Aquapark (Grand Lubicz) 2016**	21 ok. 32	kompleks basenów wewnętrznych oraz basen zewnętrzny o łącznej powierzchni 1 143 m ² , w tym basen solankowy o powierzchni 364 m ² ; woda termalna jest dodatkowo podgrzewana
Wełnin Solec-Zdrój Wełnin	Baseny Mineralne Solec-Zdrój 2013	13 24–31	kompleks całorocznych basenów wewnętrznych i zewnętrznych o łącznej powierzchni ponad 500 m ² i głębokości 0,4–1,3 m, w tym basen wypełniony solanką siarczkową o powierzchni 66 m ² i głębokości 0,9 m; woda jest

Złoże Miejscowość Otwór eksploatacyjny	Nazwa ośrodka Rok otwarcia	Temp. wody na wypływie w basenie [°C]	Informacje o basenach termalnych
Ośrodki czynne			
			podgrzewana przed podaniem do basenów; w sezonie letnim możliwość kąpieli w basenach z wodą wzbogaconą solanką jodkową z Zabłocia
Wręcza Wręcza Wręcza GT-1	Park of Poland 2021**	40 32	kompleks basenów o łącznej powierzchni 3500 m ² , w tym zewnętrzny basen termalny o głębokości 1,3 m
Zakopane Zakopane Zakopane IG-1	Aqua Park Zakopane 2006	37 29–33	kompleks całorocznych basenów wewnętrznych i zewnętrznych, w tym termalny basen rekreacyjno-leczniczy o powierzchni 400 m ² i głębokości do 1,35 m oraz zewnętrzny basen balneologiczny o głębokości 0,9 m zasilany bezpośrednio wodami termalnymi
Ośrodki nieczynne			
Poddębice Poddębice Poddębice GT-2	Baseny Termalne w Poddębicach *** 2012	68 -	trwa rewitalizacja obiektu i przekształcenie go w Centrum Wodolecznictwa i Rekreacji

* temperatura wody na wypływie przy eksploatacji z wydajnością 20 m³/h

** rok rozpoczęcia wykorzystywania wód termalnych w obiekcie

*** baseny termalne w 2021 r. nie funkcjonowały ze względu na trwające prace rewitalizacyjne

Temperatura wody w basenach służących do celów rekreacyjnych powinna wynosić od 24 do 32°C, a jej mineralizacja ogólna nie powinna przekraczać 40 g/dm³. W przypadku basenów służących do celów leczniczych wartości te wynoszą odpowiednio do 42°C i 50 g/dm³ (Paczyński, Płochniewski, 1996). Obecnie do celów rekreacyjnych są wykorzystywane wody o temperaturze na wypływie z ujęć od 13 do 87°C i mineralizacji ogólnej od 0,4 do 79,0 g/dm³. Wody o stosunkowo niskiej temperaturze na wypływie z ujęcia, która może wynikać z panujących warunków hydrogeologicznych (Busko-Zdrój, Inowrocław, Ustka, Wełnin, Zakopane-Szymoszkowa) bądź ze sposobu eksploatacji (Marusza), wymagają podgrzania przed napełnieniem nimi basenów. Wody o zbyt wysokiej temperaturze trafiają do basenów po uprzednim schłodzeniu, np. w instalacjach służących do produkcji ciepła (Bańska Niżna). Wody o zbyt wysokiej mineralizacji są rozcieńczane (Marusza).

Pośród ośrodków rekreacyjnych przeważają ośrodki całoroczne, dysponujące basenami wewnętrznymi i zewnętrznymi, wyposażone w różne atrakcje wodne, sauny, gabinety odnowy biologicznej i rehabilitacyjne. Często towarzyszą im miejsca, gdzie są wykonywane usługi lecznicze oraz typu wellness i spa.

5.5. WYTWARZANIE PRODUKTÓW NA BAZIE WÓD ZALICZONYCH DO KOPALIN

Na bazie wód zaliczonych do kopaliny wytwarzane są różnego typu produkty, począwszy od soli leczniczych i butelkowanych solanek leczniczych, przez produkty kosmetyczno-pielęgnacyjne, po leki. Często, chociaż nie zawsze, są one sygnowane przez znane uzdrowiska. W 2021 r. do

powyższych celów wykorzystywane były wody z 26 złóż (fig. 5.6, tab. 5.6, 5.7).

Tradycyjna, panwiowa metoda warzenia soli obecnie jest wykorzystywana w czterech zakładach do wytwarzania soli leczniczych. Warzelnictwo w Lubatówce, Dębowcu i Ciechocinku jest prowadzone z wykorzystaniem wód leczniczych o mineralizacji ogólnej od 19,5 do 46,7 g/dm³, natomiast w Łapczycy – solanek o mineralizacji 140–170 g/dm³. Warzelnie w Dębowcu, Lubatówce i Łapczycy powstały w drugiej połowie XX w. W Ciechocinku jest stosowana oryginalna metoda warzenia soli opracowana i wdrożona w pierwszej połowie XIX w. Polega ona na przesyłaniu chlorkowej wody leczniczej z ujęcia do zespołu tężni. Woda jest wtłaczana na szczyt budowli, aby, spływając po wypełniającej ją tarninie, ulec odparowaniu, w wyniku czego następuje stopniowy wzrost jej mineralizacji. Tak stężona solanka jest pompowana do zbiorników w warzelni soli, gdzie następuje jej dalsze odparowywanie i krystalizacja przez ogrzanie w temperaturze 45°C w otwartych panwiach.

Lecznicze wysokozmineralizowane wody chlorkowe są butelkowane w Ciechocinku, Dębowcu, Goczałkowicach-Zdroju, Kamieniu Pomorskim, Kołobrzegu, Konstancinie, Maruszy, Połczyniu-Zdroju, Rabce-Zdroju, Ustroniu oraz w Zabłociu i sprzedawane jako solanki lecznicze. Lecznicze sole i solanki są wykorzystywane do przygotowywania kąpieeli, okładów, płukań i inhalacji w warunkach domowych, często stosowanych na zalecenie lekarza jako kontynuacja kuracji uzdrowiskowej. Odbiorcami produktów zdrojowych są również gabinety balneoterapeutyczne, ośrodki rehabilitacyjne, wellness i spa oraz uzdrowiska, w których wysokozmineralizowane wody chlorkowe nie występują. Solanki sprzedawane są również w celu zaopatrzenia coraz liczniej powstających na terenie kraju tężni solankowych.

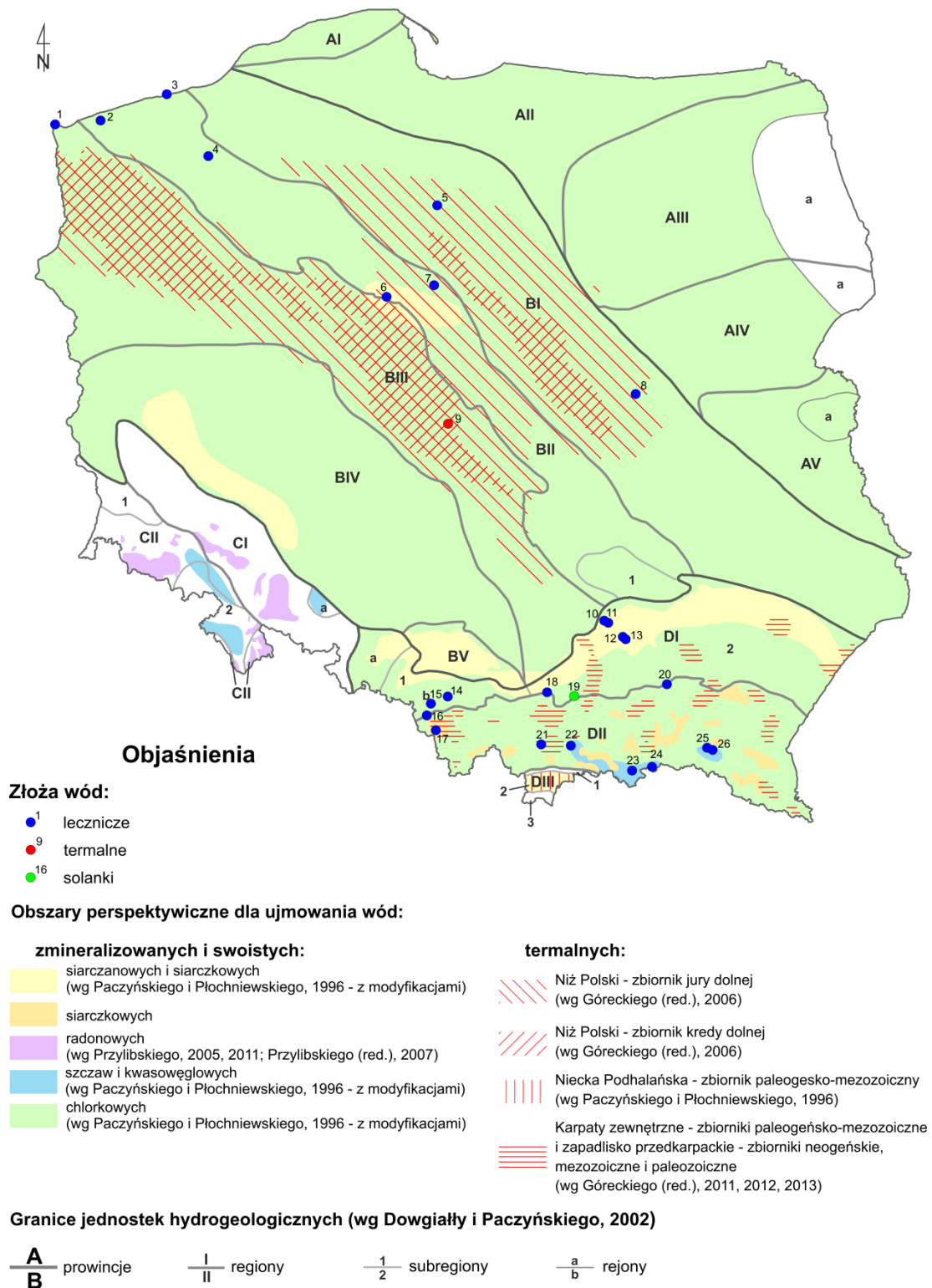

Fig. 5.6. Lokalizacja złóż wód leczniczych, termalnych i solanek wykorzystywanych przy wytwarzaniu produktów na bazie wód zaliczonych do kopalin na tle prowincji hydrogeologicznych oraz obszarów perspektywicznych dla ujmowania wód zmineralizowanych swoistych i termalnych

Złóża: 1 – Świnoujście I, 2 – Kamień Pomorski, 3 – Kołobrzeg II, 4 – Połczyn, 5 – Marusza, 6 – Inowrocław II, 7 – Ciechocinek, 8 – Konstancin, 9 – Poddębice, 10 – Las Winiarski, 11 – Busko II, 12 – Solec-Zdrój, 13 – Wełmin, 14 – Goczałkowice-Zdrój I, 15 – Zabłocie-Korona, 16 – Dębowiec III, 17 – Ustroń, 18 – Wieliczka W-VII-16, 19 – Łapczyca, 20 – Latoszyn-Zdrój, 21 – Rabka-Zdrój, 22 – Szczawa, 23 – Krynica-Zdrój I, 24 – Wysowa, 25 – Iwonicz, 26 – Rymanów

Oznaczenia jednostek hydrogeologicznych zgodnie z tabelą 2.1.

Tabela 5.6.

Zestawienie informacji solach i solankach leczniczych wytwarzanych na bazie wód zaliczonych do kopalni (informacje na podstawie stron internetowych podanych w spisie literatury wg stanu na 31.12.2021 r.)

Złoże Miejscowość Producent	Nazwa otworu eksploatacyjnego Mineralizacja [g/dm ³]	Nazwa handlowa produktu Sposób stosowania
Ciechocinek Ciechocinek Przedsiębiorstwo Uzdrawisko Ciechocinek S.A.	Nr 11 E Grzybek 46,7	Ciechociński ług leczniczy inhalacje, kąpiele, okłady
		Ciechociński szlam leczniczy inhalacje, kąpiele, okłady
		Ciechocińska Sól Spożywcza cele spożywcze
	Nr 16 Terma II 53,4	Solanka Ciechocińska kąpiele
Dębowiec III Dębowiec Kopalnia i Warzelnia Solanek dr Zabłocka Sp. z o.o.	D-2, ST-5 30,0–36,0	Zabłocka sól termalna kąpiele
		Zabłocka solanka termalna kąpiele, okłady
		Zabłocka mgiełka solankowa inhalacje, płukania jamy ustnej i gardła
		Zabłocka sól uzdrawiskowa kąpiele, tężnie
Goczałkowice-Zdrój I Goczałkowice-Zdrój Uzdrawisko Goczałkowice- Zdrój Sp. z o.o.	GN-1, GN-2, G-21 56,0–75,0	Solanka inhalacje, kąpiele
Iwonicz Lubatówka Uzdrawisko Iwonicz S.A.	Lubatówka 12 19,5	Iwoniczka sól jodowo-bromowa kąpiele
Kamień Pomorski Kamień Pomorski Uzdrawisko Kamień Pomorski S.A.	Edward III 34,0	Solanka kamińska kąpiele
Kołobrzeg II	Nr 7 Warcisław	Solanka kołobrzaska jodkowa

Złoże Miejscowość Producent	Nazwa otworu eksploatacyjnego Mineralizacja [g/dm³]	Nazwa handlowa produktu Sposób stosowania
Kołobrzeg Uzdrowisko Kołobrzeg S.A.	56,3	inhalacje, kąpiele
Konstancin Konstancin-Jeziorna Uzdrowisko Konstancin-Zdrój S.A.	Warszawa IG-1 70,0	Solanka konstancińska inhalacje
Łapczyca Łapczyca Zakład Przeróbki Solanek Jodowo-Bromowych Salco S.J.	G-2, S-5 140,0–170,0	Bocheńska sól lecznicza kąpiele
Marusza Marusza Geotermia Grudziądz Sp. z o. o.	Grudziądz IG-1 79,0	Solanka z Maruszy kąpiele, inhalacje
Połczyn Połczyn-Zdrój Uzdrowisko Połczyn S.A. – Grupa PGU	IG-1 75,0	Solanka Połczyńska inhalacje, kąpiele
Rabka-Zdrój Rabka-Zdrój Uzdrowisko Rabka S.A.	Krakus, IG-2	Rabczańska solanka jodowo-bromowa inhalacje, płukania jamy ustnej, kąpiele
	25,2-26,4	Termalna Rabczańska solanka jodowo-bromowa inhalacje, płukania jamy ustnej, kąpiele, przemywanie skóry
Ustroń Ustroń Przedsiębiorstwo Uzdrowiskowe „Ustroń” S.A.	U-3, U-3A 110,0–135,0	Ustrońska solanka inhalacje, płukania jamy ustnej, kąpiele
Zabłocie-Korona Zabłocie Solanka z Zabłocia Sp. z o.o.	Korona, Tadeusz 42,3-55,8	Mgiełka Solankowa inhalacje, nebulizacje, płukania jamy ustnej i gardła
		Solanka Termalna kąpiele, okłady
		Sól Uzdrowiskowa

Złoże Miejscowość Producent	Nazwa otworu eksploatacyjnego Mineralizacja [g/dm ³]	Nazwa handlowa produktu Sposób stosowania
		kąpiele, tężnie solankowe
		Sól z Zabłocia kąpiele

Rosnące zainteresowanie zdrowym trybem życia oraz dbałością o jakość stosowanych surowców powoduje, że coraz powszechniej są produkowane preparaty kosmetyczno-pielęgnacyjne zawierające wody zaliczone do kopalni bądź borowiny, często firmowane przez znane uzdrowiska (tab. 5.7). Pojawia się także nowa kategoria leków produkowanych na bazie wód leczniczych. Obecnie do tego celu są wykorzystywane wody ze złoża Solec-Zdrój przez firmę Sulphur Zdrój Exim Sp. z o.o. produkującą leki przeciwreumatyczne, stomatologiczne i dermatologiczne. Wody lecznicze i termalne znajdują zastosowanie także w zabiegach kosmetycznych i pielęgnacyjnych w gabinetach spa.

Tabela 5.7.

Zestawienie informacji o kosmetykach wytwarzanych na bazie wód zaliczonych do kopalni (informacje na podstawie stron internetowych podanych w spisie literatury wg stanu na 31.12.2021 r.)

Złoże Miejscowość	Producent	Rodzaj kosmetyków
Busko II Busko-Zdrój	Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A	Słoneczne kosmetyki z Uzdrowiska Busko-Zdrój: – preparaty do pielęgnacji twarzy i ciała; – żele pod prysznic; – sole mineralne i mydła do kąpieli
Ciechocinek Ciechocinek	Przedsiębiorstwo Uzdrowisko Ciechocinek S.A.	Kosmetyki z Uzdrowiska Ciechocinek: – balsam i peeling do ciała; – krem do twarzy; – krem pod oczy; – serum do twarzy; – kremy do rąk i do stóp; – żel do kąpieli i pod prysznic; – mydło w płynie; – szampon i odżywka do włosów
Goczałkowice-Zdrój I Goczałkowice-Zdrój	Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój Sp. z o.o.	Kosmetyki Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój: – kremy do rąk; – krem do stóp; – żel pod prysznic
Inowrocław II Inowrocław	„Solanki” Uzdrowisko Inowrocław Sp. z o.o.	Solanki – kosmetyki z Uzdrowiska Inowrocław: – krem do twarzy; – żel i balsam do ciała; – szampon do włosów
Iwonicz Iwonicz-Zdrój	Uzdrowisko Iwonicz S.A.	Kosmetyki Iwoniczanka: – kosmetyki do pielęgnacji twarzy: krem, peeling i płyn do demakijażu; – kosmetyki do pielęgnacji ciała: balsam, peeling, emulsja, masło; – kosmetyki do pielęgnacji dłoni i paznokci: – kremy do rąk;

Złoże Miejscowość	Producent	Rodzaj kosmetyków
		– płyny i sole do kąpieli
Kołobrzeg II Kołobrzeg	Uzdrowisko Kołobrzeg S.A.	Kosmetyki z Uzdrowiska Kołobrzeg: – balsam do ciała; – kremy do rąk i stóp; – żele do kąpieli i pod prysznic
Krynica-Zdrój I Krynica-Zdrój	Bio-Life Cosmetics	Krynickie SPA: – kremy do twarzy, pod oczy; – tonik do twarzy; – krem do rąk; – mydło; – balsam do ciała; – żel do ciała; – płyn do kąpieli; – odżywka do włosów; – mleczko do demakijażu
Las Winiarski Las Winiarski	Firma Kosmetyczna „Dr Duda”	Kosmetyki uzdrowiskowe Dr Duda: – kosmetyki do pielęgnacji skóry AZS; – kosmetyki do masażu; – kosmetyki do pielęgnacji ciała; – kosmetyki na łuszczycę; – kosmetyki do pielęgnacji włosów; – kosmetyki na trądzik; – kosmetyki do pielęgnacji twarzy
Latoszyn-Zdrój Latoszyn	Latoszyn Zdrój Sp. z o.o.	Kosmetyki Latoszyn Zdrój: – krem do twarzy; – krem do rąk; – krem do stóp; – żel pod prysznic; – sól do kąpieli; – mydło; – balsam do ciała; – peeling do ciała; – żel rozgrzewający
Poddebice Poddebice	BIOGENED S.A.	Dermokosmetyki marki DERMEDIC: – kosmetyki do pielęgnacji twarzy; – kosmetyki do pielęgnacji ciała; – kosmetyki oczyszczające; – kosmetyki do mycia i kąpieli
Połczyn Połczyn-Zdrój	Uzdrowisko Połczyn S.A. – Grupa PGU	Kosmetyki linii Terra Zdrój: – balsam do ciała; – peeling do ciała; – mydło; – szampon do włosów; – krem do rąk; – sól do kąpieli
Rabka-Zdrój Rabka-Zdrój	Uzdrowisko Rabka S.A.	Kosmetyki z Uzdrowiska Rabka: – Lemon Grass Series – Antycellulit i Wyszczuplanie; – Thermal Spa Line; – solankowe Spa – seria odżywczo-regenerująca; – solankowe Spa – intensywne nawilżanie; – seria kosmetyków do kąpieli

Złoże Miejscowość	Producent	Rodzaj kosmetyków
Rabka-Zdrój Rabka-Zdrój	PPUH GORVITA	Kosmetyki firmy GorVita: – maść końska; – żel chłodzący do nóg; – maść łagodząca; – żel po oparzeniach słonecznych, po ukąszeniach, krwiakach; – żel rozgrzewający i łagodzący; – żel na przeciążone mięśnie, kończyny i stawy; – balsam na opuchnięcia i siniaki; – maść rokitnikowa, borowinowa, nagietkowa, świerkowa, żywokostowa; – olej kokosowy; – olejek pichtowy
Rymanów Rymanów-Zdrój	Uzdrowisko Rymanów S.A.	Celestin kosmetyki z Uzdrowiska Rymanów: – kremy i balsam do twarzy; – krem do rąk i do stóp; – balsam i peeling do ciała; – kosmetyki do kąpieli
Solec-Zdrój Busko-Zdrój	Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne Sulphur Zdrój Exim Sp. z o.o	Produkty uzdrowskowe serii kuracji siarczkowej: – kosmetyki do dłoni i paznokci; – sole mineralne i mydła do kąpieli; – żele pod prysznic; – okłady na ciało; – dermokosmetyki; – szampony i odżywki do włosów Leki siarczkowe: – przeciwreumatyczne – stomatologiczne; – dermatologiczne
Szczawa Szczawa	Polskie Wody Lecznicze Sp. z o.o., Sp. K.	mydła lecznicze na bazie wody leczniczej
Świnoujście I Świnoujście	Uzdrowisko Świnoujście S.A.	Kosmetyki z Uzdrowiska Świnoujście: – krem do twarzy; – krem do rąk; – krem do stóp; – krem serum do ciała; – balsam do ciała; – mydła; – szampon do włosów; – kosmetyki do kąpieli
Ustroń Ustroń	Przedsiębiorstwo Uzdrowskowe „Ustroń” S.A.	Kosmetyki z Uzdrowiska Ustroń – Pelokosmetyki: – do pielęgnacji twarzy: krem i maska; – do pielęgnacji ciała: olejek, masło, peeling, eliksir, krem do rąk; – kosmetyki do kąpieli
Wieliczka Solec-Zdrój	Malinowe Hotele Sp. z o.o.	Balneokosmetyki: – kosmetyki do pielęgnacji twarzy; – kosmetyki do pielęgnacji ciała; – kosmetyki do pielęgnacji dłoni i paznokci; – kosmetyki do pielęgnacji włosów
Wieliczka W-VII-16 Wieliczka	Kopalnia Soli Wieliczka S.A.	Kosmetyki Uzdrowiska Kopalnia Soli „Wieliczka”: – krem do ciała; – krem do rąk;

Złoże Miejscowość	Producent	Rodzaj kosmetyków
		<ul style="list-style-type: none"> – peeling i emulsja do ciała; – mydło; – mgiełka do twarzy i ciała; – żel do kąpieli
Wysowa Wysowa-Zdrój	Uzdrowisko Wysowa S.A.	Seria Aqua: <ul style="list-style-type: none"> – żel pod prysznic; – balsam do ciała; – płyn do kąpieli; – sól do kąpieli; – krem do rąk i paznokci Seria WysSPA <ul style="list-style-type: none"> – peeling do ciała i dłoni; – serum do dłoni i ciała; – krem do dłoni; – masło do masażu ciała

5.6. WYTWARZANIE CIEKŁEGO DWUTLENKU WĘGLA

Dwutlenek węgla ma szerokie zastosowanie w wielu dziedzinach gospodarki, m.in. w przemyśle chemicznym, wydobywczym i rolno-spożywczym. Unikatowa w skali kraju technologia pozyskiwania gazu z nasyconych nim szczaw jest stosowana w zakładach wytwarzania ciekłego dwutlenku węgla w Dusznikach-Zdroju (fot. 5.6) oraz Krynicy-Zdroju, które uruchomiono w latach 20. i 30. XX w.

Proces pozyskiwania dwutlenku węgla rozpoczyna się od oddzielenia gazu od wody, zachodzącego w separatorach umieszczonych na głowicach ujęć (otwory: Pieniawa Chopina, Jan Kazimierz i B-39 w Dusznikach-Zdroju oraz Zuber I–IV w Krynicy-Zdroju) (fig. 5.7). Z separatora gaz i częściowo odgazowana woda są odprowadzane osobnymi rurociągami. Dwutlenek węgla przemieszcza się do zbiornika magazynowego lub bezpośrednio do zakładu, w którym jest poddawany trójstopniowemu sprężaniu. Pomiedzy kolejnymi stopniami sprężania jest osuszany i, jeśli istnieje taka potrzeba, odsiarczany. Po ostatnim stopniu sprężania (7–9 MPa) jest kierowany do skraplacza, w którym pod wpływem schłodzenia przechodzi do stanu ciekłego. Ze skraplacza jest doprowadzany do stanowisk napełniania butli lub do wysokociśnieniowego zbiornika, w którym jest magazynowany, a następnie transportowany do miejsc odbioru.

W obydwu zakładach skrapla się ok. 3% naturalnie wydobywającego się endogenicznego dwutlenku węgla (Ciężkowski, red., 2002). Gaz ten nie jest zaliczany do kopaliny, lecz był dokumentowany jako kopalina towarzysząca szczawom. Jego zasoby eksploatacyjne, wynoszące łącznie ok. 505 m³/h, udokumentowano dla ujęć szczaw w Dusznikach-Zdroju (Fistek J., Fistek A., 1998), Krynicy-Zdroju (Ciężkowski i in., 1999) oraz w Grabinie (Czerski i in., 1990).

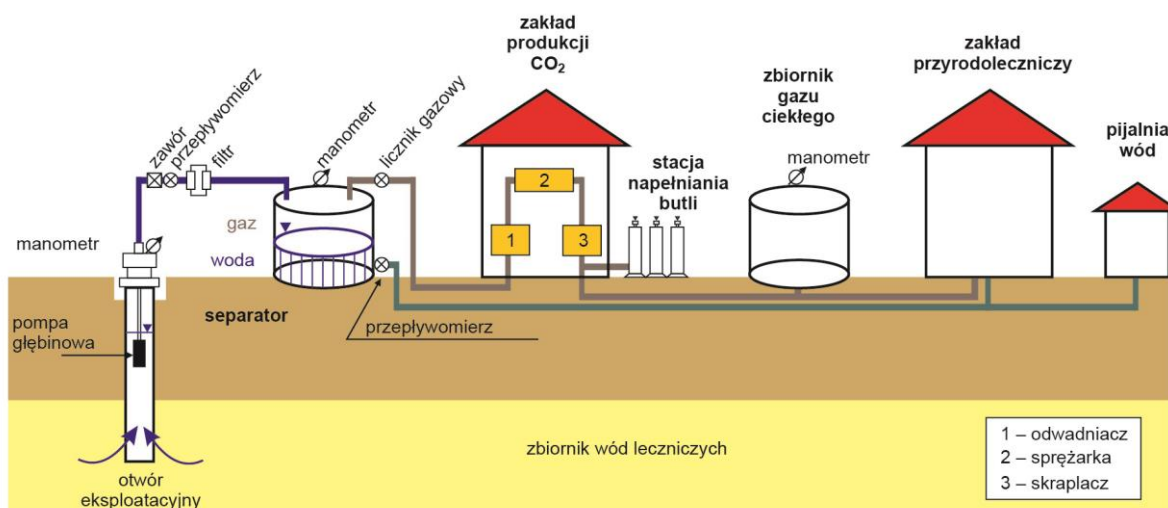

Fig. 5.7. Schemat ideowy linii technologicznej wytwarzania ciekłego dwutlenku węgla z wykorzystaniem gazu pochodzącego ze szczaw (Felter i in., 2015)

Fot. 5.6. Zakład Produkcyjny Dwutlenku Węgla w Dusznikach-Zdroju (fot. E. Filippovits)

5.7. INNE SPOSOBY ZAGOSPODAROWANIA WÓD

Poza wyżej wymienionymi sposobami zagospodarowania wód zaliczonych do kopalni, w przypadku trzech złóż, wody były wykorzystywane w mniej typowy sposób.

Ze względu na niską mineralizację wody ze złoża Mszczonów, oprócz wykorzystania ich do celów ciepłowniczych i rekreacji, zasilają także sieć wodociągów miejskich.

Od 2015 r. zmineralizowane wody termalne z ujęcia Trzęsacz GT-1, o temperaturze wynoszącej na wypływie 25°C, są wykorzystywane w hodowli ryb ciepłolubnych w Zakładzie Chovu i Hodowli Ryb Jurassic Salmon Sp. z o.o. w Dreżewie koło Trzęsacza. W 2021 r. pobór wód ze złoża Trzęsacz

GT-1 był zdecydowanie niższy niż w latach poprzednich. Wynika to z faktu zmian technologicznych zastosowanych w zakładzie.

W obiektach Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN na Podhalu uruchomiono w 1993 r. instalację wykorzystującą ciepło z wód termalnych w procesie suszenia drewna.

6. ODPROWADZANIE ZUŻYTYCH I NIEWYKORZYSTANYCH WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN

Wydobyte wody podziemne zaliczone do kopalin, zarówno użytkowane w różnych dziedzinach gospodarki, jak i niewykorzystane, zgodnie z obowiązującymi przepisami są traktowane jak ścieki (ustawa z 7 czerwca 2001 r. *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków*). Powinny zatem zostać odprowadzone i zutylizowane w sposób stanowiący jak najmniejsze zagrożenie i obciążenie dla środowiska.

Zagrożenie dla środowiska wynika głównie z mineralizacji, zawartości składników chemicznych powodujących degradację środowiska oraz temperatury wody, a w przypadku wód wykorzystywanych w balneoterapii lub rekreacji – również z zanieczyszczeń bakteriologicznych (tzw. wody pozabiegowe).

Konieczność odprowadzenia i oczyszczenia zużytej wody wpływa na koszty funkcjonowania wykorzystujących ją podmiotów gospodarczych, w stopniu zależnym od sposobu utylizacji oraz objętości wytwarzanych ścieków, które w przypadku lecznictwa uzdrowskiego i rekreacji mogą być istotnie większe od wydobycia w wyniku rozcieńczania wysokozmineralizowanych wód leczniczych. Odprowadzanie zużytych i niewykorzystanych wód odbywa się na podstawie pozwolenia wodnoprawnego. Zasady prowadzenia gospodarki wodno-ściekowej określa plan ruchu zakładu górniczego wydobywającego wody, a w przypadku uzdrowisk – również operat uzdrowski, w którym szczegółowo określono sposób utylizacji wód pozabiegowych.

Wody o stosunkowo niskiej mineralizacji i niezanieczyszczone biologicznie są odprowadzane (w przypadku wód termalnych – po schłodzeniu) bezpośrednio do cieków powierzchniowych lub kolektorów odprowadzających oczyszczone ścieki komunalne. Wody odprowadzane w ten sposób muszą odpowiadać kryteriom wynikającym z rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. *w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych*, dotyczącego m.in. ich składu chemicznego i bakteriologicznego oraz właściwości fizycznych, w tym temperatury, która nie powinna przekraczać 35°C. Jednak ze względu na zawartość w wodach zaliczonych do kopalin podwyższonych stężeń mikroskładników (w tym baru, boru, bromków, fluorków, strontu i metali ciężkich) zastosowanie tej metody utylizacji jest znacznie ograniczone (Tomaszewska, Pająk, 2012). Wymagane kryteria spełniają m.in. wody termalne wykorzystywane w ciepłowniach geotermalnych w Bańskiej Niżnej, Mszczonowie, Poddębicach i Uniejowie, których część jest odprowadzana w ten sposób.

Rozwiązaniem stosowanym przez większość uzdrowisk i ośrodków rekreacyjnych jest odprowadzanie zużytej wody do sieci kanalizacji sanitarnej, w której jest ona rozcieńczana przez ścieki bytowe w stopniu umożliwiającym poddanie ich procesom biologicznego i chemicznego oczyszczania w komunalnych oczyszczalniach ścieków (fig. 6.1). Zalecane jest, żeby zużyte wody lecznicze lub termalne były odprowadzane z miejsc wykorzystania do zbiorczej sieci kanalizacyjnej wyodrębnionymi rurociągami zaopatrzonymi w przepływomierz, tak żeby można było regulować ich objętość i w odpowiedniej proporcji mieszać ze ściekami bytowymi (www.nik.gov.pl/najnowsze-informacje-o-wynikach-kontroli/nik-o-ściekach-z-uzdrowisk.html).

Wody o wyższej mineralizacji i znacznej zawartości składników chemicznych powodujących degradację środowiska (w tym chlorków i siarczanów) powinny być traktowane jak przemysłowe i odprowadzane oddzielnymi sieciami kanalizacyjnymi do specjalnych stacji oczyszczania, również ze względu na możliwość korodowania betonu i konstrukcji metalowych, a tym samym niszczenia infrastruktury – komunalnych sieci kanalizacyjnych oraz urządzeń oczyszczalni ścieków (fig. 6.2). Tego rodzaju rozwiązania do oczyszczania wód pokąpielowych zastosowano m.in. w uzdrowiskach w Busku-Zdroju, Ciechocinku oraz Solcu-Zdroju.

W uzdrowisku Ustroń, gdzie ujęto lecznicze wody termalne o wysokiej mineralizacji ogólnej (ok. 130,0 g/dm³), zastosowano alternatywną metodę utylizacji zużytych wód, polegającą na zatłaczaniu wody pozabiegowej (po jej uprzednim oczyszczeniu) do eksploatowanego poziomu wodonośnego (eksploatacja w systemie zamkniętym). Funkcjonujący od kilkunastu lat układ eksploatacyjno-chłonny, złożony z dwóch otworów eksploatacyjnych (otw. U-3 i U-3A) oraz otworu chłonnego (otw. C-1), jest jedynym w kraju tego typu systemem przeznaczonym do zatłaczania wód leczniczych.

Zatłaczanie wydobytych i wykorzystanych wód jest metodą na ogół stosowaną w przypadku wód termalnych stosowanych do celów ciepłowniczych. Zastosowano ją w Pyrzycach, Stargardzie oraz Bańskiej Niżnej (zatłaczanie ok. 75–80% objętości wykorzystanych wód). Ciepłownie zlokalizowane w tych miejscowościach dysponują dubletami (lub tripletami) otworów geotermalnych, służącymi do eksploatacji wód w systemie zamkniętym. Tego rodzaju rozwiązanie, mimo że jest związane ze zwiększeniem kosztów inwestycji, pozwala na zminimalizowanie kosztów środowiskowych oraz jest sposobem ochrony zasobów wód. Pomimo niewątpliwych zalet utylizacja wód termalnych przez zatłaczanie, stanowi jednocześnie ograniczenie w uzyskiwaniu przez ciepłownie geotermalne dużych mocy, z powodu ograniczonej i obniżającej się w trakcie eksploatacji chłonności otworów, wynikającej z procesów kolmatacji zachodzących w strefie filtrowej, strefie czynnej i w samej instalacji, a także jej korozji. Stwierdzono, że już na wstępnym etapie użytkowania dubletów ich właściwości chłonne są o ok. 30% mniejsze niż możliwości eksploatacyjne (Biernat i in., 2009). Szacuje się, że proporcje między możliwościami eksploatacyjnymi i chłonnymi odwiertów wynoszą średnio 1:0,4–0,6 (Kępińska, Bujakowski, red., 2011). W przypadku istotnego ograniczenia chłonności stosuje się mechaniczne i chemiczne zabiegi oczyszczania otworów, m.in. miękkie kwasowanie, zastosowanie inhibitorów ograniczających wytrącanie się składników stałych czy inwersję obiegu wód.

W 2018 r. w Mszczonowie przeprowadzono eksperymentalne zatłaczanie do poziomu czwartorzędowego niskozmineralizowanych wód termalnych eksploatowanych z poziomu kredy dolnej i wykorzystanych do celów ciepłowniczych. Ponadto, po odebraniu ciepła i odpowiednim uzdatnieniu, wody te są wykorzystywane do zaopatrzenia sieci wodociągowych.

Istnieją również technologie umożliwiające wykorzystanie do celów komunalnych wód o wyższej mineralizacji po ich uprzednim odsoleniu (Tomaszewska, 2013). Uzdatnianie wód jest oparte na odżelazianiu, ultrafiltracji i odwróconej osmozie wyposażonej w membrany niskociśnieniowe. Prace badawcze prowadzone na Podhalu (otw. Bańska IG-1), Niżu Polskim (otw. Uniejów PIG/AGH-2) i w Karpatach (otw. Rabka IG-2) dały pozytywne wyniki, jednak głównym czynnikiem decydującym o wdrożeniu procesu jest jego koszt. Trwa również przygotowywanie i wdrażanie pilotażowego projektu instalacji do uzdatniania i powtórnego wykorzystania pokąpielowych wód siarczkowych w Busku-Zdroju, która ma być rozwiązaniem problemu bardzo ograniczonych zasobów wód o wysoko cenionych właściwościach terapeutycznych.

Fig. 6.1. Schemat zalecanego sposobu odprowadzania ścieków pozabiegowych o niskiej mineralizacji i niskiej zawartości składników chemicznych powodujących degradację środowiska (na podstawie <https://www.nik.gov.pl>)

Fig. 6.2. Schemat właściwego sposobu odprowadzania ścieków pozabiegowych o wysokiej mineralizacji oraz wysokiej zawartości składników chemicznych powodujących degradację środowiska (na podstawie <https://www.nik.gov.pl>)

7. PERSPEKTYWY UJMOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN

Podstawę rozpoznania warunków występowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin stanowią istniejące ujęcia tych wód oraz kilka tysięcy głębokich otworów wiertniczych, w których z uwagi na cel wiercenia (głównie poszukiwanie złóż węglowodorów), przeprowadzono jedynie podstawowe badania hydrogeologiczne. Wyniki tych badań, mimo że nie w pełni miarodajne i często obciążone błędami wynikającymi ze stosowanych w przeszłości technik badawczych, jak również technologii wiercenia otworów, pozwalają na wskazanie obszarów predysponowanych do poszukiwania i ujmowania wód leczniczych, termalnych i solanek.

Rosnące zapotrzebowanie na surowiec, jakim są wody podziemne zaliczone do kopalin, przejawiające się stałym wzrostem wydobywania, sprawia, że liczba nowo odkrytych złóż wód leczniczych, termalnych i solanek systematycznie wzrasta. Udokumentowanie nowego złoża nie jest jednak równoznaczne z jego zagospodarowaniem. Podstawowy problem związany z zagospodarowaniem nowych złóż stanowią nakłady inwestycyjne związane z budową infrastruktury naziemnej. Należy też zwrócić uwagę, że poszukiwanie nowych złóż na ogół niesie za sobą znaczne ryzyko geologiczne i ekonomiczne. Poza wysokimi kosztami wierceń istotny problem stanowi niedostateczne rozpoznanie warunków geologicznych i hydrogeologicznych obszaru objętego pracami, które może skutkować nieosiągnięciem założeń projektowych w postaci ujęcia wód o określonych parametrach eksploatacyjnych. Ryzyko to można zminimalizować lub wykluczyć przez projektowanie robót geologicznych na obszarach dobrze rozpoznanych oraz zagospodarowanie ujęć wód w rejonach złóż już istniejących, o znanych parametrach eksploatacyjnych, które spełniają kryteria stawiane wodom leczniczym i termalnym.

7.1. WODY LECZNICZE

Wody podziemne o mineralizacji ogólnej wynoszącej co najmniej 1 g/dm^3 lub zawartości składników swoistych, których stężenie przekracza progi farmakodynamiczne określone w ustawie *Prawo geologiczne i górnicze*, występują niemal na całym obszarze Polski, z wyjątkiem skrajnie wschodniej części platformy prekambryjskiej, paleozoicznego trzonu Gór Świętokrzyskich, pienińskiego pasa skałkowego oraz Tatr. Obszary Sudetów i bloku przedsudeckiego, a także wschodnia część platformy prekambryjskiej (rejony wisnicki i białowieski) są słabo rozpoznane, lecz uważa się je za perspektywiczne (Paczyński, Płochniewski, 1996).

Na podstawie dotychczasowego rozpoznania geologicznego i hydrogeologicznego na *Mapie zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce* zaznaczono rejony występowania przydatnych do zagospodarowania wód chlorkowych, szczaw i wód kwasowęglowych, wód siarczanowych i siarczkowych oraz wód radonowych. W przypadku trzech pierwszych rodzajów wód zasięg obszarów zaznaczono na podstawie propozycji Paczyńskiego i Płochniewskiego (1996), po uwzględnieniu niewielkich zmian wynikających z przeprowadzonych w późniejszych latach badań hydrogeologicznych. Obszary perspektywiczne dla ujmowania wód siarczkowych w Karpatach zaznaczono na podstawie lokalizacji źródeł wód siarczkowych (Rajchel, 2000), natomiast wód radonowych – zgodnie z granicami wyznaczonymi przez Przylibskiego (2005, 2013).

Przy poszukiwaniu i rozpoznawaniu wód leczniczych należy wziąć pod uwagę, że ich odpowiednio wysoka mineralizacja ogólna lub zawartość składników swoistych, stwierdzone na podstawie wstępnych badań, nie są wyłącznymi warunkami kwalifikującymi te wody jako lecznicze. Dopiero właściwe i wielokrotnie przeprowadzone badania laboratoryjne, potwierdzające stałość właściwości fizyczno-chemicznych, decydują o możliwości wykorzystywania tego typu wód w lecznictwie.

Na podstawie porównania możliwości ujmowania i zagospodarowania wód zmineralizowanych i swoistych w strukturach hydrogeologicznych, należy stwierdzić, że powszechnie występują przede wszystkim wody chlorkowe, których wykorzystanie jest możliwe głównie w balneoterapii, a przy odpowiednio wysokiej temperaturze wód na wypływie również w rekreacji i ciepłownictwie. Pod tym względem szczególnie korzystne warunki charakteryzują prowincję platformy paleozoicznej. Na jej obszarze, zwłaszcza na Niżu Polskim, w utworach mezozoiku udokumentowano chlorkowe wody lecznicze, w tym lecznicze wody termalne o temperaturze na wypływie do 69°C (Uniejów). Jako strefy predysponowane do ujęcia tego typu wód na mapie wytypowano utwory jury dolnej i kredy dolnej synklinorium szczecińsko-mogileńsko-łódzkiego, synklinorium brzeźnego (niecki brzeźnej), monokliny przedsudeckiej oraz antyklinorium środkowopolskiego. Zdecydowanie mniej perspektywnym obszarem jest prowincja platformy prekambryjskiej, gdzie w utworach paleozoiku, a w mniejszym zakresie mezozoiku, można spodziewać się występowania wód chlorkowych, niekiedy z podwyższoną zawartością jodu lub fluoru, chłodnych lub o temperaturze nieznacznie przekraczającej 20°C na wypływie z ujęcia. Perspektywy ujęcia wód chlorkowych w południowej części kraju istnieją na obszarze zapadliska przedkarpackiego oraz w Karpatach fliszowych, jednak w porównaniu z Niżem Polskim należy spodziewać się tam niższej temperatury wód oraz zdecydowanie mniejszej wydajności ujęć. Do rejonów o niskiej perspektywności poszukiwania wód chlorkowych lub jej braku zaliczono: Sudety, Tatry, Pieniny i Góry Świętokrzyskie, a także rejon wisznicki platformy prekambryjskiej.

Szczególnie cenione w lecznictwie uzdrowiskowym i przemyśle rozlewniczym szczawy i wody kwasowęglowe występują w Polsce tylko na niewielkich obszarach Karpat fliszowych i Sudetów. Za perspektywiczne dla rozpoznania nowych złóż w Karpatach zewnętrznych uznano obszary położone w okolicach Piwnicznej-Zdroju, Mochnaczk, Muszynki i Głębokiego (Chowaniec, 2009; Chowaniec, Freiwald, red., 2010) oraz Szczawy, Krościenka nad Dunajcem, a także Rabego w rejonie bieszczadzki. W południowej części zlewni Popradu (od Leluchowa na południu po Krynicę-Zdrój na północy) stopień zagospodarowania tych wód jest wysoki – znaczna część rejonu jest objęta koncesjami na wydobywanie i znajduje się w obrębie wyznaczonych obszarów górniczych. W Sudetach szczawy i wody kwasowęglowe dotychczas rozpoznano w subregionie śródsudeckim (obszary kłodzki i wałbrzyski) oraz na bloku przedsudeckim – w rejonie niemodlińskim. Poszukiwanie nowych obszarów występowania wód leczniczych w prowincji sudeckiej powinno zostać poprzedzone dokładnym rozpoznaniem warunków tektonicznych, gdyż ich występowanie na ogół jest związane z obecnością głębokich rozłamów w obrębie skał krystalicznych, a także młodopaleozoicznych i kredowych skał osadowych (Dowgiałło, Fistek, 2007). Pozostała część kraju, poza Sudetami i Karpatami, nie jest perspektywiczna dla ujmowania szczaw i wód kwasowęglowych.

Najrozleglejszą strefę predysponowaną do poszukiwania wód siarczanowych i siarczkowych wyznaczono w utworach miocenu, kredy górnej i jury górnej, występujących w północnej części zapadliska przedkarpackiego, wzdłuż jego granicy z prowincją platformy paleozoicznej oraz w części południowej, wzdłuż nasunięcia Karpat. Wody te są obecnie intensywnie eksploatowane, m.in. w rejonie Buska-Zdroju i Solca-Zdroju. Możliwość zwiększenia ich zasobów eksploatacyjnych jest ograniczona odnawialnością siarkowodoru (Dowgiałło, 2007c) oraz ze względu na stosunkowo niewielką pojemność poziomów wodonośnych – wydajnością pojedynczych ujęć. Ponadto obszary perspektywiczne dla występowania wód siarczkowych wyznaczono w środkowej części platformy paleozoicznej w utworach jury górnej w rejonie Wienca-Zdroju, w południowej części Polski w rejonie Krzeszowic w utworach neogenu oraz w południowo-zachodniej części Polski pomiędzy Zieloną Górą a Wrocławiem (Paczyński, Płochniewski, 1996; Dowgiałło, 2007c). Znaczenie użytkowe mogą mieć również wody siarczkowe występujące na obszarze Karpat zewnętrznych – ich obecność stwierdzono w ponad 120 źródłach (Rajchel, 2000), z których wiele wykazuje właściwości lecznicze.

Możliwości rozpoznania i zagospodarowania nowych złóż wód radonowych istnieją w prowincji sudeckiej – zarówno w Sudetach, jak i na bloku przedsudeckim. Wyznaczone obszary perspektywiczne znajdują się wokół Kotliny Kłodzkiej oraz w rejonie Kotliny Jeleniogórskiej i stanowią 15,3% powierzchni obszaru Sudetów (Wołkowicz, red., 2007). Wody te zagospodarowano w uzdrowiskach w: Łądku-Zdroju, Szczawnie-Zdroju, Świeradowie-Zdroju i Przerzeczynie-Zdroju.

Jako najbardziej predysponowane do realizacji inwestycji związanych z użytkowaniem wód do celów leczniczych należy wskazać miejscowości z funkcjonującymi już renomowanymi ośrodkami leczniczymi zajmującymi się terapią przewlekłych schorzeń, w których zabiegi z zastosowaniem wód leczniczych stanowiłyby nowy, dodatkowy rodzaj usługi medycznej. Inną grupę stanowią atrakcyjnie położone miejscowości, szczególnie nadmorskie i górskie, cieszące się dużą popularnością wśród turystów. Możliwość kuracji wodami leczniczymi towarzyszyłaby atrakcyjnym oferowanym przez kurorty. W przypadku butelkowania wód leczniczych najważniejsze znaczenie mają walory smakowe wynikające ze składu chemicznego i mineralizacji wód oraz określona obecność takich makroskładników, jak wapń i magnez, z jednocześnie niską zawartością sodu. Dlatego też prace poszukiwawcze i rozpoznawcze inicjowane przez przedsiębiorstwa tej branży dotyczą szczaw i wód kwasowęglowych występujących na obszarze popradzkim oraz w mniejszym stopniu – na Ziemi Kłodzkiej.

7.2. WODY TERMALNE

W ciągu ostatnich kilkunastu lat obserwuje się wyraźny wzrost zainteresowania poszukiwaniem i dokumentowaniem wód termalnych. Działania te są ściśle związane z postępującym kryzysem klimatycznym i próbami zastąpienia konwencjonalnych źródeł energii energią czystą, pochodzącą z odnawialnych źródeł, m.in. z wód termalnych.

Na *Mapie zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce* zaznaczono obszary o potencjalnie najlepszych warunkach geologicznych i hydrogeologicznych do lokalizacji inwestycji, których głównym celem jest pozyskanie energii cieplnej z wód termalnych. Zasięg tych obszarów wyznaczono na podstawie informacji zawartych w serii atlasów geotermalnych Polski (Górecki, red., 2006a, b, 2011, 2012, 2013), ograniczając je przez przyjęcie następujących kryteriów: wydajność potencjalnego ujęcia co najmniej 60 m³/h, temperatura wody w stropie poziomu wodonośnego nie mniejsza niż 40°C. Parametry te są zbliżone do parametrów wód termalnych ujmowanych w Mszczonowie do celów ciepłowniczych i rekreacyjnych. Przy wyznaczaniu obszarów perspektywicznych wzięto również pod uwagę niezwykle istotny czynnik, jakim jest mineralizacja ogólna wody, zakładając, że jej maksymalna wartość nie powinna przekraczać 80 g/dm³.

Kryteria zastosowane do wyznaczenia obszarów perspektywicznych, chociaż mają charakter arbitralny, wydają się uzasadnione ze względów gospodarczych i technologicznych. Pozwalają na wskazanie obszarów o najlepszych według obecnego stanu wiedzy warunkach hydrogeologicznych i geotermicznych do realizacji inwestycji związanych z poszukiwaniem i zagospodarowaniem wód termalnych. Należy podkreślić, że wyznaczenie obszarów perspektywicznych poza pewnym aspektem subiektywizmu związanym z przyjmowaniem parametrów brzegowych jest również obarczone błędem wynikającym ze zróżnicowania stopnia rozpoznania geologicznego poszczególnych rejonów kraju oraz ze zróżnicowania możliwych do osiągnięcia wartości przyjętych parametrów wód termalnych.

Z uwzględnieniem wymienionych wyżej kryteriów obszary perspektywiczne dla rozpoznania i zagospodarowania nowych złóż wód termalnych na Niżu Polskim wyznaczono w basenach sedymentacyjnych kredy dolnej oraz jury dolnej, charakteryzujących się największym rozprzestrzenieniem oraz dobrymi parametrami zbiornikowymi. Zasięg obszaru dolnojurajskiego zbiornika wód termalnych w przybliżeniu odpowiada zasięgowi niecek szczecińskiej i łódzkiej oraz niecki warszawskiej i południowej części niecki pomorskiej. Obejmuje również centralną część

antyklinorium środkowopolskiego. W przypadku zbiornika kredy dolnej wyznaczony obszar obejmuje nieckę szczecińską oraz fragmenty niecek mogileńsko-łódzkiej i warszawskiej. Regionalna analiza zbiorników wód termalnych na obszarze niżowej części Polski wskazuje, że obydwa zbiorniki stanowią najbardziej perspektywiczne dla pozyskania źródła energii geotermalnej (Kapuściński i in., 1997; Górecki, red., 2006a), co potwierdziły odkryte w ostatnich latach nowe złoża wód termalnych (Konin GT-1, Sieradz GT-1, Turek GT-1, Koło, Sochaczew GT-1, Wręcza GT-1, Tomaszów Mazowiecki, Jachranka). W zasięgu wyznaczonych stref są zlokalizowane wszystkie krajowe ciepłownie geotermalne. W przypadku obydwu zbiorników jest możliwe ujmowanie wód o temperaturze i wydajności znacznie przekraczającej wartości przyjęte jako brzegowe. Temperatura wód w stropie zbiornika jury dolnej może sięgać 120°C, w stropie zbiornika kredy dolnej – ponad 90°C. Są one odpowiednie do zastosowań w ciepłownictwie, rekreacji, a niekiedy w balneoterapii. Możliwości wykorzystania energii geotermalnej pozostałych zbiorników hydrogeotermalnych na Niżu Polskim są mniejsze i dotyczą jedynie wydzielonych rejonów (Hajto, 2008, 2018).

Obszary perspektywiczne na terenie zapadliska przedkarpackiego wyznaczono w obrębie utworów neogeńskich, mezozoicznych i paleozoicznych (Barbacki i in., 2006; Górecki, red., 2012). Najkorzystniejsze warunki do ujmowania wód termalnych, określone na podstawie przyjętych kryteriów, występują w okolicach: Buska-Zdroju, Lubaczowa, Biłgoraja, Leżajska, Mielca oraz Brzeska. Są one związane głównie z utworami miocenu, kredy górnej (cenomanu) oraz jury górnej i środkowej. Najwyższe potencjalne wydajności otworów wiertniczych, możliwe do uzyskania w zapadlisku przedkarpackim, są związane ze zbiornikiem cenomańskim. Ponadto strefy o podwyższonych wydajnościach ujęć sporadycznie występują w obrębie zbiorników wód termalnych jury środkowej i górnej oraz miocenu. W przypadku zbiorników miocenijskich należy brać pod uwagę ich ograniczoną pojemność wodną, która może mieć wpływ na utrzymanie parametrów eksploatacyjnych ujęć. Lokalnie korzystnymi parametrami mogą charakteryzować się również wody termalne występujące w utworach karbonu i dewonu. Zagospodarowanie zasobów wód termalnych na wyznaczonych obszarach perspektywicznych może łączyć kilka celów – wykorzystanie energii geotermalnej za pomocą pomp ciepła z balneoterapią oraz rekreacją (Sowiżdżał, Górecki, 2013).

W Karpatach wody termalne stwierdzono w obrębie Karpat wewnętrznych oraz lokalnie w utworach fliszowych i skałach podłoża Karpat zewnętrznych. Obszarem perspektywicznym dla wydobywania wód termalnych, dobrze rozpoznany i udokumentowany, jest rejon niecki podhalańskiej. Odnacza się on dobrymi parametrami hydrogeologicznymi zbiorników geotermalnych, wyróżniających się wysoką temperaturą wód (86°C na wypływie z ujęcia) i dużą wydajnością ujęć (powyżej 500 m³/h dla pojedynczego ujęcia) oraz niską mineralizacją ogólną wód (do 3 g/dm³) (Paczyński, Sadurski, red., 2007). Utworami wodonośnymi głównego poziomu wód termalnych na Podhalu są przede wszystkim wapienie i dolomity triasu środkowego. Poziom wodonośny stanowią również utwory eocenu oraz jury (piaskowce, wapienie i margle).

Odmiennymi warunkami eksploatacji wód termalnych charakteryzuje się rejon Karpat zewnętrznych. Stosunkowo niski potencjał geotermalny stwierdzono tam zarówno w obrębie utworów fliszowych o niekorzystnych parametrach hydrogeologicznych, jak i w zbiornikach geotermalnych mezozoiczno-paleozoicznego podłoża Karpat (Hajto, 2014). Ze względu na dużą zmienność budowy geologicznej wody termalne w utworach fliszowych (głównie piaskowcach) na ogół są związane z lokalnymi systemami hydrogeologicznymi o ograniczonej pojemności i nieodnawialnych lub słabo odnawialnych zasobach. Pomimo ogólnie niekorzystnych warunków obszary o lepszych parametrach hydrogeologicznych mogą występować lokalnie w strefach nasunięć tektonicznych oraz w zachodniej części regionu, w podłożu Karpat. Obszary perspektywiczne wyznaczono zgodnie z przyjętymi kryteriami w okolicach Ustronia i Bielska-Białej (zbiornik dewońsko-karboński), a także m.in. w okolicach Bochni, Brzeska, Tarnowa, Rzeszowa i Przemyśla (zbiorniki: miocenijski, górnokredowy i środkowojurajski). Wykorzystanie wód termalnych na obszarze Karpat fliszowych, podobnie jak

w przypadku zapadliska przedkarpackiego, powinno być związane z rekreacją i balneoterapią oraz z wykorzystaniem temperatury eksploatowanych wód do ogrzewania przez zastosowanie pomp ciepła lub za pomocą nowej technologii głębokich otworowych wymienników ciepła (Dziazio i in., 2021).

Zdecydowanie słabszym rozpoznaniem, często o charakterze punktowym, charakteryzuje się rejon Sudetów i bloku przedsudeckiego. Z tego względu obszar ten w całości zaklasyfikowano jako perspektywiczny dla ujmowania wód termalnych, jednak o niskim stopniu rozpoznania. Strefami szczególnie predysponowanymi do występowania wód termalnych są głębokie rozłamy tektoniczne w skałach krystalicznych oraz utwory młodszego paleozoiku i kredy o zasięgu regionalnym, umożliwiające infiltrację wód w głąb górotworu oraz ich podziemny przepływ wzdłuż spękań. Należą one do systemów o zróżnicowanej orientacji, a ich przebieg dobrze koreluje się ze znanymi wystąpieniami wód termalnych (Przylibski, red., 2007b). Na obecnym etapie rozpoznania warunków hydrogeologicznych i geotermalnych prowincji sudeckiej najistotniejsze wydaje się wytypowanie drożnych stref nieciągłości tektonicznych uprzywilejowanych do drenażu wód głębokiego krążenia (Krawczyk i in., 2011).

Podsumowując, największym potencjałem energetycznym w skali kraju wyróżniają się rejony Niżu Polskiego oraz Karpat wewnętrznych. Do najbardziej perspektywicznych pod względem ujmowania i zagospodarowania wód termalnych zakwalifikowano obszary synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego, antyklinorium środkowopolskiego, synklinorium brzeźnego, północnej części monokliny przedsudeckiej oraz niecki podhalańskiej. Obszary te są dobrze rozpoznane pod kątem warunków hydrogeologicznych, co w znacznym stopniu ogranicza ryzyko geologiczne, a tym samym sprzyja planowaniu i realizacji prac związanych z poszukiwaniem nowych złóż wód termalnych. Ryzyko to można dodatkowo ograniczyć w wyniku zagospodarowania ujęć o znanych parametrach eksploatacyjnych, które to ujęcia spełniają kryteria stawiane wodom termalnym, lecz ich zasoby nie zostały odpowiednio udokumentowane. W przypadku zagospodarowania głębokich otworów wykonanych kilkadziesiąt lat wcześniej, szczególnie otworów badawczych, trzeba wziąć pod uwagę ich stan techniczny, wysokość kosztów związanych z ich rekonstrukcją lub renowacją oraz ryzyko nieosiągnięcia zakładanych wydajności mimo przeprowadzenia tych prac (Bujakowski i in., 2020). Należy także zwrócić uwagę na odległość od potencjalnego odbiorcy.

7.3. SOLANKI

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze* określa solankami wody podziemne niepochodzące z odwadniania wyrobisk górniczych, których zawartość rozpuszczonych składników mineralnych stałych wynosi nie mniej niż 35 g/dm^3 . Często wody te zawierają znaczne stężenia pierwiastków cennych z gospodarczego punktu widzenia (jodu, bromu, magnezu, boru, potasu, litu), wykorzystywanych w celach przemysłowych, m.in. do pozyskiwania określonych pierwiastków i substancji chemicznych. Za perspektywiczne dla przemysłu chemicznego uważa się wody zawierające co najmniej: 30 mg/dm^3 jodu, 200 mg/dm^3 bromu i potasu, 10 mg/dm^3 litu oraz 10 g/dm^3 magnezu (Felter, 2020). Stężenia jonów tego rzędu najczęstsze są w wodach o mineralizacji ogólnej przekraczającej 200 g/dm^3 .

Solanki spełniające kryterium mineralizacji (minimum 35 g/dm^3) występują niemal na całym terytorium Polski, z wyjątkiem Sudetów, Karpat wewnętrznych, Gór Świętokrzyskich i fragmentów platformy prekambryjskiej (fig. 7.1). Solankami są silnie zmineralizowane wody chlorkowe (typu Cl-Na, Cl-Na-Ca lub Cl-Mg-Na) udokumentowane m.in. w Busku-Zdroju, Ciechocinku, Dębowcu, Kołobrzegu, Goczałkowicach-Zdroju, Konstancinie-Jeziornej, Połczynie-Zdroju, Świnoujściu, Sopocie, Ustroniu i Zabłociu, jednak ze względu na sposób ich wykorzystania – przede wszystkim w balneoterapii – zalicza się je do wód leczniczych. Ze względu na główny cel wydobywania za solanki uznaje się wody chlorkowe zawierające składniki mające zastosowanie w przemyśle, których

uzyskanie i przeróbka są ekonomicznie opłacalne. Tak zdefiniowane solanki występują w Polsce tylko w jednym złożu – Łapczycy koło Bochni (woj. małopolskie), gdzie wykorzystuje się je do produkcji soli leczniczej i solanki kąpielowej w Zakładzie Przeróbki Solanek Jodowo-Bromowych Salco S.J.

W wyniku prowadzonych na przestrzeni lat badań stwierdzono, że solanki występujące na głębokości 300–1000 m w utworach miocenu zapadliska przedkarpackiego, a w szczególności w rejonach Dębowiec–Skoczów i Bochnia–Łapczyca–Gdów, zawierają dostateczną ilość jodu (od kilkudziesięciu do 150 mg/dm³) do ich przemysłowego wykorzystania (Chajec, 1966; Płochniewski, 1978; Felter, 2020). Obiecujące są również wyniki badań wód występujących we wschodniej części zapadliska – w okolicach Przemyśla, Lubaczowa i Rzeszowa, a także w Karpatach fliszowych – w okolicach Krosna, Jasła i Gorlic, gdzie stężenia jodu w solankach sięgają 30–40 mg/dm³ (Kut, 2008). Wyniki badań wskazują jako perspektywiczne dla wykorzystania w przemyśle chemicznym również wysokozmineralizowane wody występujące w innych rejonach zapadliska przedkarpackiego – w Machowej, Podgórskiej Woli i Żukowicach (Zamojcin, 2012). Za obszar perspektywiczny dla występowania solanek wykorzystywanych w celu pozyskiwania bromu, potasu i magnezu uznano rejon monokliny przedsudeckiej, jednak tego rodzaju produkcja mogłaby być prowadzona również na obszarze północnej i środkowej części synklinorium brzeźnego, w części pomorskiej antyklinorium środkowopolskiego oraz na wyniesieniu Łeby (fig. 7.1). Wody podziemne występujące na obszarze monokliny przedsudeckiej mogą również stanowić surowiec do produkcji litu po wdrożeniu odpowiedniej technologii (Płochniewski, 1978; Sapińska-Słiwa i in., 2016; Uliasz-Misiak, 2016).

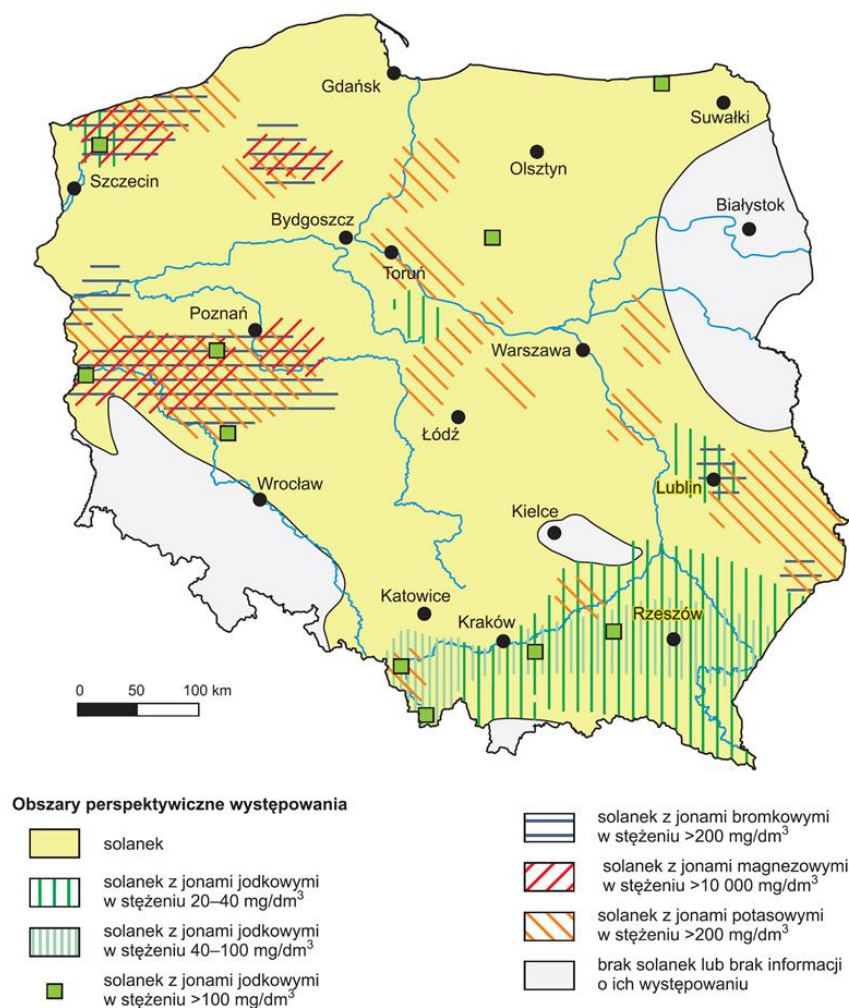

Fig. 7.1. Obszary perspektywiczne dla występowania solanek stanowiących surowiec chemiczny (Felter, 2020, na podstawie Płochniewskiego, 1978)

7.4. PRZEDSIĘWZIĘCIA ZWIĄZANE Z POSZUKIWANIEM I ZAGOSPODAROWANIEM WÓD LECZNICZYCH I TERMALNYCH

Poszukiwanie, ujmowanie i zagospodarowanie nowych złóż wód leczniczych i termalnych cieszy się w Polsce coraz większym zainteresowaniem ze strony inwestorów. Z każdym rokiem obserwuje się stały wzrost liczby inwestycji związanych z tego typu przedsięwzięciami (Sokołowski, 2021). Rosnące zainteresowanie odzwierciedla liczba zatwierdzonych projektów robót geologicznych na poszukiwanie, rozpoznawanie i udokumentowanie wód podziemnych zaliczonych do kopalin oraz liczba obowiązujących koncesji na ich wydobywanie.

Przedsięwzięcia związane z poszukiwaniem i ujmowaniem wód podziemnych zaliczonych do kopalin są prowadzone na podstawie projektów robót geologicznych zatwierdzonych przez właściwych dla danego miejsca marszałków województw. Zgodnie ze stanem na koniec 2021 r. pozostawało w mocy 120 zatwierdzonych projektów robót geologicznych na realizację tego rodzaju inwestycji, przy czym 93 z nich dotyczyły ujęcia wód termalnych (tab. 7.1), mających zwykle na celu wykorzystanie ich do produkcji ciepła oraz w rekreacji. Spośród wszystkich województw największą liczbą planowanych prac inwestycyjnych związanych z rozpoznaniem i ujmowaniem wód leczniczych i termalnych wyróżniały się województwa: małopolskie (24), dolnośląskie (15) oraz łódzkie (14) i mazowieckie (14). Przedsięwzięcia te znajdowały się na różnym etapie zaawansowania. W zdecydowanej większości przypadków planowanych prac dotychczas nie rozpoczęto ze względu na brak środków na ich realizację. Pozostałe znajdują się w fazie realizacji robót geologicznych lub na etapie dokumentowania. Ze względu na dobre wyniki ekonomiczne, perspektywiczną bazę zasobową oraz szeroki rynek potencjalnych inwestorów i odbiorców szczególnie duże zainteresowanie jest związane z ujmowaniem i użytkowaniem wód termalnych.

Na *Mapie zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce* zaznaczono miejscowości, w których są planowane lub realizowane roboty geologiczne zmierzające do rozpoznania i udokumentowania zasobów wód leczniczych i termalnych. Ze względu na czytelność mapy pominięto te projekty, które mają na celu rekonstrukcje istniejących otworów wiertniczych (Frombork IGH-1, Sopot IG-1 i Mszczonów IG-1).

Tabela 7.1.

Informacje o planowanych i realizowanych inwestycjach związanych z ujmowaniem wód podziemnych zaliczonych do kopalin, zestawione na podstawie zatwierdzonych projektów robót geologicznych (wg stanu na 31.12.2021 r.)

Lp.	Miejscowość	Nazwa projektowanego otworu	Typ wód	Data wydania decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych	Termin ważności decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych
Województwo dolnośląskie – liczba projektów: 15					
1	Biała Woda	Przełęcz Puchaczówka CG-T1	termalna	28.06.2018	28.06.2023
2	Duszniki-Zdrój	Duszniki GT-2	termalna	03.07.2019	03.07.2024
3	Głuszyca	Głuszyca GT-1	termalna	26.11.2018	26.11.2023
4	Jedlina-Zdrój	Jedlina GT-1	termalna	29.12.2020	29.12.2025
5	Karpacz	Karpacz GT-1	termalna	25.10.2019	25.10.2024
6	Karpniki	Karpniki KT-2	termalna	24.07.2018	24.07.2023
7	Lipowa	Lipowa GT-1	termalna	29.12.2017	29.12.2022
8	Łomnica	Łomnica GT-1	termalna	10.03.2020	29.04.2024
9	Oława	Oława GT-1	termalna	19.02.2019	19.02.2024

Lp.	Miejscowość	Nazwa projektowanego otworu	Typ wód	Data wydania decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych	Termin ważności decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych
10	Piechowice	Pakoszków PT-1	termalna	29.12.2017	31.12.2021
11	Pieszyce	Pieszyce GT-1	termalna	16.11.2018	16.11.2023
12	Polanica-Zdrój	Polanica-Zdrój	lecznicza	13.11.2019	13.11.2024
13	Szczawina	Szczawina (kierunkowy)	lecznicza	29.04.2019	31.12.2023
14	Szczawina	Szczawina	lecznicza	26.01.2017	25.01.2022
15	Trzebnica	Jadwiga T-1	termalna	12.11.2019	12.11.2024
Województwo kujawsko-pomorskie – liczba projektów: 4					
16	Gąsawa	Gąsawa GT-1	termalna	01.10.2018	30.09.2023
17	Inowrocław	Inowrocław GT-1	termalna	11.08.2020	01.08.2025
18	Kobylniki	Kruszwica GT-1	termalna	16.07.2019	30.06.2024
19	Włocławek	Włocławek GT-1	termalna	27.11.2017	30.11.2022
Województwo lubelskie – liczba projektów: 4					
20	Biszczka	Biszczka GT-1	termalna	21.09.2020	08.10.2025
21	Tomaszów Lubelski	Tomaszów Lubelski GT-1	termalna	17.06.2019	17.06.2024
22	Zamość	Zamość GT-1	termalna	19.08.2020	09.10.2025
23	Zwierzyniec	Zwierzyniec GT-1	termalna	27.06.2018	04.06.2023
Województwo łódzkie – liczba projektów: 14					
24	Bełchatów	Bełchatów OB 1	termalna	23.11.2018	23.11.2023
25	Konstantynów Łódzki	Konstantynów Łódzki GT-1	termalna	10.08.2021	31.07.2026
26	Łask	Łask GT-1	termalna	29.10.2018	01.10.2023
27	Łowicz	Łowicz GT-1	termalna	08.09.2020	31.03.2022
28	Łódź	UM Łódź GT-1	termalna	03.08.2020	31.07.2025
29	Łódź	EC Łódź GT-1	termalna	22.05.2019	31.12.2023
30	Łódź	Łódź GT-1	termalna	10.09.2019	31.08.2024
31	Łódź	Łódź Aquapark GT-1	termalna	24.04.2017	24.04.2022
32	Sieradz	Sieradz GT-2	termalna	30.12.2020	31.03.2022
33	Wieluń	Wieluń GT-1	termalna	26.10.2020	31.08.2025
34	Zduńska Wola	Zduńska Wola GT-1	termalna	19.10.2017	01.10.2022
35	Zgierz	Zgierz GT-1	termalna	27.07.2020	30.06.2025
36	Złoczew	Złoczew GT-1	termalna	09.08.2017	31.12.2021
37	Żeromin	Żeromin GT-1J, Żeromin GT-2J, Żeromin GT-1K	termalna	10.08.2018	31.12.2022
Województwo małopolskie – liczba projektów: 24					
38	Białka Tatrzańska	Białka Tatrzańska GT-2	termalna	08.06.2021	08.06.2026

Lp.	Miejscowość	Nazwa projektowanego otworu	Typ wód	Data wydania decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych	Termin ważności decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych
39	Biały Dunajec	Biały Dunajec PGP-5	termalna	20.02.2020	20.02.2025
40	Brzesko	Brzesko GT-1	termalna	09.12.2021	31.12.2026
41	Bukowina Tatrzańska	Bukowina Tatrzańska BTG-1	termalna	09.06.2021	15.06.2026
42	Chochołów	Chochołów GT-1	termalna	04.10.2021	15.11.2022
43	Ciężkowice	Cieszko, Ignacy	lecznicza	06.05.2021	31.12.2025
44	Krynica-Zdrój	Krynica-Zdrój K-7a	lecznicza	04.05.2021	31.12.2024
45	Krynica-Zdrój	Krynica-Zdrój K-15	lecznicza	15.12.2021	31.12.2025
46	Krynica-Zdrój	Krynica GT-2	termalna	16.07.2020	30.07.2025
47	Krynica-Zdrój	Krynica-Zdrój P-25	lecznicza	27.11.2020	31.12.2024
48	Krzeszowice	Krzeszowice-Zdrój II	lecznicza	21.12.2021	21.12.2026
49	Krzeszowice	Krzeszowice Zdrój I	lecznicza	16.06.2020	30.06.2025
50	Leluchów, Dubne	Leluchów-Dubne M-12, Leluchów-Dubne M-15, Leluchów-Dubne M-16, Leluchów-Dubne M-17, Leluchów-Dubne M-18	lecznicza	27.08.2018	27.08.2023
51	Miękinia	Miękinia GT-1	termalna	22.11.2019	22.11.2024
52	Muszyna	Muszyna P-26	lecznicza	25.10.2021	28.02.2023
53	Rabka-Zdrój	Rabka GT-1	termalna	23.10.2019	23.10.2024
54	Szaflary	Szaflary PGP-6	termalna	26.03.2021	31.03.2026
55	Szaflary	Bańska PGP-4	termalna	10.12.2021	10.12.2026
56	Tarnów	Tarnów GTAS-1	termalna	25.03.2021	24.04.2026
57	Wysowa-Zdrój	Wysowa-Zdrój W-25	lecznicza	26.05.2020	31.12.2021
58	Złockie	Złockie SL-7	lecznicza	19.06.2018	30.06.2023
59	Żegiestów	Andrzej III	lecznicza	17.05.2021	31.12.2026
60	Żegiestów	Żegiestów III	lecznicza	17.05.2021	31.12.2026
61	Żegiestów	Żegiestów Z-4, Żegiestów Z-5	lecznicza	20.11.2020	31.12.2023
Województwo mazowieckie – liczba projektów: 14					
62	Błonie	Błonie GT-1	termalna	15.07.2021	15.07.2026
63	Mszczonów	Mszczonów GT-1	termalna	31.01.2019	31.01.2024
64	Mysiadło	Mysiadło GT-1	termalna	28.09.2020	28.09.2025
65	Otwock	Otwock GT-1	termalna	26.10.2018	26.10.2023
66	Piaseczno	Piaseczno GT-2	termalna	15.11.2018	15.11.2023

Lp.	Miejscowość	Nazwa projektowanego otworu	Typ wód	Data wydania decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych	Termin ważności decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych
67	Piastów	Piastów GT-1	termalna	26.08.2020	26.08.2025
68	Sochaczew	Sochaczew GT-2	termalna	05.02.2020	05.02.2025
69	Sokołów Podlaski	Sokołów Podlaski GT-1	termalna	28.09.2020	28.09.2025
70	Stare Babice	Stare Babice GT-1	termalna	10.07.2019	10.07.2024
71	Wierzbica	Serock GT-1	termalna	19.03.2021	19.03.2026
72	Wołomin	Wołomin GT-1	termalna	31.08.2020	31.08.2025
73	Wręcza	Wręcza MGT-1	termalna	08.11.2017	27.11.2022
74	Zaborów	Zaborów GT-1	termalna	06.04.2017	08.05.2022
75	Żyrardów	Żyrardów GT-1	termalna	17.09.2020	17.09.2025
Województwo opolskie – liczba projektów: 1					
76	Pokrzywna	Pokrzywna Pok_T-1	termalna	11.08.2016	31.12.2021
Województwo podkarpackie – liczba projektów: 10					
77	Arlamów	Arlamów GT-1	termalna	04.02.2020	04.02.2025
78	Brzozów	Brzozów BG-1	termalna	07.08.2020	08.06.2025
79	Fredropol	Fredropol F-1	lecznicza	19.10.2021	19.10.2026
80	Rzeszów	Rzeszów GT-1	termalna	19.01.2017	31.12.2021
81	Sędziszów Małopolski	Sędziszów Małopolski GT-1	termalna	07.09.2020	07.09.2025
82	Solina	Solina POG-1	termalna	26.09.2019	31.12.2023
83	Stany	Stany Zdrój-1	lecznicza	27.09.2021	27.09.2026
84	Stany	Stany L-1	lecznicza	21.08.2020	21.08.2025
85	Ustrzyki Dolne	Ustrzyki Dolne GT-1	termalna	01.06.2020	01.06.2025
86	Wiśniowa	Wiśniowa GT-1	termalna	17.08.2021	16.08.2026
Województwo podlaskie – liczba projektów: 2					
87	Mielnik n/Bugiem	Mielnik	lecznicza	26.07.2019	25.07.2024
88	Supraśl	Supraśl GT-1	termalna	12.08.2020	31.07.2025
Województwo śląskie – liczba projektów: 5					
89	Drogomyśl	Drogomyśl Z-3	lecznicza	15.01.2020	30.11.2024
90	Grodziec	Jasienica GT-1	termalna	28.09.2020	31.08.2025
91	Korbielów	Korbielów GT-1	termalna	02.10.2018	31.08.2023
92	Porąbka	Kozubnik GT-1, Kozubnik GT-2	termalna	27.11.2020	27.11.2025
93	Ustroń	Ustroń U-5, Ustroń U-6, Ustroń U-7	lecznicza	22.06.2021	31.05.2026
Województwo świętokrzyskie – liczba projektów: 8					

Lp.	Miejscowość	Nazwa projektowanego otworu	Typ wód	Data wydania decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych	Termin ważności decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych
94	Bałtów	Bałtów GT-1	termalna	12.01.2017	31.12.2021
95	Busko-Zdrój	Busko B-15bis	lecznicza	07.09.2021	31.08.2026
96	Busko-Zdrój	Busko-Zdrój GT-2	termalna	30.09.2020	30.09.2025
97	Busko-Zdrój	Busko-Zdrój B-15a	lecznicza	05.03.2019	31.07.2023
98	Kazimierza Wielka	Kazimierza Wielka GT-1	termalna	11.08.2017	30.06.2022
99	Radoszyce	Radoszyce GT-1	termalna	07.09.2021	31.08.2026
100	Siesławice	Busko GT-1	termalna	23.08.2017	30.06.2022
101	Wólka Smolana	Smyków GT-1	termalna	16.09.2020	16.09.2025
Województwo warmińsko-mazurskie – liczba projektów: 2					
102	Krutyń	Krutyń GT-1	lecznicza termalna	14.02.2017	14.02.2022
103	Nowa Wieś Hawecka	Nowa Wieś Hawecka L-1	lecznicza	27.12.2021	27.12.2026
Województwo wielkopolskie – liczba projektów: 10					
104	Gniezno	Gniezno GT-1	termalna	18.09.2020	17.09.2025
105	Golina	Jarocin GT-1	termalna	10.08.2021	10.08.2026
106	Kalisz	Kalisz GT-1	termalna	04.10.2018	04.10.2023
107	Koło	Koło GT-2	termalna	09.03.2021	08.03.2026
108	Konin	Konin GT-3	termalna	22.02.2021	24.01.2023
109	Konin	Konin GT-2	termalna	29.01.2018	24.01.2023
110	Nowy Tomyśl	Nowy Tomyśl GT-1	termalna	16.03.2018	16.03.2023
111	Skrajnia Rychnowska	Skrajnia Rychnowska GT-1	termalna	29.11.2018	21.09.2023
112	Szulec	Szulec GT-1	termalna	20.12.2019	20.12.2024
113	Wągrowiec	Wągrowiec GT-1	termalna	10.09.2019	10.09.2024
Województwo zachodniopomorskie – liczba projektów: 7					
114	Dębno	Dębno GT-1	termalna	23.09.2020	23.09.2025
115	Dreżewo	Dreżewo GT-1	termalna	12.12.2019	12.11.2023
116	Dreżewo	Janowo GT-1	termalna	05.12.2018	31.07.2022
117	Dźwirzyno	Dźwirzyno HASTON GT-2K	termalna	14.10.2021	09.05.2024
118	Dźwirzyno	Dźwirzyno HASTON GT-1	termalna	10.05.2019	09.05.2024
119	Szczecin	Szczecin GT-1	termalna	31.10.2017	31.08.2022
120	Świnoujście	VII (Helena)	lecznicza	12.10.2018	31.07.2023

Podany przegląd wskazuje, że w ostatnich latach w Polsce nastąpił znaczny postęp w planowaniu projektów inwestycyjnych związanych z poszukiwaniem i ujmowaniem wód podziemnych zaliczonych do kopalin. Głównie obserwuje się rosnące zainteresowanie możliwością realizacji kolejnych inwestycji ukierunkowanych na zagospodarowanie wód termalnych zwłaszcza w ciepłownictwie, co pozwala oczekiwać wzrostu udziału geotermii w pozyskaniu energii ze źródeł odnawialnych. Na wzrost zainteresowania poszukiwaniem wód termalnych, a co za tym idzie zwiększenia liczby planowanych inwestycji, w znacznym stopniu miało wpływ uwzględnienie wykorzystania energii geotermalnej w polityce państwa oraz uruchomienie programów wsparcia rządowego dla projektów geotermalnych mających na celu dofinansowanie wierceń geotermalnych otworów badawczych oraz innej infrastruktury ze środków NFOŚiGW, których beneficjentami mogły być samorządy lokalne i inne podmioty. W ramach tych programów w latach 2016–2018 spośród 54 złożonych wniosków pozytywnie zaopiniowano 11 dla miejscowości: Sieradz, Sochaczew, Chojny k. Koła, Łądek-Zdrój, Szaflary, Tomaszów Mazowiecki, Turek, Wiśniowa, Dębica, Sękowa oraz Pieszyce, z czego umowy na dofinansowanie realizacji przedsięwzięcia podpisano w dziewięciu przypadkach (Kępińska, 2018; Dziadzio i in., 2020, 2021).

Podobny program wsparcia planowany na lata 2020–2025, pn. *Udostępnianie wód termalnych w Polsce* (UWT), został zainicjowany przez Głównego Geologa Kraju we współpracy z NFOŚiGW, w ramach którego na dofinansowanie inwestycji geotermalnych przeznaczono łącznie 300 mln zł. W pierwszej edycji tego programu NFOŚiGW przyznał blisko 230 mln zł na wykonanie 15 otworów geotermalnych w miejscowościach na terenie całego kraju: Wołominie, Otwocku, Żyrardowie, Piastowie, Gnieźnie, Wągrowcu, Inowrocławiu, Gąsawie, Łowiczu, Jasienicy, Smykowie, Dębnie, Oławie, Trzebnicy i Głuszycy (Dziadzio i in., 2020, 2021).

8. CHARAKTERYSTYKA RYZYKA W PRZEDSIĘWZIĘCIACH WYKORZYSTUJĄCYCH WODY PODZIEMNE ZALICZONE DO KOPALIN

Każda struktura geologiczna, mimo że jest obiektem faktycznie istniejącym, z natury rzeczy musi być rozpatrywana jako formacja obciążona niepewnością. W postaci najbardziej ogólnej ryzyko można zdefiniować jako prawdopodobieństwo wystąpienia pewnych niepożądanych zdarzeń (Ampilov, 2010; Socha, red., 2020).

8.1. RYZYKO GEOLOGICZNE

Ryzyko geologiczne jest miarą niepewności, co oznacza, że więcej niepewności w szacowaniu parametrów złożowych oznacza większe ryzyko geologiczne i odwrotnie. W większości przypadków ryzyko geologiczne jest odwrotnie proporcjonalne do stopnia rozpoznania struktury (Ampilov, 2010). Zazwyczaj w miarę upływu czasu, wraz ze wzrostem ilości danych geologicznych, geofizycznych oraz produkcyjnych niepewność się zmniejsza. Nie jest to jednak regułą. W przypadku, gdy zasób danych zostaje powiększony o elementy komplikujące sytuację geologiczną badanego obszaru, ryzyko zwiększa się mimo większej bazy danych (Caers, 2005; Socha, red., 2020).

Czynniki ryzyka geologicznego można podzielić na dwie podstawowe grupy, które należy rozpatrywać w odrębny sposób. Pierwsza z nich to ryzyko odwzorowania powierzchni strukturalnych. Druga grupa to elementy niepewności związane z parametrami petrofizycznymi decydującymi o właściwościach skał oraz mediami wypełniającymi puste przestrzenie (pory) tych skał (Socha, red., 2020).

8.2. RYZYKO INWESTYCYJNE

W przypadku zagospodarowania potencjału wód podziemnych zaliczonych do kopalin, w celu wiarygodnego określenia perspektywy powodzenia przedsięwzięcia, obok wskaźników geologiczno-złożowych należy uwzględnić również uwarunkowania środowiskowe, techniczne, ekonomiczne oraz społeczne (Socha, 2008; Socha i in., 2016).

Opłacalne ekonomicznie wykorzystanie energii wód termalnych musi się opierać na szczegółowej analizie warunków geologicznych i hydrogeologicznych ich występowania (tzn. wydajność ujęcia, temperatura wody, głębokość zalegania warstwy wodonośnej, mineralizacja wód i ich skład chemiczny) oraz określeniu rynku potencjalnych odbiorców, sposobu obciążenia instalacji (czas wykorzystania pełnej mocy cieplnej ujęcia, stopień schłodzenia wód termalnych, odległość otworów produkcyjnych od odbiorców, koncentracja zapotrzebowania na ciepło), a także od makrootoczenia – koszt produkcji ciepła metodami konwencjonalnymi, poziom stóp procentowych kredytów inwestycyjnych, polityka proekologiczna państwa itp. (Górecki, red., 2006; Socha, red., 2020).

W przypadku wód leczniczych ryzyko inwestycyjne będzie trudniejsze do zidentyfikowania, ale należy je wiązać głównie ze stopniem zmineralizowania, określonym składem chemicznym i odpowiednią temperaturą wód podziemnych. Do najważniejszych czynników ryzyka inwestycyjnego w przypadku wód leczniczych i leczniczych termalnych, oprócz parametrów fizykochemicznych, należy zaliczyć atrakcyjność turystyczną regionu i stan infrastruktury, zwłaszcza drogowej i kolejowej (Dej i in., 2013).

Występowanie i jakość zasobów wód termalnych oraz wód leczniczych można udokumentować dopiero po wykonaniu otworu wiertniczego, co wiąże się z wysokimi kosztami (fig. 8.1). W miarę rosnącego zaawansowania przedsięwzięcia obniżają się zarówno krzywe ryzyka, jak i nakłady inwestycyjne, jednak pozostaje długoterminowe ryzyko pogorszenia parametrów eksploatacyjnych w trakcie pracy systemu. Specyficzny profil ryzyka oraz skoncentrowane zapotrzebowanie na kapitał inwestycyjny stanowią największe wyzwania w finansowaniu projektów wykorzystujących wody zaliczone do kopalin (Kasztelewicz, 2016).

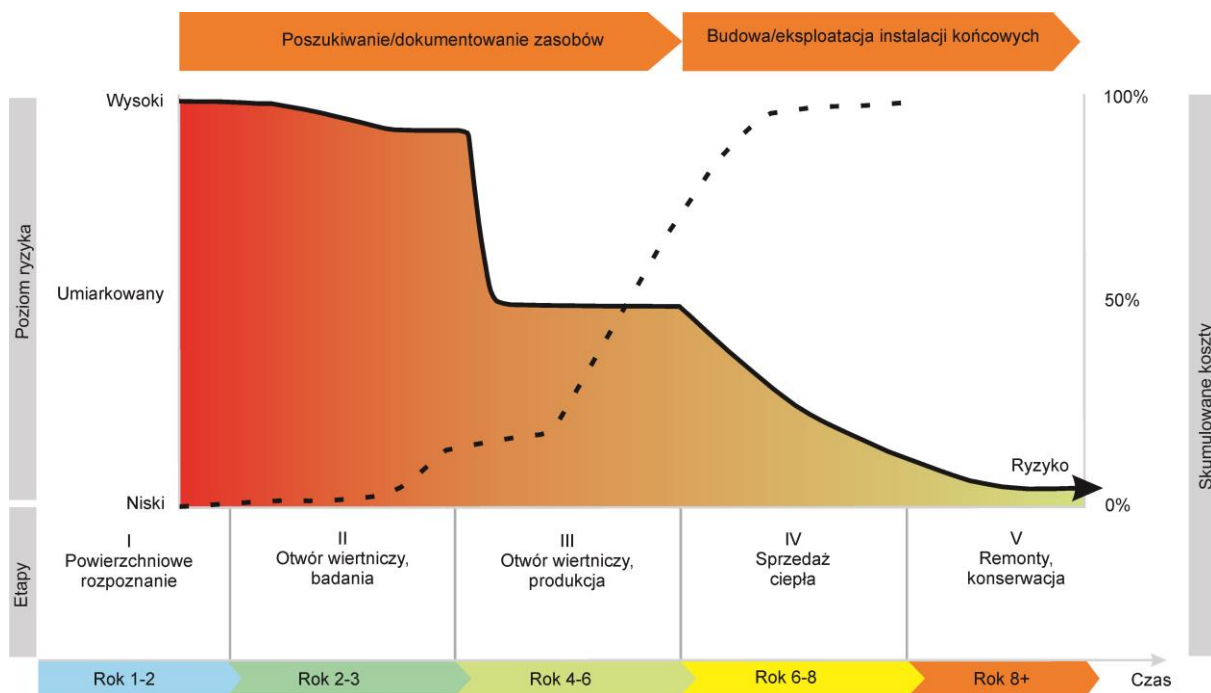

Fig. 8.1. Konceptyjny model przedstawiający ryzyko i koszty na różnych etapach rozwoju projektu geotermalnego (wg Geothermal Handbook – ESMAP, 2012, zmienione)

9. ZAGROŻENIA I OCHRONA WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN

Wody lecznicze, termalne i solanki, podobnie jak pozostałe (zwykłe) wody podziemne, są narażone na działanie wielu czynników stanowiących potencjalne lub faktyczne zagrożenie dla ich jakości i ilości. Zanieczyszczenie wód, zmiana ich właściwości fizyczno-chemicznych, zmniejszenie zasobów lub wydajności ujęć są na ogół bezpośrednio lub pośrednio generowane działalnością człowieka, rzadziej wynikają z przyczyn *stricte* naturalnych.

Wrażliwość wód na wpływ niekorzystnych dla stanu ich zasobów zjawisk lub procesów jest zróżnicowana i zależy m.in. od: głębokości występowania poziomów wodonośnych, ich izolacji od powierzchni terenu, sposobu zasilania i formowania się specyficznych właściwości fizyczno-chemicznych wód. Najbardziej zagrożone niepożądanymi zmianami są wody występujące w otwartych strukturach hydrogeologicznych, zasilanych przez bezpośrednią infiltrację opadów atmosferycznych, w których poziomy wodonośne występują na niewielkich głębokościach i są słabo izolowane od powierzchni terenu lub pozbawione izolacji. W skali kraju najistotniejsze zagrożenia jakości i ilości zasobów dotyczą płytko występujących wód leczniczych, w tym szczaw i wód radonowych, ujmowanych w większości uzdrowisk karpackich oraz sudeckich, które dodatkowo są dość intensywnie eksploatowane. Najmniejsze ryzyko zmian naturalnych parametrów jakościowych zachodzi w przypadku wód w strukturach zakrytych, odznaczających się brakiem lub utrudnioną wymianą wód, zalegających na znacznych głębokościach i oddzielonych od powierzchni terenu miększą serią osadów słabo przepuszczalnych. Tego typu warunki są charakterystyczne dla złóż leczniczych wód chlorkowych oraz wód termalnych niżowej części Polski.

Antropogeniczne przyczyny zagrożeń wód podziemnych zaliczonych do kopalin są różnorodne, zazwyczaj dobrze zdefiniowane i możliwe do zidentyfikowania przy wykorzystaniu i odpowiedniej interpretacji wyników badań stacjonarnych prowadzonych przez użytkowników ujęć. Ich negatywny wpływ na jakość lub zasoby wód podziemnych na ogół pojawia się stopniowo, co pozwala na podjęcie odpowiednich środków

w zapobiegawczych. Naturalne zagrożenia wód podziemnych zaliczonych do kopalin, wśród których należy wymienić osuwiska i powodzie, występują na ogół niespodziewanie i charakteryzują się gwałtownym przebiegiem, w związku z czym przeciwdziałanie im jest niezwykle trudne i bardzo kosztowne.

Przyczyną pogorszenia się jakości wód (parametrów fizycznych, chemicznych, mikrobiologicznych) jest głównie przenikanie do systemu hydrogeologicznego substancji zanieczyszczających lub powodujących uruchamianie składników środowiska geochemicznego w efekcie działalności człowieka – przemysłu (w tym wydobywczego), rolnictwa i gospodarki komunalnej. Substancje te mogą pochodzić ze ścieków, odpadów, nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, a także zanieczyszczeń pyłowych i gazowych. Ich oddziaływanie może mieć charakter długotrwały lub powstać w wyniku zdarzeń o charakterze incydentalnym (awarie, powodzie, katastrofy).

Z literatury znane są przypadki niekorzystnego wpływu zanieczyszczeń przemysłowych na wody lecznicze uzdrowisk sudeckich, które przejawiały się m.in. obecnością węglowodorów aromatycznych w ujęciach w Czerniawie-Zdroju, Długopolu-Zdroju, Dusznikach-Zdroju, Kudowie-Zdroju, Polanicy-Zdroju czy Szczawnie-Zdroju (Ciężkowski, 1990). Zanieczyszczenia związane z funkcjonowaniem w sąsiedztwie dużych ośrodków miejsko-przemysłowych stwierdzono w przeszłości również w Jeleniej Górze-Cieplicach i Krakowie-Matecznym (Paczyński, Płochniewski, 1996). Źródła i płytkie ujęcia wód leczniczych, m.in. w Krynicy-Zdroju, Kudowie-Zdroju, Szczawnicy-Zdroju, Szczawnie-Zdroju czy Świeradowie-Zdroju, ulegały krótkotrwałym skażeniom o charakterze sanitarnym.

W przypadku wód zaliczonych do kopalin, a zwłaszcza wód leczniczych stanowiących cenny surowiec leczniczy, zagrożenia wynikają nie tylko z możliwego dopływu zanieczyszczeń, lecz również ze zmian mineralizacji wód, podstawowego składu anionowo-kationowego oraz spadku zawartości składników farmakologicznie czynnych. Zjawisko to wynika na ogół ze zbyt intensywnego wydobywania wód. Nadmierna eksploatacja głęboko występujących poziomów wód leczniczych, termalnych lub solanek, cechujących się słabą odnawialnością zasobów lub wręcz jej brakiem, prowadząca do spadku ciśnienia złożowego, może skutkować ascenzją wyżej zmineralizowanych wód z głębszych poziomów lub dopływem słabozmineralizowanych lub chłodniejszych wód z warstw nadległych, co w przypadku wód termalnych może powodować spadek temperatury wód na wypływie z ujęcia. Zjawisko to dotyczy potencjalnie również dubletów geotermalnych, w których wykorzystana, schłodzona woda jest zatłaczana do ujmowanego poziomu wodonośnego. Zabieg ten pozwala jednak na zachowanie stałej objętości wody w słabo odnawialnych poziomach wodonośnych. Przykładem terenu, w którym eksploatacja może skutkować spadkiem ciśnienia w złożu jest niecka podhalańska, gdzie wody termalne są bardzo intensywnie wykorzystywane, zwłaszcza w rekreacji, a także w energetyce.

Szczególną wrażliwość na zbyt intensywną lub niewłaściwie prowadzoną eksploatację wykazują obszary współwystępowania wód zmineralizowanych i swoistych z wodami zwykłymi, które udokumentowano w Karpatach i Sudetach. Ze względu na intensywny pobór występujących na tych obszarach szczaw wykorzystywanych w rozlewnictwie i balneoterapii, w ujęciach zlokalizowanych m.in. w Piwnicznej-Zdroju i Tyliczu, zaobserwowano spadek mineralizacji wód oraz zawartości wolnego dwutlenku węgla decydującego o walorach użytkowych tych wód. Powodem zmniejszenia zawartości gazu, co w skrajnej sytuacji może prowadzić do całkowitego odgazowania wód, są często prace ziemne prowadzone w strefach przepływu lub drenażu wód, które mogą powodować uruchomienie nowych dróg migracji dwutlenku węgla i w efekcie spadek jego zawartości w istniejących ujęciach, czego przykładem są m.in. źródło Jan w Krynicy-Zdroju oraz otwory eksploatacyjne w Piwnicznej (Rajchel, 2012; Czop, 2014).

Eksploatacja ujęć może prowadzić nie tylko do pogorszenia jakości czy utraty właściwości wód leczniczych, lecz przede wszystkim do zubożenia zasobów wód podziemnych zaliczonych do kopalin. Podobny efekt powodują zmiany warunków gruntowo-wodnych w obszarach zasilania, w tym przede wszystkim zabudowa i utwardzanie powierzchni tych obszarów, ograniczające infiltrację wód opadowych. Nie można również pominąć wyjątkowo negatywnego wpływu górnictwa i odwodnień górniczych, które powodują zubożenie zasobów wód oraz pogorszenie ich jakości na dużych obszarach. Drenaż wód związany z eksploatacją złóż węgla spowodował całkowity zanik wód leczniczych w Jastrzębiu-Zdroju (rejon GZW) i Opolnie-Zdroju (rejon Turosszowskiego Zagłębia Węgla Brunatnego) oraz obniżenie zwierciadła wód i zmniejszenie wydajności ujęć w uzdrowiskach w Goczałkowicach-Zdroju (GZW) i Jedlinie-Zdroju (rejon Wałbrzyskiego Zagłębia Węglowego). Ograniczenie wydobywania węgla kamiennego i likwidacja kopalń na przełomie XX i XXI w. spowodowały zmniejszenie lub zaprzestanie odwodnień górniczych, stopniowe wypełnianie lejów depresji i odbudowę ciśnienia w poziomach wodonośnych, co zintensyfikowało jednocześnie zagrożenie jakości wód wskutek wzrostu ciśnienia kwaśnych wód kopalnianych.

Ze względu na znaczenie gospodarcze, często unikatowy charakter oraz wzrost intensywności zagrożeń wody podziemne zaliczone do kopalin powinny być objęte ścisłą ochroną, wynikającą z ich przynależności zarówno do wód podziemnych, jak również do złóż surowców o istotnym znaczeniu użytkowym.

Zgodnie z ustawą *Prawo geologiczne i górnicze* z 2011 r. w celu ochrony złóż wód leczniczych, termalnych i solanek oraz środowiska naturalnego ustanawia się dla nich obszary i tereny górnicze. Prawidłowo wyznaczony obszar górniczy ma zabezpieczyć złożę przed zmianami jakości wód i warunków hydrodynamicznych spowodowanych przez czynniki zewnętrzne (Ciężkowski, Kapuściński, 2011). Zatem w przypadku złóż wód zaliczonych do kopalin o odnawialnych zasobach powinien on obejmować cały system krążenia ze strefą zasilania, przepływu oraz drenażu. Natomiast teren górniczy, którego powierzchnia w przypadku wód zaliczonych do kopalin jest na ogół tożsama z obszarem górniczym, jest ustanawiany w celu ochrony środowiska przyrodniczego i ogranicza przestrzeń objętą szkodliwym oddziaływaniem robót górniczych. Szczegółowe zasady racjonalnej gospodarki złożem określa projekt zagospodarowania złoża. Wskazuje on m.in. optymalny wariant wykorzystania zasobów złoża, z uwzględnieniem warunków geologicznych jego występowania, wymagania w zakresie ochrony środowiska, bezpieczeństwa powszechnego oraz zagospodarowania powstałych odpadów i ścieków.

W przypadku wód leczniczych skuteczną formą ograniczania zagrożeń głównie o charakterze jakościowym są strefy ochrony uzdrowiskowej (A, B, C) wyznaczone na podstawie przepisów sanitarnych i ochrony zdrowia na obszarach uzdrowisk zgodnie z ustawą *o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych* z 2005 r. W strefach obowiązują szczegółowo zdefiniowane ograniczenia, mające na celu ochronę warunków sanitarnych i zasobów naturalnych surowców leczniczych. Objęcie strefą ochrony uzdrowiskowej A całości lub istotnej części obszaru zasobowego wód leczniczych stanowiłoby najlepszą formę jego ochrony (Czop, 2014). W przypadku wód termalnych najskuteczniejszą formą ochrony jest eksploatacja na określonym poziomie wydajności, określonym w dokumentacji złoża i, o ile to możliwe, zatłaczanie zużytych wód do złoża.

Wody lecznicze, termalne oraz solanki nie podlegają przepisom wynikającym z ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne*. Dla ujęć tych wód nie ma zatem obowiązku wyznaczania terenów ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć, jak ma to miejsce w przypadku wód zwykłych. Nie są one również objęte krajowym monitoringiem zasobów i jakości wód. Pomimo że zakłady górnicze jako podmioty odpowiedzialne za eksploatację złóż kopalin prowadzą pomiary i obserwacje w celu kontroli stanu ilościowego oraz właściwości fizyczno-chemicznych wód, niezbędne jest wdrożenie krajowego systemu monitoringu również w odniesieniu do wód zaliczonych do kopalin, a w szczególności – do

plytko występujących wód leczniczych. Projekt takiego monitoringu obecnie jest przygotowywany przez państwową służbę geologiczną w PIG-PIB.

LITERATURA

- AMPILOV Y.P., 2010 — From seismic interpretation to modelling and assessment of oil and gas field. EAGE Publications BV, Houten.
- BARBACKI A.P., BUJAKOWSKI W., PAJAŁ L., 2006 — Atlas zbiorników wód geotermalnych Małopolski. IGSMiE PAN, Kraków.
- BIERNAT H., KULIK S., NOGA B., 2009 — Możliwości pozyskania energii odnawialnej i problemy związane z eksploatacją ciepłowni geotermalnych wykorzystujących wody termalne z kolektorów porowych. *Prz. Geol.*, **57**, 8: 17–27.
- BOJARSKI L. (red.), 1996 — Atlas hydrochemiczny i hydrodynamiczny paleozoiku i mezozoiku oraz ascenzyjnego zasolenia wód podziemnych na Niżu Polskim. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- BOJARSKI L., SADURSKI A., 2000 — Wody podziemne głębokich systemów krążenia na Niżu Polskim. *Prz. Geol.*, **48**, 7: 587–595.
- BOJARSKI L., SOKOŁOWSKI A., 1996 — Wpływ ascenzji lateralnej na zasolenie wód kambru. *Prz. Geol.*, **44**, 1: 88–90.
- BUJAKOWSKI W., BIELEC B., MIECZNIK M., PAJAŁ L., 2020 — Reconstruction of geothermal boreholes in Poland. *Geothermal Energy*, **8**, 10
- CAERS J., 2005 — Petroleum Geostatistics. Society of Petroleum Engineers, Richardson, TX.
- CHAJEC W., 1966 — Kompleksowe wykorzystanie solanek jodkowo-bromkowych na przykładzie złóż Dębowca k/Skoczowa oraz Łapczyca k/Bochni. *Zesz. Nauk. AGH*, **139**, 11
- CHOWANIEC J., 2009 — Studium hydrogeologii zachodniej części Karpat polskich. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, **434**: 1–98.
- CHOWANIEC J., FREIWALD P. (red.), 2010 — Atlas hydrogeoróżnorodności województwa małopolskiego. Depart. Roln. i Geol. Urz. Marsz. Woj. Małopol., Zesp. Geol., Kraków.
- CHOWANIEC J., ZUBER A., CIĘŻKOWSKI W., 2007 — Prowincja karpacka. [W:] Hydrogeologia regionalna Polski. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane (red. B. Paczyński, A. Sadurski): 78-96. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- CIĘŻKOWSKI W., 1990 — Studium hydrogeochemii wód leczniczych Sudetów polskich. *Pr. Nauk. Inst. Geotech. PWroc.*, **60**: 81–91.
- CIĘŻKOWSKI W. (red.), 2002 — Występowanie dokumentowanie i eksploatacja endogenicznego dwutlenku węgla w Polsce. Wydaw. WTN, Wrocław.
- CIĘŻKOWSKI W., KAPUŚCIŃSKI J., 2011 — Wyznaczanie granic obszaru i terenu górniczego dla złóż wód podziemnych uznanych za kopaliny. Poradnik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- CIĘŻKOWSKI W., JÓZEFKO I., SCHMALZ A., WITCZAK S., 1999 — Dokumentacja hydrogeologiczna ustalająca zasoby eksploatacyjne wód podziemnych i dwutlenku węgla (jako kopaliny towarzyszącej) ze złoża w uzdrowisku Krynica oraz ustalająca zasoby dyspozycyjne wód podziemnych (zwykłych oraz leczniczych i o właściwościach leczniczych) w zlewni Krynicy. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- CIĘŻKOWSKI W., MICHNIEWICZ M., PRZYLIBSKI T.A., 2011 — Wody termalne na Dolnym Śląsku. [W:] Mezozoik i kenozoik Dolnego Śląska (red. A. Żelaźniewicz, J. Wojewoda, W. Ciężkowski): 107-120. WIND, Wrocław.
- CIĘŻKOWSKI W., KIEŁCZAWA B., LIBER-MAKOWSKA E., PRZYLIBSKI T.A., ŻAK S., 2016 — Wody lecznicze regionu sudeckiego – wybrane problemy. *Prz. Geol.*, **64**, 9: 671–682.

- CZERSKI M., FISTEK J., RAFALSKI Z., WOJTKOWIAK A., 1990 — Aneks do dokumentacji zasobów termalnej wody mineralnej w kategorii C w Grabinie (otwór Odra 5/I). Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- CZERSKI M., WOJTKOWIAK A., 1992 — Szczawy termalne w Grabinie. Mat. III Konf. Problemy hydrogeologiczne południowo-zachodniej Polski. Pożywna, 10–12.09.1992 r. Wrocław.
- CZOP M., 2014 — Nowoczesne zasady ochrony zasobów wód mineralnych i leczniczych w warunkach współczesnych zagrożeń antropogenicznych. Mat. resortowego szkolenia służb geologiczno-górnictw. Krynica-Zdrój, 11–13.12.2014 r.
- DADLEZ R., MAREK S., POKORSKI J. (red.), 2000 — Mapa geologiczna Polski bez utworów kenozoiku. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- DEJ M., HUCULAK M., JARCZEWSKI W., 2013 — Recreation use of geothermal water in Poland and Slovakia. *Current Issues of Tourism Research*, **3**, 1: 12–21.
- DOWGIAŁŁO J., 1971 — Studium genezy wód zmineralizowanych w utworach mezozoicznych Polski północnej. *Biul. Geol. UW*, **13**: 133-244.
- DOWGIAŁŁO J., 1972 — Występowanie i perspektywy dalszego wykorzystania wód termalnych w Polsce. *Balneologia Polska*, **17**: 193–199.
- DOWGIAŁŁO J., 2007a — Zagadnienia prawne i terminologiczne. [W:] *Hydrogeologia regionalna Polski*. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane (red. B. Paczyński, A. Sadurski) Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- DOWGIAŁŁO J., 2007b — Prowincja platformy prekambryjskiej. [W:] *Hydrogeologia regionalna Polski*. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane (red. B. Paczyński, A. Sadurski): 34-37. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- DOWGIAŁŁO J., 2007c — Przegląd regionalny wód zmineralizowanych, termalnych oraz uznanych za lecznicze. [W:] *Hydrogeologia regionalna Polski*. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane (red. B. Paczyński, A. Sadurski): 25-33. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- DOWGIAŁŁO J., FISTEK J., 2003 — New findings in the Wałbrzych-Kłodzko geothermal sub-region (Sudetes, Poland). *Geothermics*, **32**: 689–699.
- DOWGIAŁŁO J., FISTEK J., 2007 — Prowincja sudecka. [W:] *Hydrogeologia regionalna Polski*. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane (red. B. Paczyński, A. Sadurski): 57-77. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- DOWGIAŁŁO J., LEŚNIAK P., 1987 — Jeszcze o genezie wód chlorkowych w Karpatach fliszowych. *Prz. Geol.*, **35**, 7: 372-373.
- DOWGIAŁŁO J., PACZYŃSKI B., 2002 — Podział regionalny wód leczniczych Polski. [W:] *Ocena zasobów dyspozycyjnych wód potencjalnie leczniczych. Poradnik metodyczny* (red. B. Paczyński): 17-23. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- DOWGIAŁŁO J., KARSKI A., POTOCKI I., 1969 — *Geologia surowców balneologicznych*. Wyd. Geol., Warszawa.
- DOWGIAŁŁO J., KLECZKOWSKI A.S., MACIOSZCZYK T., RÓŻKOWSKI A. (red.), 2002 — *Słownik hydrogeologiczny*. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- DZIADZIO P.S., MAJ J., JERZAK M., OFIARA K., BĄK D., KUŚ B., 2020 — Geotermia w Polsce – rozwój stymulowany przez środki subfunduszu geologicznego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. *Prz. Geol.*, **68**, 3: 151-155.
- DZIADZIO P.S., MAJ J., OFIARA K., JERZAK M., KAMIONKA D., BĄK D., ROLIŃSKI J., KUŚ B., 2021 — Programy wsparcia rozwoju geotermii w Polsce oraz ich dotychczasowe efekty. *Prz. Geol.*, **69**, 9: 549-558.
- FELTER A., 2020 — Solanki. [W:] *Bilans perspektywicznych zasobów kopalin Polski* (red. K. Szamałek): 395–399. Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FELTER A., SKRZYPCZYK L., SOCHA M., SOKOŁOWSKI Jakub, STOŻEK J., GRZYCKO-

- GOSTYŃSKA A., 2015 — Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce, skala 1:1 000 000 (wg stanu na 31.12.2014). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FELTER A., SKRZYPCZYK L., SOCHA M., SOKOŁOWSKI Jakub, STOŻEK J., GRZYCKO-GOSTYŃSKA A., 2016 — Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce, skala 1:1 000 000 (wg stanu na 31.12.2015). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FELTER A., SKRZYPCZYK L., SOCHA M., SOKOŁOWSKI Jakub, STOŻEK J., GRZYCKO-GOSTYŃSKA A., 2017 — Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce, skala 1:1 000 000 (wg stanu na 31.12.2016). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FELTER A., SKRZYPCZYK L., SOCHA M., SOKOŁOWSKI Jakub, STOŻEK J., GRYSZKIEWICZ I., GRZYCKO-GOSTYŃSKA A., 2018 — Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce, skala 1:1 000 000 (wg stanu na 31.12.2017). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FELTER A., SKRZYPCZYK L., SOCHA M., SOKOŁOWSKI Jakub, SOSNOWSKA M., STOŻEK J., GRYSZKIEWICZ I., WRZOSEK A., 2019 — Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce, skala 1:1 000 000 (wg stanu na 31.12.2018). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FELTER A., FILIPPOVITS E., GRYSZKIEWICZ I., LASEK-WOROSZKIEWICZ D., SKRZYPCZYK L., SOCHA M., SOKOŁOWSKI Jakub, SOSNOWSKA M., STOŻEK J., WRZOSEK A., 2021a — Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce, skala 1:1 000 000 (wg stanu na 31.12.2019). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FELTER A., FILIPPOVITS E., GRYSZKIEWICZ I., LASEK-WOROSZKIEWICZ D., SKRZYPCZYK L., SOCHA M., SOKOŁOWSKI Jakub, SOSNOWSKA M., STOŻEK J., 2021b — Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin w Polsce, skala 1:1 000 000 (wg stanu na 31.12.2020). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw., Warszawa.
- FISTEK J., FISTEK A., 1998 — Dokumentacja hydrogeologiczna zasobów eksploatacyjnych wód leczniczych (szczaw) Dusznik-Zdroju. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- GEOTHERMAL HANDBOOK – ESMAP, 2012.
- GÓRECKI W. (red.), 2006a — Atlas zasobów geotermalnych formacji mezozoicznej na Niżu Polskim. AGH, Kraków.
- GÓRECKI W. (red.), 2006b — Atlas zasobów geotermalnych formacji paleozoicznej na Niżu Polskim. AGH, Kraków.
- GÓRECKI W. (red.), 2011 — Atlas zasobów wód i energii geotermalnej Karpat Zachodnich. AGH, Kraków.
- GÓRECKI W. (red.), 2012 — Atlas geotermalny zapadliska przedkarpackiego. AGH, Kraków.
- GÓRECKI W. (red.), 2013 — Atlas geotermalny Karpat Wschodnich. AGH, Kraków.
- HAJTO M., 2008 — Baza zasobowa wód termalnych na Niżu Polskim – geologiczne i hydrogeologiczne uwarunkowania obszarów perspektywicznych. *Kwart. AGH Geologia*, **34**, 3: 503-526.
- HAJTO M., 2014 — Wody termalne polskich Karpat. Mat. resortowego szkolenia służb geologiczno-górnictw. Krynica-Zdrój, 11–13.12.2014 r.
- HAJTO M., 2018 — Potencjał geotermalny Polski oraz możliwości adaptacji międzynarodowej klasyfikacji zasobów geotermalnych UNFC-2009. *Nafta-Gaz*, **12**: 898–904.
- IGLIŃSKI B., BUCZKOWSKI R., CICHOSZ M., PIECHOTA G., 2010 — Technologie geoenergetyczne. Wyd. Nauk. UMK, Toruń.

- KABATA-PENDIAS A., PENDIAS H., 1979 — Pierwiastki śladowe w środowisku biologicznym. Wyd. Geol., Warszawa.
- KAPUŚCIŃSKI J., NAGY S., DŁUGOSZ P., BIERNAT H., BENTKOWSKI A., ZAWISZA L., MACUDA J., BUJAKOWSKA K., 1997 — Zasady i metodyka dokumentowania zasobów wód termalnych i energii geotermalnej oraz sposoby odprowadzania wód zużytych – poradnik metodyczny. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa., Warszawa.
- KASELA T., SZCZEŚNIAK-SZLAGOWSKA A., BAŁ M., 2014 — Dodatek nr 1 do dokumentacji hydrogeologicznej ustalającej zasoby eksploatacyjne ujęcia leczniczych wód siarczkowych Busko C-1 z utworów kredy górnej. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- KASZTELEWICZ A., 2016 — Propozycja ubezpieczeń przedsięwzięć geotermalnych w Polsce wykorzystująca doświadczenia krajów europejskich. *Technika Poszukiwań Geologicznych, Geotermia, Zrównoważony Rozwój*, 1/2016: 173–184.
- KĘPIŃSKA B. (red.), 2004 — Badania warunków termicznych podhalańskiego systemu geotermalnego przy zastosowaniu nowej metody oksyreaktywnej analizy termicznej (OTA) i metod mineralogicznych. Wyd. Sigma, Kraków.
- KĘPIŃSKA B., 2018 — Przegląd stanu wykorzystania energii geotermalnej w Polsce w latach 2016–2018. *Technika Poszukiwań Geologicznych, Geotermia, Zrównoważony Rozwój*, 1/2018: xx–xx.
- KĘPIŃSKA B., 2021 — Wykorzystanie energii geotermalnej w Polsce w latach 2019–2021. *Prz. Geol.*, 69, 9: xx–xx.
- KĘPIŃSKA B., BUJAKOWSKI W. (red.), 2011 — Wytyczne projektowe poprawy chłonności skał zbiornikowych w związku z zatłaczaniem wód termalnych w polskich zakładach geotermalnych. Wyd. EJB, Kraków.
- KĘPIŃSKA B., SKRZYPCZAK R., 2001 — Możliwości wykorzystania wód geotermalnych Podhala dla potrzeb rekreacji i lecznictwa. *Technika Poszukiwań Geologicznych. Geotermia, Zrównoważony Rozwój* 2: 31–40.
- KŁOS L., 2016 – Spożycie wody butelkowanej w Polsce i jej wpływ na środowisko przyrodnicze. *Barometr Regionalny*, 14, 1: 111–117.
- KOCHAŃSKI J.W., 2002 — Balneologia i hydroterapia. Wyd. AWF, Wrocław.
- KOLAGO C., PILCH J., PŁOCHNIEWSKI Z., 1971 — Mapa wód mineralnych Polski w skali 1: 000 000, Wyd. Geol. Warszawa.
- KOTARBA M., 1988 — Geochemiczne kryteria genezy gazów akumulowanych w serii węglonośnej górnego karbonu niecki wałbrzyskiej. *Zesz. Nauk. AGH, Geologia*, 42: xx–xx.
- KOZERSKI B., MACIOSZCZYK A., PAZDRO Z., SADURSKI A., 1987 — Fluor w wodach podziemnych w rejonie Gdańska. *Ann. Soc. Geol. Pol.*, 57: 349–374.
- KRAWCZYK J., ALEKSANDROWSKI P., CHOWANIEC J., SKRZYPCZYK L., FARBISZ J., GRZEGORCZYK K., BIEL A., 2011 — Projekt prac geologicznych dla określenia perspektywicznych rejonów i stref występowania wód termalnych na obszarze Sudetów Środkowych i Wschodnich wraz z blokiem przedsudeckim. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- KUT A., 2008 — Czy nasze miasto zamieni się w Krosno-Zdrój? (www.krosno24.pl – stan na 31.03.2015 r.).
- LATOUR T., DROBNIK M., 2016 — Właściwości biochemiczne wód geotermalnych rozpoznanych w Polsce określające sposób ich wykorzystania do celów leczniczych lub rekreacji. *Technika Poszukiwań Geologicznych. Geotermia, Zrównoważony Rozwój*, 55, 1: 67–74.
- LATOUR T., PONIKOWSKA I., 2008 — Naturalne wody lecznicze – właściwości i zastosowania. *Aptekarz Polski*, 24, 2: online.
- LATOUR T., SMĘTKIEWICZ K., 2012 — Właściwości fizykochemiczne i chemiczne wód geotermalnych i ich zastosowanie lecznicze ze szczególnym uwzględnieniem wody z odwiertu

- FIG. *Biul. Uniejowski*, **1**: 79-93.
- LEŚNIAK P., 1985 — Open CO₂ underground water system in West Carpathians (South Poland) – chemical and isotope evidence. *Chem. Geol.*, **49**: 275-286.
- LISIK R., RABIEJ L., 2020 — Wody siarczkowe w Polsce i ich wykorzystanie. Hydrogeotechnika Sp. z o.o., Kielce.
- LISIK R., SZCZEPAŃSKI A., 2014 — Siarczkowe wody lecznicze w części zapadliska przedkarpackiego. Hydrogeotechnika Sp. z o.o., Kielce-Kraków.
- LISIK R., SZCZEPAŃSKI A., 2019 — Siarczkowe wody lecznicze w części zapadliska przedkarpackiego. Cz. 2. Hydrogeotechnika, Kielce.
- MACHOWSKI W., MACHOWSKI G., 2013 — Ocena możliwości pracy dubletu geotermalnego na strukturze Wiśniowej koło Strzyżowa, jako wynik modelowań dynamicznych. *Technika Poszukiwań Geologicznych, Geotermia, Zrównoważony Rozwój*, **2/2013**: 95–108.
- MACIOSZCZYK A., DOBRZYŃSKI D., 2007 — Hydrogeochemia strefy aktywnej wymiany wód podziemnych. PWN, Warszawa.
- MAŁECKA D., MURZYNOWSKI W., 1978 — Regionalizacja hydrogeologiczna Karpat fliszowych. Państw. Wyd. Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- MIKLIS P., 2021 — Informacje o wynikach kontroli. Wykorzystanie energii wód termalnych dla celów wytwarzania ciepła. NIK. Warszawa.
- MUFFLER L.P.J., CATALDI R., 1978 — Methods for regional assessment of geothermal resources. *Geothermics*, **7**: 53-89.
- NEUZIL C., PERSON M., 2017 — Reexamining ultrafiltration and solute transport in groundwater. *Water Resources Research*, **53**, 6: 4922-4941.
- NEY R., SOKOŁOWSKI Julian, 1987 — Wody geotermalne Polski i możliwości ich praktycznego wykorzystania. *Nauka Polska*, **35**, 6: 67– 92.
- NOGA B., KOSMA Z., 2011 — Obecny stan wykorzystania wód termalnych i energii geotermalnej w Polsce. *Logistyka – nauka*, **6**: 3069–3078.
- OSZCZYPKO N., ZUBER A., 2002 — Geological and isotopic evidence of diagenetic waters in the Polish Flysch Carpathians. *Geol. Carpathica*, **53**, 4: 257-268.
- PACZYŃSKI B., (red.), 2002 — Ocena zasobów dyspozycyjnych wód potencjalnie leczniczych. Poradnik metodyczny. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- PACZYŃSKI B., PŁOCHNIEWSKI Z., 1996 — Wody mineralne i lecznicze Polski. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- PACZYŃSKI B., SADURSKI A. (red.), 2007 — Hydrogeologia regionalna Polski. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- PAZDRO Z., KOZERSKI B., 1990 — Hydrogeologia ogólna. Wyd. Geol., Warszawa.
- PŁOCHNIEWSKI Z., 1978 — Polish mineral waters as chemical raw materials. Mat. Int. Symp. Hydrogeochemistry of Mineralized Waters, Cieplice-Spa, 31st May–3rd June 1978.
- PRZYLIBSKI T.A., 2005 — Radon składnik swoisty wód leczniczych Sudetów. Oficyna Wyd. PWroc., Wrocław.
- PRZYLIBSKI T.A., 2007a — Radon as a natural radioactive tracer for studying crystalline rock aquifers – a few usage concepts. W: Selected hydrogeologic problems of the Bohemian massif and of other hard rock terrains in Europe. *Acta Univ. Wratislaviensis. Hydrogeol.*, **76**.
- PRZYLIBSKI T.A. (red.), 2007b — Studium możliwości rozpoznania nowych wystąpień wód zmineralizowanych, swoistych i termalnych na obszarze bloku przedsudeckiego. PWroc., Inst. Górn., Wrocław.
- PRZYLIBSKI T.A., 2013 — Wody radonowe. [W:] Mapa zagospodarowania wód podziemnych zaliczonych do kopalin występujących na obszarze Ziemi Kłodzkiej w skali 1:50 000 wraz z objaśnieniami (A. Felter i in.). Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.

- RAJCHEL L., 2012 — Szczawy i wody kwasowęglowe Karpat Polskich. Wyd. Nauk. AGH, Kraków.
- RAJCHEL L., 2017 — Rozlewnie wód podziemnych w województwie małopolskim. [W:] Materiały XVIII Sympozjum Współczesne Problemy Hydrogeologii, Wojanów k. Jeleniej Góry, 8–10.11.2017 r. *Prz. Geol.*, **65**, 11/ 1: 1009-1013
- RAJCHEL L., 2000 — Źródła wód siarczkowych w Karpatach polskich. *Geologia AGH*, **26**, 3: 309--373.
- SAPIŃSKA-ŚLIWA A., DUDEK M., WIŚNIEWSKI M., JASZCZUR M., ŚLIWA T., 2016 — Pozyskiwanie surowców mineralnych z wód termalnych w Polsce. *Przem. Chem.*, **95**, 8: 1524-1528.
- SIEMEK J., NAGY S., 2004 — Estimation of uncertainles in gas-condensate systems reserves by Monte Carlo Simulation. *Acta Montanistica Slovaca Ročník*, **9**, 3: 289–293.
- SIERŻĘGA P., TOMASZEWSKI A., 2015 — Dodatek nr 1 do dokumentacji hydrogeologicznej zasobów wody mineralnej do celów leczniczych z utworów permu w Ustce (otwór Ustka IGH-1), woj. pomorskie. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- SKRZYPCZYK L., 2001 — Wody lecznicze, mineralne i termalne. [W:] Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2000 r. (red. S. Przeniosło), Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- SOCHA M., 2008 — Geośrodowiskowe uwarunkowania wykorzystania energii wód termalnych paleogeńsko-mezozoicznego zbiornika podhalańskiego. Praca doktorska. Arch. Wydz. Geol. UW, Warszawa.
- SOCHA M. (red.), 2020 — Ocena potencjału energetycznego i surowcowego wód termalnych i termalnych leczniczych w wybranych obszarach zurbanizowanych wraz z analizą geośrodowiskowych oraz ekonomicznych uwarunkowań ich zagospodarowania. Niepublikowane Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw.
- SOCHA M., SADURSKI A., SKRZYPCZYK., 2016 — Możliwości wykorzystania energii geotermalnej w rejonie aglomeracji warszawskiej na tle analizy kosztów finansowych. *Prz. Geol.*, **64**, 7” 481-488
- SOKOŁOWSKI A., 1985 — Wykorzystanie wód termalnych w uzdrowiskach polskich. [W:] Stan rozpoznania i perspektywy wykorzystania wód termalnych. Mat. Symp. 24–25.10.1985, Kraków.
- SOKOŁOWSKI Jakub, 2021 — Poszukiwanie i dokumentowanie złóż wód termalnych w Polsce w latach 2010–2020 w aspekcie rozpoznania warunków hydrogeologicznych głębokich systemów wodonośnych. *Prz. Geol.*, **69**, 9: 594–603.
- SOKOŁOWSKI Julian, 1999 — Możliwości zagospodarowania wód geotermalnych w trzech prowincjach Europy północno-zachodniej i centralnej stykających się w rejonie Krakowa. technika Poszukiwań Geologicznych Geosynoptyka i Geotermia nr 4-5/99– infona.pl.
- SOKOŁOWSKI Jakub, SKRZYPCZYK L., 2021 — Solanki, wody lecznicze i termalne. [W:] Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2020 r. (red. M. Szuflicki, A. Malon, M. Tymiński). Państw. Inst. Geol. – Państw. Inst. Badaw, Warszawa.
- SOKOŁOWSKI Julian, SOKOŁOWSKA J., PLEWA S., NAGY S., KROKOSZYŃSKA M., KRZYSIEK U., NEY R., 1995 — Geothermal provinces and basins in Poland. Polish Geothermal Association and Polish Academy of Science, MEERC, Kraków.
- SOWIŹDZAŁ A., GÓRECKI W., 2013 — Możliwości wykorzystania energii geotermalnej w rejonie zapadliska przedkarpackiego. *Technika Poszukiwań Geologicznych, Geotermia, Zrównoważony Rozwój*, **52**, 2: 59-74.
- STACHOWIAK J., 1977 — Ocena możliwości wykorzystania oraz program poszukiwań wód termalnych jako surowca balneologicznego i energetycznego w Polsce. *Kwart. Geol.*, **21**, 2: xx–xx.
- STRABURZYŃSKA-LUPA A., STRABURZYŃSKI G., 2008 — Fizjoterapia z elementami klinicznymi. T. 1. Wydaw. Lek. PZWL, Warszawa.
- SZEWCZYK J., 2007 — Strumień ciepły a temperatura i mineralizacja wód. [W:] Hydrogeologia regionalna Polski. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane (red. B. Paczyński,

- A. Sadurski) Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- SZEWCZYK J., GIDZIŃSKI T., GIENKA D., 2003 – Anomalia geotermiczno-hydrogeochemiczna rejonu Krzemianka-Udryń – pozostałość głębokiej zmarzliny. Współczesne problemy hydrogeologii, T. XI, cz. 1. Politech. Gd., Gdańsk.
- SZEWCZYK J., NOWICKI Z., GIENKA D., 2010 – Występowanie głębokiej zmarzliny w okresie zlodowacenia Wisły na obszarze Niżu Polskiego – implikacje paleohydrogeologiczne oraz geotermiczne. *Prz. Geol.*, **58**, 7: 566-573.
- SZLAGOWSKA A., MYŚLIWIEC A., 2012 — Dokumentacja hydrogeologiczna ustalająca zasoby eksploatacyjne wód leczniczych ujętych otworem GZ-1 z utworów jurajskich i ujętych otworem GZ-2 z utworów kredowych Gołdapi. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- SZMYTÓWNA M., 1970 – Balneochemia. Chemia wód i peloidów. PZWL, Warszawa.
- ŚLASKI R., ŚWINIAŃSKI T., OLECKA K., 2008 — Dodatek nr 1 do dokumentacji geologicznej ustalającej zasoby wód podziemnych, leczniczych z odwiercenia Tadeusz i Korona w Zabłociu, dot. akt. zas. ekspl. wód leczn. uj. otw. Korona. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- ŚWIDZIŃSKI H., 1972 — Geologia i wody mineralne Krynicy. *Pr. Geol. Komis. Nauk. Geol. PAN*, **70**.
- TADYCH J., RASAŁA M., TADYCH A., 2011 — Dokumentacja hydrogeologiczna ustalająca zasoby eksploatacyjne ujęcia wód termalnych Poddębice GT-2 w miejscowości Poddębice. Thermohouse, Tadych J. Narod. Arch. Geol. PIG-PIB, Warszawa.
- TOMASZEWSKA B., 2013 — Utylizacja schłodzonych wód termalnych. Problemy i propozycje rozwiązań alternatywnych. *Technika Poszukiwań Geologicznych, Geotermia, Zrównoważony Rozwój*, **53**, 1: 91-102.
- TOMASZEWSKA B., PAJAŁ L., 2012 — Geothermal water resources management – economic aspects of their treatment. *Gospodarka Surowcami Mineralnymi*, **28**, 4: 59–70.
- ULIASZ-MISIAK B., 2016 — Wody towarzyszące złożom węglowodorów jako potencjalne źródło jodu, litu i strontu. *Gospodarka Surowcami Mineralnymi*, **32**, 2: 31-44.
- WĘCŁAWIK S., 1991 — Kompleksowa metodyka badań ochrony surowców balneologicznych przed oddziaływaniem przemysłu. *Studia i Rozprawy, Monografie.*, **11**.
- WOŁKOWICZ S. (red.), 2007 — Potencjał radonowy Sudetów wraz z wyznaczeniem obszarów występowania potencjalnie leczniczych wód radonowych. T. 2. Obszary występowania potencjalnie leczniczych wód radonowych w Sudetach. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- ZAMOJCIN J., 2012 — Analiza możliwości wykorzystania solanek jodkowo-bromkowych towarzyszących złożom ropno-gazowym. *Nafta-Gaz*, **68**, 12: 976–981.

Akty prawne

- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących projektów zagospodarowania złóż (Dz.U. z 2012 r. poz. 511).
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 18 listopada 2016 r. w sprawie dokumentacji hydrogeologicznej i dokumentacji geologiczno-inżynierskiej (Dz.U. z 2016 r. poz. 2033).
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1311).
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów oceny oraz świadectwa potwierdzającego

te właściwości (Dz.U. z 2018 r. poz. 605 t.j.).

ROZPORZĄDZENIE Ministra Zdrowia z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie naturalnych wód mineralnych, naturalnych wód źródlanych i wód stołowych (Dz.U. z 2011 r. Nr 85 poz. 466).

USTAWA z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2020 r. poz. 2021 t.j.).

USTAWA z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2021 r. poz. 2233 z późn. zm.).

USTAWA z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1301 t.j.).

USTAWA z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1072 t.j.).

USTAWA z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2021 r. poz. 1977 t.j.).

USTAWA z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. 2001 nr 72 poz. 747).

Strony internetowe

<http://www.wodadlzdrowia.pl/>, stan na 31.12.2021 r.

<https://gis.gov.pl/zywnosc-i-woda/naturalne-wody-mineralne>, stan na 31.12.2021 r.

<https://mineralne.pgi.gov.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.nik.gov.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.nik.gov.pl/najnowsze-informacje-o-wynikach-kontroli/nik-o-sciekach-z-uzdrowisk.html>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.ubz.pl/>, stan na 31.12.2021 r.

Tab. 5.1

<https://www.ubz.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<http://www.hydrogeotechnika.pl/woda-siarczkowa>, stan na 31.12.2021 r.

<http://wlokniarz.pl/opis-wody-leczniczej>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.uzdrowiskociechocinek.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowisko-cieplice.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<http://www.uzdrowisko-ladek.pl/dlugopole-zdroj>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowiska-pgu.pl/uzdrowisko-duszniki>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.gozdroj.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowiskogoldap.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowisko-horyniec.com.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<http://www.solanki.pl>, stan na 31.12.2020 r.

<http://www.inowroclawianka.com.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<http://uzdrowisko-iwonicz.com.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://szczawno-jedlina.pl/jedlina-zdroj>, stan na 31.12.2021 r.

<http://uzdrowisko-kamienpomorski.pl>, stan na 31.12.2020 r.

<https://uzdrowisko.kolobrzeg.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowisko-konstancin.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowisko-krynica-zegiastow.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowiska-klodzkie.pl/uzdrowisko-kudowa-zdroj>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.uzdrowisko-ladek.pl/ladek-zdroj>, stan na 31.12.2021 r.

<http://muszyna.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowisko-naleczow.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<http://www.piwniczna.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowiska-klodzkie.pl/uzdrowisko-polanica-zdroj>, stan na 31.12.2021 r.

<http://esolina.pl/atracje-gminy/uzdrowisko-polanczyk>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowisko-polczyn.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<http://www.sanatoria.org/pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://uzdrowisko-rabka.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://it.rabka.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.uzdrowisko-rymanow.com.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.uzdrowiskosolec.pl/pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://visit.sopot.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.uzdrowisko.krakow.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.uzdrowiskoszczawnica.pl/pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://szczawno-jedlina.pl/szczawno-zdroj>, stan na 31.12.2021 r.
<https://uzdrowisko-swieradow.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://malinowydwor.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://uzdrowisko.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.subaltyk.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://uniejew.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.grandlubicz.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.uzdrowisko-ustron.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.wapienne.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://uzdrowisko-wieniec.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.uzdrowisko-wysowa.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://uzdrowisko-krynica-zegiestow.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.wiktor.cechini.pl>, stan na 31.12.2021 r.

Obwieszczenie Rady Miasta Ustroń z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały Rady Miasta Ustroń w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Ustroń
 Uchwała nr XXII/281/2020 Rady Miejskiej w Busku-Zdroju z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia Statusu Uzdrowiska Busko-Zdrój
 Uchwała nr XVIII/190/08 Rady Miejskiej Ciechocinek z dnia 3 listopada 2008 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Ciechocinek
 Uchwała nr XI/54/15 Rady Miejskiej Ciechocinek z dnia 5 sierpnia 2015 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Ciechocinek
 Uchwała nr XLVI/407/09 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 28 sierpnie 2009 r. w sprawie ustanowienia statutu uzdrowiska Długopoe-Zdrój
 Uchwała nr XVI/63/2011 Rady Miejskiej w Dusznikach-Zdroju z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska
 Uchwała nr XXVI/164/2012 Rady Miejskiej Gminy Goczałkowice-Zdrój z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Goczałkowice-Zdrój
 Uchwała nr XXXVI/237/2013 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie nadania statutu uzdrowisku Gołdap
 Uchwała nr XXIII.193.2020 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 4 listopada 2020 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXII/114/2012 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Horyniec-Zdrój
 Uchwała Nr XXII/114/2012 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Horyniec-Zdrój
 Uchwała nr XXIII/173/2012 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 29 października 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój
 Uchwała nr XIX/109/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 27 września 2012 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego uchwały w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Jedlina-Zdrój
 Uchwała nr IX/27/10 Rady Miejskiej w Kamieniu Pomorskim z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Kamień Pomorski

Tab. 5.2

<https://www.rehabilitacja-krzeszowice.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://latoszynzdroj.com>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.geotermiagrudziadz.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://poddebice.pl/pijalnia-wod-termalnych>, stan na 31.12.2021 r.
<https://nzozpcz.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<http://niedziedz.iap.pl/pl/916/0/teznia-solankowa-w-porebie-wielkiej.html>, stan na 31.12.2021 r.
<https://spzoz1.rzeszow.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.visitkamienica.pl/pl/arttykul?slug=pijalnia-wod-mineralnych-w-szczawie>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.kopalnia.pl>, stan na 31.12.2021 r.

Uchwała Nr IX/135/ 2011 Rady Gminy Dębica z dnia 23 września 2011 r. w sprawie uchwalenia Statutu Obszaru Ochrony Uzdrawiskowej Latoszyn w gminie Dębica

Tab. 5.3

<https://www.uzdrowiskociechocinek.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.galicjanka.com.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.mineral-complex.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://mineral.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://kryniczanka.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://inex.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://staropolanka.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://muszynianka.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.muszynazdroj.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://muszynskiezdroje.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.cechini-muszyna.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://piwniczanka.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://uzdrowiska-klodzkie.pl/staropolanka-i-wielka-pieniawa>, stan na 31.12.2021 r.
<https://uzdrowisko-rymanow.com.pl/celestynka>, stan na 31.12.2021 r.
<https://woda-lecznicza.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://sklep.uzdrowiskoszczawnica.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://szczawno-jedlina.pl/wody-mineralne>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.coca-cola.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.wysowianka.pl>, stan na 31.12.2021 r.

Tab. 5.4

Kępińska B., 2021 — Wykorzystanie energii geotermalnej w Polsce w latach 2019–2021. *Prz. Geol.*, **69**, 9: 559-565.

Tab. 5.5

<https://www.sanatoriaslowacki.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.termycieplkie.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.basenymineralne.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.geotermiagrudziadz.pl/baseny-solankowe>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.grandlubicz.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.termabania.pl/terma>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.chocholowskietermy.pl/oferta/chocholowskie-baseny>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.termycieplkie.pl/baseny>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.termyuniejow.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://geotermia-uniejow.pl/woda-geotermalna/wykorzystanie>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.izc.pl/uniejow>, stan na 31.12.2021 r.
<https://lawendowetermy.pl/#>, stan na 31.12.2021 r.
<http://osir.inowroclaw.pl/OSIR/index.php/obiekty-osir/baseny/inowroclawska-terma>, stan na 31.12.2021 r.
<http://termalni.pl/basenytermalne/inowroclawska-terma>, stan na 31.12.2021 r.
<https://evapark.pl/spa/baseny-solankowy>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.termywarminskie.pl/pl/about.html>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.powiatlidzbarski.pl/turysta/termy-warminskie>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.geotermiagrudziadz.pl/baseny-solankowe>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.termy-mszczonow.eu/277,o-nas>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.afrodytaspa.pl/termy-mszczonow>, stan na 31.12.2021 r.
<https://poddebice.pl/baseny-termalne-2>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.goracypotok.pl/baseny-termalne>, stan na 31.12.2021 r.
<http://termalni.pl/basenytermalne/goracy-potok>, stan na 31.12.2021 r.
<http://termalni.pl/basenytermalne/termy-szaflary>, stan na 31.12.2021 r.
<http://termalni.pl/basenytermalne/termy-maltanskie>, stan na 31.12.2021 r.
<http://termalni.pl/basenytermalne/termy-maltanskie>, stan na 31.12.2021 r.
<https://termymaltanskie.com.pl/aquapark>, stan na 31.12.2021 r.
<http://termalni.pl/basenytermalne/kapielisko-geotermalne-polana-szymoszkowa>, stan na 31.12.2021 r.
<https://sunnycompany.com/pl/nasze-atrakcje/item/kapielisko-geotermalne-polana-szymoszkowa>, stan na 31.12.2021 r.
<http://termalni.pl/basenytermalne/termy-uniejow>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.termyuniejow.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.termyuniejow.pl/kompleks-basenowy>, stan na 31.12.2021 r.
<https://lawendowetermy.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.grandlubicz.pl/grand-lubicz/aquapark>, stan na 31.12.2021 r.
https://www.basenymineralne.pl/pl/baseny/page,Baseny_rekreacyjne,20,.html, stan na 31.12.2021 r.
https://www.basenymineralne.pl/pl/baseny/page,Baseny_solankowo_siarczowy,21,.html, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.aquapark.zakopane.pl/pl/atrakcje-aquapark/baseny-termalne>, stan na 31.12.2021 r.
<https://u.profitroom.com/2019-slowacki-busko-pl/uploads/pdf/OPISDOZAKADKITERMA11.pdf>, stan na 31.12.2021 r.

Tab. 5.6

<https://produktyciechocinskie.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://zablocka.pl/pl/strona/kontakt>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.gozdroj.pl/product-category/kosmetyki-uzdrowiska>, stan na 31.12.2021 r.
<https://iwoniczanka.uisa.pl/pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://uzdrowisko-kamienpomorski.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://spa.uzdrowisko.kolobrzeg.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.salco.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://sklep.uzdrowisko-rabka.pl/lista-produktow.html>, stan na 31.12.2021 r.
<https://pelokosmetyki.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.solanka.pl>, stan na 31.12.2021 r.

Tab. 5.7

<https://www.sanatoriaslowacki.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.slonecznekosmetyki.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://produktyciechocinskie.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.gozdroj.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://www.solanki.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://iwoniczanka.uisa.pl/pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://spa.uzdrowisko.kolobrzeg.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.krynickska.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://www.drduda.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<http://esklep.uzdrowisko-ladek.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://kosmetyki-terra.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://sklep.uzdrowisko-rabka.pl/lista-produktow.html>, stan na 31.12.2021 r.
<https://uzdrowisko-rymanow.com.pl/celestin>, stan na 31.12.2021 r.
<https://sulphur.com.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://sklep.uzdrowisko.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://pelokosmetyki.pl>, stan na 31.12.2021 r.
<https://balneokosmetyki.pl>, stan na 31.12.2021 r.

<https://www.kopalnia.pl/sklep-online/kosmetyki-na-bazie-soli>, stan na 31.12.2021 r.

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA ZŁÓŻ WÓD PODZIEMNYCH ZALICZONYCH DO KOPALIN

W Dodatku zamieszczono podstawowe informacje o udokumentowanych w kraju złożach wód podziemnych zaliczonych do kopalin. Wykaz złóż przedstawiono w porządku alfabetycznym, z uwzględnieniem podziału na wody lecznicze (kolor tabeli niebieski), wody termalne (kolor tabeli czerwony) i solanki (kolor tabeli zielony). Po nazwie złoża umieszczono jego lokalizację według podziału administracyjnego w kolejności: miejscowość, gmina, powiat, województwo oraz według regionalizacji hydrogeologicznej wód leczniczych zaproponowanej przez Paczyńskiego i Płochniewskiego (1996), zmodyfikowanej przez Dowgiałłę i Paczyńskiego (2002). Ogólną charakterystykę każdego złoża przedstawiono w formie składającej się z części tabelarycznej oraz krótkiego opisu. Część tabelaryczna zawiera wybrane dane dotyczące: charakterystyki fizyczno-chemicznej ujętych wód (typ, mineralizacja ogólna, temperatura wody na wypływie) oraz ujętej warstwy wodonośnej (stratygrafia, głębokość zalegania stropu i spągu, miąższość, litologia), a także podstawowe dane związane ze stanem zagospodarowania złoża (właściciel, koncesja na wydobywanie kopaliny, obszar górniczy) i jego eksploatacją (liczba ujęć, liczba ujęć czynnych, wielkość udokumentowanych zasobów eksploatacyjnych, cel wydobywania).

Białka

Lokalizacja: m. Białka Tatrzańska, gm. Bukowina Tatrzańska, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	SO ₄ -Cl-Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2
	Temperatura na wypływie [°C]:	77
Poziom wodonośny		
Trias środkowy	Głębokość od–do [m]:	2330,0–2472,0
	Miąższość [m]:	142,0
	Litologia:	dolomity, wapienie
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Park Wodny Bania S.A.
	Koncesja:	tak (do 3.08.2040 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1

	Ujęcia czynne:	Białka Tatrzańska GT-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	38,00
	Cel wydobywania:	rekreacja

Opis złoża

W 2007 r. w celu zaopatrzenia w wody termalne kompleksu basenów Terma Białka wykonano otwór wiertniczy Białka Tatrzańska GT-1, którego głębokość osiągnęła 2500 m. Odwiert ten udostępnia złoża wód termalnych występujące w obrębie utworów węglanowych (wapieni i dolomitów) triasu środkowego serii regłowej. Koncesją na wydobywanie wód termalnych z obszaru górniczego Białka dysponuje firma Park Wodny Bania S.A. Ośrodek wykorzystujący wody termalne w celach rekreacyjnych tworzy kompleks basenów zewnętrznych i wewnętrznych o łącznej powierzchni ok. 2400 m².

Bukowina

Lokalizacja: m. Bukowina Tatrzańska, gm. Bukowina Tatrzańska, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	SO ₄ -Ca-Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1,7
	Temperatura na wypływie [°C]:	67
Poziom wodonośny		
Kreda-jura-trias	Głębokość od-do [m]:	2390,0–2605,0 2960,0–3250,0
	Miąższość [m]:	505,0
	Litologia:	wapienie, margle
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Bukowiańskie Towarzystwo Geotermalne Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 6.12.2026 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Bukowina Tatrzańska PIG/PNiG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	48,00
	Cel wydobywania:	ciepłownictwo, rekreacja

Opis złoża

Wody termalne złoża Bukowina rozpoznano otworem wiertniczym Bukowina Tatrzańska PIG/PNiG-1 o głębokości 3250 m (początkowa głębokość 3780 m) wykonanym w 1991 r. Koncesję na wydobywanie wód termalnych w obszarze

górnictwem Bukovina posiada Bukowiańskie Towarzystwo Geotermalne Sp. z o.o., które wykorzystuje ujęte wody w celu zaopatrzenia kompleksu basenów termalnych w aquaparku Termy Bukovina oraz do ogrzewania hotelu. W skład kompleksu wypoczynkowo-rekreacyjnego wchodzi m.in. zespół 12 termalnych basenów (wewnętrznych i zewnętrznych o łącznej powierzchni 1885 m²) o różnym przeznaczeniu, zespół saun oraz gabinety spa.

Busko II

Lokalizacja: m. Busko-Zdrój, gm. Busko-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,S,I; Cl-Na,I,(F),(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	13–71
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–18
Poziom wodonośny		
Kreda górna (K ₂), jura górna (J ₃)	Głębokość od-do [m]:	20,0–295,0 (K ₂); 356,0–600,0 (J ₃)
	Miąższość [m]:	12,0–77,0 (K ₂); 30,0–244,0 (J ₃)
	Litologia:	margle, piaskowce (K ₂); wapienie (J ₃)
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A.
	Koncesja:	tak (do 27.10.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	11
	Ujęcia czynne:	B-4b, B-8b, B-13, B-16a, B-17, B-15, B-19
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	16,75
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

W rejonie złoża są eksploatowane dwa główne typy wód leczniczych: nisko- i średniozmineralizowane wody siarczkowe i jodkowe, ujęte dziewięcioma otworami (B-4b, B-8b, B-13, B-16a, B-16b, B-17, B-17a, B-20, B-21) oraz pozbawione siarkowodoru wysokozmineralizowane i zawierające jod wody chlorkowe (otwory B-15 i B-19). Siarczkowe wody lecznicze występują w górnokredowym piętrze wodonośnym i są związane z marglami senonu i piaskowcami cenomanu, natomiast wody chlorkowe pozbawione siarkowodoru występują w stropowej części utworów jury górnej (wapienie). Otwory B-20 oraz B-21 stanowią punkty obserwacji stacjonarnych zwierciadła wód leczniczych. Ujęte wody są wykorzystywane przez Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A. na potrzeby zakładów przyrodolecznictwa (m.in. kąpiele wannowe, kąpiele basenowe, inhalacje i kuracja pitna) oraz do produkcji dermokosmetyków oraz soli mineralnych i mydeł do kąpeli.

Busko-Północ

Lokalizacja: m. Busko-Zdrój, gm. Busko-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na-Ca,S,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	12
	Temperatura na wypływie [°C]:	25
Poziom wodonośny		
Kreda górna	Głębokość od–do [m]:	622,0–650,0
	Mięższość [m]:	28,0
	Litologia:	piaskowce, piaski
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Hydrogeotechnika Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 16.04.2060 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Busko C-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	15,00
	Cel wydobywania:	rekreacja, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

W 2009 r. w uzdrowisku Busko-Zdrój odwiercono otwór eksploatacyjny Busko C-1 (głębokość 663 m), w którym z utworów kredy górnej ujęto siarczkowe wody lecznicze o temperaturze na wypływie 25°C. Koncesję na wydobywanie wód z obszaru górniczego Busko-Północ otrzymało przedsiębiorstwo Hydrogeotechnika Sp. z o.o. Wody lecznicze z ujęcia są wykorzystywane przez uzdrowisko na potrzeby zakładów przyrodolecznictwa, a także w ośrodku Terma Słowacki Resort Medical Spa do napełniania basenów solankowych.

Celejów

Lokalizacja: m. Celejów, gm. Wąwolnica, pow. puławski, woj. lubelskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	45

	Temperatura na wypływie [°C]:	29
Poziom wodonośny		
Jura górna i środkowa	Głębokość od-do [m]:	1023,0–1229,0
	Miąższość [m]:	206,0
	Litologia:	wapienie, mułowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Termy Celejów Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 30.10.2048 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploracja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	28,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W 2015 r. w miejscowości Celejów wykonano otwór wiertniczy Celejów GT-2 o głębokości 1229 m. Z wapieni jury środkowej i górnej uzyskano przyływ wód termalnych. W Celejowie odwiercono także otwór GT-1, jednak w trakcie prac wiertniczych nie uzyskano przyływu wód, a otwór uznano za negatywny. Koncesji na wydobywanie wód termalnych ze złoża udzielono w 2018 r. firmie Termy Celejów Sp. z o.o. Inwestor planuje budowę sześćohektarowego kompleksu leczniczo-wypoczynkowego składającego się z hotelu, gabinetów medycznych i odnowy biologicznej oraz basenów o łącznej powierzchni ponad 1,5 tys. m², wykorzystującego ujęte wody termalne.

Chocholowskie Termy

Lokalizacja: m. Witów, gm. Kościelisko, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	SO ₄ -Ca-Na-(Mg),(S)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1
	Temperatura na wypływie [°C]:	82
Poziom wodonośny		
Trias środkowy	Głębokość od-do [m]:	3218,0–3547,0
	Miąższość [m]:	329,0
	Litologia:	dolomity, wapienie

Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Chochołowskie Termy Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.03.2036 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Chochołów PIG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	160,00
	Cel wydobycia:	rekreacja

Opis złoża

Złoże wód termalnych występujące w rejonie Witowa i Chochołowa udostępniono do eksploatacji otworem Chochołów PIG-1 o głębokości 3572 m, wykonanym na przełomie lat 1989–1990. Od czerwca 2016 r. ujęte wody termalne są wykorzystywane w rekreacyjnym kompleksie geotermalnym Chochołowskie Termy. Ośrodek tworzą baseny wewnętrzne i zewnętrzne o łącznej powierzchni niemal 3000 m² i głębokości do 1,8 m. Koncesję na wydobywanie wód termalnych w granicach obszaru górniczego Witowskie Cieplice przyznano spółce Chochołowskie Termy Sp. z o.o.

Ciechocinek

Lokalizacja: m. Ciechocinek, gm. Ciechocinek, pow. aleksandrowski, woj. kujawsko-pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I,(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	3–71
	Temperatura na wypływie [°C]:	37
Poziom wodonośny		
Jura górna (J ₃), jura środkowa (J ₂), jura dolna (J ₁)	Głębokość od–do [m]:	1236,0–1365,0 (J ₁), 302,0–415,0 (J ₂), 24,0–34,0 (J ₃)
	Mięszczość [m]:	47,0–129,0 (J ₁), 113,0 (J ₂), 9,0 (J ₃)
	Litologia:	piaskowce, iłowce, mułowce (J ₁); piaskowce (J ₂); wapień, margle, piaskowce (J ₃)
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Ciechocinek S.A.
	Koncesja:	tak (do 9.11.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak

Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	5
	Ujęcia czynne:	nr 11 (Grzyb), nr 14 (Terma I), nr 16 (Terma II), nr 19a (Krystynka)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	220,00
	Cel wydobywania:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, rozlewnictwo, produkcja kosmetyków, warzenie soli

Opis złoża

Historia odkrycia wód leczniczych w Ciechocinku jest związana z występowaniem wypływów wysokomineralizowanych słonych wód w pobliskim Słońsku, gdzie już w XIII w. warzono sól. W wyniku robót geologicznych prowadzonych od 1791 r. w celu poszukiwania złóż soli udokumentowano występowanie wód chlorkowych również w Ciechocinku. Aby móc pozyskiwać sól zbudowano warzelnię oraz tężnię, a w latach 30. XIX w. rozpoczęto działalność uzdrowiskową. Obecnie w Ciechocinku, mającym status uzdrowiska, istnieje pięć ujęć wód leczniczych, w tym ujęcia leczniczych wód termalnych. Lecznicze wody termalne udostępniono za pomocą ujęć, z których najstarsze (Terma I) o głębokości 757 m wykonano w 1932 r. Ujęciem tym, z utworów jury środkowej, eksploatowane są wody typu Cl-Na,I o mineralizacji 43,5 g/dm³. Ich temperatura na wypływie, przy eksploatacji rzędu 4–5 m³/h, wynosi 26–28°C. W 1952 r. odwiercono otwór Terma II o głębokości 1365 m, ujmujący z utworów jury dolnej wody typu Cl-Na,I,Fe o mineralizacji 53,4 g/dm³. Z ujęcia eksploatuje się ok. 1–2 m³/h wody o temperaturze 28–32°C, przy zasobach eksploatacyjnych wynoszących 70,00 m³/h. W trzecim z otworów ujmującym lecznicze wody termalne (Terma III) w trakcie wiercenia w utworach triasowych na głębokości ponad 1521 m natrafiono na wody typu Cl-Na o mineralizacji przekraczającej 70 g/dm³. Ze względu na niewielką wydajność w obrębie warstw triasu otwór zlikwidowano do głębokości 1450 m i ujęto poziom dolnojurański. Po nieudanej rekonstrukcji jest on obecnie nieużywany. W nieczynnym otworze podczas badań hydrogeologicznych temperatura wody wynosiła 37°C. Pozostałe ujęcia zlokalizowane w Ciechocinku dostarczają wód leczniczych o temperaturze znacznie niższej niż 20°C. Otwór nr 11 (Grzybek) o głębokości 415 m ujmuje wodę z piaskowców jury środkowej. Odwiertem tym eksploatuje się wodę typu Cl-Na,I,Fe, o mineralizacji 46,9 g/dm³, która jest przepompowywana na tężnię, a następnie trafia do warzelni soli. Otwór nr 19a (Krystynka) odwiercono do głębokości 34 m na potrzeby produkcji wody mineralnej Krystynka. Z piaskowców i wapieni jury górnej udostępniono nim wodę chlorkową o mineralizacji 3,2 g/dm³. Właścicielem otworów eksploatacyjnych zlokalizowanych w granicach obszaru górniczego Ciechocinek jest Uzdrawisko Ciechocinek S.A. Eksploatowane wody wykorzystuje się do zabiegów balneoterapeutycznych, butelkowania, warzenia soli spożywczych i leczniczo-kosmetycznych oraz do produkcji kosmetyków. Łączne zasoby eksploatacyjne ustalono w wysokości 220,00 m³/h.

Cieplice

Lokalizacja: m. Jelenia Góra, gm. m. Jelenia Góra, pow. m. Jelenia Góra, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	SO ₄ -HCO ₃ -Na,F,(Si); HCO ₃ -SO ₄ -Na,F,(Si); HCO ₃ -SO ₄ -Ca-Na,F,(Si); HCO ₃ -SO ₄ -Na-Ca,F,(Si),(Rn); SO ₄ -HCO ₃ -Ca-Na,F,(Si)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4–0,8
	Temperatura na wypływie [°C]:	87
Poziom wodonośny		
Karbon górny	Głębokość od–do [m]:	0,0–2002,5

	Mięszość [m]:	430,0
	Litologia:	granity
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Cieplice Sp. z o.o. – Grupa PGU
	Koncesja:	tak (do 4.01.2043 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	5
	Ujęcia czynne:	nr 1 (Marysieńka), nr 4 (Nowe), C-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	56,54
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, rekreacja, ciepłownictwo

Opis złoża

Lecznicze właściwości wód termalnych uzdrowiska Cieplice są znane już od średniowiecza. Pierwotnie wody eksploatowano wyłącznie ze źródeł, których część następnie pogłębiono studniami w związku ze zwiększonym zapotrzebowaniem na wody w rozwijającym się uzdrowisku. Pierwsze otwory wiertnicze: C-1 (o głębokości 661 m) i C-2 (o głębokości 750 m) wykonano w latach 1971–1973 na terenie Parku Zdrojowego. Otworem C-2 uzyskano wodę termalną o temperaturze 63°C i wydajności 10,00 m³/h na samowypływie. W 1997 r. otwór C-1 pogłębiono do 2002 m. Uzyskano nim samowypływ wód termalnych z głębokości 1600 m o wydajności 45,00 m³/h przy temperaturze na wypływie 87°C. Poza wymienionymi otworami C-1 i C-2, w obrębie złoża znajdują się trzy źródła: Sobieski (temp. wody 20,5°C), Marysieńka (nr 1; temp. wody 15–19°C) i Nowe (nr 4; temp. wody 27°C). Wody termalne Cieplic to wody szczelinowe głębokiego krążenia, związane ze zdyslokowanymi granitami karbońskimi poprzecinany dość gęstą siecią żył i dajek lamprofirowych. Ujęte wody charakteryzują się podwyższoną zawartością fluorów, kwasu metakrzemowego i radonu, którego występowanie stwierdzono jedynie w źródle Sobieski. Obecnie eksploatacja wód leczniczych jest prowadzona trzema ujęciami o łącznych zasobach eksploatacyjnych 56,54 m³/h. Są to źródła Marysieńka i Nowe oraz otwór wiertniczy C-1. Koncesjodawcą jest spółka Uzdrowisko Cieplice Sp. z o.o. – Grupa PGU, która wydobywa wody lecznicze na obszarze górniczym Cieplice oraz wykorzystuje je do celów balneologicznych i rekreacyjnych, a w niewielkim stopniu także do celów grzewczych w wybranych obiektach uzdrowiskowych (lokalne wymiennikownie ciepła).

Cudzynowice

Lokalizacja: m. Cudzynowice, gm. Kazimierza Wielka, pow. kazimierski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-SO ₄ -Na,S,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	15
	Temperatura na wypływie [°C]:	28,5
Poziom wodonośny		
Kreda górna	Głębokość od–do [m]:	667,0–730,0

	Mięszczość [m]:	63,0
	Litologia:	piaski, piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Kazimierskie Wody Termalne i Lecznice Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 28.02.2031 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Cudzynowice GT-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	82,00
	Cel wydobycia:	ciepłownictwo

Opis złoża

Wody termalne złoża rozpoznano w 2015 r. otworem wiertniczym Cudzynowice GT-1 o głębokości 750 m. Wykonanie otworu było współfinansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Koncesję na wydobycie wód termalnych ze złoża przyznano spółce Kazimierskie Wody Termalne i Lecznice Sp. z o.o. Ujęte wody są wykorzystywane w ciepłowni geotermalnej dostarczającej energię do ogrzania Zespołu Szkół Rolniczych. W 2019 r. miejscowość Cudzynowice razem z miastem Kazimierza Wielka oraz sąsiednimi sołectwami uzyskały status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Czarna Górna źródło nr 5

Lokalizacja: m. Czarna Górna, gm. Czarna, pow. bieszczadzki, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na,S,(F)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1,5
	Temperatura na wypływie [°C]:	11
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Mięszczość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie

	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,12
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W miejscowości Czarna Góra znajduje się kilka źródeł wypływających z piaskowców eocenu. W 1995 r., po przeprowadzeniu szczegółowych badań hydrogeologicznych, w źródle nr 5 udokumentowano występowanie wodorowęglanowych wód leczniczych. Zasoby eksploatacyjne źródła ustalono na zaledwie 0,12 m³/h. Dotychczas źródło nie zostało zagospodarowane i pozostaje nieeksploatowane.

Czerniawa-Zdrój

Lokalizacja: m. Świeradów-Zdrój, gm. Świeradów-Zdrój, pow. lubański, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,Fe,(Si),CO ₂ ; HCO ₃ -SO ₄ -Ca-Mg
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	5–16
Poziom wodonośny		
Prekambr	Głębokość od–do [m]:	21,0–197,2 m
	Miąższość [m]:	10,6–71,0 m
	Litologia:	łupki serycytowe, gnejsy
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. – Grupa PGU
	Koncesja:	tak (do 30.09.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	5
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	7,32

	Cel wydobycia:	-
--	----------------	---

Opis złoza

Występowanie szczaw w Czerniawie-Zdroju stwierdzono w 1783 r. w obecnie już nieistniejącym źródle Wiktorii, a następnie w innych źródłach (Andrzej, Waclaw, Maria). Kolektorami szczaw są dyslokacje w prekambryjskich skałach metamorficznych. W 1928 r. w sąsiedztwie źródła Wiktorii odwiercono otwór Jan o głębokości 91 m. Z uwagi na jego niewielką wydajność w 1971 r. wykonano otwór Jan II o głębokości 197 m, który stanowił podstawowe źródło wody leczniczej. Nawiercono nim szczawy typu $\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg,Fe,Si}$, wysoko nasycone dwutlenkiem węgla (2240 mg/dm^3). Użytkownikiem złoza, dla którego ustanowiono obszar górniczy Czerniawa, jest Uzdrawisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. – Grupa PGU. Czerniawa-Zdrój jest jednym z kilku istniejących w kraju uzdrowisk dziecięcych. W 2017 r. zawieszono wykorzystanie wód leczniczych do celów balneoterapeutycznych.

Czeszewo IG-1

Lokalizacja: m. Czeszewo, gm. Miłosław, pow. wrzesiński, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region monokliny przedsudeckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm^3]:	5
	Temperatura na wypływie [$^{\circ}\text{C}$]:	34
Poziom wodonośny		
Jura dolna–trias gómy	Głębokość od–do [m]:	930,0–1413,0
	Miąższość [m]:	483,0
	Litologia:	piaskowce, iłowce, mułowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Towarzystwo Wykorzystania Wód Termalnych i Walorów Naturalnych Ziemi Czeszewskiej
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m^3/h]:	15,50
	Cel wydobycia:	-

Opis złoza

Złoże wód leczniczych w Czeszewie rozpoznano otworem wiertniczym Czeszewo IG-1 o głębokości 3626 m, wykonanym w 1975 r. Wody ujęto ze spągowej partii utworów hetangu i stropowej partii warstw retyku (warstwy wielichowskie). Właścicielem ujęcia jest Towarzystwo Wykorzystania Wód Termalnych i Walorów Naturalnych Ziemi

Czeszewskiej. Dotychczas ujęcie nie zostało zagospodarowane i pozostaje nieczynne.

Dębowiec III

Lokalizacja: m. Dębowiec, gm. Dębowiec, pow. cieszyński, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,(I),(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	30–36
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–17
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	54,4–556,0
	Miąższość [m]:	30,0–477,0
	Litologia:	piaskowce, piasek
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Kopalnia i Warzelnia Solanek dr Zabłocka Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2050 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	4
	Ujęcia czynne:	D-2, St-5
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,67
	Cel wydobycia:	warzelnictwo

Opis złoża

Chlorkowe wody lecznicze w Dębowcu rozpoznano otworami D-2, St-5, D-29 i S-3 (o głębokości 452–557 m). Z uwagi na wysoką zawartość jodu (osiągająca do 120 mg/dm³) w latach 50. XX w. wody wykorzystywano do eksperymentalnego pozyskiwania tego pierwiastka, po czym ujęcia przekazano uzdrowisku Jastrzębie-Zdrój, a następnie Ustroń, które wykorzystywały je do produkcji leczniczych soli jodowo-bromowych. Obecnie koncesja na wydobywanie wód z obszaru górniczego Dębowiec jest przyznana firmie Kopalnia i Warzelnia Solanek dr Zabłocka Sp. z o.o., która butelkuje solankę (z przeznaczeniem do przygotowywania kąpielii, okładów i inhalacji) oraz wykorzystuje ją do warzenia soli leczniczych i leczniczo-kosmetycznych. Wydobywana solanka zaopatruje również miejscową tężnię. Otwory D-29 i S-3 pozostają nieczynne.

Długopole-Zdrój

Lokalizacja: m. Długopole-Zdrój, gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg-(Na),Fe,CO ₂ ,(Si),(Rn)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–13
Poziom wodonośny		
Proterozoik	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Miąszość [m]:	brak danych
	Litologia:	łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Łądek-Długopole S.A.
	Koncesja:	tak (do 26.09.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	3
	Ujęcia czynne:	źródła: Renata, Kazimierz, Emilia
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	1,94
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Wody lecznicze Długopola-Zdroju są związane ze zdyslokowanymi proterozoicznymi łupkami łyszczykowymi. Historia ich wykorzystania w celach balneoterapeutycznych sięga XVIII w. Obecnie eksploatowane w uzdrowisku źródła (Emilia, Renata i Kazimierz) znajdują się w obrębie starej sztolni wykonanej w celu poszukiwania i eksploatacji łupków alunowych. Źródła Renata i Kazimierz są wypływami szczaw, natomiast źródło Emilia – wód radonowych o zawartości radonu rzędu 140 Bq/dm³. Zawartość wolnego dwutlenku węgla w wodach wynosi 1800–2400 mg/dm³. Użytkownikiem ujęć zlokalizowanych na obszarze górniczym Długopole-Zdrój jest Uzdrowisko Łądek-Długopole S.A., które wykorzystuje wody w balneoterapii.

Dobrowoda I

Lokalizacja: m. Dobrowoda, gm. Busko-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-SO ₄ -Na,I,S

	Mineralizacja [g/dm ³]:	14
	Temperatura na wypływie [°C]:	16
Poziom wodonośny		
Neogen–kreda górna– jura górna	Głębokość od–do [m]:	162,0–300,0
	Miąższość [m]:	138,0
	Litologia:	piaskowce, margle, wapienie
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Federacja Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych Przemysłu Lekkiego w Łodzi
	Koncesja:	tak (do 26.05.2060 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Dobrowoda G-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	8,00
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

W 2006 r. w miejscowości Dobrowoda, położonej pomiędzy uzdrowiskami Busko-Zdrój a Solec-Zdrój, otworem G-1 o głębokości 300 m w utworach neogenu, kredy górnej oraz stropowych partiach utworów jury górnej ujęto lecznicze wody siarczkowe. Zawartość siarkowodoru sięga w nich do 90–100 mg/dm³. W 2012 r. koncesjonariusz, Federacja NSZZ Przemysłu Lekkiego w Łodzi, rozpoczął eksploatację wód leczniczych na obszarze górniczym Dobrowoda I. Wody te służą do zaopatrzenia zakładu przyrodoleczniczego w Sanatorium Włóknierz w Busku-Zdroju.

Dobrow IGH-1

Lokalizacja: m. Zawadka, gm. Koło, pow. kolski, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	96
	Temperatura na wypływie [°C]:	65
Poziom wodonośny		
Kreda dolna	Głębokość od–do [m]:	2435,0–2640,0
	Miąższość [m]:	205,0

	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	60,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W miejscowości Zawadka, położonej ok. 2,5 km na południowy wschód od Koła, wody termalne udokumentowano głębokim otworem wiertniczym Dobrów IGH-1, wykonanym w 1980 r. Z piaskowców kredy dolnej ujęto wody chlorkowe o temperaturze na wypliwie dochodzącej maksymalnie do 65°C. Od momentu powstania do dziś otworu Dobrów IGH-1 nie zagospodarowano.

Duszniki-Zdrój

Lokalizacja: m. Duszniki-Zdrój, gm. Duszniki-Zdrój, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Na-(Mg),(Fe),(Si),CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Ca-Mg,Fe,Si; HCO ₃ -Ca-Mg,(Fe), (Rn),CO ₂ ,
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1,0–3,5
	Temperatura na wypliwie [°C]:	11–35
Poziom wodonośny		
Proterozoik	Głębokość od–do [m]:	11,0–1695,0
	Miąższość [m]:	6,0–1677,0
	Litologia:	łupki, gnejsy
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU
	Koncesja:	tak (do 16.07.2043 r.)
	Obszar górniczy:	tak

Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 10
	Ujęcia czynne: Jan Kazimierz, Pieniawa Chopina, nr 39
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 107,48
	Cel wydobywania: wytwarzanie ciekłego dwutlenku węgla, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Występowanie szczaw i wód kwasowęglowych w rejonie złoża jest związane ze zdyslokowanymi proterozoicznymi łupkami łyszczykowymi i gnejsami. W latach 1909–1910 w miejscach naturalnych wypływów wykonano otwory studienne, w tym istniejące do dzisiaj ujęcia Pieniawa Chopina oraz Jan Kazimierz. W kolejnych latach, w celu zwiększenia wydobywania wód leczniczych, wykonano dodatkowe studnie (B-1, B-2, B-3, B-4, nr 39). Szczawy Dusznik-Zdroju charakteryzują się podwyższoną temperaturą, stąd w 2002 r. odwiercono otwór Duszniki GT-1 o głębokości 1695 m mający na celu ujęcie wód termalnych. Z głębokości 193–534 m uzyskano samowypływ 20,00 m³/h szczawy typu HCO₃-Na-Ca-Mg,Fe,Si o mineralizacji 3,5 g/dm³ i temperaturze 26°C, natomiast z głębokości 552–1695 m nastąpił samoczynny wypływ 30,00 m³/h szczawy o takim samym typie chemicznym i temperaturze 35°C. Zawartość dwutlenku węgla w niektórych ujęciach sięga blisko 3 g/dm³, dlatego wody te są wykorzystywane do produkcji ciekłego CO₂ oraz do celów leczniczych. Użytkownikiem złoża są Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU.

Dziwnówek Józef

Lokalizacja: m. Dziwnówek, gm. Dziwnów, pow. kamieński, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze termalne	Typ wody: Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]: 67
	Temperatura na wypływie [°C]: 20
Poziom wodonośny	
Jura dolna	Głębokość od–do [m]: 718,5–746,0
	Mięższość [m]: 27,5
	Litologia: piaskowce
Stan	
Niezagospodarowane	Właściciel: Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A.
	Koncesja: nie
	Obszar górniczy: nie
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 1

	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	30,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W 1988 r. odwiercono otwór badawczy Dziwnówek 2, następnie przekształcony w ujęcie wód leczniczych Józef. W otworze tym, o głębokości 788 m, opróbowano drobnoziarniste piaskowce kwarcowe jury dolnej, z których uzyskano wody lecznicze termalne o temperaturze na wypływie 20°C. Właścicielem obiektu jest Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A. Ujęcie pozostaje nieczynne.

Frombork IGH-1

Lokalizacja: m. Frombork, gm. Frombork, pow. braniewski, woj. warmińsko-mazurskie

Regionalizacja: prowincja platformy prekambryjskiej, region syneklizy bałtyckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I,Rn
	Mineralizacja [g/dm ³]:	35
	Temperatura na wypływie [°C]:	24
Poziom wodonośny		
Trias dolny	Głębokość od-do [m]:	804,0–968,5
	Miąższość [m]:	164,5
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Wodociągi Fromborskie Sp. z o.o.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	20,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór Frombork IGH-1 odwiercono w 1979 r. jako hydrogeologiczny otwór badawczy. Ostatecznie zakończono go w utworach triasu dolnego na głębokości 972 m. Z poziomu wodonośnego udokumentowanego na głębokości 804–968 m uzyskano samowypływ wód leczniczych termalnych. W 2010 r. Wodociągi Fromborskie Sp. z o.o. uzyskały koncesję na rozpoznawanie złoża wód termalnych w związku z realizacją projektu zmierzającego do wykorzystania wód z ujęcia

do celów balneoterapeutycznych i rekreacyjnych. W 2015 r. gmina Frombork uzyskała status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Furmanowa PIG-1

Lokalizacja: m. Furmanowa, gm. Zakopane, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,6
	Temperatura na wypływie [°C]:	60
Poziom wodonośny		
Kreda–jura	Głębokość od–do [m]:	2003,0–2324,0
	Miąższość [m]:	321,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	90,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Złoże wód termalnych udokumentowano w 1990 r. w obrębie niecki podhalańskiej, w północnej części Karpat wewnętrznych. Otwór wiertniczy Furmanowa PIG-1 osiągnął ostateczną głębokość 2324 m. Ujęty poziom wodonośny znajduje się w piaskowcach kredy i jury. Złoże pozostaje niezagospodarowane.

Galicjanka III – Pole 1, Pole 2

Lokalizacja: m. Jastrzębik, Powroźnik, Wojkowa; gm. Muszyna; pow. nowosądecki; woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-(Mg)-(Na),(Fe),CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Mg,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–7

	Temperatura na wypływie [°C]:	9–13
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	38,5–200,0
	Miąższość [m]:	17,0–145,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Galicjanka RP Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 1.08.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	12
	Ujęcia czynne:	G-2A, G-3, G-7, G-8, G-10, Nr-4
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	14,95
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo

Opis złoża

Złoże rozpoznano wieloma otworami wiertniczymi, z których obecnie istnieje 12: G-1, G-1 bis, G-2A, G-3, G-7, G-8, G-9, G-10, G-14, P-I, P-I bis i nr 4. Otwory te są zlokalizowane w dolinie Muszynki i potoków Jastrzębik, Młynne i Stupne. Ujęcia należą do firmy rozlewniczej Galicjanka RP Sp. z o.o., prowadzącej wydobycie w obrębie obszaru górniczego Galicjanka III – Pole 1, Pole 2. Występowanie wód leczniczych jest związane ze spękanymi utworami fliszowymi (piaskowce krynickie i warstwy z Zarzecza). Ujęte wody zaliczane są do szczaw typu HCO₃-Ca-(Mg),(Fe) oraz HCO₃-Na-Mg o mineralizacji ogólnej od 1 do 7 g/dm³.

Głębokie Kinga

Lokalizacja: m. Głębokie, gm. Piwniczna-Zdrój, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na-Ca-(Mg),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	8–10
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Miąższość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce

Stan	
Niezagospodarowane	Właściciel: brak danych
	Koncesja: nie
	Obszar górniczy: nie
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 1 (wypływy I, II, III)
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 0,30
	Cel wydobycia: -

Opis złoża

Lecznicze szczawy w dolinie Potoku Głębockańskiego, w rejonie wsi Głębokie, odkryto już na początku XIX w. W 1877 r. opisano istniejące do dzisiaj źródło Kinga. Ujęto je w postaci trzech wypływów, obecnie obudowanych stylowym drewnianym pawilonem. Wodę scharakteryzowano jako szczawę o zawartości wolnego dwutlenku węgla wynoszącej ok. 2300 mg/dm³ (1967 r.). Poziom wodonośny ujętych wód leczniczych stanowią spękane piaskowce eocenu. Złoże nie jest objęte koncesją i nie jest wykorzystywane do celów gospodarczych, stanowi natomiast ogólnodostępny punkt poboru wody.

Goczałkowice-Zdrój I

Lokalizacja: m. Goczałkowice-Zdrój, gm. Goczałkowice-Zdrój, pow. pszczyński, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: Cl-Na,I,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]: 56–75
	Temperatura na wypływie [°C]: 11–14
Poziom wodonośny	
Karbon	Głębokość od–do [m]: 328,0–580,0
	Miąższość [m]: 5,0–162,0
	Litologia: piaskowce
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 31.12.2050 r.)
	Obszar górniczy: tak

Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	3
	Ujęcia czynne:	GN-1, GN-2, G-21
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	2,34
	Cel wydobywania:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków i solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoża

Występowanie wód leczniczych w Goczałkowicach-Zdroju udokumentowano w 1856 r., w trakcie poszukiwań złóż soli. Z utworów karbonu ujęto wówczas wysokomineralizowane wody chlorkowe zawierające m.in. jod i brom. Kolejny otwór odwiercono dopiero w 1923 r. Z uwagi na niewielką wydajność oraz niekorzystne zmiany jakości ujętych wód, wynikające z odwodnień górniczych w obrębie Górnośląskiego Zagłębia Węglowego, oba otwory zlikwidowano. W ich miejsce odwiercono nowe: GN-1, GN-2 i G-21, zafiltrowane w utworach karbonu. W otworach tych również następowało systematyczne obniżanie się poziomu eksploatowanych wód. Obecnie dzięki ograniczeniu działalności górniczej zjawisko to nie postępuje. Koncesję przyznano Uzdrowisku Goczałkowice-Zdrój Sp. z o.o., w którym ujęte wody wykorzystuje się do celów leczniczych oraz do produkcji kosmetyków i solanki leczniczo-kąpielowej.

Gołdap

Lokalizacja: m. Gołdap, gm. Gołdap, pow. gołdapski, woj. warmińsko-mazurskie

Regionalizacja: prowincja platformy prekambryjskiej, region syneklizy bałtyckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-HCO ₃ -Na,F; Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–6
	Temperatura na wypływie [°C]:	17–22
Poziom wodonośny		
Kreda górna (K ₂), jura (J) środkowa i dolna	Głębokość od–do [m]:	382,0–426,0 (K ₂), 610,0–647,0 (J)
	Mięszość [m]:	44,0 (K ₂), 37,0 (J)
	Litologia:	piaski
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gołdapi
	Koncesja:	tak (do 10.10.2063 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	GZ-1, GZ-2

	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	22,00
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Wody lecznicze termalne odkryto w 2010 r., chociaż działalność uzdrowiskowa była tu prowadzona znacznie wcześniej. W miejscowości odwiercono dwa otwory eksploatacyjne GZ-1 i GZ-2, o głębokości 646 i 426 m, ujmujące wody odpowiednio z utworów jury środkowej i dolnej oraz kredy górnej. W poziomie kredowym nawiercono wody typu Cl-HCO₃-Na,F, a w piętrze jurajskim – typu Cl-Na i temperaturze na wypływie 22°C. Koncesję na wydobywanie wód wykorzystywanych do celów leczniczych, w tym do zaopatrzenia tężni, przyznano Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gołdapi.

Gorzanów

Lokalizacja: m. Gorzanów, gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,(CO ₂); HCO ₃ -Na-Ca,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–2
	Temperatura na wypływie [°C]:	<20
Poziom wodonośny		
Kreda górna	Głębokość od–do [m]:	39,0–124,0
	Miąższość [m]:	14,0–30,0
	Litologia:	margle, piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Wytwórnia Wód Mineralnych „Mineral” Marek Duda, Augustyn Maślanka Spółka Jawna. Zakład Pracy Chronionej
	Koncesja:	tak (do 1.06.2067 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	3
	Ujęcia czynne:	9M, 10M
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	42,90
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo

Opis złoża

Pierwsze ujęcia wód zmineralizowanych w Gorzanowie wykonano w latach 20. i 40. XX w. Były one użytkowane przez miejscową rozlewnię. W związku z koncepcją jej rozbudowy w latach 1966–1967 odwiercono dwa nowe otwory (nr 5 i 6),

a w 1998 r. otwór 7M o głębokości 124 m, który stanowił do niedawna główne ujęcie szczaw w Gorzanowie. W 2014 r. na zlecenie miejscowej rozlewni wykonano dwa kolejne otwory – 9M i 10M o głębokości odpowiednio 121 i 100 m, którymi ujęto wody kwasowęglowe. Wody lecznicze w rejonie złoża występują w obrębie piaskowców i margli kredy górnej. Obecnie są bilansowane zasoby eksploatacyjne dla użytkowanych ujęć 9M i 10M, położonych na obszarze górniczym Gorzanów. Koncesję na wydobywanie wód podziemnych przyznano Wytwórni Wód Mineralnych „Mineral” Marek Duda, Augustyn Maślanka Spółka Jawna. Zakład Pracy Chronionej. Wody są butelkowane w miejscowej rozlewni.

Grabin 5/1 (Odra)

Lokalizacja: m. Grabin, gm. Niemodlin, pow. opolski, woj. opolskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region bloku przedsudeckiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Na-Mg,Si,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	10
	Temperatura na wypływie [°C]:	31
Poziom wodonośny		
Kreda–prekambr	Głębokość od–do [m]:	416,4–545,0
	Miąższość [m]:	128,6
	Litologia:	piaskowce, paragnejsy
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Przed. Wytwórczo-Handlowe „Rapex” Sp. z o.o.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	19,00
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

W 1983 r. w Grabinie wykonano otwór badawczy Odra 5/I Lech o głębokości 545 m. Z utworów kredy i prekambriu uzyskano samowypływ szczaw termalnych o temperaturze 31°C. Początkowo zamierzano wykorzystać szczawy do celów rozlewniczych, jednak planów tych nie zrealizowano. Obecnie otwór nie jest eksploatowany.

Horyniec

Lokalizacja: m. Horyniec-Zdrój, gm. Horyniec-Zdrój, pow. lubaczowski, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,6–0,8
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–19
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	16,0–30,0
	Miąższość [m]:	7,5–14,0
	Litologia:	piaski, piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Horyniec Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 30.10.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Róża III, Róża IV
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	12,00
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Wody siarczkowe w Horyńcu-Zdroju były znane ze źródeł wypływających nad rzeką Glinianiec. Pierwszy otwór eksploatacyjny odwiercono ok. 1913 r., a kolejny, o nazwie Róża, w 1928 r. Ujęcie Róża zlikwidowano w 1959 r., a w jego miejsce odwiercono studnię Róża II o głębokości 22 m, którą eksploatowano przez samowypływ. Obecnie istnieją dwa ujęcia, Róża III z 1971 r. oraz Róża IV z 1984 r., o głębokości odpowiednio 29 i 30 m, którymi ujęto lecznicze wody siarczkowe. Zawartość siarkowodoru w tych ujęciach waha się w granicach 10–120 mg/dm³. Wody są wykorzystywane do celów leczniczych przez Uzdrowisko Horyniec Sp. z o.o.

Inowrocław I

Lokalizacja: m. Inowrocław, gm. m. Inowrocław, pow. inowrocławski, woj. kujawsko-pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	3

	Temperatura na wypływie [°C]:	12
Poziom wodonośny		
Jura górna	Głębokość od-do [m]:	47,0–70,0
	Miąższość [m]:	23,0
	Litologia:	dolomity
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Źródło Królowej Jadwigi (nr 3)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	6,20
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Wody lecznicze złoża Inowrocław I udostępniono do eksploatacji studnią nr 3 (obecnie Źródło Królowej Jadwigi) o głębokości 67 m, wykonaną w 1976 r. Warstwę wodonośną stanowią utwory węglanowe jury górnej. Koncesję na wydobywanie wód z obszaru górniczego Inowrocław I przyznano Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Inowrocławiu. Wody lecznicze ujęte studnią nr 3 wykorzystuje się do celów lecznictwa w istniejącym uzdrowisku (m.in. kąpiele wannowe, kuracja pitna, inhalacje). Początek działalności uzdrowiska na terenie Inowrocławia jest związany z założeniem w 1875 r. Towarzystwa Akcyjnego Solanki Inowrocławskie, które zapoczątkowało wykorzystanie wód chlorkowych do celów balneoterapeutycznych.

Inowrocław II

Lokalizacja: m. Inowrocław, gm. m. Inowrocław, pow. inowrocławski, woj. kujawsko-pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na, S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	13
	Temperatura na wypływie [°C]:	23
Poziom wodonośny		
Jura górna	Głębokość od-do [m]:	486,5–507,0
	Miąższość [m]:	20,5

	Litologia:	wapienie
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Źródło Solankowe (IL-1)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,70
	Cel wydobywania:	rekreacja, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

W 2010 r. w Inowrocławiu wykonano otwór IL-1 (Źródło Solankowe) o głębokości 495 m, w którym w kawernie wykształconej w wapieniach (jura górna) ujęto lecznicze wody termalne. Zawartość jonów siarki dwuwartościowej w wodach ujęcia osiąga 9 mg/dm³, a temperatura wody na wypływie wynosi 23,5°C. W 2012 r. Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Inowrocławiu udzielono koncesji na wydobywanie wód leczniczych z obszaru górniczego Inowrocław II. Wody lecznicze ze złoża są wykorzystywane do celów lecznictwa uzdrowiskowego w istniejącym uzdrowisku, rekreacji (Inowrocławska Terma) oraz do produkcji kosmetyków.

Iwonicz

Lokalizacja: m. Iwonicz-Zdrój, Lubatówka; gm. Iwonicz-Zdrój; pow. krośnieński; woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-HCO ₃ -Na,I,(F),CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Ca,(F); HCO ₃ -Cl-Na,(F),(Fe),(I)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–19
	Temperatura na wypływie [°C]:	25
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	10,0–1255,0
	Miąszość [m]:	21,0–769,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Iwonicz S.A.
	Koncesja:	tak (do 30.09.2042 r.)

	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	12
	Ujęcia czynne:	Elin 7, Iwonicz II, Zofia 6, Klimkówka 27, Lubatówka 12 (nr 12)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	41,09
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoże

Pierwsze wzmianki o iwonicznych źródłach wód leczniczych są datowane na 1520 r. i dotyczą źródła Karol. W latach 50. XX w. zaniechano jednak jego eksploatacji ze względu na skażenie bakteriologiczne i demineralizację wody. W odwiercanych w późniejszym czasie otworach stwierdzono występowanie zmineralizowanych wód zawierających składniki swoiste. Obecnie uzdrowisko dysponuje dziewięcioma otworami w Iwoniczu (Elin 7, Emma, Iwonicz II, Iza 19, Karol 2, Zofia 3, Zofia 6, Klimkówka 25 i Klimkówka 27) oraz trzema otworami w Lubatówce (nr 12, 14 i 15). Otworami Lubatówka 12 i 14 ujęto kwasowęglowe wody termalne. Koncesji udzielono Uzdrowisku Iwonicz S.A., które wykorzystuje wody w celach leczniczych oraz do produkcji kosmetyków do pielęgnacji twarzy i ciała.

Jachranka

Lokalizacja: m. Jachranka, gm. Serock, pow. legionowski, woj. mazowieckie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,I,(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	68–76
	Temperatura na wypływie [°C]:	43
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1508,4–1753,3
	Mięszość [m]:	229,3–249,0
	Litologia:	piaskowce, iłowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Hotele Korona Sp. z o.o.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2

	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	201,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoza

Wody termalne złoza rozpoznano w 2019 r. dwoma otworami wiertniczymi: Jachranka GT-1 i Jachranka GT-2K (otwór kierunkowy), mającymi stanowić w przyszłości dublet geotermalny. Kompleks wodonośny tworzą różnoziarniste piaskowce jury dolnej, których strop w obrębie złoza nawiercono na głębokości 1508,4–1524,0 m. Łączne zasoby eksploatacyjne ujęcia ustalono w ilości 201,00 m³/h, w tym dla otworu Jachranka GT-1 wynoszą 188,50 m³/h oraz 201,00 m³/h dla otworu Jachranka GT-2K. Obecnie oba otwory pozostają nieczynne. Po uzyskaniu koncesji i rozpoczęciu wydobycia, ujęte wody termalne inwestor planuje wykorzystać w kompleksie rekreacyjnym w Jachrance.

Jamno IG-3

Lokalizacja: m. Chłopy, gm. Mielno, pow. koszaliński, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	72
	Temperatura na wypływie [°C]:	21
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	855,0–901,0
	Miąższość [m]:	46,0
	Litologia:	piaskowce, mułowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,40
	Cel wydobycia:	-

Opis złoza

W 1965 r. odwiercono otwór badawczy Jamno IG-3 o głębokości 2200 m. Z utworów jury dolnej, występujących na głębokości 855–901 m, uzyskano przyływ wody o temperaturze na wypływie 20–21°C. Z uwagi na skład chemiczny wód,

otworu nie zlikwidowano. Pomimo pojawiających się planów uruchomienia, otwór Jamno IG-3 dotychczas nie był eksploatowany.

Jaworze IG-1, IG-2

Lokalizacja: m. Jaworze, gm. Jaworze, pow. bielski, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na-Ca,I,(Fe); Cl-Ca,I,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	108–146
	Temperatura na wypływie [°C]:	23–32
Poziom wodonośny		
Neogen–dewon	Głębokość od–do [m]:	1175,0–1650,0
	Mięższność [m]:	350,0–408,0
	Litologia:	piaskowce, wapienie, margle
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	4,90
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwory Jaworze IG-1 i Jaworze IG-2 odwiercono w latach 1979–1980 w ramach badań zmierzających do znalezienia lokalizacji dla nowego uzdrowiska. W pierwszym z otworów, sięgającym 1525 m, w utworach neogenu (miocen) na głębokości 1175–1443 m ujęto wody termalne typu Cl-Na-Ca, Fe, I o mineralizacji 108,0 g/dm³ i temperaturze na wypływie 23°C. W otworze Jaworze IG-2, o głębokości 1650 m, na głębokości 1242–1650 m stwierdzono występowanie w utworach neogenu i dewonu wód o podobnym typie chemicznym, jak w otworze IG-1, mineralizacji wynoszącej 146,0 g/dm³ i temperaturze na wypływie 32°C. Przyjęte zasoby eksploatacyjne dla ujęcia ustalono w wysokości 4,90 m³/h. Obecnie żaden z otworów nie jest użytkowany.

Jedlina-Zdrój

Lokalizacja: m. Jedlina-Zdrój, gm. Jedlina-Zdrój, pow. wałbrzyski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg-Na,(F),(Fe),(Rn),(CO ₂)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–2
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–14
Poziom wodonośny		
Karbon górny	Głębokość od–do [m]:	269,0–315,0
	Miąższość [m]:	16,0–40,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
	Koncesja:	tak (do 30.09.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	J-300
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,66
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Pierwsze wzmianki o występowaniu wód leczniczych w Jedlinie-Zdroju pochodzą z XVIII w. Szczawy i wody kwasowęglowe wypływały z piaskowców karbonu górnego w pięciu źródłach, w tym w głównym źródle Charlotty. Pod koniec lat 30. XX w. wykonano otwór J-300 (głęb. 312 m), w którym ujęto wody kwasowęglowe o zawartości radonu dochodzącej do 200 Bq/dm³. Intensywna eksploatacja węgla kamiennego w Wałbrzyskim Zagłębiu Węglowym i związane z nią odwadnianie górotworu spowodowały zanik źródeł oraz znaczne obniżenie się zwierciadła wód leczniczych w otworze. W celu wznowienia wydobycia wód, zaniechanego po II wojnie światowej, pod koniec lat 60. XX w. odwiercono otwór J-600 o głębokości 320 m. Ostatecznie dopiero w 2008 r. wznowiono eksploatację ujęcia J-300, któremu nadano historyczną nazwę Charlotta. Właścicielem obydwu ujęć jest spółka Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A., wykorzystująca wody do celów leczniczych.

Kamień Pomorski

Lokalizacja: m. Kamień Pomorski, gm. Kamień Pomorski, pow. kamieński, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	34
	Temperatura na wypływie [°C]:	16
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od-do [m]:	367,0–400,0
	Miąższość [m]:	33,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A.
	Koncesja:	tak (do 29.05.2032 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Edward III
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	15,00
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoża

Pierwsze ujęcie wód leczniczych w Kamieniu Pomorskim powstało w latach 1875–1881. Był to odwiert Edward I, który do połowy lat 70. XX w. był eksploatowany do celów uzdrowiskowych. W 1973 r. wykonano ujęcie Edward II, w którym z piaskowców jury dolnej uzyskano samowypływ wód typu Cl-Na,I,Fe o mineralizacji ok. 34 g/dm³. W 2009 r. wykonano nowy otwór zastępczy, Edward III, o głębokości 400 m. Ujęto nim wody lecznicze znajdujące się pod ciśnieniem artezyjskim. Koncesję na wydobywanie wód leczniczych otworem Edward III udzielono Uzdrowisku Kamień Pomorski S.A.. Pozostałe otwory zostały zlikwidowane. Ujęte wody stosuje się do celów balneoterapeutycznych w istniejącym uzdrowisku oraz do produkcji Solanki kamieńskiej wykorzystywanej do kąpieli i inhalacji.

Karpniki

Lokalizacja: m. Karpniki, gm. Mysłakowice, pow. jeleniogórski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -SO ₄ -Na,F,Rn

	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,5
	Temperatura na wypływie [°C]:	54
Poziom wodonośny		
Karbon górny	Głębokość od–do [m]:	1793,5–2010,0
	Miąższość [m]:	216,5
	Litologia:	granity
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Termy Zamek Karpniki Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 19.09.2066 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Karpniki KT-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	44,00
	Cel wydobywania:	ciepłownictwo

Opis złoża

Otwór Karpniki KT-1, o głębokości 2010 m, odwiercono w 2014 r. Kolektorem wód termalnych są spękane granity karbonu górnego występujące od głębokości ok. 1800 m. Ujęte wody są wykorzystywane do ogrzewania obiektów budowlanych Zamku Karpniki, pełniącego obecnie funkcję hotelową. Koncesję na wydobywanie wód termalnych z utworzonego w 2016 r. obszaru górniczego Termy Zamek Karpniki udzielono firmie Termy Zamek Karpniki Sp. z o.o.

Kleszczów GT-1

Lokalizacja: m. Kleszczów, gm. Kleszczów, pow. bełchatowski, woj. łódzkie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	8
	Temperatura na wypływie [°C]:	52
Poziom wodonośny		
Jura dolna–trias górny	Głębokość od–do [m]:	1484,0–1620,0
	Miąższość [m]:	136,0
	Litologia:	piaskowce, ilowce

Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Zakład Komunalny Kleszczów Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 20.03.2065 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 2
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 150,00
	Cel wydobycia: -

Opis złoża

Otwór Kleszczów GT-1, o głębokości 1620 m, odwiercono w 2009 r. Ujęto nim jurajsko-triasowy poziom wodonośny występujący na głębokości 1484–1620 m. W 2011 r. wykonano otwór chłonny Kleszczów GT-2 o głębokości 1725 m, w którym w celu zwiększenia powierzchni strefy chłonnej ujęto poziomy jury środkowej i dolnej. Z głębokości 1277–1725 m uzyskano przypływ wód typu Cl-Na o mineralizacji ok. 2,5 g/dm³ i temperaturze na wypływie niespełna 46°C. W 2015 r. utworzono obszar górniczy Kleszczów GT-1 w celu eksploatacji wód. Koncesjonariuszem jest Zakład Komunalny Kleszczów Sp. z o.o. W ubiegłych latach wody były wykorzystywane do ogrzewania ośrodka rekreacyjno-sportowego i wypełniania znajdujących się w nim niecek basenowych. Obecnie oba otwory pozostają nieczynne.

Koło

Lokalizacja: m. Chojny, gm. Koło, pow. kolski, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody termalne	Typ wody: Cl-Na,I,(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]: 94,9
	Temperatura na wypływie [°C]: 84
Poziom wodonośny	
Kreda dolna	Głębokość od-do [m]: 2565,0–2802,0
	Mięszczość [m]: 237,0
	Litologia: piaskowce, mułowce
Stan	
Niezagospodarowane	Właściciel: Gmina Miejska Koło
	Koncesja: nie
	Obszar górniczy: nie

Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	257,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Złoże udostępniono w 2018 r., otworem wiertniczym Koło GT-1. Końcowa głębokość otworu wynosi 2815 m. Ujęto nim dolnokredowy zbiornik wód termalnych występujący na głębokości 2565 m. Z utworów piaskowcowo-mułowcowych uzyskano przypływ wód chlorkowych o temperaturze na wypływie osiągającej 84°C. Zasoby eksploatacyjne ujęcia wynoszą 257,00 m³/h. Otwór pozostaje nieczynny.

Kołobrzeg II

Lokalizacja: m. Kołobrzeg, gm. m. Kołobrzeg, pow. kołobrzski, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I,(Fe); Cl-(HCO ₃)-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	52–61
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–20
Poziom wodonośny		
Czwartorzęd (Q), jura środkowa (J ₂), jura dolna (J ₁)	Głębokość od–do [m]:	40,5–67,0 m (Q), 41,0–137,0 m (J ₂), 179,6–332 m (J ₁)
	Mięższość [m]:	5,5–11,4 m (Q), 1,7–24,3 m (J ₂), 43,4–89,5 m (J ₁)
	Litologia:	piaski, żwiry (Q), piaskowce, piaski (J ₁ –J ₂)
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Kołobrzeg S.A.
	Koncesja:	tak (do 27.10.2032 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	8
	Ujęcia czynne:	Warcisław, Emilia, Bogusław, Podczele-1 (Anastazja), Gustaw
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	109,32
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków i solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoza

Pierwsze otwory ujmujące wody do celów leczniczych wykonano przed 1901 r. (otw. Emilia i Warcisław). Po późniejszych rekonstrukcjach wykorzystywane są również wspólnie, podobnie jak pozostałe studnie wykonane na przełomie lat 50. i 60. XX w. W 1989 r. w pobliskim Podezlu wykonano otwór Anastazja, a w 2014 r. w centrum uzdrowiska – ujęcie Gustaw. Złoże rozpoznano ośmioma otworami wiertniczymi o głębokości 43–354 m zafiltrowanych w warstwach jury środkowej i dolnej oraz czwartorzędu. Ponadto wody z ujęcia Warcisław są konfekcjonowane jako produkt uzdrowski pod nazwą Solanka kołobrzeska. Otwarty w 2015 r. basen solankowy zaopatrywany z ujęcia Gustaw służy do celów leczniczych. Kilka lat temu przzerwano eksploatację ujęcia 16A (Perła), dostarczającego wodę do miejscowej rozlewni (Perła Bałtyku). Właścicielem ujęć jest Uzdrowisko Kołobrzeg SA.

Komańcza źr. nr 1

Lokalizacja: m. Komańcza, gm. Komańcza, pow. sanocki, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na,(S),(F)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–11
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Miąższość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,72
	Cel wydobywania:	-

Opis złoza

W Komańczy znajduje się kilka źródeł wód siarczkowych wypływających z utworów fliszu karpackiego. Złoże Komańcza tworzy jedno źródło, o nazwie Źródło nr 1. W 1974 r. uznano, że miejscowość ma warunki do prowadzenia lecznictwa uzdrowskiego, jednak nie podjęto dotychczas działań zmierzających do utworzenia uzdrowiska lub zagospodarowania wód siarczkowych.

Konin GT-1

Lokalizacja: m. Konin, gm. m. Konin, pow. m. Konin, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	150
	Temperatura na wypływie [°C]:	92
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od-do [m]:	2578,0–2641,0
	Miąszość [m]:	63,0
	Litologia:	piaskowce, iłowce, mułowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Konin Sp. z o.o.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	114,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoże

W 2015 r. na wyspie Pocijewe w Koninie odwiercono otwór Konin GT-1 o głębokości 2660 m. Z poziomu piaskowców jury dolnej uzyskano przyływ wód o temperaturze na wypływie 92°C. Jest to najwyższa temperatura wód na wypływie z ujęcia udokumentowana na obszarze Polski. Ujęcie pozostaje niezagospodarowane.

Konstancin

Lokalizacja: m. Konstancin-Jeziorna, gm. Konstancin-Jeziorna, pow. piaseczyński, woj. mazowieckie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeźnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	70
	Temperatura na wypływie [°C]:	35

Poziom wodonośny	
Jura środkowa i dolna	Głębokość od–do [m]: 1672,0–1739,0
	Miąższość [m]: 67,0
	Litologia: piaskowce
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Uzdrowisko Konstancin-Zdrój S.A.
	Koncesja: tak (22.04.2063 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: Warszawa IG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 9,12
	Cel wydobycia: wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, rekreacja, produkcja solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoża

Podwarszawska miejscowość Konstancin-Jeziorna zyskała popularność jako uzdrowisko klimatyczne na początku XX w. W 1964 r. otworem badawczym Warszawa IG-1 o głębokości 2663 m (głębokość ostateczna 1750 m) z utworów jury dolnej oraz spągowej części jury środkowej ujęto lecznicze wody termalne, o temperaturze 35°C. Wody te wykorzystano do zaopatrzenia tężni solankowej, stanowiącej otwarte inhalatorium w parku zdrojowym w Konstancinie-Jeziornej oraz do produkcji solanki konstancińskiej. W 2015 r. oddano do użytku centrum hydroterapii (w którym są świadczone zabiegi balneoterapeutyczne) z basenem solankowym. Koncesjonariuszem jest Uzdrowisko Konstancin-Zdrój S.A.

Konstantynów

Lokalizacja: m. Strażnik, gm. Solec-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: Cl-SO ₄ -Na,S,I
	Mineralizacja [g/dm ³]: 12,3
	Temperatura na wypływie [°C]: 18,5
Poziom wodonośny	
Kreda górna	Głębokość od–do [m]: 124,0–242,0
	Miąższość [m]: 118,0
	Litologia: margle, wapienie

Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: „Vitalpol” PPH Marek Wieczorek
	Koncesja: tak (do 15.04.2069 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 0,50
	Cel wydobycia: -

Opis złoża

W 2017 r. w miejscowości Strażnik wykonano otwór Konstancyń K-1 (głęb. 330 m) w celu rozpoznania warunków geologiczno-złożowych i hydrogeologicznych występowania siarczkowych wód leczniczych. Z utworów kredy górnej, wykształconych jako margle, margle ilaste i wapienie margliste, uzyskano przyływ wód leczniczych, zawierających ok. 360 mg/dm³ siarkowodoru. Otwór pozostaje nieczynny.

Kotowice

Lokalizacja: m. Kotowice, gm. Zgierz, pow. zgierski, woj. łódzkie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region: antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: Cl-Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]: 9
	Temperatura na wypływie [°C]: 19
Poziom wodonośny	
Paleogen	Głębokość od-do [m]: 122,0–210,0
	Mięszość [m]: 88,0
	Litologia: piaski
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Ośrodek Sportowo-Rekreacyjno-Wypoczynkowy „Ranczo Natura Plus” P.U.H.P. – Grażyna Kietla
	Koncesja: tak (do 31.10.2036 r.)
	Obszar górniczy: tak

Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	10,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W Kotowicach wody lecznicze ujęto w 2010 r. otworem M-1 o głębokości 199 m. Poziom wodonośny stanowią piaskowce oligocenu (paleogen) występujące na głębokości od 122 m p.p.t. Początkowo wykonanym otworem planowano ująć czwartorzędowy poziom wodonośny w celu zaopatrzenia projektowanego osiedla w wodę. Wyniki badań wykazały, że ujęty horyzont wodonośny zawiera wody mineralne mogące mieć właściwości lecznicze. Z tego względu właściciel obiektu wystąpił z wnioskiem o udzielenie koncesji na rozpoznawanie złoża wód leczniczych. Pod koniec 2016 r. koncesję na wydobywanie wód przyznano Ośrodkowi Sportowo-Rekreacyjno-Wypoczynkowemu „Ranczo Natura Plus” P.U.H.P. Obecnie otwór Kotowice M-1 jest nieczynny.

Krościenko n. Dunajcem

Lokalizacja: m. Krościenko nad Dunajcem, gm. Krościenko nad Dunajcem, pow. nowotarski, woj. małopolskie
Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Cl-Na-(Ca),(I), (CO ₂); HCO ₃ -Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–9
	Temperatura na wypływie [°C]:	5–15
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Mięższość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	6
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,13

	Cel wydobycia:	-
--	----------------	---

Opis złoża

Historia wykorzystania źródeł leczniczych w Krościenku, wypływających z utworów fliszowych eocenu, sięga 1822 r. W obrębie złoża znajduje się kilka źródeł szczaw (Maria, Michalina, Stefan i Dzikie) oraz źródła Z-1 i Z-2, gdzie ujęto wody pozbawione dwutlenku węgla. Wody nie są wykorzystywane do celów gospodarczych, natomiast źródła Maria, Michalina i Stefan udostępniono jako punkty czerpalne.

Krynica Morska IG-1

Lokalizacja: m. Krynica Morska, gm. Krynica Morska, pow. nowodworski, woj. pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy prekambryjskiej, region syneklizy bałtyckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	38
	Temperatura na wypływie [°C]:	24
Poziom wodonośny		
Trias dolny	Głębokość od-do [m]:	863,0–868,0
	Miąższość [m]:	5,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Miasto i Gmina Krynica Morska
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	1,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór Krynica Morska IG-1, o głębokości ostatecznej 894 m (całkowita 1800 m), wykonano w 1969 r. Z poziomu wodonośnego triasu dolnego ujęto wody lecznicze termalne o temperaturze na wypływie 24°C. Zasoby eksploatacyjne ujęcia ustalono wówczas w wysokości 44,70 m³/h. W związku z planowaną eksploatacją ujęcia, w 2016 r. zatwierdzono dodatek do dokumentacji, w którym wykonano rekonstrukcję otworu oraz zaktualizowano zasoby eksploatacyjne – w wysokości 1,00 m³/h. Typ chemiczny wody nie uległ zmianie. Ujęcie pozostaje nieczynne.

Krynica-Zdrój I

Lokalizacja: m. Krynica-Zdrój, gm. Krynica-Zdrój, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: $\text{HCO}_3\text{-Ca-(Mg)-(Na),(F),(Fe),(Si),CO}_2$; $\text{HCO}_3\text{-Mg-Na-Ca,Fe,CO}_2$; $\text{HCO}_3\text{-Mg-Ca-Na,CO}_2$; $\text{HCO}_3\text{-Na-(Mg),(I),(CO}_2)$
	Mineralizacja [g/dm^3]: <1–28
	Temperatura na wypływie [$^{\circ}\text{C}$]: <20
Poziom wodonośny	
Paleogen	Głębokość od–do [m]: 0,0–948,5
	Miąższość [m]: do ok. 386
	Litologia: piaskowce
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Uzdrowisko Krynica-Żegiestów S.A.
	Koncesja: tak (do 31.12.2043 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 24
	Ujęcia czynne: Zdrój Główny, Jan, Józef, Słotwinka, ujęcia Nr 1, Nr 3, Nr 5 (Tadeusz), Nr 6, Nr 7, Nr 8, Nr 9, Nr 14, Nr 18, Jan 13a, Zuber I, Zuber II, Zuber III, Zuber IV
	Zasoby eksploatacyjne [m^3/h]: 32,38
	Cel wydobywania: rozlewnictwo, wytwarzanie ciekłego dwutlenku węgla, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Pierwsze informacje o leczniczych właściwościach źródeł krynickich pochodzą z 1745 r. W XIX w. były już znane istniejące do dzisiaj źródła: Zdrój Główny, Jan (od 1918 r. ujęte w postaci trzech wypływów – A, B i C), Józef i Słotwinka. Pod koniec XIX w. nastąpił dynamiczny rozwój uzdrowiska, czego następstwem było wykonanie przed I wojną światową 12 ujęć, w tym Zuber I i II. Pozostałe otwory wykonano w II poł. XX w., w latach 1951–1986. Obecnie w obrębie złoża znajdują się 24 ujęcia (20 otworów oraz cztery źródła). Głębokość większości otworów wynosi od 10 do 500 m, a ujęć Zuber I–IV od 803 do 936 m. Użytkownikiem złoża jest Uzdrowisko Krynica-Żegiestów S.A. Wody lecznicze występujące w piaskowcach eocenu w większości zalicza się do szczaw i wód kwasowęglowych, jednak różniących się mineralizacją i typem chemicznym. Charakterystyczną cechą Krynicy-Zdrój jest występowanie wód leczniczych tzw. zuberów, czyli silnie zmineralizowanych szczaw (mineralizacja 21,7–27,5 g/dm^3), zawierających w składzie znaczną ilość jonu Na^+ , przy dużej zawartości chlorków. Ze szczaw eksploatowanych otworami Zuber I–IV jest separowany dwutlenek węgla (jako kopalina towarzysząca wodom). Gaz ten występuje w wodzie w ilości do 3500 mg/dm^3 . Sumaryczne zasoby eksploatacyjne wód leczniczych we wszystkich ujęciach w obrębie obszaru górniczego Krynica-Zdrój I wynoszą 32,38 m^3/h . Są one

wykorzystywane do celów balneoterapeutycznych oraz do produkcji butelkowanych wód leczniczych i mineralnych (Słotwinka, Zuber, Jan i Kryniczanka), a także do wytwarzania ciekłego dwutlenku węgla i produkcji kosmetyków.

Krzeszowice I

Lokalizacja: m. Krzeszowice, gm. Krzeszowice, pow. krakowski, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region zapadliska górnośląskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: $\text{SO}_4\text{-Ca-(Mg),S; Cl-SO}_4\text{-Na; HCO}_3\text{-SO}_4\text{-Cl-Na-Ca-Mg}$
	Mineralizacja [g/dm^3]: 1,3–6,5
	Temperatura na wypływie [$^{\circ}\text{C}$]: 10
Poziom wodonośny	
Neogen (Ng), kreda (K)–jura górna (J ₃)	Głębokość od–do [m]: 0,0–28,0 (Ng); 100,0–15,0 (J ₃ –K)
	Mięszczość [m]: 5,0–12,0 (Ng); 28,5–85,0 (J ₃ –K)
	Litologia: iłowce, gipsy (Ng); wapienie (J ₃ –K)
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Ośr. Rehabilitacji Narządu Ruchu Krzeszowice SP ZOZ
	Koncesja: tak (do 31.10.2050 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 5
	Ujęcia czynne: Zdrój Główny, Św. Marcin (PK-1)
	Zasoby eksploatacyjne [m^3/h]: 11,08
	Cel wydobywania: balneoterapia

Opis złoża

Pierwsze wzmianki o źródłach siarczkowych w Krzeszowicach pochodzą z 1625 r. W 1779 r. funkcjonowała już studnia szybowa – Zdrój Główny – która nadal służy do zaopatrzenia w wody lecznicze zakładu balneoterapeutycznego. Z utworów miocenu ujęto nią wody typu $\text{SO}_4\text{-Ca-Mg,S}$. Obecnie w obrębie złoża znajduje się pięć ujęć: Zdrój Główny, R-2, Święty Marcin (PK-1), S-2 i B-1. Wody lecznicze występują w dwóch poziomach wodonośnych: neogeńskim i kredowo-jurajskim lub jurajskim. Poza Zdrojem Głównym wody siarczkowe udostępniają otwory R-2 i Święty Marcin. Oprócz wód siarczkowych w obrębie złoża ujęto też wody chlorkowe (otwór S-2) i wodorowęglanowe (otwór B-1). Koncesję na wydobywanie wód uzyskał Ośrodek Rehabilitacji Narządu Ruchu w Krzeszowicach, który wykorzystuje ujęte wody siarczkowe w balneoterapii. W niedługim czasie planowana jest rozbudowa ośrodka oraz budowa kompleksu basenów rekreacyjno-leczniczych.

Kudowa

Lokalizacja: m. Kudowa-Zdrój, Jeleniów gm. Kudowa-Zdrój, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na-Ca,(Fe),(Si),CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Na,(Fe),(Si),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–15
Poziom wodonośny		
Czwartorzęd (Q), kreda (K)	Głębokość od-do [m]:	11,0–87,0 (K); 4,0–15,0 (Q)
	Miąższość [m]:	13,0–34,0 (K); 11,0 (Q)
	Litologia:	margle, piaskowce (K); piaski (Q)
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU
	Koncesja:	tak (do 16.07.2043 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	6
	Ujęcia czynne:	Źródło Górne, nr 2 (Moniuszko), K-200, J-150, J-150a
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	29,10
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

W obrębie złoża Kudowa znajduje się sześć ujęć wód leczniczych, z czego obecnie do eksploatacji jest wykorzystywanych pięć z nich – Źródło Górne, Moniuszko i K-200 zlokalizowane w Kudowie oraz dwa otwory położone w Jeleniowie: J-150 i J-150a. Ujęte w nich wody należą do szczaw. Złoże jest objęte obszarem górniczym Kudowa. Koncesję na wydobywanie wód przyznano spółce Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU. Wykorzystuje ona wody do celów leczniczych oraz butelkowania (naturalne wody mineralne Staropolanka Plus i Verva).

Las Winiarski

Lokalizacja: m. Las Winiarski, gm. Busko-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,S,I

	Mineralizacja [g/dm ³]:	11–14
	Temperatura na wypływie [°C]:	13–14
Poziom wodonośny		
Kreda górna	Głębokość od–do [m]:	131,0–157,0
	Miąższość [m]:	21,5–23,0
	Litologia:	piaskowce, piaski
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Hydrogeotechnika Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 21.03.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	LW-1, LW-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	3,11
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

W 2006 r. zakończono prace związane z wykonaniem otworu eksploatacyjnego LW-1 Zuzanna w miejscowości Las Winiarski, położonej na północny zachód od Buska-Zdroju. Głębokość ujęcia wynosi 163 m. W 2010 r. odwiercono drugi otwór LW-2 o głębokości 165 m. Z utworów kredy górnej ujęto nimi siarczkowe wody lecznicze. Ujęcia znajdują się na obszarze górniczym Las Winiarski. Koncesję na wydobywanie wód przyznano firmie Hydrogeotechnika Sp. z o.o. Wody lecznicze ze złoża są przesyłane rurociągiem do nieodległego Buska-Zdroju, gdzie są stosowane do zabiegów balneoterapeutycznych i do produkcji kosmetyków.

Latoszyn-Zdrój

Lokalizacja: m. Latoszyn, gm. Dębica, pow. dębicki, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -Ca,(S)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	3
	Temperatura na wypływie [°C]:	9,5
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	10,0–24,0

	Mięszość [m]:	14,0
	Litologia:	piaskowce, gipsy
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Latoszyn-Zdrój Sp. z o. o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2043 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	W-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	1,30
	Cel wydobycia:	balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Początki lecznictwa wodami siarczkowymi w Latoszynie sięgają połowy XIX w. W tym czasie, nieistniejącą już studnią, ujęto jeden z naturalnych wypływów wód. Lecznicze wody siarczkowe ujęto otworem W-1 o głębokości 30 m. W 2019 r. do złoża włączono otwór awaryjny O-1 (rok wiercenia – 2013; głębokość 39 m). Miejscowość ma status obszaru ochrony uzdrowiskowej. W 2018 r. rozpoczęto prowadzenie działalności leczniczej w zakładzie przyrodolecznym. Ujęte wody wykorzystuje się również do produkcji kosmetyków. Koncesję na wydobywanie wód leczniczych uzyskała firma Latoszyn-Zdrój Sp. z o.o.

Lądek-Zdrój

Lokalizacja: m. Lądek-Zdrój, gm. Lądek-Zdrój, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Na,F,Rn,(S)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1
	Temperatura na wypływie [°C]:	17–45
Poziom wodonośny		
Prekambr	Głębokość od–do [m]:	587,0–700,0 (otw. Zdzisław)
	Mięszość [m]:	113,0 (otw. Zdzisław)
	Litologia:	gnejsy
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Lądek-Długopole S.A.
	Koncesja:	tak (do 26.09.2042 r.)

	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	7
	Ujęcia czynne:	Jerzy, Wojciech, Chrobry, Skłodowska-Curie, Zdzisław (L-2)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	59,82
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Źródła radonowych wód termalnych (20–29°C) i wód chłodnych (17–19°C) zlokalizowane w uzdrowisku Łądek-Zdrój ujęto w obudowanych zagłębieniach i studniach szybowych o głębokości od 2 do 10 m. Wody wypływają z silnie spękanych gnejsów gierałtowskich. Ich cechą charakterystyczną jest niska mineralizacja, obecność fluoru i siarkowodoru oraz wysoka zawartość radonu, sięgająca do ponad 1300 Bq/dm³. W 1973 r. odwiercono otwór Zdzisław (L-2) o głębokości 700 m, w którym ze strefy silnie spękanych gnejsów uzyskano samowypływ wody typu HCO₃-Na,F,Rn,S, mineralizacji 0,2 g/dm³ i temperaturze 45°C. Wszystkie czynne ujęcia (Jerzy, Wojciech, Chrobry, Skłodowska-Curie, Zdzisław) wykorzystywane są do celów związanych z balneoterapią. Koncesjonariuszem jest Uzdrowisko Łądek-Długopole S.A. W latach 2018–2019 odwiercono tu otwór LZT-1 o głębokości 2500 m, którym ujęto wody termalne, ale w którym dotąd nie określono zasobów.

Leluchów L-4

Lokalizacja: m. Leluchów, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	6
	Temperatura na wypływie [°C]:	12–14
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	90,0–202,0
	Miąższość [m]:	110,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	osoby prywatne
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1

	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,40
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Wody lecznicze w Leluchowie ujęto otworem L-4 odwierconym w 2000 r. Otworem o głębokości 183 m z utworów eocenu ujęto szczawy. Do niedawna woda była użytkowana przez prywatnego przedsiębiorcę na potrzeby rozlewni wód mineralnych. Obecnie działalność pozostaje zawieszona.

Lesko (źródła nr 1, 4)

Lokalizacja: m. Lesko, gm. Lesko, pow. Leski, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -(Ca)-Mg-(Na),S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1
	Temperatura na wypływie [°C]:	9
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Mięszczość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,29
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Źródła wód siarczkowych w Lesku były znane i wykorzystywane już na początku XX w. Przed I wojną światową istniał tutaj punkt zdrojowy, a w latach międzywojennych zbudowano niewielki zakład przyrodolecniczy. Szczegółowe badania hydrogeologiczne przeprowadzone w latach 70. XX w. doprowadziły do udokumentowania występowania leczniczych wód siarczkowych w dwóch (nr 1 i nr 4) z pięciu istniejących źródeł. Źródła te obudowano i obecnie stanowią one ogólnodostępne punkty czerpalne.

Lidzbark Warmiński GT-1

Lokalizacja: m. Lidzbark Warmiński, gm. Lidzbark Warmiński, pow. lidzbarski, woj. warmińsko-mazurskie

Regionalizacja: platformy prekambryjskiej, region syneklizy bałtyckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	21
	Temperatura na wypływie [°C]:	21
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	877,0–984,0
	Miąższość [m]:	107,0
	Litologia:	piaskowce, mułowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Termy Warmińskie Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 11.07.2036 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	120,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W 2011 r. w celu rozpoznania i udokumentowania zasobów wód termalnych występujących w utworach jury dolnej odwiercono otwór Lidzbark Warmiński GT-1 o głębokości 1035 m. W 2016 r. utworzono obszar górniczy Lidzbark Warmiński GT-1 oraz wydano koncesję na wydobywanie wód termalnych. W tym samym roku w Lidzbarku Warmińskim uruchomiono kompleks rekreacyjny. W skład kompleksu wypoczynkowo-rekreacyjnego wchodzi m.in.: hotel, gabinety SPA, basen wewnętrzny połączony z basenem zewnętrznym, terapeutyczny basen solankowy oraz basen hipertermiczny. W 2021 r. ujęcie pozostawało nieczynne. Miejscowość Lidzbark Warmiński ma status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Lipa Zdrój-1

Lokalizacja: m. Lipa, gm. Zaklików, pow. stalowowolski, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -Ca-Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	3
	Temperatura na wypływie [°C]:	11
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od-do [m]:	205,0–247,0
	Mięższość [m]:	42,0
	Litologia:	gips, wapienie, piasek
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Gminny Zakład Komunalny sp. z o.o., Zaklików
	Koncesja:	tak (do 31.08.2069 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	12,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Lecznicze wody siarczkowe po raz pierwszy ujęto w otworze wiertniczym wykonanym w 1959 r. dla nasycalni podkładów kolejowych PKP. Z uwagi na skład chemiczny nawierconych wód, zbliżony do wód leczniczych Buska-Zdroju, planowano w miejscowości budowę ośrodka leczniczego. W latach 60. XX w., na mocy obowiązującego prawa, miejscowość zaliczono do potencjalnie uzdrowiskowych, jednak realizację planów zawieszono. W międzyczasie ujęcie zlikwidowano. Pomysł budowy uzdrowiska wznowiono w ostatnich latach. W 2014 r. na zlecenie urzędu gminy wykonano otwór studzienny Lipa Zdrój-1 o głębokości 254 m, którym z utworów miocenu ujęto wody siarczkowe o mineralizacji 2,9 g/dm³. Koncesję na wydobywanie wód ze złoża uzyskał w 2021 r. Gminny Zakład Komunalny w Zaklikowie. Obecnie eksploatacja nie została rozpoczęta, a ujęcie pozostaje nieczynne.

Lusina

Lokalizacja: m. Lusina, gm. Mogilany, pow. krakowski, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -SO ₄ -Na,S

	Mineralizacja [g/dm ³]:	1,6
	Temperatura na wypływie [°C]:	13
Poziom wodonośny		
Neogen–kreda górna	Głębokość od–do [m]:	84,0–120,0
	Miąższość [m]:	36,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Park Spa Sp. z o.o. sp. k.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2041 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	4,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór wiertniczy Lusina, którym udostępniono złoże wód leczniczych, wykonano w 2019 r. do głębokości 120 m. Do eksploatacji ujęto poziom wodonośny w obrębie piaskowców kredy górnej i neogenu. Otworem udokumentowano wody siarczkowe o mineralizacji ogólnej 1,6 g/dm³ i zawartości siarkowodoru 44 mg/dm³. Zasoby eksploatacyjne ujęcia ustalono w wysokości 4,00 m³/h. Obecnie otwór Lusina pozostaje nieczynny.

Łagiewniki

Lokalizacja: m. Kraków, gm. m. Kraków, pow. m. Kraków, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -HCO ₃ -Ca-Mg
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2
	Temperatura na wypływie [°C]:	11
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	20,0–30,0
	Miąższość [m]:	10,0
	Litologia:	piaski pylaste, iły

Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Fundacja Centrum Seniora
	Koncesja:	tak (do 31.12.2038 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W 2016 r. wykonano otwór Misericordia o głębokości 30 m, zlokalizowany w śródmiejskiej części Krakowa. Pierwotnie planowano ujęcie do eksploatacji wód zwykłych przeznaczonych do celów gospodarczych. Wyniki przeprowadzonych badań wykazały, że ujęte wody mają właściwości lecznicze. Koncesję na wydobywanie wód w obszarze górniczym Łagiewniki od czerwca 2019 r. przyznano Fundacji Centrum Seniora z siedzibą w Krakowie. Otwór Misericordia pozostaje nieczynny.

Łągów Lubuski IG-1

Lokalizacja: m. Łągów, gm. Łągów, pow. świebodziński, woj. lubuskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region monokliny przedsudeckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	6
	Temperatura na wypływie [°C]:	21,5
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	610,0–714,5
	Mięszość [m]:	104,5
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Urząd Gminy Łągów
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1

	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,00
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

Na północ od Zielonej Góry, w miejscowości Łagów Lubuski z utworów jury dolnej otworem Łagów Lubuski IG-1 o głębokości 749 m ujęto wody lecznicze o temperaturze na wypływie 21,5°C. Pod koniec lat 70. XX w. powstała koncepcja utworzenia uzdrowiska w Łagowie, jednak planów tych nie zrealizowano, a ujęcie pozostaje nieczynne.

Łapczyca

Lokalizacja: m. Łapczyca, gm. Bochnia, pow. bocheński, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Solanki	Typ wody:	Cl-Na,I,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	140–170
	Temperatura na wypływie [°C]:	10
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	400,0–1125,5 m
	Mięszczość [m]:	563,5–595 m
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Zakład Przeróbki Solanek Jodowo-Bromowych „Salco” Spółka Jawna
	Koncesja:	tak (do 31.12.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Siedlec S-5 , Gierczyce G-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	3,70
	Cel wydobywania:	warzelnictwo

Opis złoża

Złoże solanek w Łapczycy szczegółowo rozpoznano otworami badawczymi, z których część przystosowano do celów eksploatacyjnych. Prowadzona w latach 60. XX w. eksperymentalna produkcja jodu bazowała na solankach z otworów Łapczyca Ł-1, Ł-2 i Ł-3. Obecnie wysokomineralizowane wody złoża Łapczyca są wykorzystywane do warzenia Bocheńskiej soli leczniczej. Właścicielem warzelnicy jest Zakład Przeróbki Solanek Jodowo-Bromowych „Salco” Spółka

Jawna który eksploatuje dwa otwory – Siedlec S-5 i Gierczyce G-2, o głębokości 1023 i 1184 m, położone na obszarze górniczym Łapczyca. Zawartość jodu w ujętych wodach dochodzi do ponad 120 mg/dm³ i należy do najwyższych stężeń tego pierwiastka w wodach podziemnych w Polsce.

Marusza

Lokalizacja: m. Marusza, gm. Grudziądz, pow. grudziądzki, woj. kujawsko-pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeźnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	79
	Temperatura na wypływie [°C]:	40
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1607,0–1630,0
	Miąższość [m]:	23,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Grudziądz Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2025 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Grudziądz IG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	20,00
	Cel wydobywania:	balneoterapia, rekreacja, produkcja solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoża

Wody lecznicze w rejonie Grudziądza rozpoznano głębokim otworem wiertniczym Grudziądz IG-1 wykonanym w 1972 r. Pierwotna głębokość otworu wyniosła 3070 m. Do 2002 r., kiedy to wykonano prace przygotowawcze do jego eksploatacji, otwór był niezagospodarowany. Po rekonstrukcji głębokość ujęcia wynosi 1700 m. Temperatura ujętych wód na wypływie (dla przyjętych zasobów eksploatacyjnych – 20,00 m³/h) wynosi 40°C. Ze względu na niewielki pobór temperatura wody osiąga obecnie tylko ok. 16–18°C i przed podaniem do basenów wymaga podgrzania. Eksploatacja złoża do celów rekreacyjno-balneoterapeutycznych oraz do produkcji solanki leczniczo-kąpielowej, prowadzona przez firmę Geotermia Grudziądz Sp. z o.o., odbywa się w granicach obszaru górniczego Marusza.

Mateczny I

Lokalizacja: m. Kraków, gm. m. Kraków, pow. m. Kraków, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -Cl-Na-Ca-Mg,S; SO ₄ -Cl-Na-Mg-Ca,S; SO ₄ -Cl-Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2–4
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–12,5
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	25,0–62,0
	Miąższość [m]:	7,0–18,0
	Litologia:	piaski, margle
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	IPR Development Sp. z o. o.
	Koncesja:	tak (do 17.02.2035 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	3
	Ujęcia czynne:	M-4, Geo-2A
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	8,50
	Cel wydobycia:	balneoterapia, rozlewnictwo

Opis złoża

Występowanie wód leczniczych w Krakowie-Matecznym jest związane z mioceńskimi marglami, które zalegają w zagłębieniach stropu utworów jury. W 1898 r. wody te ujęto otworem Stary Mateczny (Geo-1). Ze względu na zagrożenie zanieczyszczeniem wody wynikającym z rozwoju infrastruktury miejskiej zlikwidowano go w 1959 r. Pięć lat wcześniej odwiercono otwór Geo-2, który służył do momentu jego likwidacji w 1985 r. Obecnie istnieją trzy ujęcia wód leczniczych: M-4, M-3 i Geo-2A (o głębokości 36–51 m), ujmujące wody siarczkowe różnych typów. Zawartość siarczków w wodach waha się od 1 do 8 mg/dm³. Ujęcia objęte są koncesją, którą dysponuje spółka IPR Development Sp. z o.o. Wody lecznicze wykorzystywane są w celach balneoterapeutycznych oraz w Krakowskiej Pijalni Zdrojowej w celach rozlewniczych.

Międzywodzie (Kamień Pomorski IG-1)

Lokalizacja: m. Międzywodzie, gm. Dziwnów, pow. kamieński, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I

	Mineralizacja [g/dm ³]:	94
	Temperatura na wypływie [°C]:	14–18
Poziom wodonośny		
Trias górny	Głębokość od–do [m]:	977,0–1035,0
	Mięszczość [m]:	58,0
	Litologia:	piaskowce, skały węglanowe
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	1,40
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W 1965 r. wykonano głęboki otwór wiertniczy Kamień Pomorski IG-1, który zakończono w utworach permu (czerwony spągowiec) na głębokości 2810 m. Po przystosowaniu otworu do celów eksploatacyjnych jego głębokość wynosi 1150 m. Z piaskowców, margli, dolomitów oraz wapieni triasu górnego uzyskano wody lecznicze. Temperatura wody mierzona na wypływie w 1968 r. wynosiła 18°C, natomiast w roku 1997 stabilizowała się na poziomie 14°C. Dotychczas ujęcia Kamień Pomorski IG-1 nie zagospodarowano.

Mszczonów

Lokalizacja: m. Mszczonów, gm. Mszczonów, pow. żyrardowski, woj. mazowieckie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4
	Temperatura na wypływie [°C]:	40
Poziom wodonośny		
Kreda dolna	Głębokość od–do [m]:	1602,0–1735,0
	Mięszczość [m]:	133,0

	Litologia:	piaskowce, mułowce, iłowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Mazowiecka S.A.
	Koncesja:	tak (do 24.03.2028 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Mszczonów IG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	60,00
	Cel wydobywania:	ciepłownictwo, rekreacja, inne (wodociągi miejskie)

Opis złoża

Otwór wiertniczy Mszczonów IG-1 wykonano w latach 1976–1977 jako odwiert badawczy. W latach 1997–1999 otwór poddano całkowitej rekonstrukcji w celu dostosowania go do potrzeb eksploatacji wód termalnych i stworzenia geotermalnego systemu ciepłowniczego w Mszczonowie. Otworem Mszczonów IG-1 ujęto poziom wodonośny kredy dolnej, charakteryzujący się występowaniem wód termalnych o temperaturze 40°C. Eksploatację wód rozpoczęto w 1999 r. wraz z uruchomieniem ciepłowni geotermalnej. Zasoby eksploatacyjne ujęcia wynoszą 60,00 m³/h. Z uwagi na niską mineralizację wydobyte wody po schłodzeniu są wykorzystywane do celów komunalnych. Część wydobywanych wód trafia do ośrodka rekreacyjnego Termy Mszczonów i służy do napełniania niefek basenów. Koncesję na wydobywanie wód termalnych z obszaru górniczego Mszczonów przyznano Geotermii Mazowieckiej S.A.

Muszyna

Lokalizacja: m. Muszyna, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -(Mg)-Ca,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–7
	Temperatura na wypływie [°C]:	6–10
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	0,0–120,0
	Miąższość [m]:	do ok. 85
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Muszyna Sp. z o.o.
	Koncesja:	nie

	Obszar górniczy:	nie
Eksploracja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,92
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

Pierwsze opisy występowania wód leczniczych w Muszynie pochodzą z XV w. Obecnie w tej miejscowości, m.in. dzięki rozwojowi przemysłu rozlewniczego, funkcjonują liczne ujęcia szcaw i wód kwasowęglowych. W obrębie złoża Muszyna znajdują się nieeksploatowany otwór P-3 oraz Źródło Graniczne. Piętro wodonośne wód leczniczych stanowią piaskowce eocenu. Zasoby eksploatacyjne złoża wynoszą 5,92 m³/h. Do 2012 r. koncesję na wydobywanie szcaw i wód kwasowęglowych w obrębie obszaru górniczego Muszyna II miało Uzdrawisko Muszyna Sp. z o.o. W lutym 2013 r. marszałek województwa małopolskiego stwierdził z urzędu zniesienie obszaru górniczego Muszyna II oraz wygaśnięcie koncesji w związku z upływem czasu, na jaki została wydana.

Muszyna INEX

Lokalizacja: m. Muszyna, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,CO ₂ ; HCO ₃ -Mg-Ca-(Na),(Fe),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–8
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–11
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od-do [m]:	3,5–165,0
	Miąższość [m]:	34,0–82,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	ZPHU INEX Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploracja		
Czynne	Liczba ujęć:	6
	Ujęcia czynne:	IN-1 bis, IN-2 bis, IN-3, IN-4, IN-5

	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	12,30
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo

Opis złoza

W obrębie złoza znajduje się sześć otworów ujmujących szczawy i wody kwasowęglowe, z czego czynnych pozostaje pięć: IN-1 bis, IN-2 bis, IN-3, IN-4 i IN-5. Nowo odwierconego otworu IN-3 bis (2019 r.) dotychczas nie włączono do eksploatacji. Piętro wodonośne wód leczniczych stanowią piaskowce eocenu. Występowanie szczaw i wód kwasowęglowych wiąże się bezpośrednio ze strefami zaburzeń tektonicznych, a także z elementami antyklinalnymi. Koncesję na wydobywanie przyznano Zakładowi Produkcyjno-Handlowo-Usługowemu INEX, który wykorzystuje ujęte wody do celów rozlewniczych.

Muszyna Zdrój

Lokalizacja: m. Szczawnik, Złockie, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na-Mg,(Fe),(I),CO ₂ ; HCO ₃ -Ca,(Fe),CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Mg,(Fe),CO ₂ ; HCO ₃ -Mg-Na,Fe,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–25
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–11
Poziom wodonośny		
Paleogen, kreda górna	Głębokość od-do [m]:	128,0–400,0 (K ₂); 28,0–300,0 (Pg)
	Mięszkość [m]:	72,0–118,0 (K ₂); 34,0–233,0 (Pg)
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Rozlewnia Wód Mineralnych SOPEL Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2032 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	7
	Ujęcia czynne:	Z-8 (Złockie-8); SL-2; SL-3
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	9,85
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoza

W 2013 r. Rozlewnia Wód Mineralnych SOPEL Sp. z o.o. uzyskała koncesję na wydobywanie wód leczniczych w obrębie obszaru górniczego Muszyna Zdrój. Ujęte otworami Z-8 (Złockie-8), SL-2 i SL-3 szczawy są wykorzystywane w celach rozlewniczych oraz, w mniejszym stopniu, do zabiegów leczniczych w sanatorium w miejscowości Złockie. Poza

wymienionym ujęciem w obrębie złoża znajdują się jeszcze cztery nieczynne otwory (Złockie-2, Złockie-3, Złockie-6, Złockie-9). Poziom wodonośny wód leczniczych stanowią piaskowce kredy górnej (otwory Złockie-9 i SL-3) i eocenu (pozostałe otwory).

Muszynianka III

Lokalizacja: m. Andrzejówka, Milik, Szczawnik, Muszyna, Powroźnik, Krynica-Zdrój, gm. Muszyna, Krynica-Zdrój, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: $\text{HCO}_3\text{-Mg-(Na)-(Ca),(Fe),CO}_2$; $\text{HCO}_3\text{-Ca-(Na)-(Mg),(Fe),CO}_2$; $\text{HCO}_3\text{-Na-(Mg)-Ca,CO}_2$; $\text{HCO}_3\text{-Mg-Ca-Na,(Fe),CO}_2$; $\text{HCO}_3\text{-Ca-Mg-Na,CO}_2$
	Mineralizacja [g/dm^3]: <1–9
	Temperatura na wypływie [$^{\circ}\text{C}$]: 8–16
Poziom wodonośny	
Paleogen	Głębokość od–do [m]: 2,9–212,0
	Miąższość [m]: 2,5–171,0
	Litologia: piaskowce, łupki
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Muszynianka Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 31.12.2032 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 43
	Ujęcia czynne: A-1, A-5, A-8, A-9, A-12, M-2, M-3, M-4, M-6, M-9, M-11, M-13, O-1, P-1A, P-2, P-4, P-6, P-7, P-8, WK-1, Antoni, Milusia, Piotr, Grunwald-1, OB-1, P-III, P-IV, P-10, P-12, P-14, P-17, P-18, P-20, P-21
	Zasoby eksploatacyjne [m^3/h]: 87,68
	Cel wydobywania: rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Pierwsze otwory ujmujące wody lecznicze powstały w latach 1929 r. (otw. Antoni) i 1938 r. (otw. Piotr i Milusia), kolejne wykonano po 1969 r. Pod koniec 2016 r. koncesję na wydobywanie wód leczniczych z nowo utworzonego obszaru górniczego Muszynianka III uzyskała firma Muszynianka Sp. z o.o. Złoże powstało przez połączenie dotychczasowych złóż/obszarów górniczych: Krynica Dolna (otwór P-18), Muszynianka (A-1, A-5, M-2, M-3, M-4, M-6, M-9, K-1 – zlikwidowany, O-1, A-8, M-11 i M-13), Muszynianka II (Milusia, Antoni, Piotr, P-1A, P-2, P-4, WK-1, Grunwald-1, P-6, P-7 i OB-1) i Powroźnik – Krynica-Zdrój (P-12, P-13, P-14, P-9, P-10, P-16, P-III i P-IV). W kolejnych latach wykonano

otwory: P-8, P-17, A-9, A-12, A-13, P-19, P-20, P-21, P-23, P-24, OB-2 i K-2. Obecnie w obrębie obszaru górniczego Muszynianka III znajdują się 43 otwory lub źródła ujmujące szczywy i wody kwasowęglowe występujące w piaskowcach z Piwnicznej lub krynickich. Zawartość CO₂ w wodach wynosi od 260 do ponad 3659 mg/dm³. Wody te są wykorzystywane przez przemysł rozlewniczy. Część z nich udostępniono w ogólnodostępnych punktach czerpalnych (m.in. Grunwald-1).

Nałęczów II

Lokalizacja: m. Nałęczów, gm. Nałęczów, pow. puławski, woj. lubelskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeźnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca,(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4–0,7
	Temperatura na wypływie [°C]:	11–19
Poziom wodonośny		
Kreda górna	Głębokość od–do [m]:	1,2–60,0
	Miąższość [m]:	6,4–59,0
	Litologia:	wapienie, opoki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Zakład Leczniczy Uzdrawisko Nałęczów S.A.
	Koncesja:	tak (do 28.04.2043 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	P-2 (Barbara), Źródło Żelaziste (Celińskiego)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	26,00
	Cel wydobywania:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Historia wód leczniczych w Nałęczowie jest związana z ujęciem trzech źródeł wypływających z utworów kredy górnej: Miłość, Nadzieja i Źródło Żelaziste (Celińskiego). W źródłach tych występują wody lecznicze żelaziste. Zawartość dwuwartościowego żelaza, będącego składnikiem decydującym o właściwościach leczniczych, w wodach źródeł znacznie się obniżyła i obecnie jedynie w Źródle Żelazistym osiąga powyżej 10 mg/dm³. Leczniczy charakter mają także wody ujęte otworem Barbara (P-2), odwierconym w 1993 r. Ujmuje on wody lecznicze o zawartości dwuwartościowego żelaza do 14 mg/dm³. Do celów leczniczych (w pijalni) są wykorzystywane wody pochodzące z otworu i Źródła Żelazistego (Celińskiego). Wody ze źródeł Miłość i Nadzieja, z powodu pogorszenia składu chemicznego, nie są uznawane za lecznicze. Trafiają do sieci wodociągowej zasilającej obiekt uzdrowiska (źródło Miłość) lub nie są zagospodarowane (źródło Nadzieja). Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne ujęć wód leczniczych Celińskiego i Barbara wynoszą 26,00 m³/h. Koncesję na wydobywanie wód w granicach obszaru górniczego Nałęczów II uzyskał Zakład Leczniczy Uzdrawisko Nałęczów S.A.

Nieborów źródła

Lokalizacja: m. Nieborów Mały, gm. Hyżne, pow. rzeszowski, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -(Cl)-(Ca)-Na,S; Cl-HCO ₃ -Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1,1–3,2
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–16
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Miąższość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	1,26
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Na obszarze Nieborowa, stanowiącego obecnie część wsi Hyżne, znajduje się kilka źródeł wód siarczkowych wypływających z utworów fliszu karpackiego. W okresie międzywojennym miejscowość miała status lokalnego uzdrowiska. Wykonane w latach 80. XX w. badania hydrogeologiczne wykazały, że w trzech źródłach występują zmineralizowane siarczkowe wody lecznicze o różnym typie chemicznym. Jedno ze źródeł zostało obudowane i stanowi ogólnodostępny punkt poboru wody.

Opatkowice

Lokalizacja: m. Kraków-Opatkowice, gm. m. Kraków, pow. m. Kraków, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-SO ₄ -Na; Cl-SO ₄ -Na-Mg-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	9

	Temperatura na wypływie [°C]:	15
Poziom wodonośny		
Jura górna	Głębokość od–do [m]:	132,0–206,0
	Mięższość [m]:	74,0
	Litologia:	wapienie
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Łagiewnickie Źródła Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2050 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,95
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór OB-1, znajdujący się w obrębie złoża Opatkowice, wykonano w 2009 r. do głębokości 250 m. Warstwę wodonośną wód leczniczych stanowią wapienie jury górnej. Zasoby eksploatacyjne ustalone w trakcie badań przeprowadzonych metodą samowypływu wynoszą 5,95 m³/h. Koncesję na wydobywanie wód leczniczych z otworu OB-1 uzyskała firma Łagiewnickie Źródła Sp. z o.o.

Piastrec

Lokalizacja: m. Piastrec, gm. Solec-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpicka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -HCO ₃ -Ca,S; SO ₄ -Cl-Na,S,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2–6
	Temperatura na wypływie [°C]:	12
Poziom wodonośny		
Neogen–kreda górna, kreda górna	Głębokość od–do [m]:	3,7–90,0
	Mięższość [m]:	26,0–86,0
	Litologia:	wapienie, margle

Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: „Mini Market” Bożena Babiarz, Piestrzec
	Koncesja: tak (do 31.12.2051 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 2
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 6,50
	Cel wydobycia: -

Opis złoża

Ujęcie wód leczniczych znajdujące się w miejscowości Piestrzec, składa się z dwóch otworów o głębokości 90 m każdy, wykonanych w 2013 oraz 2015 r. Pierwszy z otworów – Dar Natury – ujmuje wody typu SO₄-HCO₃-Ca,S z utworów neogenu oraz kredy górnej. W otworze drugim – Dar Natury 2 – z utworów kredy górnej uzyskano wody typu SO₄-Cl-Na,S,I. Koncesję na wydobywanie wód ze złoża przyznano w 2021 r. firmie „Mini Market” Bożena Babiarz. Obecnie obydwa otwory pozostają nieczynne.

Pila IG-1

Lokalizacja: m. Kotuń, gm. Szydłowo, pow. pilski, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze termalne	Typ wody: Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]: 6
	Temperatura na wypływie [°C]: 25
Poziom wodonośny	
Jura dolna	Głębokość od-do [m]: 997,0–1048,0
	Miąższość [m]: 51,0
	Litologia: piaskowce
Stan	
Niezagospodarowane	Właściciel: Przedsiębiorstwo Przemysłu Rolnego
	Koncesja: nie
	Obszar górniczy: nie

Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	15,70
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Odwiert Piła IG-1 w Kotuniu wykonano w 1984 r. Miał on głębokość całkowitą 5482 m. W związku z przystosowaniem go do poboru wód leczniczych z piaskowców jury dolnej, dolną część otworu zlikwidowano i jego obecna głębokość wynosi 1048 m. Podczas badań hydrogeologicznych uzyskano samowypływ wód leczniczych o temperaturze na wypływie 25°C. Od chwili wykonania otwór pozostaje niezagospodarowany.

Piwniczna-Łomnica

Lokalizacja: m. Piwniczna-Zdrój, Łomnica-Zdrój, gm. Piwniczna-Zdrój, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca,CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Mg-(Na),(Fe),CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Mg-(Ca),(Fe),CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Na-Mg,CO ₂ ; HCO ₃ -Mg-Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–7
	Temperatura na wypływie [°C]:	8–14
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	9,0–177,0
	Mięszczość [m]:	8,0–86,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Spółdzielnia Pracy „Piwniczanka”
	Koncesja:	tak (do 31.12.2034 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	14
	Ujęcia czynne:	P-1, P-2, P-6, P-7, P-8, P-9, P-11, P-14, P-17, P-18, P1-8
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	46,26

	Cel wydobywania:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia
--	------------------	--

Opis złoża

Złoże powstało w 2018 r. przez połączenie obszarów górniczych Piwniczna-Zdrój II oraz Łomnica-Zdrój. W obrębie nowo utworzonego obszaru górniczego Piwniczna-Łomnica znajduje się 14 ujęć (o głębokości 32–177 m), z których część jest obecnie nieczynna. Właścicielem koncesji oraz wszystkich ujęć jest Spółdzielnia Pracy „Piwniczanka”. Ujęte wody są wykorzystywane głównie do celów rozlewniczych, a w mniejszym stopniu – do celów balneologicznych w odbudowanej w 1992 r. pijalni wód w Piwnicznej-Zdroju. W obrębie paleoceanicko-ecenicznego kompleksu piaskowcowo-łupkowego do eksploatacji ujęto szczawy i wody kwasowęglowe. Zawartość dwutlenku węgla w szczawach wynosi ok. 1000–2900 mg/dm³.

Poddębice

Lokalizacja: m. Poddębice, gm. Poddębice, pow. poddębicki, woj. łódzkie

Regionalizacja: platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Cl-Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4
	Temperatura na wypływie [°C]:	68
Poziom wodonośny		
Kreda dolna	Głębokość od–do [m]:	1962,0–2065,0
	Mięszczość [m]:	103,0
	Litologia:	piaskowce, ilowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Poddębice Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 30.12.2040 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Poddębice GT-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	252
	Cel wydobywania:	ciepłownictwo, balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

W latach 1968–1977 w rejonie Poddębic odwiercono otwory, które dostarczyły informacji na temat korzystnych warunków występowania wód termalnych na tym obszarze. Jednak dopiero w 2010 r. wykonano otwór eksploatacyjny Poddębice GT-2 o głębokości 2101 m. Ujęty poziom wodonośny występuje na głębokości 1962–2065 m i jest zbudowany z dolnokredowych piaskowców z wkładkami ilowców. W 2021 r. wody z ujęcia były wykorzystywane do celów

ciepłowniczych przez ciepłownię miejską, a także do zabiegów balneoterapeutycznych w Poddębickim Centrum Zdrowia oraz do produkcji kosmetyków. Obecnie trwa rewitalizacja obiektu i przekształcenie go w Centrum Wodolecznictwa i Rekreacji. Koncesję na wydobywanie wód termalnych w granicach obszaru górniczego Poddębice I utworzonego w 2016 r. uzyskała firma Geotermia Poddębice Sp. z o.o.

Podhale 2

Lokalizacja: m. Bańska Niżna, Biały Dunajec, gm. Szaflary, Biały Dunajec, pow. nowotarski, tatrzański, woj. małopolskie
Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody termalne	Typ wody: SO ₄ -Cl-Na-Ca,(S),(F),(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]: 3
	Temperatura na wypływie [°C]: 86
Poziom wodonośny	
Paleogen–trias	Głębokość od–do [m]: 2628,8–3242,0
	Miąższość [m]: 511,0–1167,0
	Litologia: wapienie, dolomity
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: PEC Geotermia Podhalańska S.A.
	Koncesja: tak (do 31.07.2025 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploracja	
Czynne	Liczba ujęć: 5
	Ujęcia czynne: Bańska IG-1, Bańska PGP-1, Bańska PGP-3, Biały Dunajec PAN-1 (chłonny), Biały Dunajec PGP-2 (chłonny)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 1070,00
	Cel wydobywania: ciepłownictwo, rekreacja, inne (suszenie drewna)

Opis złoża

Użytkownikiem pięciu otworów (trzech eksploatacyjnych znajdujących się w Bańskiej Niżnej oraz dwóch chłonnych zlokalizowanych w Białym Dunajcu) położonych w obrębie złoża Podhale 2 jest PEC Geotermia Podhalańska S.A. Wiercenie najstarszego i najgłębszego na Podhalu otworu Bańska IG-1 – 5261 m (głębokość ostateczna 3943 m) – ukończono w 1981 r. Drugi otwór, Biały Dunajec PAN-1, odwiercony w 1989 r. (głęb. 2394 m), pełni rolę otworu chłonnego. Kolejne dwa otwory Bańska PGP-1 i Biały Dunajec PGP-2, stanowiące dublet geotermalny, wykonano w latach 1996–1997. W 2013 r. odwiercono otwór kierunkowy Bańska PGP-3 sięgający 3400 m. Poziom wodonośny dla siarczanowych wód termalnych stanowią węglanowe utwory eocenu i triasu. Ujęte wody występują pod ciśnieniem artezyjskim, a ich temperatura na wypływie osiąga do 86°C. Wody termalne są wykorzystywane w ciepłowni geotermalnej w Bańskiej Niżnej, zaopatrującej odbiorców m.in. Zakopanego, a po odebraniu ciepła również do napełniania basenów kąpielowych w ośrodkach rekreacyjnych Termy Szaflary i Gorący Potok. Część wykorzystanych wód była zatłaczana do

złoża, pozostałe po schłodzeniu trafiały do wód powierzchniowych. Dodatkowo, w 1993 r. uruchomiono instalację wykorzystującą ciepło z wód termalnych w procesie suszenia drewna.

Polanica-Zdrój

Lokalizacja: m. Polanica-Zdrój, gm. Polanica-Zdrój, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: $\text{HCO}_3\text{-Ca, (Fe), CO}_2$
	Mineralizacja [g/dm^3]: 1–3
	Temperatura na wypływie [$^{\circ}\text{C}$]: 7–16
Poziom wodonośny	
Kreda górna	Głębokość od–do [m]: 25,0–260,0
	Mięszość [m]: 4,6–95,0
	Litologia: piaskowce, margle
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU
	Koncesja: tak (do 16.07.2043 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 6
	Ujęcia czynne: Wielka Pieniawa, Pieniawa Józefa I, Pieniawa Józefa II, P-300a, PL-1, PL-2
	Zasoby eksploatacyjne [m^3/h]: 81,22
	Cel wydobywania: rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Źródła szczaw w Polanicy-Zdroju są znane od I poł. XVII w. W 1904 r. wykonano pierwsze otwory ujmujące szczawy: Wielka Pieniawa (głębokość 31 m) i Pieniawa Józefa I (głębokość 43 m). W latach 60. XX w. szczawy występujące w piaskowcach turonu dolnego i cenomanu ujęto otworem P-300, a w 1975 r. odwiercono otwór Pieniawa Józefa II. Eksploatacja otworów spowodowała zanik większości naturalnych źródeł w rejonie miejscowości. Do dzisiaj zachowały się jedynie dwa z nich – Józef i Żelaziste. W 2004 r. wykonano otwór zastępczy P-300a, a w 2019 r. zakończono wiercenie kolejnych dwóch otworów w obrębie złoża (PL-1 o głębokości 100 m i PL-2 o głębokości 120 m). Wody lecznicze Polanicy-Zdroju należą do szczaw i wód kwasowęglowych o zawartości wolnego CO_2 od 251 do 2700 mg/dm^3 . Koncesję przyznano spółce Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU, wykorzystującemu wody do celów balneoterapeutycznych oraz w dwóch rozlewniach wód.

Polańczyk

Lokalizacja: m. Polańczyk, gm. Solina, pow. leski, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na,F,(I); Cl-HCO ₃ -Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2–9
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–17
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	312,0–1000,0
	Miąższość [m]:	84,0–329,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Polańczyku
	Koncesja:	tak (do 31.07.2050 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Polańczyk IG-1, Polańczyk IG-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,75
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Lecznicze wody wodorowęglanowe typu HCO₃-Na,(I) ujęto otworem Polańczyk IG-1 odwierconym w 1972 r., o głębokości 1144 m. Warstwę wodonośną stanowią przeławiczone łupkami piaskowce oligocenu. Ujęcie to przez wiele lat stanowiło podstawę zaopatrzenia w wodę leczniczą uzdrowiska, choć jego zasoby eksploatacyjne wynoszą jedynie 0,50 m³/h. Drugi z otworów ujmujących wody lecznicze, Polańczyk IG-2, wykonano w 1978 r. do głębokości 1000 m. Udostępniono nim głębszy poziom oligoceński, charakteryzujący się obecnością wód typu Cl-HCO₃-Na,I. Zawartość jodu w wodach dochodzi do 26 mg/dm³. Zasoby eksploatacyjne otworu to zaledwie 0,25 m³/h. Łączne zasoby eksploatacyjne wód leczniczych w obrębie obszaru górniczego Polańczyk wynoszą 0,75 m³/h. Użytkownikiem ujęć jest Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Polańczyku.

Połczyn

Lokalizacja: m. Połczyn-Zdrój, gm. Połczyn-Zdrój, pow. świdwiński, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I

	Mineralizacja [g/dm ³]:	75
	Temperatura na wypływie [°C]:	13–18
Poziom wodonośny		
Trias górny	Głębokość od–do [m]:	1175,0–1279,0
	Miąższość [m]:	104,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Połczyn S.A.
	Koncesja:	tak (do 27.10.2032 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Połczyn IG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	2,80
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Źródła wód leczniczych pod Połczynem odkryto już w 1688 r., a kilka lat później powstało tam uzdrowisko. W 1964 r. w Połczynie-Zdroju wykonano otwór badawczy Połczyn IG-1 o głębokości 2705 m, który po adaptacji do celów eksploatacyjnych spłynęło do głębokości 1248 m. W wyniku opróbowania utworów triasu górnego (kajper) otrzymano wysokomineralizowane wody chlorkowe. Odwiert ten jest czynny do dzisiaj, a ujęte wody są wykorzystywane w istniejącym uzdrowisku do zabiegów balneoterapeutycznych i do produkcji kosmetyków. W 2001 r. zakończono prace wiertnicze przy nowym odwiercie Połczyn 2, zafiltrowanym na głębokości 711–767 m w piaskowcach retyku (trias górny) i ujęto nim wodę zwykłą typu HCO₃-Na o mineralizacji 0,7 g/dm³. Ujęcie to jest nieczynne, jednak Uzdrowisko Połczyn S.A. rozważa możliwość jego pogłębienia w celu pozyskania wód o wyższej mineralizacji.

Poreba Wielka

Lokalizacja: m. Niedźwiedz, gm. Niedźwiedz, pow. limanowski, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-HCO ₃ -Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	24
	Temperatura na wypływie [°C]:	42

Poziom wodonośny	
Paleogen–kreda	Głębokość od–do [m]: 1804,0–2002,4
	Miąższość [m]: 198,4
	Litologia: piaskowce, mułowce
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Gorczańskie Wody Termalne Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 31.12.2035 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: Poręba Wielka IG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 16,10
	Cel wydobycia: balneoterapia

Opis złoża

W odwierconym w 1975 r. otworze badawczym Poręba Wielka IG-1 ujęto wody termalne o temperaturze na wypływie 42°C. Fliszowe piętro wodonośne tworzy zespół warstw wodonośnych zbudowanych głównie z piaskowców, mułowców i łupków. Koncesję na wydobywanie wód z obszaru Poręba Wielka pod koniec 2013 r. uzyskała firma Gorczańskie Wody Termalne Sp. z o.o. Wody te spółka planuje zagospodarować przez realizację inwestycji, jaką jest budowa kompleksu basenów termalnych wraz z hotelem w Porębie Wielkiej.

Poronin

Lokalizacja: m. Poronin, gm. Poronin, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody termalne	Typ wody: SO ₄ -HCO ₃ -Cl-Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]: 1
	Temperatura na wypływie [°C]: 59
Poziom wodonośny	
Kreda–trias	Głębokość od–do [m]: 1768,0–1855,0
	Miąższość [m]: 87,0
	Litologia: wapienie, dolomity

Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	TATRA-TERMAL Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 22.08.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	0
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	70,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór Poronin PAN-1 o głębokości 3003 m odwiercono w 1989 r. w ramach przedsięwzięcia mającego na celu określenie zasobów i warunków eksploatacji surowców energetycznych niecki podhalańskiej. Z dolomitów kredy i triasu występujących na głębokości 1768–3003 m p.p.t. uzyskano przyływ wód termalnych. Koncesję na wydobywanie wód z obszaru górniczego Poronin uzyskała firma TATRA-TERMAL Sp. z o.o. Ujęcie pozostaje nieczynne.

Przerzeczyn

Lokalizacja: m. Przerzeczyn-Zdrój, gm. Niemcza, pow. dzierzoniowski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region bloku przedsudeckiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,Rn,(S)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4–0,6
	Temperatura na wypływie [°C]:	11
Poziom wodonośny		
Prekambr	Głębokość od–do [m]:	11,0–151,0
	Mięszość [m]:	4,0–63,0
	Litologia:	granodioryty, serpentynity, gnejsy
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Damian Kosarewicz, Wrocław
	Koncesja:	tak (do 18.12.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	3

	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	7,67
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

W 1825 r. do celów leczniczych ujęto wody źródła siarczkowego wypływające z utworów aluwialnych w pobliżu rzeki Ślęzy. Były to wody typu HCO₃-Ca,S o mineralizacji 0,4 g/dm³. Eksploatację źródła zakończono w 1991 r. ze względu na cyklicznie pojawiające się skażenia bakteriologiczne. Wody lecznicze ujęto również w kilku odwiertach wykonanych na początku lat 70. XX w. Wody radonowe udokumentowano w studniach VIII (głębokość 80 m) i XIII (głębokość 79 m), a radonowo-siarczkowe – w studniach II (głębokość 77 m) i IX (głębokość 151 m). Zawartość radonu w ujętych wodach osiąga ponad 200 Bq/dm³ oraz siarczków do ok. 2 mg/dm³. Kolektorem wód są prekambryjskie i paleozoiczne granodiority i serpentyny oraz gnejsy, które uległy silnym deformacjom tektonicznym. Według stanu na 2019 r. ujęcia II, IX oraz VIII pozostają nieczynne.

Pyrzyce

Lokalizacja: m. Pyrzyce, gm. Pyrzyce, pow. pyrzycki, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,(Fe),(I)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	116–121
	Temperatura na wypływie [°C]:	62
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1423,5–1625,0
	Miąższość [m]:	125,0–185,0
	Litologia:	piaskowce, ilowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Pyrzyce Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 20.12.2026 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	4
	Ujęcia czynne:	Pyrzyce GT-1, Pyrzyce GT-2, Pyrzyce GT-3, Pyrzyce GT-4
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	340,00
	Cel wydobywania:	ciepłownictwo

Opis złoża

W latach 1992–1993 w Pyrzycach ukończono wiercenie czterech otworów termalnych o głębokości ostatecznej od 1563 do 1632 m. Stanowią one obecnie dwie pary dubletów geotermalnych użytkowanych przez miejscową ciepłownię. Eksploatacja wód jest prowadzona przy wykorzystaniu odwiertów GT-1 i GT-3, natomiast GT-2 i GT-4 służą do zatłaczania wód po odebraniu z nich ciepła. Otwory eksploatacyjne, oddalone od siebie o 1,5 km, mają wydajność 170,00 m³/h każdy. Ujmują poziom wodonośny w piaskowcach jury dolnej, którego strop znajduje się na głębokości ok. 1500 m. Koncesję na wydobywanie wód uzyskała spółka Geotermia Pyrzyce Sp. z o.o. W celu prowadzenia eksploatacji wyznaczono obszar górniczy Pyrzyce. Wykorzystane wody w zdecydowanej większości są zwrótnie zatłaczane do złoża. Niewielka ich ilość jest odprowadzana do rzeki Siciny.

Rabe 1

Lokalizacja: m. Rabe, gm. Baligród, pow. leski, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Cl-Na,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	5
	Temperatura na wypływie [°C]:	10
Poziom wodonośny		
Paleogen–kreda	Głębokość od–do [m]:	35,0–70,0
	Miąższość [m]:	35,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	6,00
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

Otwór Rabe 1 o głębokości 70 m odwiercono w 1966 r. Z utworów fliszu (kreda–paleogen) uzyskano przyływ szczaw. Z uwagi na skład chemiczny wód otworu nie zlikwidowano, zachowano go z przeznaczeniem do wykorzystania w przyszłości do celów leczniczych. Wody udostępniono w ogólnodostępnym punkcie czerpalnym. W rejonie ujęcia istniały dwa źródła szczaw, które w ostatnich latach zanikły. W przeszłości miejscowość była znana również pod nazwą Karolów.

Rabka-Zdrój

Lokalizacja: m. Rabka-Zdrój, gm. Rabka-Zdrój, pow. nowotarski, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	15–27
	Temperatura na wypływie [°C]:	8–28
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	16,0–1215,0
	Miąższość [m]:	3,0–341,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Rabka S.A.
	Koncesja:	tak (do 19.05.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	6
	Ujęcia czynne:	Krakus, Helena, Warzelnia, Rabka-18, Rabka-19, Rabka IG-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	6,44
	Cel wydobywania:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków i solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoża

Wysokozmineralizowane wody chlorkowe eksploatowane w Rabce-Zdroju są związane z paleogeńskimi utworami fliszu karpackiego. Obecnie w uzdrowisku istnieje sześć ujęć. Najstarszą istniejącą studnię kopaną (Krakus) wykonano prawdopodobnie w połowie XIX w. Do dziś istnieją: otwór Helena (z 1933 r.), odwiert Warzelnia (z 1967 r.) oraz otwory nr 18 i 19 (z lat 1966–1977). Z uwagi na rozwój uzdrowiska oraz rosnące zapotrzebowanie na wodę leczniczą w 1981 r. ukończono prace związane z wierceniem otworu Rabka IG-2, którym ujęto wody termalne. Eksploatację wód do celów leczniczych, zasilania niewielkiej tężni oraz do produkcji kosmetyków prowadzi Uzdrowisko Rabka S.A. Ujętym wodom towarzyszą ekshalacje metanu.

Rajcza – Plebania SWR-1

Lokalizacja: m. Rajcza, gm. Rajcza, pow. żywiecki, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2,6
	Temperatura na wypływie [°C]:	brak danych
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od-do [m]:	6,5–30,0
	Miąszość [m]:	23,5
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Rzymskokatolicka Parafia Św. Wawrzyńca D.M. i Św. Kazimierza Królewicza
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,45
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Złoże rozpoznano otworem wiertniczym Plebania SWR-1 o głębokości 30 m. W obrębie utworów paleogenu rozpoznano dwie warstwy wodonośne. Ujęte do eksploatacji wody stanowią mieszaninę wód zwykłych oraz wód wysokomineralizowanych. Pod względem chemicznym są to wody chlorkowe o zawartości jonu jodkowego w ilości 1,1 mg/dm³. Zasoby eksploatacyjne ujęcia wynoszą 0,45 m³/h. Ujęcie pozostaje nieczynne.

Rudawka Rymanowska IG-1

Lokalizacja: m. Tarnawka, gm. Rymanów, pow. krośnieński, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I,S,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	25–27

	Temperatura na wypływie [°C]:	13
Poziom wodonośny		
Paleogen–kreda górna	Głębokość od–do [m]:	736–806
	Miąższość [m]:	70
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Grupa Alta Sp. z o.o. sp. k.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,75
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór Rudawka Rymanowska IG-1 wykonano w 1982 r. jako otwór badawczy do głębokości 1010 m. Poziom wodonośny wód leczniczych stanowią warstwy istebniańskie oraz piaskowce ciężkowickie. Do eksploatacji udostępniono wody kwasowęglowe typu Cl-Na,I,S o zawartości wolnego dwutlenku węgla od 477 do 482 mg/dm³. Zasoby eksploatacyjne ujęcia w ilości 0,75 m³/h zatwierdzono w 2021 r. Obecnie otwór znajduje się na terenie ośrodka wypoczynkowego „Rudawka” i pozostaje nieczynny.

Rymanów

Lokalizacja: m. Rymanów-Zdrój, gm. Rymanów, pow. krośnieński, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-(HCO ₃)-Na,I,(Fe),CO ₂ ; Cl-Na,I,(Fe); HCO ₃ -Cl-Na, (I),(F)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–23
	Temperatura na wypływie [°C]:	7–16
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	155,0–600,0
	Miąższość [m]:	23,0–385,0
	Litologia:	piaskowce, łupki

Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Rymanów S.A.
	Koncesja:	tak (do 23.09.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	9
	Ujęcia czynne:	Tytus, Klaudia, Celestyna, RZ-2, RZ-4, RZ-5, RZ-6
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	19,60
	Cel wydobywania:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Początki uzdrowiska w Rymanowie-Zdroju sięgają 1873 r. i są związane ze źródłami szczaw i wód kwasowęglowych występujących w korycie potoku Tabor. Połączono je później w trzy wypływy o nazwach Tytus, Klaudia i Celestyna. W latach 1959–1981 w celu zwiększenia wydobywania wód leczniczych wykonano pięć kolejnych otworów: RZ-1, RZ-2, RZ-4, RZ-5 i RZ-6. Najnowsze z ujęć (RZ-7) pochodzi z 2012 r. Otworami tymi ujęto poziomy wodonośny w paleogeńskich piaskowcach ciężkowickich. Zawartość CO₂ w wodach wynosi ok. 300–1300 mg/dm³. Koncesję uzyskało Uzdrowisko Rymanów S.A. Wody są wykorzystywane do celów leczniczych, produkcji wody stołowej Celestynka oraz do produkcji kosmetyków.

Rzeszów (S-1, S-2)

Lokalizacja: m. Rzeszów, gm. m. Rzeszów, pow. m. Rzeszów, woj. podkarpackie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	12–60
	Temperatura na wypływie [°C]:	10
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	53,0–300,0
	Mięszczość [m]:	4,0–35,0
	Litologia:	piasek
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Szpital Miejski im. Jana Pawła II w Rzeszowie
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie

Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	1,80
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otworami S-1 i S-2 w Rzeszowie udokumentowano złożo zmineralizowanych wód chlorkowych występujące w utworach miocenu z przeznaczeniem do celów leczniczych. Otwór S-1 osiągnął głębokość 63 m. Ujęto w nim poziom wodonośny występujący na głębokości 53 m, w którym stwierdzono obecność wód chlorkowych typu Cl-Na,I. Otwór S-2, znajdujący się w niewielkiej odległości od S-1, odwiercono do 300 m i ujęto w nim wody głębszego poziomu wodonośnego, którego strop nawiercono na 171 m p.p.t. Oba otwory pozostają nieczynne. Ich właścicielem jest Szpital Miejski im. Jana Pawła II w Rzeszowie.

Sieradz GT-1

Lokalizacja: m. Sieradz, gm. m. Sieradz, pow. sieradzki, woj. łódzkie

Regionalizacja: platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	3
	Temperatura na wypływie [°C]:	52
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od-do [m]:	1390,0–1499,0
	Mięszczość [m]:	109,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Gmina Miasto Sieradz
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	249,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór Sieradz GT-1 o głębokości 1505 m odwiercono w 2018 r. na zlecenie Gminy Miasto Sieradz. Dokumentowanym otworem rozpoznano budowę geologiczną oraz warunki hydrodynamiczne i hydrochemiczne w południowo-wschodniej części niecki łódzkiej w obrębie basenu geotermalnego jury dolnej. Do czasu wydania koncesji na wydobywanie wód termalnych otwór Sieradz GT-1 pozostaje nieczynny.

Siwa Woda IG-1

Lokalizacja: m. Witów, gm. Kościelisko, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -SO ₄ -Mg-Ca-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4
	Temperatura na wypływie [°C]:	20
Poziom wodonośny		
Paleogen–trias	Głębokość od–do [m]:	646,0–856,0
	Miąższość [m]:	210,0
	Litologia:	dolomity
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	PEC Geotermia Podhalańska S.A.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,00
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

W latach 1972–1973 w południowej części miejscowości Witów w gminie Kościelisko wykonano otwór wiertniczy Siwa Woda IG-1, sięgający 856 m. Ujęto nim paleogeńsko-triasowy poziom wodonośny zbudowany głównie z dolomitów. Występują w nim wody termalne o temperaturze 20°C. Właścicielem obiektu jest PEC Geotermia Podhalańska S.A. Dotychczas otwór nie został zagospodarowany.

Skierniewice GT-1, GT-2

Lokalizacja: m. Skierniewice, gm. m. Skierniewice, pow. m. Skierniewice, woj. łódzkie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,(F),(I),(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	75–111
	Temperatura na wypływie [°C]:	57
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	2195,0–2941,0
	Mięszość [m]:	43,0–66,0
	Litologia:	piaskowce, iłowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Mazowiecka S.A.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	86,60
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W Skierniewicach zlokalizowano dwa otwory wiertnicze ujmujące wody termalne z utworów jury dolnej. Starszy z otworów, GT-1, o głębokości 3001 m, ukończono w 1991 r. Drugi, GT-2, o głębokości ostatecznej 2886 m, wykonano w latach 1996–1997. Właścicielem obiektów jest Geotermia Mazowiecka S.A. Obydwa otwory są nieużytkowane. Obszary gminy Skierniewice i sąsiadującej gminy Maków mają status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Sochaczew GT-1

Lokalizacja: m. Sochaczew, gm. Sochaczew, pow. sochaczewski, woj. mazowieckie

Regionalizacja: platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-HCO ₃ -Ca-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,96
	Temperatura na wypływie [°C]:	44

Poziom wodonośny	
Kreda dolna	Głębokość od–do [m]: 1360,0–1470,0
	Miąższość [m]: 110,0
	Litologia: piaskowce, mułowce
Stan	
Niezagospodarowane	Właściciel: Gmina Miasto Sochaczew
	Koncesja: nie
	Obszar górniczy: nie
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 180,00
	Cel wydobycia: -

Opis złoża

Złoże rozpoznano w 2018 r. otworem wiertniczym Sochaczew GT-1 o głębokości 1540 m. Do eksploatacji ujęto poziom wodonośny kredy dolnej wykształcony jako utwory piaskowcowo-mułowcowe. Dokumentowane wody reprezentują typ Cl-HCO₃-Ca-Na o temperaturze wody na wypływie z ujęcia osiągającej 44°C. Zasoby eksploatacyjne otworu zatwierdzono w ilości 180,00 m³/h. Obecnie otwór Sochaczew GT-1 pozostaje nieczynny. Poza omawianym otworem, w rejonie gminy Sochaczew znajdują się trzy inne głębokie otwory badawcze: Sochaczew 1, Sochaczew 2 i Sochaczew 3.

Solec-Zdrój

Lokalizacja: m. Solec-Zdrój, gm. Solec-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: Cl-Na,I,S; Cl-SO ₄ -Na,I,S
	Mineralizacja [g/dm ³]: 13–20
	Temperatura na wypływie [°C]: 13–15
Poziom wodonośny	
Kreda górna	Głębokość od–do [m]: 98,0–150,0
	Miąższość [m]: 20,0–30,0
	Litologia: piaskowce, margle, wapienie

Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Solec-Zdrój M.Cz. Sztuk Spółka Jawna
	Koncesja:	tak (do 27.10.2023 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	3
	Ujęcia czynne:	Szyb Solecki, Solec 2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,96
	Cel wydobywania:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków i leków

Opis złoża

W XVIII w. w Solcu-Zdroju i okolicy rozpoczęto eksploatację miejscowych wód zmineralizowanych, na których bazie uruchomiono warzelnię soli. W 1815 r. podczas poszukiwań soli kamiennej odkryto wypływające pod ciśnieniem wody słone o silnym zapachu siarkowodoru. Wybudowany w latach 20. XIX w. Szyb Solecki o głębokości 170 m (szyb górniczy z odwiertem), ujmujący wodę siarczkową, dał początek uzdrowisku. Kolejne, nieistniejące już ujęcie, o głębokości 500 m, wykonano dopiero w 1947 r. Ujęto nim na głębokości 80 m wody siarczkowe, a na 420 m – wysokozmineralizowane wody Cl-Na. Kolejny otwór (Solec 2 – Karol) wykonano w 1966 r. Nawiercono nim wodę typu Cl-Na,I,S. Wodę tego samego typu, lecz o nieznacznie większej mineralizacji, ujęto w otworze wykonanym w 1982 r. – Solec 2B (zlikwidowany w 2020 r. z uwagi na zły stan techniczny). Obecnie w obrębie złoża pozostają dwa czynne ujęcia: Szyb Solecki i Solec 2, z których wydobywane wody lecznicze wykorzystywane są do celów balneoterapeutycznych oraz do produkcji kosmetyków i leków (przeciwrumatycznych, stomatologicznych, dermatologicznych) oraz odwiercony w 2020 r. nieczynny otwór Solec 4. Użytkownikiem złoża jest Uzdrowisko Solec-Zdrój M.Cz. Sztuk Spółka Jawna. Z powodu niewielkiej wydajności ujęć siarczkowe wody lecznicze są dostarczane do uzdrowiska również ze złoża Welmin.

Sopot

Lokalizacja: m. Sopot, gm. m. Sopot, pow. m. Sopot, woj. pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy prekambryjskiej, region syneklizy bałtyckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	42
	Temperatura na wypływie [°C]:	18
Poziom wodonośny		
Trias dolny	Głębokość od–do [m]:	772,0–877,0
	Mięższość [m]:	64,0
	Litologia:	piaskowce, mułowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Przedsiębiorstwo Turystyczno-Handlowe „Kąpielisko Morskie Sopot” Sp. z o.o.

	Koncesja:	tak (do 19.10.2024 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Sopot IG-1 (Źródło św. Wojciecha)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	44,00
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Otwór Sopot IG-1, nazywany obecnie Źródłem św. Wojciecha, odwiercono w 1974 r. do głębokości 1173 m (ostateczna głębokość wynosi 839 m). Z utworów triasu dolnego (pstręgo piaskowca) ujęto wody lecznicze. Koncesję na wydobywanie wód otworem Sopot IG-1 w 2004 r. przyznano P.T.H. „Kąpielisko Morskie Sopot” Sp. z o.o. Ujęte wody są wykorzystywane do celów balneoterapeutycznych (m.in. kąpiele wannowe, inhalacje) w istniejącym uzdrowisku.

Sosnówka źródła

Lokalizacja: m. Sosnówka, gm. Podgórzyn, pow. jeleniogórski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -HCO ₃ -Ca-Mg,Rn; SO ₄ -SiO ₃ -Ca-Mg,Rn
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1
	Temperatura na wypływie [°C]:	6–10
Poziom wodonośny		
Karbon	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Mięższość [m]:	brak danych
	Litologia:	granity
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	2,70

	Cel wydobycia:	-
--	----------------	---

Opis złoża

W rejonie Sosnowki znajdują się liczne źródła wód radonowych wypływające w obrębie spękanych karbońskich granitów. Od dawna były znane właściwości lecznicze dwóch z nich – źródeł Anna i Magdalena. Źródło Anna jest położone na zachodnim stoku Grabowca i prowadzi ultrasłódkie wody typu $\text{SO}_4\text{-SiO}_3\text{-Ca-Mg,Rn}$ o mineralizacji ok. $0,2 \text{ g/dm}^3$. Ze źródła Magdalena, znajdującego się na zboczu wzniesienia Czoło, wypływają wody typu $\text{SO}_4\text{-HCO}_3\text{-Ca-Mg,Rn}$, o podobnej mineralizacji. Obydwa źródła zostały udokumentowane i służą jako ogólnodostępne punkty czerpalne. Ich zasoby eksploatacyjne zatwierdzone w 1974 r. wynoszą $1,20 \text{ m}^3/\text{h}$ dla źródła Anna i $1,50 \text{ m}^3/\text{h}$ dla źródła Magdalena.

Sól S-1 Miriam

Lokalizacja: m. Sól, gm. Rajcza, pow. żywiecki, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm^3]:	38,2
	Temperatura na wypływie [$^{\circ}\text{C}$]:	15
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od-do [m]:	54,0–98,0
	Miąższość [m]:	44,0
	Litologia:	piaskowce, łupki ilaste
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	osoby prywatne
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m^3/h]:	0,10
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór wiertniczy Sól S-1 Miriam o głębokości 99,5 m wykonano w 2018 r. Zbiornik wód leczniczych tworzą utwory paleogenu wykształcone jako silnie spękane piaskowce z wkładkami łupków ilastych. Ujęte wody reprezentują typ chemiczny Cl-Na,I. Zasoby eksploatacyjne ujęcia ustalono w ilości $0,1 \text{ m}^3/\text{h}$. Obecnie ujęcie jest nieczynne.

Sól-Tężnia

Lokalizacja: m. Sól, gm. Rajcza, pow. żywiecki, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na, I, CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	40,1
	Temperatura na wypływie [°C]:	15
Poziom wodonośny		
Paleogen–kreda górna	Głębokość od–do [m]:	48,0–54,0
	Mięższość [m]:	6,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Solankowa Kraina Jacek Supłat
	Koncesja:	tak (do 31.12.2040 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Sól SW-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,09
	Cel wydobycia:	balneoterapia

Opis złoża

Otwór wiertniczy Sól SW-2 udostępniający złożo wykonano w 2018 r. do głębokości 57 m. Wody lecznicze występują w spękanych utworach fliszowych senonu i paleocenu. Pod względem chemicznym są to wody kwasowęglowe typu Cl-Na,I. Zawartość rozpuszczonego w wodach dwutlenku węgla przekracza 900 mg/dm³. Zasoby eksploatacyjne ujęcia wynoszą 0,09 m³/h. Ujęte wody wykorzystywane są w nowo powstałej tężni. W miejscowości Sól znajdują się również źródła wód o właściwościach zbliżonych do wód leczniczych ze złoża.

Staniszów

Lokalizacja: m. Staniszów, gm. Podgórzyn, pow. jeleniogórski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	SO ₄ -HCO ₃ -Cl-Na,Rn,S,F
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,5

	Temperatura na wypływie [°C]:	37
Poziom wodonośny		
Karbon górny	Głębokość od–do [m]:	1360,0–1405,0
	Miąższość [m]:	45,0
	Litologia:	granity
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Termy Staniszków Sp. z o.o. i Wspólnicy, Spółka Komandytowa
	Koncesja:	tak (do 27.07.2068 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	20,50
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór Staniszków ST-1, o głębokości 1580 m, odwiercono w 2014 r. w Staniszkowie, niedaleko Jeleniej Góry. Ujęto nim wody termalne wypływające ze spekanych granitów karbonu górnego. Główny dopływ wód następuje z głębokości od 1360 do ponad 1400 m. Koncesję na wydobywanie wód uzyskała firma Termy Staniszków Sp. z o.o. i Wspólnicy. Obecnie otwór pozostaje nieczynny.

Stara Łomnica

Lokalizacja: m. Stara Łomnica, gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-(Mg),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,3–1,3
	Temperatura na wypływie [°C]:	brak danych
Poziom wodonośny		
Kreda górna–starszy paleozoik	Głębokość od–do [m]:	47,0–238,0
	Miąższość [m]:	33,0–178,0
	Litologia:	piaskowce, margle, gnejsy

Stan	
Niezagospodarowane	Właściciel: Esta K. Jarawska
	Koncesja: nie
	Obszar górniczy: nie
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 6
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 101,30
	Cel wydobycia: -

Opis złoża

W obrębie złoża znajduje się sześć otworów wiertniczych wykonanych w latach 2015–2018: Hanna 1, Hanna 2, Hanna 3, Hanna 4, Kazimierz 1 i Kazimierz 2. Zbiornik wód leczniczych stanowią osady kredy górnej (piaskowce, margle) i utwory staropaleozoiczne (gnejsy), tworzące wspólny system wodonośny. Ujęte wody należą do szczaw i wód kwasowęglowych. Łączne zasoby eksploatacyjne ujęcia wynoszą 101,30 m³/h. Wody ze złoża obecnie nie są eksploatowane. Po uzyskaniu koncesji i rozpoczęciu wydobycia inwestor planuje wykorzystać ujęte wody lecznicze do celów rozlewniczych.

Stare Bogaczowice źródła

Lokalizacja: m. Stare Bogaczowice, gm. Stare Bogaczowice, pow. wałbrzyski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: HCO ₃ -Na-Ca,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]: 2–3
	Temperatura na wypływie [°C]: 11
Poziom wodonośny	
Karbon dolny	Głębokość od–do [m]: 0,0–3,25
	Miąższość [m]: 1,80–3,25
	Litologia: piaskowce, zlepieńce
Stan	
Niezagospodarowane	Właściciel: brak danych
	Koncesja: nie
	Obszar górniczy: nie

Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,62
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W Starych Bogaczowicach źródła szczaw były znane już w XIII w. Obecnie istnieje tu kilka naturalnych wypływów wód z piaskowców szarogłazowych i ze zlepieńców karbonu dolnego. Część z nich pogłębiono i wykorzystywano w przeszłości do celów rozlewniczych. Ujęte wody należą do szczaw i charakteryzują się zawartością dwutlenku węgla sięgającą maksymalnie 1600 mg/dm³. Dwa źródła, Anna (głębokość 3 m) i Dolne (głębokość 2 m), udokumentowano, a ich łączne zasoby eksploatacyjne wynoszą 0,62 m³/h. Obecnie wody ze złoża nie są wykorzystywane.

Stare Rochowice

Lokalizacja: m. Stare Rochowice, gm. Bolków, pow. jaworski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -SO ₄ -Na-Ca,Fe,CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Na,Fe,CO ₂ ; HCO ₃ -SO ₄ -Ca-Mg,(CO ₂)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–7
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–11
Poziom wodonośny		
Ordowik, kambr	Głębokość od-do [m]:	8,0–79,0 (Cm); 0,0–80,0 (O)
	Mięższość [m]:	11,5–38,0 (Cm); 0,0–76,5 (O)
	Litologia:	łupki, wapienie (Cm); łupki, fyllity (O)
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	7
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	41,04
	Cel wydobycia:	-

Opis złoza

Wystąpienia szczyaw glauberskich w Starych Rochowicach są znane już od XV w. W Europie udokumentowano zaledwie kilka miejsc występowania wód o podobnym składzie chemicznym. Historyczne źródła Bolko I (zanikłe) i Bolko II (zalane) ujmowały szczyawy typu $\text{HCO}_3\text{-SO}_4\text{-Na-Ca}$ i $\text{HCO}_3\text{-SO}_4\text{-Ca-Mg}$ o mineralizacji 2–3 g/dm³. Szczyawy ujęto również w wykonanych w latach 1967–1968 sześciu otworach (obecnie istnieje pięć z nich, nr: 1, 2, 4, 5 i 6) o głębokości od 18 do 80 m. Otwory zafiltrowane w utworach kambru i ordowiku ujmują szczyawy o różnym typie chemicznym. Pomimo unikatowego składu wody dotychczas nie były wykorzystywane.

Stargard Szczeciński I

Lokalizacja: m. Stargard, gm. Stargard, pow. stargardzki, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody termalne	Typ wody: Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]: 120–132
	Temperatura na wypływie [°C]: 69–89
Poziom wodonośny	
Jura dolna	Głębokość od–do [m]: 2345,0–3056,0 m
	Miąższość [m]: 284,0–314,0
	Litologia: piaskowce
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: G-Term Energy Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 12.04.2037 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 2
	Ujęcia czynne: Stargard GT-1, Stargard GT-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 200,00
	Cel wydobycia: ciepłownictwo

Opis złoza

Dublet geotermalny złożony z otworów Stargard GT-1 i GT-2 wykonano w latach 2001–2003. Otwór Stargard GT-1 (2670 m) pierwotnie służył jako otwór eksploatacyjny. W obrębie piaskowców jury dolnej, na głębokości 2345–2659 m, udokumentowano występowanie wód typu Cl-Na,I o mineralizacji 132,0 g/dm³ i temperaturze 89°C. Od 2008 r., w związku z przeprowadzeniem inwersji obiegu wody otwór służy do zatłaczania wykorzystanych wód. Jego chłonność przy ciśnieniu 24,9 bar wynosi 200,0 m³/h. Otwór Stargard GT-2 (obecnie eksploatacyjny) znajduje się w odległości 11 m od otworu GT-1 i jest otworem kierunkowym. Ujmuje wody Cl-Na,I o mineralizacji 120 g/dm³ występujące w utworach jury dolnej, na głębokości 2772–3056 m. Temperatura wód na wypływie wynosi 69°C. Wody termalne są wykorzystywane w ciepłowni miejskiej do produkcji ciepła. Koncesję na ich wydobycie przyznano firmie G-Term Energia Sp. z o.o.

Stary Wielisław

Lokalizacja: m. Stary Wielisław, gm. Kłodzko, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Na,(Fe),CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–16
Poziom wodonośny		
Kreda górna	Głębokość od–do [m]:	0,0–252,0
	Miąższość [m]:	56,0–175,0
	Litologia:	margle, piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Sandigo Sp. z o.o.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	20,80
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Szczawy Starego Wielisławia są związane z dyslokacjami w spękanych marglach górnokredowych. Wody te są znane z jednego źródła (drugie w ostatnich latach zanikło) i dwóch otworów wiertniczych: nr 3 o głębokości 97 m i nr 4 o głębokości 268 m. W otworach wykonanych w latach 70. i 80. XX w. wystąpił samowypływ szczaw o zawartości CO₂ ok. 2400–2500 mg/dm³. Koncesję na wydobywanie wód w granicach obszaru górniczego Stary Wielisław uzyskała firma Sandigo Sp. z o.o. Wody były wykorzystywane do celów rozlewniczych w miejscowej rozlewni. W 2014 r. w zakładzie wstrzymano produkcję. W październiku 2019 r. koncesja dla złoża Stary Wielisław wygasła, a obszar górniczy zlikwidowano.

Swarzędz IGH-1

Lokalizacja: m. Poznań, gm. Poznań, pow. Poznań, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region monokliny przedsudeckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	15

	Temperatura na wypływie [°C]:	36
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od-do [m]:	1089,0–1306,0
	Mięższność [m]:	217,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Termy Maltańskie Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 14.03.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Swarzędz IGH-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	10,00
	Cel wydobycia:	rekreacja

Opis złoża

W 1982 r. zakończono prace związane z wykonaniem odwiertu Swarzędz IGH-1 (1306 m) w Poznaniu. Otworem tym, położonym nad brzegiem Jeziora Maltańskiego, ujęto wody termalne. Koncesję na ich wydobycie w granicach obszaru górniczego Swarzędz IGH-1 przyznano firmie Termy Maltańskie Sp. z o.o. Od 2013 r. wody są wykorzystywane do zaopatrzenia basenów termalnych w kompleksie rekreacyjnym Termy Maltańskie, w którego skład wchodzi baseny sportowe, aquapark, sauny oraz gabinety odnowy biologicznej.

Swoszowice

Lokalizacja: m. Kraków, gm. m. Kraków, pow. m. Kraków, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -HCO ₃ -Ca-Mg,S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	11
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Mięższność [m]:	brak danych
	Litologia:	margle

Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Kraków Swoszowice Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2032 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Źródło Główne
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	6,16
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Historia rozpoznania wód leczniczych w Swoszowicach ma związek z prowadzoną eksploatacją złoża siarki, którą zapoczątkowano w XV w. i której rozkwit przypadł na połowę XIX w. Obecnie w uzdrowisku Swoszowice istnieją dwa ujęcia wód leczniczych – Źródło Główne i Napoleon, które są pozostałością po prowadzonej działalności górniczej. Źródło Główne jest studnią szybową o głębokości 10 m, natomiast źródło Napoleon wypływa ze zlikwidowanej sztolni odwadniającej o tej samej nazwie. Według stanu na koniec 2018 r. nie jest ono eksploatowane. Ujęte wody charakteryzują się wysoką zawartością siarkowodoru, rzędu 60–90 mg/dm³. Skład chemiczny wód leczniczych kształtuje miocenińska seria gipsowa, w której występują. Użytkownikiem złoża jest Uzdrowisko Kraków Swoszowice Sp. z o.o.

Szczawa

Lokalizacja: m. Szczawa, gm. Kamienica, pow. limanowski, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Cl-Na,(I),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	8–28
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–15
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od-do [m]:	4,6–100,0
	Mięszość [m]:	1,4–27,5
	Litologia:	piaskowce, iłolupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Polskie Wody Lecznicze Sp. z o.o. sp.k.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2034 r.)
	Obszar górniczy:	tak

Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	5
	Ujęcia czynne:	Hanna, Krystyna, Dziedzilla, Szczawa I, Szczawa II
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	2,53
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo, balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Na obszarze złoża istnieje pięć ujęć wód leczniczych. Są to wykonane w latach 30. XX w. studnie Hanna, Krystyna i Dziedzilla o głębokości 6–9 m ze szczawami typu HCO₃-Cl-Na oraz pochodzące z lat 1977–1981 odwierty Szczawa I (głębokość 82 m) i Szczawa II (głębokość 100 m) ujmujące szczawy o tym samym typie chemicznym i wyższej mineralizacji (17–28 g/dm³). Koncesję na wydobywanie wód z obszaru górniczego Szczawa uzyskała spółka Polskie Wody Lecznicze, prowadząca eksploatację na potrzeby rozlewni wód mineralnych. Wody są również udostępniane w miejscowej pijalni oraz wykorzystywane do produkcji kosmetyków.

Szczawiczne II

Lokalizacja: m. Krynica-Zdrój, Powroźnik, gm. Krynica-Zdrój, Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-(Mg),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,7–8,0
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–15
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	14,0–252,0
	Miąższość [m]:	23,5–96,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	ZPHU INEX Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	6
	Ujęcia czynne:	K-1, K-2, K-8, K-10, K-7, K-11
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	13,70
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo

Opis złoża

W obrębie złoża znajduje się sześć otworów wiertniczych ujmujących wody lecznicze z utworów paleogenu. Administracyjnie cztery z nich – K-1, K-8, K-10 i K-7 – są położone w Krynicy-Zdroju, natomiast dwa pozostałe (K-2 i K-11) – na terenie miejscowości Powroźnik. Eksploatację szczaw w granicach obszaru górniczego Szczawiczne II utworzonego w celu ochrony złoża wód leczniczych prowadzi Zakład Produkcyjno-Handlowo-Usługowy INEX. Ujęte wody są wykorzystywane w rozlewnictwie.

Szczawina

Lokalizacja: m. Szczawina, gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. kłodzki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: HCO ₃ -Ca-Mg,Fe,Rn,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]: 0,8
	Temperatura na wypływie [°C]: 8–11
Poziom wodonośny	
Prekambr	Głębokość od-do [m]: 33,0–51,0
	Miąższość [m]: 18,0
	Litologia: paragnejsy
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: ESTA Krystyna Jarawska
	Koncesja: tak (do 26.09.2042 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 3,40
	Cel wydobywania: -

Opis złoża

Wody lecznicze Szczawiny występują w proterozoicznych paragnejsach. W pogłębionym studniu źródle Studziennym o głębokości 6 m (zlikwidowane w 2015 r.) i w otworze Szczawina I (głębokość 51 m) ujęto słabozmineralizowane szczawy. W wodach tych występuje radon w stężeniu do ok. 150 Bq/dm³. Wody ze złoża były wykorzystywane przez rozlewnię będącą własnością Uzdrowiska Łądek-Długopole S.A. Obecnie zakład zlikwidowano, choć są plany jego ponownego uruchomienia przez nowego koncesjodawcę – firmę ESTA Krystyna Jarawska – który planuje odwiercić nowy otwór eksploatacyjny.

Szczawnica I

Lokalizacja: m. Szczawnica, gm. Szczawnica, pow. nowotarski, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Cl-Na-(Ca),(I),(CO ₂); HCO ₃ -Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–26
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–11
Poziom wodonośny		
Paleogen, kreda górna	Głębokość od–do [m]:	1,8–33,0
	Miąższość [m]:	5,0–28,0
	Litologia:	piaskowce, łupki, andezyty, rumosz
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Szczawnica S.A.
	Koncesja:	tak (do 9.06.2063 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	10
	Ujęcia czynne:	Magdalena, PD-4, Stefan
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	2,46
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

W obrębie złoża znajdują się otwory wiertnicze: PD-4 (głęb. 30 m), Jan (głęb. 33 m) i Józef (głęb. 27 m), źródła: Wanda, Szymon, Magdalena, Stefan i Józefina (dwa ostatnie pogłębione otworem, odpowiednio do głębokości 6 i 15 m) oraz ujęcie górnicze – Pitoniakówka – będące szybem z dwoma chodnikami, podzielonymi na odrębne komory, z wyprowadzonymi z ostatniej z nich trzema otworami kierunkowymi o długości 10–20 m. Piętro wodonośne wód leczniczych stanowią piaskowce, łupki oraz andezyty paleogenu i kredy górnej. Wśród typów chemicznych wód leczniczych wyróżnia się szczawy i wody kwasowęglowe. Zawartość CO₂ dochodzi do 4200 mg/dm³. Eksploatację wód prowadzi przedsiębiorstwo Uzdrowisko Szczawnica S.A. Woda jest wykorzystywana do celów balneoterapeutycznych (kąpiele lecznicze, inhalacje i kuracja pitna), butelkowana w otwartej w 2013 r. rozlewni naturalnych wód leczniczych, a także udostępniona w ogólnodostępnych punktach poboru.

Szczawnik-Cechini

Lokalizacja: m. Złockie, Szczawnik, Muszyna, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-(Mg),(Fe),CO ₂ ; HCO ₃ -Mg-Na-Ca,Fe,CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Mg-Ca,CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Mg-Ca,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1,0–6,5
	Temperatura na wypływie [°C]:	8–11
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	6,0–240,0
	Mięszość [m]:	6,0–110,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych i Transportowych CECHINI Stanisław i Józef Cechini Spółka Jawna
	Koncesja:	tak (do 13.02.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	10
	Ujęcia czynne:	Anna, Anna II, Stanisław, Józef, Karolina, Marcin II, Damian
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	31,02
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Obszar górniczy Szczawnik-Cechini utworzono w 2013 r. W jego granicach znajduje się dziesięć otworów ujmujących szczawny i wody kwasowęglowe, położonych w miejscowościach Muszyna (ujęcia Anna, Anna II, Stanisław, Józef, Karolina, Damian, Tadeusz, Rafał), Złockie (ujęcie Marcin II) i Szczawnik (ujęcie Filip). Poziom wodonośny wód leczniczych stanowią piaskowce eocenu. Koncesję na wydobywanie wód uzyskała spółka PRBiT CECHINI, która eksploatuje je głównie w celach rozlewniczych w rozlewni wód w Muszynie. Wody ze złoża są także wykorzystywane w uzdrowisku Muszyna (kąpiele wannowe, kuracja pitna). Ponadto wody z ujęć Anna i Anna II udostępniane są w ogólnodostępnych, sezonowych punktach czerpalnych na terenie Muszyny, a z ujęć Stanisław i Józef w całorocznej pijalni Cechini.

Szczawno-Zdrój

Lokalizacja: m. Szczawno-Zdrój, gm. Szczawno-Zdrój, pow. wałbrzyski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Na-(Ca)-Mg,CO ₂ ; HCO ₃ -Na,CO ₂ ,Rn; HCO ₃ -Cl-Ca-Mg-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–4
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–18
Poziom wodonośny		
Karbon dolny	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Mięszość [m]:	brak danych
	Litologia:	szarogłazy, zlepieńce, zieleńce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
	Koncesja:	tak (do 30.09.2042 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	11
	Ujęcia czynne:	Mieszko, Mieszko 14, Dąbrówka, Młynarz 1, Młynarz 2-5, Marta 1, Marta 2-9
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,54
	Cel wydobywania:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

W Szczawnie-Zdroju szczawy i wody kwasowęglowe wypływają z piaskowców szarogłazowych karbonu dolnego w rejonie doliny potoku Szczawnik. Część źródeł szczelinowych ujęto zbiorczo na głębokości 4–7 m (źródła: Dąbrówka, Mieszko, Młynarz i Marta), inne ujęto pojedynczo (źródła: W Podwórcu, W Chodniku, Ludwiki i Apteczne). Wody źródeł reprezentują szczawy i wody kwasowęglowe o zawartości wolnego dwutlenku węgla od 350 do 2000 mg/dm³. Wody źródła Marta należą do szczaw radonowych, o zawartości radonu do 250 Bq/dm³. Szczawy lecznicze są wykorzystywane w balneoterapii (kąpiele mineralne, kuracja pitna, inhalacje) i rozlewnictwie. Użytkownikiem i koncesjonariuszem jest Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.

Szklarska Poręba

Lokalizacja: m. Szklarska Poręba, gm. Szklarska Poręba, pow. jeleniogórski, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -Mg-Ca,Rn; SO ₄ -Na,Rn; SO ₄ -HCO ₃ ,Rn
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1
	Temperatura na wypływie [°C]:	5–15
Poziom wodonośny		
Czwartorzęd, karbon	Głębokość stropu [m]:	0,0
	Miąższość [m]:	brak danych
	Litologia:	granit (C); zwietrzelina, rumosz (Q)
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Urząd Gminy Szklarska Poręba
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	24
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	10,75
	Cel wydobycia:	–

Opis złoża

W rejonie Szklarskiej Poręby występują liczne źródła słabozmineralizowanych wód radonowych, wypływające z utworów karbońskich i czwartorzędowych. W 1971 r. przeprowadzono badania hydrogeologiczne i udokumentowano zasoby 24 źródeł w wysokości 10,75 m³/h. Są to wody typu SO₄-Mg-Ca,Rn, SO₄-Na,Rn i SO₄-HCO₃,Rn o mineralizacji nieprzekraczającej na ogół 0,1 g/dm³, które mogą być stosowane do celów leczniczych.

Szymoszkowa

Lokalizacja: m. Szymoszkowa, gm. Zakopane, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Cl-Ca-Mg-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4
	Temperatura na wypływie [°C]:	27

Poziom wodonośny	
Paleogen, jura, trias	Głębokość od–do [m]: 1112,0–1663,0
	Miąższość [m]: 551,0
	Litologia: dolomity
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Dorado Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 4.03.2034 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: Szymoszkowa GT-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 70,00
	Cel wydobycia: rekreacja

Opis złoża

Otwór Szymoszkowa GT-1 o głębokości 1737 m odwiercono w 2006 r. Występowanie wód termalnych udokumentowano w utworach węglanowych paleogenu, jury i triasu. Koncesję na wydobywanie wód termalnych z obszaru górniczego Szymoszkowa przyznano spółce Dorado Sp. z o.o. Ujęcie jest eksploatowane sezonowo, od maja do września, w celu zaopatrzenia w wodę dwóch odkrytych basenów położonych na Polanie Szymoszkowej. Przed podaniem do basenów woda wymaga podgrzania.

Ślesin IGH-1

Lokalizacja: m. Głębockie Pierwsze, gm. Ślesin, pow. koniński, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-lódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze termalne	Typ wody: Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]: 100
	Temperatura na wypływie [°C]: 49
Poziom wodonośny	
Kreda dolna	Głębokość od–do [m]: 2387,0–2529,0
	Miąższość [m]: 131,0
	Litologia: piaskowce

Eksploatacja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 40,00
	Cel wydobywania: -

Opis złoża

W 1965 r. w miejscowości Koszuty odwiercono głęboki otwór badawczy Środa IG-2 o głębokości 3150 m w celu poszukiwania złóż ropy i gazu ziemnego. W wyniku przeprowadzonych badań z poziomu wodonośnego jury dolnej uzyskano samowypływ wód leczniczych termalnych o temperaturze na wypływie 41°C. Obecnie otwór nie jest zagospodarowany.

Świeradów-Zdrój

Lokalizacja: m. Świeradów-Zdrój, gm. Świeradów-Zdrój, pow. lubański, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja sudecka, region Sudetów

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: HCO ₃ -Ca-Mg,Rn,(F),CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Mg,(F),(Si),CO ₂ ; HCO ₃ -Ca,Fe,CO ₂ ; HCO ₃ -(SO ₄)-Na-Ca,Rn,(F); HCO ₃ -Na-Mg,Rn,F
	Mineralizacja [g/dm ³]: <1–2
	Temperatura na wypływie [°C]: 7–12
Poziom wodonośny	
Prekambr	Głębokość od–do [m]: 27,0–600,0
	Miąższość [m]: 20,0–554,0
	Litologia: gnejsy, granitognejsy
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. – Grupa PGU
	Koncesja: tak (do 30.09.2042 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 7
	Ujęcia czynne: Górne, Marii Curie-Skłodowskiej, 2P
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 19,97
	Cel wydobywania: wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoza

Występowanie szczaw, wód kwasowęglowych i radoczynnych w Świeradowie-Zdroju jest związane z prekambryjskimi granitognejsami izerskimi. Do II wojny światowej eksploatację wód leczniczych prowadzono z naturalnych wypływów. W latach 50. XX w. odwiercono liczne otwory przeznaczone do celów eksploatacyjnych. W źródłach Górnym i Zofii występują szczawy radoczynne. Szczawy niezawierające radonu ujęto w odwiertach (m.in. 1P, 2P, 3P, 4P, 1A) wykonanych w latach 1962–1970, z których najgłębszy osiągnął 600 m. Zawartość wolnego CO₂ w wodach dochodzi do ponad 3000 mg/dm³. Pozostałe ujęcia, m.in. źródło Marii Curie-Skłodowskiej, ujmuje wody radonowe pozbawione wolnego CO₂ w ilościach zapewniających jego farmakodynamiczne oddziaływanie. Stężenie radonu w ujętych wodach sięga maksymalnie 2000 Bq/dm³. Koncesję uzyskało Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. – Grupa PGU. Wody są wykorzystywane do celów leczniczych.

Świnoujście I

Lokalizacja: m. Świnoujście, gm. m. Świnoujście, pow. m. Świnoujście, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-lódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: Cl-Na,I,(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]: 26–44
	Temperatura na wypływie [°C]: 7–15
Poziom wodonośny	
Kreda dolna	Głębokość od–do [m]: 201,0–266,0
	Miąższość [m]: 35,0–41,0
	Litologia: piaskowce, piaski
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Uzdrowisko Świnoujście S.A.
	Koncesja: tak (do 15.04.2043 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 3
	Ujęcia czynne: XXX-lecia
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 10,55
	Cel wydobywania: wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoza

W Świnoujściu wody lecznicze występują w piaskowcach i piaskach kredy. Otworami Jantar (głębokość 223 m), XXX-lecia (głębokość 260 m) i Teresa (głębokość 271 m), wykonanymi w latach 1963–1974, ujęto wody chlorkowe, żelaziste. Ujęcia są położone w granicach obszaru górniczego Świnoujście I. Koncesję na wydobywanie wód leczniczych uzyskało Uzdrowisko Świnoujście S.A., użytkujące wody w lecznictwie uzdrowiskowym oraz do produkcji kosmetyków.

Tarnowo Podgórne GT-1

Lokalizacja: m. Tarnowo Podgórne, gm. Tarnowo Podgórne, pow. poznański, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	81
	Temperatura na wypływie [°C]:	43
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1052,0–1170,0
	Miąszość [m]:	118,0
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Tarnowska Gospodarka Komunalna TP-KOM Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 14.12.2062 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Tarnowo Podgórne GT-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	225,00
	Cel wydobycia:	rekreacja

Opis złoża

W 2011 r. w miejscowości Tarnowo Podgórne wykonano otwór GT-1 o głębokości 1200 m. Z poziomu piaskowców jury dolnej uzyskano przyływ wód termalnych o temperaturze na wypływie 43°C. Koncesję na wydobywanie wód na obszarze górniczym Tarnowo Podgórne GT-1 przyznano spółce Tarnowska Gospodarka Komunalna TP-KOM Sp. z o.o. Od czerwca 2015 r. wody są wykorzystywane do zaopatrzenia kompleksu basenów rekreacyjnych Tarnowskie Termy.

Tomaszów Mazowiecki

Lokalizacja: Tomaszów Mazowiecki, gm. m. Tomaszów Mazowiecki, pow. tomaszowski, woj. łódzkie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-HCO ₃ -Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1

	Temperatura na wypływie [°C]:	42
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1437,0–1565,0
	Miąższość [m]:	128
	Litologia:	piaskowce, mułowce, iłowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	80,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Złoże rozpoznano otworem wiertniczym Tomaszów Mazowiecki GT-1 wykonanym w 2019 r. do głębokości 1672 m. Końcowa głębokość otworu wynosi 1577 m. Do eksploatacji ujęto utwory jury dolnej zbudowane z drobno- i średnioziarnistych piaskowców kwarcowych. Z utworów tych uzyskano przyływ wód chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowych o temperaturze na wypływie z ujęcia 42°C. Zasoby eksploatacyjne otworu zatwierdzono w ilości 80,00 m³/h. Złoże nie zostało zagospodarowane.

Toruń

Lokalizacja: m. Toruń, gm. m. Toruń, pow. m. Toruń, woj. kujawsko-pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinalorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,(F),(I)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	110–120
	Temperatura na wypływie [°C]:	60
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1892,5–2349,0
	Miąższość [m]:	442,5–446,0
	Litologia:	piaskowce, mułowce, iłowce

Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Toruń Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 30.11.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Toruń TG-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	320,00
	Cel wydobycia:	ciepłownictwo

Opis złoża

W 2009 r. w Toruniu zakończono wiercenie otworów Toruń TG-1 (eksploatacyjny) o głębokości 2925 m oraz Toruń TG-2 (chlony) o głębokości 2362 m. W obu otworach w piaskowcach jury dolnej nawiercono wody termalne o temperaturze na wypływie z ujęcia 60°C. Otwór Toruń TG-2 przeznaczono do zatłaczania wykorzystanych wód. Koncesję na wydobywanie wód termalnych od 2013 r. uzyskała spółka Geotermia Toruń Sp. z o.o. W 2021 r. z uwagi na uszkodzenie kolumny rur okładzinowych zlikwidowano otwór Toruń TG-2. Jednocześnie trwały badania hydrogeologiczne zmierzające do udokumentowania zasobów eksploatacyjnych nowo wykonanego otworu zastępczego Toruń TG-2A. W tym samym czasie w otworze Toruń TG-1 wykonano próby rozruchowe, a wydobytą wodę wykorzystano do ogrzania pojedynczych obiektów.

Trzebnica IG-1

Lokalizacja: m. Trzebnica, gm. Trzebnica, pow. trzebnicki, woj. dolnośląskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region monokliny przedsudeckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na-Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	18
	Temperatura na wypływie [°C]:	37
Poziom wodonośny		
Trias dolny	Głębokość od-do [m]:	1030,0–1350,0
	Mięszość [m]:	320,0
	Litologia:	piaskowce, ilowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Dziecięcy Ośrodek Rehabilitacyjno-Ortopedyczny
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie

Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	6,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Do II wojny światowej Trzebnica miała status uzdrowiska i wykorzystywano w niej źródła wód zmineralizowanych, zawierających żelazo i siarkę. W latach 70. XX w. wykonano odwiert Trzebnica IG-1 o ostatecznej głębokości 1300 m, w którym opróbowano dwa triasowe poziomy wodonośne. Pierwszy z nich, znajdujący się na głębokości 646–844 m, charakteryzował się występowaniem wód termalnych typu SO₄-Cl-Ca-Na o mineralizacji 3,9 g/dm³ i temperaturze na wypływie 33°C. Drugi, na głębokości 1030–1350 m, cechował się występowaniem wód termalnych typu Cl-Na-Ca o mineralizacji 18 g/dm³ i temperaturze 37°C na wypływie. Ostatecznie zdecydowano o ujęciu głębszego poziomu wodonośnego (trias dolny), jednak do chwili obecnej otwór pozostaje niezagospodarowany.

Trzęsacz GT-1

Lokalizacja: m. Trzęsacz, gm. Rewal, pow. gryficki, woj. zachodniopomorskie

Regionalizacja: platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	12
	Temperatura na wypływie [°C]:	25
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od-do [m]:	1114,0–1203,0
	Miąższość [m]:	88,0
	Litologia:	piaskowce, iłowce, mułowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	MILEX Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 18.03.2035 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Trzęsacz GT-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	180,00

	Cel wydobycia:	inne (hodowla ryb)
--	----------------	--------------------

Opis złoza

Otwór Trzęsacz GT-1 (1215,5 m) powstał w 2012 r. W odwierconym otworze z piaskowców jury dolnej uzyskano przyływ wód o temperaturze na wypływie 25°C. Początkowo ujęte wody termalne planowano wykorzystać w celu ogrzewania kompleksu rekreacyjno-wypoczynkowego Pałac Trzęsacz. Ze względu na bardzo dobre parametry fizyczno-chemiczne oraz temperaturę wód rozważano także budowę kompleksu basenów termalnych, gdzie ujęte wody znalazłyby zastosowanie w rekreacji oraz lecznictwie. Z powodu wysokich kosztów zrezygnowano z inwestycji, a wodę wykorzystano w procesie hodowli łososia. Od 2015 r. koncesjonariuszem jest firma MILEX Sp. z o.o. Ferma łososia atlantyckiego w Dreżewie koło Trzęsacza, wykorzystująca do hodowli wodę termalną, jest jednym z pierwszych obiektów tego typu na świecie.

Turek GT-1

Lokalizacja: m. Turek, gm. Turek, pow. turecki, woj. wielkopolskie

Regionalizacja: platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na,I,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	132,9
	Temperatura na wypływie [°C]:	78
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od-do [m]:	2100,5– 2148,8
	Miąższość [m]:	48,3
	Litologia:	piaskowce, mułowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Gmina Miejska Turek
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	54,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoza

Otwór Turek GT-1 wykonano w 2019 r. do głębokości 2169 m. Z powodu zasypu końcowa głębokość otworu wynosi 2151 m. Zbiornik wód termalnych stanowią utwory jury dolnej zbudowane z drobnoziarnistych piaskowców kwarcowych oraz heterolitów piaskowcowo-mułowcowych. Z utworów tych uzyskano przyływ wód chlorkowych o temperaturze na wypływie 78°C. Zasoby eksploatacyjne ujęcia zatwierdzono w ilości 54,00 m³/h. Otwór Turek GT-1 pozostaje nieczynny.

Tylicz I

Lokalizacja: m. Tylicz, Powroźnik, gm. Krynica-Zdrój, Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Na,CO ₂ ; HCO ₃ -Ca,CO ₂ ; HCO ₃ -Na; HCO ₃ -Mg-Ca,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	8–11
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	0,66–100,00
	Miąższość [m]:	36,0–57,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Zakład Produkcji Wód Mineralnych „Multivita” Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2037 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	4
	Ujęcia czynne:	T-III (Stanisław), T-IX (Ignacy), P-VIa (Zbigniew)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	12,40
	Cel wydobycia:	rozlewnictwo

Opis złoża

Eksploatacja wód leczniczych ze złoża w Tyliczu (obszar górniczy Tylicz I) jest prowadzona przez Zakład Produkcji Wód Mineralnych, należący do firmy Multivita Sp. z o.o. Dysponuje on czterema ujęciami szczaw i wód kwasowęglowych ujętych z piaskowców paleogenu (eocen). Dwa z tych ujęć, otwory T-III Stanisław i T-IX Ignacy, wykonane w latach 1991–1993, znajdują się w granicach administracyjnych Tylicza, a dwa pozostałe (Zbigniew i Ewa) – na obszarze miejscowości Powroźnik. W marcu 2017 r. ustanowiono obszar górniczy Tylicz I obejmujący miejscowości Tylicz i Powroźnik. Ujęte wody są butelkowane i konfekcjonowane jako naturalna woda mineralna pod nazwą handlową Kropla Delice.

Uniejów I

Lokalizacja: m. Uniejów, gm. Uniejów, pow. poddębicki, woj. łódzkie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	Cl-Na

	Mineralizacja [g/dm ³]:	7
	Temperatura na wypływie [°C]:	69
Poziom wodonośny		
Kreda dolna	Głębokość od-do [m]:	1897,1–2015,0
	Miąższość [m]:	117,9
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Geotermia Uniejów Sp. z o.o
	Koncesja:	tak (do 31.12.2023 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	3
	Ujęcia czynne:	Uniejów PIG/AGH-2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	120,00
	Cel wydobycia:	ciepłownictwo, rekreacja, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Pierwszy otwór dokumentujący złożo wód termalnych – Uniejów IGH-1 – odwiercono w 1978 r. Ujęto nim wody typu Cl-Na o mineralizacji nieco ponad 8 g/dm³ i temperaturze na wypływie 68°C, występujące pod ciśnieniem artezyjskim w poziomie wodonośnym kredy dolnej. Kolejne dwa otwory: PIG/AGH-1 i PIG/AGH-2, stanowiące dublet geotermalny, wykonano na przełomie lat 1990–1991. Funkcję otworu eksploatacyjnego pełni otwór PIG/AGH-2, natomiast PIG/AGH-1 i IGH-1 są otworami chłonnymi (obecnie nieczynne). Od 2001 r. wody termalne są wykorzystywane przez spółkę Geotermia Uniejów Sp. z o.o. do celów ciepłowniczych. Od 2008 r. część wód po odebraniu ciepła służy do napełniania basenów w ośrodku rekreacyjnym Termy Uniejów. Z uwagi na udokumentowane właściwości lecznicze wody są stosowane do zabiegów balneoterapeutycznych.

Ustka

Lokalizacja: m. Ustka, gm. Ustka, pow. słupski, woj. pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy prekambryjskiej, region wyniesienia Łeby

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na,I
	Mineralizacja [g/dm ³]:	34
	Temperatura na wypływie [°C]:	21

Poziom wodonośny	
Perm	Głębokość od–do [m]: 680,0–706,0
	Miąszość [m]: 26,0
	Litologia: piaskowce, zlepieńce
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Uzdrowisko Ustka Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 5.09.2066 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 1
	Ujęcia czynne: Ustka IGH-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 12,00
	Cel wydobywania: wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, rekreacja

Opis złoża

W wykonanym w 1979 r. otworze Ustka IGH-1 o głębokości 730 m z piaskowców i zlepieńców permu ujęto wody lecznicze o temperaturze na wypływie 21°C. W 2016 r. wydano koncesję geologiczną na wydobywanie wody z obszaru górniczego Ustka 2 przez Uzdrowisko Ustka Sp. z o.o. Woda jest wykorzystywana w celach balneoterapeutycznych oraz do celów rekreacyjnych w basenie solankowym w Aquaparku Grand Lubicz, gdzie jest dodatkowo podgrzewana.

Ustroń

Lokalizacja: m. Ustroń, gm. Ustroń, pow. cieszyński, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze termalne	Typ wody: Cl-Na-(Ca),I,Fe,F
	Mineralizacja [g/dm ³]: 110–135
	Temperatura na wypływie [°C]: 21–23
Poziom wodonośny	
Dewon	Głębokość od–do [m]: 1320,0–1750,0
	Miąszość [m]: 370,0–415,0
	Litologia: wapienie

Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Przedsiębiorstwo Uzdrawiskowe „Ustroń” S.A.
	Koncesja: tak (do 31.12.2034 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 3
	Ujęcia czynne: U-3, U-3A, C-1 (chłonny)
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 2,20
	Cel wydobycia: wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków i solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoża

Rozpoznanie wód leczniczych w Ustroniu było związane z poszukiwaniem lokalizacji pod nowe uzdrowisko przeznaczone dla mieszkańców Górnego Śląska po zaniku wód leczniczych w Jastrzębiu-Zdroju. W latach 1971–1972 odwiercono dwa otwory eksploatacyjno-badawcze Ustroń IG-2 (obecnie zlikwidowany) i Ustroń IG-3 (obecnie U-3), a następnie otwór eksploatacyjny U-3A (1978 r.). Otworami ujęto chlorkowe wody termalne o zawartość jodu w granicach 11–15 mg/dm³, a dwuwartościowego żelaza do 16 mg/dm³. Obydwa otwory są obecnie eksploatowane przez Przedsiębiorstwo Uzdrawiskowe „Ustroń” S.A. do celów balneoterapeutycznych (kąpiele wannowe i basenowe), jednak ze względu na ograniczoną wielkość wydobycia temperatura wód na wypływie jest niższa niż zmierzona w trakcie badań. Wody pozabiegowe, po ich bakteriologicznym oczyszczeniu, są zatłaczane do otworu C-1, który odwiercono w 1993 r. Ustroń jest jedynym uzdrowiskiem w Polsce, w którym zastosowano ten sposób utylizacji wykorzystanych wód. Ujęte wody służą również do produkcji kosmetyków oraz Ustrońskiej solanki wykorzystywanej do kąpieli i inhalacji.

Wapienne

Lokalizacja: m. Wapienne, gm. Sękowa, pow. gorlicki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: HCO ₃ -Ca-(Na)-(Mg),S
	Mineralizacja [g/dm ³]: <1
	Temperatura na wypływie [°C]: 10
Poziom wodonośny	
Kreda	Głębokość od-do [m]: 16,0–74,0
	Miąższość [m]: 18,0–34,0
	Litologia: piaskowce
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Maria Drobenko Ośrodek Wczasowo-Leczniczy „Wapienne”

	Koncesja:	tak (31.12.2033 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	4
	Ujęcia czynne:	źródło Kamila, źródło Marta
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	5,67
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Źródła wód siarczkowych uzdrowiska Wapienne i ich właściwości lecznicze są znane co najmniej od XVII w. Do dziś istnieją dwa naturalne wypływy (źródła Kamila i Marta) wód HCO₃-Ca-(Na)-(Mg),S o mineralizacji 0,4–0,5 g/dm³, z piaskowców kredy. Zawartość siarkowodoru wynosi w nich od 2 do 4 mg/dm³. W 1975 r., w związku z planowanym rozwojem uzdrowiska, odwiercono dwa otwory eksploatacyjne W-1 i W-2 o głębokości wynoszącej odpowiednio 50 i 74 m, w których ujęto kredowy poziom wodonośny z wodami siarczkowymi identycznego typu, mineralizacji i zawartości siarkowodoru, jak w przypadku źródeł. Eksploatacja wód do celów balneoterapeutycznych jest prowadzona wyłącznie ze źródeł. Studnie nie są eksploatowane i pozostają nieczynne.

Wapienne INEX

Lokalizacja: m. Muszyna, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,(CO ₂); HCO ₃ -Mg-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–11
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	42,0–153,0
	Mięszczość [m]:	98,0–109,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	ZPHU INEX Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2040 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	3

	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	9,85
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

Złoże powstało w 2016 r. W skład nowo utworzonego obszaru górniczego Wapienne INEX weszły trzy otwory z obszaru górniczego Muszyna II: W-1, W-2 oraz W-3, ujmujące z utworów eocenu szczawy i wody kwasowęglowe. Od czasu ich wykonania w latach 2001–2002 otwory nie były eksploatowane. W 2018 r. inwestor – ZPHU INEX Sp. z o.o. – zlecił wykonanie badań hydrogeologicznych mających na celu sprawdzenie stanu technicznego

Welnin

Lokalizacja: m. Welnin, gm. Solec-Zdrój, pow. buski, woj. świętokrzyskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na, I, S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	34–38
	Temperatura na wypływie [°C]:	11–13
Poziom wodonośny		
Jura górna	Głębokość od–do [m]:	122,5–170,0
	Mięszczość [m]:	47,5
	Litologia:	wapienie
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Malinowe Hotele Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 28.10.2048 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Welnin
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	3,00
	Cel wydobywania:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, rekreacja, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Złoże wód leczniczych Welnin składa się z dwóch otworów eksploatacyjnych o głębokości 170 m każdy. Pierwszy z nich, o nazwie Welnin, odwiercono w 2002 r. W 2017 r. wykonano rezerwowy otwór eksploatacyjny Welnin 4 (obecnie nieczynny) w celu zapewnienia ciągłej dostawy wody leczniczej do obiektów lecznictwa uzdrowiskowego. Poziom

wodonośny wód leczniczych stanowią utwory jury górnej. Łączne zasoby eksploatacyjne obu ujęć wynoszą 3,00 m³/h. Koncesję na wydobywanie wód ze złoża uzyskała spółka Malinowe Hotele Sp. z o.o. Ujęcia są położone na obszarze górnym Wełnin o powierzchni 5,62 km². Eksploatowane wody są wykorzystywane do celów balneoterapeutycznych i rekreacyjnych w Hotel Medical Spa Malinowy Zdrój w Solcu-Zdroju oraz Malinowy Dwór w Świeradowie-Zdroju, a także do produkcji kosmetyków.

Wieliczka W-VII-16

Lokalizacja: m. Wieliczka, gm. Wieliczka, pow. wielicki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	69
	Temperatura na wypływie [°C]:	brak danych
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość stropu [m]:	≈250,0 m
	Miąższość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce, mułowce, iłowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Kopalnia Soli Wieliczka S.A.
	Koncesja:	tak (do 29.10.2035 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	W-VII-16
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	8,30
	Cel wydobywania:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Wody lecznicze w Wieliczce udokumentowano w 2014 r. Ich ujęcia mają unikatowy w skali kraju charakter – są to dwa wypływy oznaczone symbolami W-VI-32 (komora Z-32) i W-VII-16 (Komora Layer), zlokalizowane w wyrobiskach poeksploatacyjnych nieczynnej kopalni soli Wieliczka. Dopływ wód następuje z utworów miocenijskiej serii siarczanowej. W byłej kopalni, będącej obecnie obiektem turystycznym i muzealnym, wpisanym od 1978 r. na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO, i jednocześnie podziemnym uzdrowiskiem, jest prowadzona rehabilitacja pulmonologiczna. W 2016 r. uruchomiono tężnię pełniącą funkcję inhalatorium, które są zasilane wodami leczniczymi z ujęcia W-VII-16. Na bazie ujętych wód leczniczych produkowana jest linia kosmetyczna do pielęgnacji ciała. Ze względu na niestabilne warunki hydrogeologiczne nie ustalono zasobów wypływu W-VI-32, w związku z czym nie jest on użytkowany. Koncesję na wydobywanie wód z obszaru górnego Wieliczka ma od 2015 r. firma Kopalnia Soli Wieliczka S.A.

Wieniec

Lokalizacja: m. Wieniec-Zdrój, gm. Brześć Kujawski, pow. włocławski, woj. kujawsko-pomorskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region antyklinorium środkowopolskiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	SO ₄ -Cl-Ca-Na,S
	Mineralizacja [g/dm ³]:	4
	Temperatura na wypływie [°C]:	11
Poziom wodonośny		
Jura górna	Głębokość od-do [m]:	123,9–130,9
	Miąższość [m]:	7,0
	Litologia:	wapienie oolitowe
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Wieniec Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.12.2043 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Wieniec 3E
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	15,00
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Siarczkowe wody lecznicze w Wieniecu-Zdroju odkryto w następstwie poszukiwań złóż węgla brunatnego. W latach 1898–1903 odwiercono kilka otworów, z których następował samowypływ wody o silnym zapachu siarkowodoru. Przed II wojną światową wykonano kolejne otwory do maksymalnej głębokości 979 m. Zbiornikiem wód siarczkowych są wapienie oolitowe jury górnej. Koncesję na wydobywanie wód leczniczych uzyskało Uzdrowisko Wieniec Sp. z o.o. Obecnie wody te są eksploatowane otworem 3E o głębokości 130 m, wykonanym w 1960 r. Ujęcie stanowi jedyne źródło zaopatrzenia uzdrowiska w wody lecznicze.

Wierchomla Wielka źródła

Lokalizacja: m. Wierchomla Wielka, gm. Piwniczna-Zdrój, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,Fe,CO ₂ ; HCO ₃ -Cl-Na,Fe,S,CO ₂ ; HCO ₃ -Ca-Mg,S

	Mineralizacja [g/dm ³]:	<1–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	<20
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	0,0
	Mięszkość [m]:	brak danych
	Litologia:	piaskowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	4
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,32
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W rejonie Wierchomla Wielkiej swoiste wody zmineralizowane występują w utworach fliszowych paleogenu budujących skrzydła antykliny Łomnica-Wierchomla, w pobliżu przecinających je stref uskokowych. W 1971 r. przeprowadzono badania i udokumentowano zasoby czterech źródeł (nr 3, 4, 6 i 8) zlokalizowanych w tej miejscowości. Wody wypływające ze źródeł nr 3 i 6 są szczawami typu HCO₃-Ca-Mg,Fe. Wypływ nr 4 to wody kwasowęglowe typu HCO₃-Cl-Na,Fe,S, natomiast ze źródła nr 8 wypływają wody typu HCO₃-Ca-Mg,S. Źródła zostały ujęte obudowami i służą jako punkty czerpalne.

Wierchomla Zdrój

Lokalizacja: m. Wierchomla Wielka, gm. Piwniczna-Zdrój, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-(Na)-Mg,CO ₂ ,(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1,0–4,3
	Temperatura na wypływie [°C]:	10,6
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	60,0–120,0
	Mięszkość [m]:	39,0–60,0

	Litologia:	piaskowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	„Masspol” Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 21.01.2050 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	3
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	4,35
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Złoże Wierchomla Zdrój rozpoznano trzema otworami wiertniczymi (W-1, W-2, W-3) o głębokości od 119 do 129 m. Poziom wodonośny wód leczniczych występuje w obrębie paleogeńskich utworów fliszowych. Otworem W-1 ujęto szczawę typu HCO₃-Ca-Mg,Fe o mineralizacji 4,3 g/dm³. Podobny typ wód nawiercono w otworze W-2, gdzie stwierdzono szczawę typu HCO₃-Ca-Mg o mineralizacji wynoszącej 3,4 g/dm³. W otworze W-3 udokumentowano szczawy typu HCO₃-Ca-Na-Mg o mineralizacji ok. 1 g/dm³. W rejonie złoża charakterystyczne jest współwystępowanie wód zwykłych i leczniczych w obrębie utworów fliszu. Łączne zasoby eksploatacyjne wszystkich trzech ujęć wynoszą 4,35 m³/h. Obecnie ujęcia pozostają nieczynne.

Wilga IG-1

Lokalizacja: m. Sobienie Kiełczewskie, gm. Sobienie-Jeziory, pow. otwocki, woj. mazowieckie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na
	Mineralizacja [g/dm ³]:	3,5
	Temperatura na wypływie [°C]:	30
Poziom wodonośny		
Jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1566,0–1579,0
	Miąższość [m]:	13,0
	Litologia:	piaskowce, mułowce, iłowce
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	WZGS Samopomoc Chłopska
	Koncesja:	nie

	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	20,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

Otwór Wilga IG-1 w Sobieniach Kielczewskich odwiercono w 1975 r. do głębokości 3552 m jako otwór badawczy, a następnie zlikwidowano do 1680 m. Celem wiercenia było rozpoznanie warunków geologicznych oraz poszukiwanie złóż ropy i gazu ziemnego w rowie lubelskim. W wyniku opróbowania hydrogeologicznego z utworów jury dolnej uzyskano samowypływ wód leczniczych o temperaturze sięgającej 30°C. Otwór Wilga IG-1 nie został zagospodarowany.

Wolczyn

Lokalizacja: m. Wolczyn, gm. Wolczyn, pow. kluczborski, woj. opolskie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, monokliny przedsudeckiej

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze termalne	Typ wody:	Cl-Na-Ca,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	23
	Temperatura na wypływie [°C]:	43
Poziom wodonośny		
Trias dolny–karbon	Głębokość od–do [m]:	830,0–1100,0
	Mięższość [m]:	270,0
	Litologia:	piaskowce, zlepieńce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., Wolczyn
	Koncesja:	tak (do 12.08.2051 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	8,00
	Cel wydobycia:	-

Opis złoza

Otwór VIIA w miejscowości Wołczyn odwiercono w 1981 r. do głębokości 1100 m. Ujęto nim lecznicze wody termalne występujące w warunkach artezyjskich w utworach karbońsko-permsko-triasowych. W założeniu otwór miał służyć do eksploatacji wód leczniczych w projektowanym uzdrowisku. Planów budowy uzdrowiska nie zrealizowano, a odwiercony otwór pozostaje nieczynny.

Wręcza

Lokalizacja: m. Wręcza, gm. Mszczonów, pow. żyrardowski, woj. mazowieckie

Regionalizacja: prowincja platformy paleozoicznej, region synklinorium brzeżnego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Ca
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,4
	Temperatura na wypływie [°C]:	40
Poziom wodonośny		
Kreda dolna	Głębokość od–do [m]:	1531,0–1643,0
	Miąższość [m]:	112,0
	Litologia:	piaskowce, mułowce
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Global Parks Poland Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 08.03.2071 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	Wręcza GT-1
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	150,00
	Cel wydobycia:	rekreacja

Opis złoza

Otwór geotermalny Wręcza GT-1 odwiercono w 2018 r. do głębokości 1688 m i zakończono w utworach jury górnej. Celem wiercenia było uzyskanie niskomineralizowanej wody termalnej. Do eksploatacji udostępniono dolnokredowy poziomy wodonośny wykształcony w postaci piaskowców kwarcowych, z którego ujęto wody termalne o temperaturze 40°C. Po uzyskaniu koncesji w 2021 r. inwestor (Global Parks Poland Sp. z o.o.) wykorzystuje ujęte wody do celów rekreacyjnych w aquaparku Suntago Wodny Świat.

Wysowa

Lokalizacja: m. Wysowa-Zdrój, gm. Uście Gorlickie, pow. gorlicki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Cl-Na-(Ca),(I),(Fe),(S),CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Ca,Fe,CO ₂ ; HCO ₃ -Cl-Na-Ca,Fe
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–25
	Temperatura na wypływie [°C]:	7–15
Poziom wodonośny		
Paleogen, paleogen–kreda, kreda	Głębokość od–do [m]:	5,0–100,0 (Pg); 12,0–78,0 (Pg–K); 16,0–75,0 (K)
	Miąższość [m]:	3,0–15,0 (Pg); 21,0–62,0 (Pg–K); 22,5–59,0 (K)
	Litologia:	piaskowce, łupki, margle
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Wysowa S.A.
	Koncesja:	tak (do 8.11.2032 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	14
	Ujęcia czynne:	Anna, Aleksandra, Słone, W-24, Józef I, Józef II, Henryk, Władysław (W-12), Franciszek,
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	11,92
	Cel wydobywania:	rozlewnictwo, wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, produkcja kosmetyków

Opis złoża

Wody lecznicze w rejonie Wysowej są znane z naturalnych wypływów, które w wyniku prowadzonej eksploatacji uległy niemal całkowitemu zanikowi. Do lat 50. XX w. do celów leczniczych wykorzystywano płytkie studnie kopane (do 15 m), w których ujmowano paleogeński poziom wodonośny (m.in. ujęcia Józef I, Słone). Młodsze ujęcia, pochodzące z lat 1960–2002, to studnie wiercone o głębokości od 25 do 100 m, zafiltrowane w piaskowcach paleogenu i/lub kredy. Wody mineralne są reprezentowane przez szczawy chlorkowe, głównie typu wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowego. Ich użytkownikiem jest Uzdrowisko Wysowa S.A., które wykorzystuje ujęte wody w lecznictwie uzdrowiskowym, rozlewni oraz do produkcji kosmetyków.

Zabłocie-Korona

Lokalizacja: m. Zabłocie, gm. Strumień, pow. cieszyński, woj. śląskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region zapadliska przedkarpackiego

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	Cl-Na,I,(Fe)
	Mineralizacja [g/dm ³]:	42–56
	Temperatura na wypływie [°C]:	7–18
Poziom wodonośny		
Neogen	Głębokość od–do [m]:	312,0–745,0
	Miąższość [m]:	3,0–433,0
	Litologia:	piaski
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Solanka z Zabłocia Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 31.03.2048 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Korona, Tadeusz
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,48
	Cel wydobycia:	warzywnictwo, produkcja solanki leczniczo-kąpielowej

Opis złoża

Rozpoznanie występowania wód leczniczych w Zabłociu jest związane z prowadzeniem prac poszukiwawczych za węglem kamiennym. Istniejący do dzisiaj otwór Korona (głębokość 671 m) wykonano w 1892 r. Na głębokości 635 m (miocen) ujęto nim wody chlorkowe o jednej z najwyższych w kraju zawartości jodu (120–140 mg/dm³). W 1949 r. odwiercono drugi otwór poszukiwawczy Tadeusz, o głębokości 745 m, który następnie przystosowano do eksploatacji. Ujęte wody również należą do wód chlorkowych, zawierających jod w ilości przekraczającej 100 mg/dm³. Koncesję na wydobywanie wód leczniczych otworami Korona oraz Tadeusz uzyskała firma Solanka z Zabłocia Sp. z o.o. Ujęte wody są wykorzystywane do warzenia soli leczniczych i leczniczo-kosmetycznych oraz butelkowane z przeznaczeniem do kąpieli i inhalacji.

Zakopane

Lokalizacja: m. Zakopane, gm. Zakopane, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -Na; HCO ₃ -SO ₄ -Ca-Mg-Na

	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,3–0,4
	Temperatura na wypływie [°C]:	26–37
Poziom wodonośny		
Paleogen–trias środkowy, jura dolna	Głębokość od–do [m]:	1090,5–1113,0 (Pg–T ₂), 1550,0–1982,5 (J ₁)
	Miąższość [m]:	22,5 (Pg–T ₂), 432,5 (J ₁)
	Litologia:	wapienie (Pg–T ₂), piaskowce (J ₁)
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Polskie Tatry S.A.
	Koncesja:	tak (do 1.07.2028 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Zakopane IG-1, Zakopane 2
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	130,00
	Cel wydobycia:	rekreacja

Opis złoża

W 1963 r. wykonano głęboki otwór badawczy Zakopane IG-1 (głębokość całkowita 3073 m, ostateczna 1960 m), w którym na głębokości 1550,0–1982,5 m stwierdzono występujące w piaskowcach jury dolnej wody termalne typu HCO₃-SO₄-Ca-Mg-Na o temperaturze 37°C. Drugie z ujęć, Zakopane 2, wykonane w 1975 r., zakończono na głębokości 1113 m. Ujęto nim płytszy horyzont wód termalnych (1090,5–1113,0 m), napotkany w utworach węglanowych eocenu i triasu. Występujące w nim wody reprezentują typ HCO₃-Na i osiągają na wypływie temperaturę 26°C. Koncesję na wydobywanie wód termalnych z obszaru górniczego Zakopane przyznano spółce Polskie Tatry S.A. Wody z obydwu ujęć są wykorzystywane do napełniania basenu termalnego w Aquaparku Zakopane. Do ogrzewania jego pomieszczeń wykorzystuje się ciepło kupowane z PEC Geotermia Podhalańska, wytwarzane z wód termalnych ujmowanych w Bańskiej Niżnej.

Zazadnia IG-1

Lokalizacja: m. Małe Ciche, gm. Poronin, pow. tatrzański, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat wewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody termalne	Typ wody:	HCO ₃ -SO ₄ -Ca-Mg
	Mineralizacja [g/dm ³]:	0,2
	Temperatura na wypływie [°C]:	21
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	655,0–680,0

	Mięszość [m]:	25,0
	Litologia:	wapienie
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	25,10
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W 1986 r. wykonano otwór Zazadnia IG-1, który osiągnął głębokość całkowitą 680 m. W eoceńskich utworach węglanowych nawiercono poziom wodonośny charakteryzujący się występowaniem wód termalnych pod ciśnieniem artezyjskim. Obecnie otwór jest eksploatowany na podstawie pozwolenia wodnoprawnego w celu zaopatrzenia w wody pitne hotelu w miejscowości Zgorzelisko.

Złockie Z-7

Lokalizacja: m. Złockie, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,Fe,Si,CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	7
	Temperatura na wypływie [°C]:	9
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od-do [m]:	55,0–202,0
	Mięszość [m]:	147,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	brak danych
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie

Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	1
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	0,31
	Cel wydobywania:	-

Opis złoża

Wody lecznicze o charakterze szczaw ujęto otworem wiertniczym Z-7 (głębokość 202 m) wykonanym w 1973 r. Poziom wodonośny stanowią piaskowce eocenu. Do 2013 r. otwór znajdował się w obrębie złoża Muszyna. Obecnie jest on nieczynny. Na terenie samej miejscowości odwiercono ponadto osiem innych otworów eksploatacyjnych wód leczniczych, zlokalizowanych w granicach innych obszarów górniczych, a także znajduje się tam kilka naturalnych wypływów szczaw oraz mofeta im. H. Świdzińskiego, stanowiąca pomnik przyrody nieożywionej, zlokalizowana w dnie potoku Złockiego, na granicy ze wsią Jastrzębik.

Zubrzyk

Lokalizacja: m. Zubrzyk, gm. Piwniczna-Zdrój, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg-Na,CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Mg-(Ca),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	1–3
	Temperatura na wypływie [°C]:	10–12
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	42,0–142,0
	Miąższość [m]:	7,0–75,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Masspol Sp. z o.o.
	Koncesja:	tak (do 6.12.2026 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	4
	Ujęcia czynne:	Z-2, Z-3a, Z-8
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	12,90
	Cel wydobywania:	rozlewnictwo

Opis złoza

Wody lecznicze stwierdzono w formacji eoceńskich piaskowców z Piwnicznej otworami Z-2 (wykonanym w 2001 r. do głębokości 115 m), Z-3a (wykonanym w 2007 r. do głębokości 131 m), Z-8 (wykonanym w 2015 r. do głębokości 143 m) oraz Z-14 (wykonanym w 2021 r. do głębokości 140 m). Ujęcia dostarczają szczawy o różnym typie chemicznym i mineralizacji w zakresie 1,2–3,1 g/dm³. Otwory Z-2, Z-3a i Z-8 zaopatrują w surowiec tutejszą rozlewnię wód mineralnych należąca do firmy Masspol Sp. z o.o., której przyznano koncesję na wydobywanie wód na obszarze górniczym Zubrzyk.

Żegiestów INEX

Lokalizacja: m. Żegiestów, Zubrzyk; gm. Muszyna, Piwniczna-Zdrój; pow. nowosądecki; woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna	
Wody lecznicze	Typ wody: HCO ₃ -Na-(Mg),(CO ₂)
	Mineralizacja [g/dm ³]: 0,3–13,0
	Temperatura na wypływie [°C]: 11
Poziom wodonośny	
Paleogen	Głębokość od-do [m]: 42,5–196,0
	Miąszość [m]: 12,0–65,0
	Litologia: piaskowce, łupki
Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: ZPHU INEX Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 31.12.2037 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploracja	
Nieczynne	Liczba ujęć: 2
	Ujęcia czynne: brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 8,10
	Cel wydobywania: -

Opis złoza

Otwory eksploatacyjne Z-2 i Z-3 zlokalizowane w miejscowościach Żegiestów i Zubrzyk udokumentowano w 2016 r. Wody lecznicze występują w obrębie kompleksu piaskowcowego eocenu i należą do wód o zróżnicowanym składzie chemicznym. Otwór Z-2 o głębokości 200 m ujmuje wody kwasowęglowe, natomiast otworem Z-3 (głęb. 60 m) ujęto szczawy. Koncesję na wydobywanie wód leczniczych ze złoza Żegiestów INEX uzyskał w 2017 r. Zakład Produkcyjno-Handlowo-Usługowy INEX Sp. z o.o., jednak dotychczas eksploatacja nie została rozpoczęta, a oba otwory pozostają nieczynne.

Żegiestów-Cechini

Lokalizacja: m. Żegiestów, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Mg-Na-Ca,CO ₂ ; HCO ₃ -Na-Mg-Ca,(Si),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	4–65
	Temperatura na wypływie [°C]:	10
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od–do [m]:	38,6–112,0
	Miąższość [m]:	22,0–54,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Zagospodarowane	Właściciel:	Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych i Transportowych CECHINI Stanisław i Józef Cechini S.J.
	Koncesja:	tak (do 3.04.2034 r.)
	Obszar górniczy:	tak
Eksploatacja		
Czynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	Zofia II
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	13,00
	Cel wydobycia:	wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia, rozlewnictwo

Opis złoża

Początkowo w obrębie złoża znajdował się otwór eksploatacyjny wód leczniczych Zofia II (głębokość 61 m). Od stycznia 2017 r. włączono do eksploatacji również otwór Wiktor (głębokość 112 m), który objęto istniejącym już obszarem górniczym Żegiestów-Cechini. Aktualnie eksploatowany jest otwór Zofia II przy Sanatorium Wiktor na Łopacie Polskiej.

Żegiestów-Zdrój

Lokalizacja: m. Żegiestów, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Mg-(Na),(Fe),(Si),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	10–15

	Temperatura na wypływie [°C]:	10
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość od-do [m]:	105,0–300,0
	Miąższość [m]:	72,0–195,0
	Litologia:	piaskowce, łupki
Stan		
Niezagospodarowane	Właściciel:	Uzdrowisko Krynica-Żegiestów S.A.
	Koncesja:	nie
	Obszar górniczy:	nie
Eksploatacja		
Nieczynne	Liczba ujęć:	2
	Ujęcia czynne:	brak
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]:	1,30
	Cel wydobycia:	-

Opis złoża

W obrębie złoża znajdują się dwa otwory wiertnicze: Andrzej II oraz Żegiestów II. Ujęte szczawy występują w obrębie piaskowców eocenu. W otworze Żegiestów II (głębokość 300 m) ujęto szczawy typu HCO₃-Mg-Na,Fe, natomiast w ujęciu Andrzej II (głębokość 300 m) – typu HCO₃-Mg,(Fe),(Si). Obecnie obydwie otwory pozostają nieczynne.

Żegiestów-Zródł Główny

Lokalizacja: m. Żegiestów, gm. Muszyna, pow. nowosądecki, woj. małopolskie

Regionalizacja: prowincja karpacka, region Karpat zewnętrznych

Charakterystyka fizyczno-chemiczna		
Wody lecznicze	Typ wody:	HCO ₃ -Ca-Mg,(Fe),CO ₂
	Mineralizacja [g/dm ³]:	2
	Temperatura na wypływie [°C]:	9–11
Poziom wodonośny		
Paleogen	Głębokość stropu [m]:	0,0–96,0
	Miąższość [m]:	35,5
	Litologia:	piaskowce, łupki

Stan	
Zagospodarowane	Właściciel: Cechini Żegiestów-Zdrój Główny Sp. z o.o.
	Koncesja: tak (do 31.12.2037 r.)
	Obszar górniczy: tak
Eksploatacja	
Czynne	Liczba ujęć: 2
	Ujęcia czynne: źródło Anna
	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]: 5,60
	Cel wydobycia: wykorzystanie wód w uzdrowisku – balneoterapia

Opis złoża

Historia źródła Anna sięga 1846 r., kiedy to w dolinie Szczawnego Potoku odkryto pierwsze naturalne źródła wód mineralnych. W 1867 r. ujęto w jedną studnię trzy istniejące obok siebie wypływy wód, a następnie uruchomiono pierwszy zakład zdrojowy. Wody lecznicze występują w obrębie kompleksu piaskowcowego eocenu i należą do szczaw o zawartości wolnego dwutlenku węgla dochodzącej do 2986 mg/dm³ (1995 r.). Wody ze źródła Anna udostępniono w odrestaurowanej Pijalni Zdrojowej zlokalizowanej w pobliżu Domu Zdrojowego. W 2020 r. w obrębie złoża wykonano nowy otwór wiertniczy – Klaudia (głębokość 131,5 m), który obecnie pozostaje nieczynny. W granicach obszaru górniczego Żegiestów-Zdrój Główny koncesję przyznano firmie Cechini Żegiestów-Zdrój Główny Sp. z o.o.

SŁOWNIK POJĘĆ

- Balneologia** — dziedzina wiedzy medycznej zajmująca się badaniami i praktycznym stosowaniem naturalnych metod leczniczych wykorzystujących wody mineralne, gazy i peloidy (wg Ponikowskiej, red., 2015).
- Balneoterapia** — zespół metod leczniczych, które wykorzystują naturalne wody mineralne lecznicze, gazy i peloidy. Metody balneologiczne mają zastosowanie w leczeniu, profilaktyce i rehabilitacji większości chorób przewlekłych (wg Ponikowskiej, red., 2015).
- Borowina** — nieodwodniony torf charakteryzujący się znacznym stopniem rozkładu roślinności bagiennej, zawierający kwasy humusowe, związki bitumiczne, ciała żywiczne i substancje obniżające ciśnienie krwi (wg Mizerskiego i Sylwestrzaka, 2002).
- Cieplownictwo** — tu: pozyskiwanie energii cieplnej z wód termalnych, wykorzystywanej w celu ogrzewania lub klimatyzowania pomieszczeń, ogrzewania wody doprowadzanej siecią wodociągową do odbiorców lub utrzymania prawidłowego funkcjonowania innych instalacji i urządzeń.
- Dublet geotermalny** — system eksploatacji wód termalnych składający się z pary otworów połączonych rurociągiem. Jeden z nich jest otworem eksploatacyjnym służącym do wydobywania wody, drugi zaś otworem chłonnym służącym do zatłaczania wykorzystanej wody do poziomu wodonośnego (z którego wcześniej została wydobyta), w celu m.in. odbudowy części zasobów (wg Dowgiałły i in., red., 2002).
- Energia geotermalna** — [1] całkowita ilość energii (ciepła) nagromadzonej w skorupie ziemskiej do danej głębokości w odniesieniu do określonego obszaru bilansowego (obliczeniowego) oraz średniej rocznej temperatury na powierzchni ziemi (wg Mufflera, Cataldiego, 1978). [2] Ciepło Ziemi zgromadzone w systemach hydrotermalnych lub w suchych skałach. Energia pierwotna, będąca pozostałością po procesach formowania się planety, oraz energia powstająca w wyniku procesów rozpadu pierwiastków promieniotwórczych (wg Barbiera, 2002).
- Infiltracja** — wsiąkanie wody pochodzącej z opadów atmosferycznych, cieków i zbiorników powierzchniowych oraz z kondensacji pary wodnej z powierzchni terenu do strefy aeracji, a następnie przesączanie do strefy saturacji. Infiltracja może być również wywołana sztucznie (wg Dowgiałły i in., red., 2002).
- Kierunki lecznicze uzdrowisk** — profile schorzeń leczonych w poszczególnych uzdrowiskach, wyznaczone z uwzględnieniem właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych oraz klimatu występujących w uzdrowisku, dostępnych zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego oraz specjalistycznej kadry medycznej, a także osiągnięć w leczeniu danego profilu schorzeń w uzdrowisku. Kierunki lecznicze dla poszczególnych uzdrowisk ustala minister właściwy do spraw zdrowia (wg ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o *lecznictwie uzdrowiskowym*...).
- Koncesja geologiczna** — tu: decyzja administracyjna, pozwolenie na wyłączność poszukiwania, rozpoznawania lub wydobywania kopaliny ze złoża (wg Dowgiałły i in., red., 2002). Według obowiązującej ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze* w przypadku wód zaliczonych do kopalin jest wymagana jedynie koncesja na ich wydobywanie. W mocy pozostaje kilkanaście koncesji na poszukiwanie wód zaliczonych do kopalin wydanych na podstawie wcześniej obowiązujących przepisów.
- Mineralizacja wody** — podstawowa cecha chemiczna wody określana w badaniach hydrogeologicznych, m.in. przy ocenie jakości wody i w różnego rodzaju klasyfikacjach wód (wg Dowgiałły i in., red., 2002). Jest sumą rozpuszczonych w wodzie substancji mineralnych wyrażoną w mg/dm³ lub g/dm³. Na substancje te składają się: makroskładniki (jony główne), składniki (jony) podrzędne, mikroskładniki (mikroelementy) i składniki niezdysonowane (wg Ponikowskiej, red., 2015).
- Mofeta** — miejsce wydobywania się na powierzchnię ziemi gazu (ekshalacji), głównie dwutlenku węgla pochodzącego z odgazowania głębokich stref skorupy ziemskiej.
- Naturalna woda mineralna** — woda podziemna wydobywana jednym lub kilkoma ujęciami naturalnymi lub wierconymi, różniąca się od zwykłej wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi pierwotną czystością pod względem chemicznym i mikrobiologicznym oraz charakterystycznym stabilnym składem mineralnym, a w określonych przypadkach także właściwościami mającymi znaczenie fizjologiczne, korzystnie oddziałującymi na zdrowie ludzi (wg ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o *bezpieczeństwie żywności i żywienia*).
- Naturalne surowce lecznicze** — gazy lecznicze, wody lecznicze i peloidy, których właściwości lecznicze potwierdzono na zasadach określonych w ustawie z 28 lipca 2005 r. o *lecznictwie uzdrowiskowym*...

Obszar górniczy — przestrzeń, w której granicach przedsiębiorca jest uprawniony do wydobywania kopaliny oraz prowadzenia robót górniczych niezbędnych do wykonywania koncesji (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*).

Obszar ochrony uzdrowiskowej — obszar wydzielony w celu ochrony oraz przyszłego wykorzystania do celów lecznictwa uzdrowiskowego znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, obecnie niedysponujący zakładami ani urządzeniami lecznictwa uzdrowiskowego. Musi on spełniać warunki określone w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. *o lecznictwie uzdrowiskowym...* Zgodnie z nimi obszar ten:

- musi obejmować złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych;
- charakteryzować się klimatem o potwierdzonych właściwościach leczniczych;
- spełniać określone w przepisach wymagania dotyczące ochrony środowiska;
- mieć infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, transportu zbiorowego, a także powinna być na nim prowadzona gospodarka odpadami;
- ma nadany status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Obszar perspektywny — tu: obszar, na którym nie udokumentowano występowania złóż wód leczniczych, termalnych ani solanek, ale istnieją przesłanki o możliwości ich występowania.

Obszar zasilania — obszar, na którym opady atmosferyczne lub wody powierzchniowe przenikają bezpośrednio lub pośrednio (przez utwory przykrywające) do poziomu wodonośnego (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Piętro wodonośne — jednostka hydrostratygraficzna, poziom lub zespół poziomów wodonośnych należących do określonej stratygraficznie jednostki: epoki (np. piętro kredowe, piętro paleogeńskie) (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Poziom wodonośny — [1] w szerokim znaczeniu: wodonosiec, zbiorowisko wód podziemnych (w strefie saturacji) pozostające w łączności hydraulicznej, czyli warstwa wodonośna w obrębie utworów warstwowych albo strefa wodonośna w obrębie utworów szczelinowych lub kawernowych. W węższym znaczeniu: jednostka podrzędna w stosunku do piętra wodonośnego (wg Dowgiałły i in., red., 2002). [2] Warstwa lub zespół warstw wodonośnych należących do określonego stratygraficznie kompleksu litologiczno-facjalnego, zawierające w porach, szczelinach i kawernach wolną wodę (wg Góreckiego, red., 2006).

Projekt robót geologicznych — dokument wymagany ustawą *Prawo geologiczne i górnicze*, pozwalający na wykonywanie robót geologicznych. Projekt powinien określać:

- cel zamierzonych robót oraz sposób ich osiągnięcia;
- rodzaj dokumentacji geologicznej mającej powstać w wyniku robót geologicznych;
- harmonogram robót geologicznych;
- przestrzeń, na której mają być wykonywane roboty geologiczne;
- przedsięwzięcia konieczne ze względu na ochronę środowiska, w tym wód podziemnych, sposób likwidacji wyrobisk, otworów wiertniczych, rekultywacji gruntów, a także czynności mające na celu zapobieżenie szkodom powstałym wskutek wykonywania zamierzonych robót.

Projekt wymaga zatwierdzenia w drodze decyzji przez właściwy organ administracji geologicznej (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*).

Projekt zagospodarowania złóża (PZZ) — dokument określający wymagania w zakresie racjonalnej gospodarki złożem oraz ochrony środowiska, w tym technologii eksploatacji złoża, sporządzany dla zakładu górniczego przez podmiot ubiegający się o przyznanie koncesji na eksploatację złoża kopaliny. Stanowi obligatoryjny załącznik do wniosku o udzielenie koncesji na wydobywanie kopaliny, w tym wód leczniczych, termalnych i solanek (wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 kwietnia 2012 r. w *sprawie szczegółowych wymagań dotyczących projektów zagospodarowania złóż*).

Rekreacja — tu: wykorzystanie wód leczniczych i termalnych w basenach kąpielowych dostępnych bez nadzoru lekarza.

Robota geologiczna — wykonywanie w ramach prac geologicznych wszelkich czynności poniżej powierzchni ziemi, w tym wykonywanych przy użyciu środków strzałowych, a także likwidacja wyrobisk po tych czynnościach (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*).

Rozlewnictwo (inaczej butelkowanie) — [1] Napełnianie opakowań wodami leczniczymi (wg Dowgiałły i in., red., 2002). [2] Napełnianie opakowań wodami leczniczymi przeznaczonymi do spożycia (wg Paczyńskiego i Sadurskiego, red., 2007a).

Solanka — [1] woda podziemna o zawartości rozpuszczonych składników mineralnych stałych nie mniejszej niż 35 g/dm³ (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*). [2] woda o mineralizacji ogólnej wynoszącej co najmniej 35 g/dm³, której głównymi składnikami rozpuszczonymi są jony: chlorkowy, sodowy i wapniowy (wg Dowgiałły i in., 2002). [3] w balneologii – woda o mineralizacji co najmniej 15 g/dm³, której głównymi jonami są jon chlorkowy, sodowy i rzadziej jon wapniowy (wg Ponikowskiej, red., 2015).

Strumień ciepły ziemi — ilość ciepła przepływająca w jednostce czasu przez jednostkę powierzchni ziemi. W warunkach ustalonych gęstość strumienia ciepłego przepływającego przez skały przypowierzchniowe wynosi:

$$Q = k \frac{\Delta T}{\Delta Z} 10^{-3}$$

gdzie: Q – gęstość strumienia ciepłego [W/m²];
 k – przewodnictwo cieplne skał [W/m°C];
 T – temperatura [°C];
 Z – głębokość [m].

Średnia wartość gęstości strumienia ciepłego ziemi dla kontynentów wynosi 63 mW/m². Maksymalne wartości stwierdzone dotąd w Polsce nie przekraczają 90 mW/m². Wysokie gęstości strumienia ciepłego ziemi stanowią podstawową przesłankę dla poszukiwań wód termalnych (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Szczawa — woda lecznicza, swoista, zawierająca co najmniej 1000 mg/dm³ wolnego dwutlenku węgla (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Teren górniczy — przestrzeń objęta przewidywanymi szkodliwymi wpływami robót górniczych zakładu górniczego (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*).

Typ chemiczny (hydrochemiczny) wody — chemizm wody określony zwykle na podstawie dominujących w wodzie jonów (kationów i anionów) i składników swoistych, przedstawiony w formie uzależnionej od zastosowanej klasyfikacji hydrochemicznej.

Uzdrowisko — obszar, na którym jest prowadzone leczenie uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, spełniający warunki określone w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. *o lecnictwie uzdrowiskowym...*, i któremu nadano status uzdrowiska. W opracowaniu uwzględniono tylko te uzdrowiska, na których terenie występują złoża wód leczniczych. Miejscowości będące uzdrowiskami oprócz naturalnych surowców leczniczych (wód, gazów i torfów) powinny odznaczać się klimatem o właściwościach leczniczych oraz dysponować fachowym personelem służby zdrowia i urządzeniami umożliwiającymi prowadzenie lecznictwa, rehabilitacji i profilaktyki.

Warzelnictwo — gałąź przemysłu zajmująca się warzeniem soli uzyskiwanej poprzez odparowanie wód o wysokiej mineralizacji (zwykle solanek).

Woda chlorkowa — woda z dominacją jonu chlorkowego (Cl⁻). W wielu klasyfikacjach hydrochemicznych przewaga ta oznacza przekroczenie nawet 70% mval stężenia podstawowych anionów. Wody chlorkowe mają charakter wysoko zmineralizowanych wód słonych i solanek (wg Dowgiałły i in., red., 2002). Tu: wody, w których składzie anionowym jon chlorkowy ma największą zawartość wyrażoną w % mval.

Woda fluorkowa — woda lecznicza, swoista, zawierająca co najmniej 2,0 mg/dm³ jonu fluorkowego (F⁻) (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda glauberska — woda lecznicza mineralna, siarczanowo-sodowa, w której udział jonów siarczanowego i sodowego wynosi co najmniej po 20% mval (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda jodkowa — woda lecznicza, swoista, zawierająca co najmniej 1,0 mg/dm³ jonu jodkowego (J⁻) (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda krzemowa — woda lecznicza, swoista, zawierająca co najmniej 70 mg/dm³ kwasu metakrzemowego (H₂SiO₃; wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda kwasowęglowa — woda lecznicza, swoista, zawierająca od 250 do 999 mg/dm³ wolnego dwutlenku węgla (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda lecznicza — [1] woda podziemna, która pod względem chemicznym i mikrobiologicznym nie jest zanieczyszczona, cechuje się naturalną zmiennością cech fizycznych i chemicznych. Woda ta musi zawierać co najmniej jeden z wymienionych składników:

- rozpuszczone składniki mineralne stałe – nie mniej niż 1000 mg/dm³;
- jon żelazawy – nie mniej niż 10 mg/dm³ (wody żelaziste);
- jon fluorkowy – nie mniej niż 2 mg/dm³ (wody fluorkowe);
- jon jodkowy – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody jodkowe);
- siarkę dwuwartościową – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody siarczkowe);
- kwas metakrzemowy – nie mniej niż 70 mg/dm³ (wody krzemowe);
- radon – nie mniej niż 74 Bq/dm³ (wody radonowe); lub
- dwutlenek węgla niezwiązany – nie mniej niż 250 mg/dm³ (od 250 do 1000 mg/dm³ to wody kwasowęglowe, a powyżej 1000 mg/dm³ – szczawy).

[2] woda podziemna, w tym: lecznicza woda mineralna, słabozmineralizowana lecznicza woda swoista, lecznicza woda mineralna swoista, której skład chemiczny i/lub właściwości fizykochemiczne warunkują określone działanie lecznicze, potwierdzone empirycznie lub badaniami farmakodynamicznymi oraz klinicznymi, spełniająca wymagania jakościowe dotyczące klasyfikacji balneochemicznej oraz bezpieczeństwa zdrowotnego i przydatności do zabiegów kuracyjnych, potwierdzone świadectwem wydanym wg przepisów aktualnego rozporządzenia Ministra Zdrowia przez uprawnioną instytucję – jednostkę naukowo-badawczą (wg Ponikowskiej, red., 2015).

Woda mineralna — woda podziemna o naturalnym składzie chemicznym zawierająca co najmniej 1000 mg/dm³ rozpuszczonych składników mineralnych, pierwotnie czysta pod względem chemicznym i mikrobiologicznym (wg Ponikowskiej, red., 2015).

Woda podziemna zaliczona do kopalin — woda lecznicza, termalna i solanka (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*).

Woda radonowa — woda lecznicza, swoista, w której natężenie promieniowania jądrowego rozpuszczonych składników gazowych (głównie radonu) i/lub stałych (głównie radu) wynosi co najmniej 2 nCi/dm³ (74 Bq) (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda siarczanowa — woda z przewagą jonu siarczanowego (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda siarczkowa — woda lecznicza zawierająca co najmniej 1 mg/dm³ siarki oznaczalnej jodometrycznie, występującej w postaci siarkowodoru (H₂S), jonu hydrosiarczkowego (HS⁻), wielosiarczków (H₂S_x przy x od 2 do 6) oraz w jonie tiosiarczanowym (S₂O₃²⁻) (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda słabozmineralizowana — woda podziemna o mineralizacji ogólnej 1–3 g/dm³.

Woda stolowa — jest to woda powstała przez oddanie naturalnej wody mineralnej lub soli mineralnych zawierających co najmniej jeden składnik swoisty mający znaczenie fizjologiczne, taki jak: sód, magnez, wapń, chlorki, siarczany, wodorowęglany lub węglany do wody źródłanej albo wody źródłanej lub soli mineralnych do naturalnej wody mineralnej (wg ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. *o bezpieczeństwie żywności i żywienia*).

Woda swoista — woda mineralna lub niskozmineralizowana zawierająca jeden lub więcej składników farmakologicznie czynnych w ilościach nie niższych niż współczynniki farmakodynamiczne tych składników i/lub woda termalna (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda średniozmineralizowana (słonawa, brakiczna) — woda o mineralizacji ogólnej wynoszącej co najmniej 3 g/dm³. Lecz nieprzekraczającej 10 g/dm³, w której składzie występują w różnych proporcjach aniony: wodorowęglanowy, siarczanowy i chlorkowy, oraz kationy: wapniowy, magnezowy, sodowy i potasowy (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda termalna — woda podziemna, która na wypływie z ujęcia ma temperaturę nie niższą niż 20°C, z wyjątkiem wody pochodzącej z odwadniania wyrobisk górniczych (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*).

Woda wodorowęglanowa — woda z przewagą jonu wodorowęglanowego (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda wysokozmineralizowana (słona) — woda o mineralizacji ogólnej wynoszącej co najmniej 10 g/dm³, lecz nieprzekraczającej 35 g/dm³, której dominującymi składnikami są jony: chlorkowy, sodowy i wapniowy (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Woda zwykła (inaczej woda słodka) — woda podziemna o mineralizacji ogólnej poniżej 1,0 g/dm³.

Woda żelazista — woda lecznicza, swoista, zawierająca co najmniej 10 mg/dm³ jonu żelazawego (Fe²⁺) (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Wody dehydratacyjne — wody podziemne uwalniane z uwodnionych minerałów ilastych w procesach metamorfizmu regionalnego, diagenety regionalnej bądź przechodzenia gipsów w anhydryt (wg Paczyńskiego, Sadurskiego, red., 2007b).

Wody reliktowe paleoinfiltracyjne (kopalniane infiltracyjne) — wody podziemne powstałe na drodze infiltracji w dawnych epokach geologicznych, odcięte od współczesnego obiegu wody w przyrodzie, pozostające w całkowitej izolacji i stagnacji (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Wody reliktowe sedymentacyjne — wody podziemne powstałe w procesie dawnej sedymentacji osadów morskich i jeziornych. Uwwięzione w tych osadach trwają w nich przez wiele okresów geologicznych do dziś (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Wtlaczanie (zatłaczanie) wód do górotworu — wprowadzanie wód z odwodnień wyrobisk górniczych, wód złożowych oraz wykorzystanych wód leczniczych, wód termalnych i solanek polegające na ich wtlaczaniu otworami wiertniczymi do formacji geologicznych izolowanych od użytkowych poziomów wodonośnych (wg ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*).

Wydajność studni — objętość wody uzyskana w określonych warunkach hydrogeologicznych i technicznych oraz przy

określonej depresji zwierciadła wody podczas pompowania lub samowypływu z otworu studziennego w jednostce czasu (wg Dowgiałły i in., red., 2002).

Wytwarzanie ciekłego dwutlenku węgla — produkcja dwutlenku węgla z gazu występującego w środowisku geologicznym. Proces polegający na separacji gazu z wód podziemnych (szczaw) i jego sprężaniu w celu skroplenia.

Wytwarzanie produktów zdrojowych — tu: pojęcie stosowane w odniesieniu do warzenia soli, wytwarzania szlamów, ługów i kosmetyków oraz konfekcjonowania wysokozmineralizowanych wód leczniczych i solanek wykorzystywanych do zabiegów leczniczych – kąpeli, okładów i inhalacji.

Zasoby eksploatacyjne — ilość wód podziemnych możliwa do pobrania z ujęcia w danych warunkach hydrogeologicznych i techniczno-ekonomicznych, z uwzględnieniem zapotrzebowania na wodę i z zachowaniem wymogów ochrony środowiska (wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 18 listopada 2016 r. w sprawie dokumentacji...).

Zasoby odnawialne wód podziemnych — ilość wód podziemnych pochodzących z zasilania infiltracyjnego opadów i wód powierzchniowych oraz dopływających do granic obszaru bilansowego.

Zbiornik wód podziemnych — zespół przepuszczalnych utworów wodonośnych o znaczeniu użytkowym, którego granice są określone na podstawie parametrów hydrogeologicznych lub warunków hydrodynamicznych oraz warunków formowania się zasobów.

Złoże kopaliny — naturalne nagromadzenie minerałów i skał oraz innych substancji, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą (wg ustawy z 9.06.2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze*). Wody podziemne zaliczone do kopaliny są specyficzną grupą kopaliny, wyróżniającą się często m.in. odnawialnością zasobów oraz przemieszczaniem się (ruchem) w ośrodku skalnym. Z tego też względu zamiennie stosowany jest termin → **złoże wód podziemnych**.

Złoże wód podziemnych — zbiorowisko wód podziemnych, którego eksploatacja może przynieść korzyść gospodarczą (wg Dowgiałły i in., red., 2002). W niniejszym opracowaniu do złóż wód leczniczych zalicza się te, które zaliczono do kopaliny na podstawie aktów prawnych obowiązujących do 2011 r. (zgodnie z art. 203 ust. 1 ustawy *Prawo geologiczne i górnicze*) oraz udokumentowane w okresie późniejszym. Do grupy złóż wód termalnych zaliczono miejsca występowania wód o temperaturze na wypływie wynoszącej co najmniej 20°C i ustalonych zasobach eksploatacyjnych. Do złóż solanek zaliczono miejsca występowania wód o mineralizacji co najmniej 35 g/dm³ i o udokumentowanych zasobach eksploatacyjnych, wykorzystywane do przemysłowej produkcji soli, niebędące jednocześnie wodami leczniczymi lub termalnymi.

Opracowano na podstawie:

- Barbier E., 2002 — Geothermal energy technology and current status: an overview. *Renew. Sust. Energ. Rev.*, **6**.
- Dowgiałło J., Kleczkowski A.S., Macioszczyk T., Rózkowski A. (red.), 2002 — Słownik hydrogeologiczny. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- Górecki W. (red.), 2006 — Atlas zasobów geotermalnych formacji mezozoicznej na Niżu Polskim. AGH, Kraków.
- Mizerski W., Sylwestrzak H., 2002 — Słownik geologiczny. Wyd. PWN, Warszawa.
- Muffler L.P.J., Cataldi R., 1978 — Methods for regional assessment of geothermal resources. *Geothermics*, **7**.
- Paczyński B., Sadurski A. (red.), 2007a — Hydrogeologia regionalna Polski. T. 1. Wody słodkie. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- Paczyński B., Sadurski A. (red.), 2007b — Hydrogeologia regionalna Polski. T. 2. Wody mineralne, lecznicze i termalne oraz kopalniane. Państw. Inst. Geol., Warszawa.
- Ponikowska I. (red.), 2015 — Encyklopedia balneologii i medycyny fizykalnej. Wyd. ALUNA, Warszawa–Konstancin-Jeziorna.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 18.11.2016 r. w sprawie dokumentacji hydrogeologicznej i dokumentacji geologiczno-inżynierskiej (Dz.U. z 2016 r. poz. 2033).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 24.04.2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących projektów zagospodarowania złóż (Dz.U. z 2012 r. poz. 511).
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1301 t.j.).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2021 r. poz. 1420 t.j.).
- Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2020 r. poz. 2021 t.j.).

SKOROWIDZ NAZW UMIESZCZONYCH NA MAPIE

woj. – województwo

pow. – powiat

gm. – gmina

[inw.] – miejscowości, w których są planowane lub realizowane przedsięwzięcia związane z ujmowaniem wód zaliczonych do kopalin (zgodnie z zatwierdzonymi projektami robót geologicznych)

[otw.] – otwory badawcze, w których stwierdzono występowanie wód zmineralizowanych i/lub swoistych

[zl.] – złoża wód podziemnych zaliczonych do kopalin

[źr.] – miejscowości, w których stwierdzono występowanie źródeł wód zmineralizowanych i swoistych

Arlamów [inw.], woj. podkarpackie, pow. bieszczadzki, gm. Ustrzyki Dolne, **F9**.

Babica IG-1 [otw.], woj. podkarpackie, pow. strzyżowski, gm. Czudec, **F8**.

Baltów [inw.], woj. świętokrzyskie, pow. ostrowiecki, gm. Baltów, **D8**.

Bartoszyce IG-1 [otw.], woj. warmińsko-mazurskie, pow. bartoszycki, gm. Sępólno, **A7**.

Bełchatów [inw.], woj. łódzkie, pow. bełchatowski, gm. Bełchatów, **D6**.

Bełchatów 7 [otw.], woj. łódzkie, pow. bełchatowski, gm. Bełchatów, **D6**.

Bełżyce 2 [otw.], woj. lubelskie, pow. lubelski, gm. Bełżyce, **D9**.

Biała Wielka IG-1 [otw.], woj. śląskie, pow. częstochowski, gm. Lelów, **E6**.

Biała Woda [inw.], woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Bystrzyca Kłodzka, **E3**.

Bialka [zl.], woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Bukowina Tatrzańska, **III**.

Bialka Tatrzańska [inw.], woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Bukowina Tatrzańska, **III**.

Białogóra 1 [otw.], woj. pomorskie, pow. pucki, gm. Krokowa, **A4**.

Białopole IG-1 [otw.], woj. lubelskie, pow. chełmski, gm. Białopole, **E10**.

Biały Dunajec [inw.], woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Biały Dunajec, **III**.

Biedrzychowa H-24 [otw.], woj. dolnośląskie, pow. polkowicki, gm. Polkowice, **D3**.

Biszczka [inw.], woj. lubelskie, pow. biłgorajski, gm. Biszczka, **E9**.

Błonie [inw.], woj. mazowieckie, pow. warszawski zachodni, gm. Błonie, **C7**.

Bobrowniki [źr.], woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Szczytna, **II**.

Bodzanów GN-1 [otw.], woj. mazowieckie, pow. płocki, gm. Bulkowo, **C7**.

Borzęta IG-1 [otw.], woj. małopolskie, pow. myślenicki, gm. Myślenice, **F6**.

Brda 2 [otw.], woj. pomorskie, pow. człuchowski, gm. Przechlewo, **B4**.

Brojce IG-1 [otw.], woj. zachodniopomorskie, pow. gryficki, gm. Brojce, **B2**.

Brzegi IG-1 [otw.], woj. świętokrzyskie, pow. kielecki, gm. Chęciny, **E7**.

Brzesko [inw.], woj. małopolskie, pow. brzeski, gm. Brzesko, **F7**.

Brześć Kujawski IG-1 [otw.], woj. kujawsko-pomorskie, pow. włocławski, gm. Włocławek, **C5**.

Brzozów [inw.], woj. podkarpackie, pow. brzozowski, gm. Brzozów, **F9**.

Brzozów Las IG-1 [otw.], woj. podkarpackie, pow. brzozowski, gm. Brzozów, **F8**.

Bukowina [zl.], woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Bukowina Tatrzańska, **III**.

Bukowina Tatrzańska [inw.], woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Bukowina Tatrzańska, **III**.

Busko II [zl.], woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Busko-Zdrój, **IV**.

Busko-Północ [zl.], woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Busko-Zdrój, **E7, IV**.

Busko-Zdrój [inw.], woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Busko-Zdrój, **IV**.

Bychawa IG-1 [otw.], woj. lubelskie, pow. lubelski, gm. Bychawa, **D9**.

Byczyna 1 [otw.], woj. kujawsko-pomorskie, pow. radziejowski, gm. Dobrze, **C5**.

Bydgoszcz IG-1 [otw.], woj. kujawsko-pomorskie, pow. bydgoski, gm. Sicienko, **B4**.

Bystra IG-1 [otw.], woj. śląskie, pow. żywiecki, gm. Radziechowy-Wieprz, **F6**.

Bytów IG-1 [otw.], woj. pomorskie, pow. bytowski, gm. Czarna Dąbrówka, **A4**.

Celejów [zl.], woj. lubelskie, pow. puławski, gm. Wąwolnica, **D9**.

Chmielnik Rzeszowski [otw.], woj. podkarpackie, pow. rzeszowski, gm. Chmielnik, **F9**.

Chocholowskie Termy [zl.], woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Kościelisko, **III**.

Chocholów [inw.], woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Czarny Dunajec, **III**.

Chylin 3 [otw.], woj. lubelskie, pow. chełmski, gm. Wierzbica, **D10**.

Ciechocinek [zl.], woj. kujawsko-pomorskie, pow. aleksandrowski, gm. Ciechocinek, **C5**.

Ciecierzyn 1 [otw.], woj. lubelskie, pow. m. Lublin, gm. M. Lublin, **D9**.

Ciepielów IG-1 [otw.], woj. mazowieckie, pow. lipski, gm. Ciepielów, **D8**.

Cieplice [zl.], woj. dolnośląskie, pow. m. Jelenia Góra, gm. M. Jelenia Góra, **E2, I**.

Ciężkowice [inw.], woj. małopolskie, pow. tarnowski, gm. Ciężkowice, **F7**.

Cudzynowice [zl.], woj. świętokrzyskie, pow. kazimierski, gm. Kazimierza Wielka, **E7**.

Cychry 2 [otw.], woj. zachodniopomorskie, pow. myśliborski, gm. Dębno, **C1**.

Czaplinek IG-1 [otw.], woj. wielkopolskie, pow. złotowski, gm. Jastrowie, **B3**.

Czarna Górna źr. nr 5 [zl.], woj. podkarpackie, pow. bieszczadzki, gm. Czarna, **F9**.

Czerniawa-Zdrój [zl.], woj. dolnośląskie, pow. lubański, gm. Świeradów-Zdrój, **E2**.

Czeszewo IG-1 [zl.], woj. wielkopolskie, pow. wrzesiński, gm. Miłosław, **C4**.

Czetowice 1 [otw.], woj. lubuskie, pow. krośnieński, gm. Krosno Odrzańskie, **C2**.

Człopa 1 [otw.], woj. wielkopolskie, pow. czarnkowsko-trzcianecki, gm. Wieleń, **B3**.

Człuchów IG-1 [otw.], woj. pomorskie, pow. człuchowski, gm. Człuchów, **B4**.

Damasławek 22 [otw.], woj. kujawsko-pomorskie, pow. żniński, gm. Janowiec Wielkopolski, **C4**.

Dar Natury [zl.], woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Solec-Zdrój, **IV**.

Darłowo 2 [otw.], woj. zachodniopomorskie, pow. koszaliński, gm. Sianów, **A3**.

Dąbrówka 2 [otw.], woj. małopolskie, pow. bocheński, gm. Rzezawa, **E7**.

Debrzno IG-1 [otw.], woj. pomorskie, pow. człuchowski, gm. Debrzno, **B4**.

Dębki IGH-1 [otw.], woj. pomorskie, pow. pucki, gm. Krokowa, **A5**.

Dęblin 5 [otw.], woj. lubelskie, pow. puławski, gm. Żyrzyn, **D9**.

Dębno [inw.], woj. zachodniopomorskie, pow. myśliborski, gm. Dębno, **C1**.

Dębowiec III [zl.], woj. śląskie, pow. cieszyński, gm. Dębowiec, **F5**.

Długoleka P-6 [otw.], woj. świętokrzyskie, pow. staszowski, gm. Osiek, **E8**.

Długopole-Zdrój [zl.], woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Bystrzyca Kłodzka, **E3, II**.

Doba SOH-537 [otw.], woj. warmińsko-mazurskie, pow. giżycki, gm. Giżycko, **A8**.

Dobre Miasto 2 [otw.], woj. warmińsko-mazurskie, pow. lidzbarski, gm. Lidzbark Warmiński, **A7**.

Dobrowoda I [zl.], woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Busko-Zdrój, **IV**.

Dobródz IG-1 [zl.], woj. wielkopolskie, pow. kolski, gm. Koło, **C5**.

Dorohucza IG-1 [otw.], woj. lubelskie, pow. chełmski, gm. Siedliszcze, **D10**.

Drawno 1 [otw.], woj. zachodniopomorskie, pow. drawski, gm. Kalisz Pomorski, **B2**.

Dreżewo [inw.], woj. zachodniopomorskie, pow. gryficki, gm. Karnice, **A1**.

Drogomyśl [inw.], woj. śląskie, pow. cieszyński, gm. Strumień, **F5**.

Duszniki-Zdrój [inw.], woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Duszniki-Zdrój, **II**.

Duszniki-Zdrój [zl.], woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Duszniki-Zdrój, **II**.

Duża Wólka KGHM S-369-A [otw.], woj. dolnośląskie, pow. polkowicki, gm. Grębocice, **D3**.

Dymek IG-1 [otw.], woj. łódzkie, pow. wieluński, gm. Ostrówek, **D5**.

Działdowo 1 [otw.], woj. warmińsko-mazurskie, pow. działdowski, gm. Działdowo, **B7**.

Dziwnówek Józef [zl.], woj. zachodniopomorskie, pow. kamieński, gm. Dziwnów, **A1**.

- Dźwirzyno [inw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. kołobrzeski, gm. Kołobrzeg, **A2**.
- Folusz [źr.]**, woj. podkarpackie, pow. jasielski, gm. Dębowiec, **F8**.
- Fosowskie IG-2 [otw.]**, woj. opolskie, pow. strzelecki, gm. Kolonowskie, **E5**.
- Fredropol [inw.]**, woj. podkarpackie, pow. przemyski, gm. Fredropol, **F9**.
- Frombork IGH-1 [zl.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. braniewski, gm. Frombork, **A6**.
- Furmanowa PIG-1 [zl.]**, woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Zakopane, **III**.
- Galicjanka III – Pole 1, Pole 2 [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Gąsawa [inw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. żniński, gm. Gąsawa, **C4**.
- Gdańsk IG-1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. nowodworski, gm. Stegna, **A6**.
- Gdów 4 [otw.]**, woj. małopolskie, pow. wielicki, gm. Gdów, **F7**.
- Gidle 5 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. radomszczański, gm. Radomsko, **D6**.
- Głądy 1 [otw.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. bartoszycki, gm. Górowo Iławeckie, **A7**.
- Glinnik 3 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. lubartowski, gm. Kamionka, **D9**.
- Głębokie Kinga [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **F7**.
- Głuszycza [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski, gm. Głuszycza, **E3**.
- Gniezno [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. gnieźnieński, gm. m. Gniezno, **C4**.
- Goczalkowice-Zdrój I [zl.]**, woj. śląskie, pow. pszczyński, gm. Goczalkowice-Zdrój, **F5**.
- Gola 1 [otw.]**, woj. dolnośląskie, pow. oleśnicki, gm. Twardogóra, **D4**.
- Golina [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. jarociński, gm. Jarocin, **D4**.
- Goldap [zl.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. gołdapski, gm. Gołdap, **A9**.
- Gorzanów [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Bystrzyca Kłodzka, **II**.
- Gorzków IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. krasnostawski, gm. Gorzków, **E9**.
- Gorzów Wielkopolski IG-1 [otw.]**, woj. lubuskie, pow. Gorzów Wielkopolski, gm. Gorzów Wielkopolski, **C2**.
- Gostynin IG-1/1a [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. płocki, gm. Łąck, **C6**.
- Gostynin IG-3 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. gostyniński, gm. Gostynin, **C6**.
- Grabín 5/1 (Odra) [zl.]**, woj. opolskie, pow. opolski, gm. Niemodlin, **E4**.
- Grabowiec IG-4 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. zamojski, gm. Miączyn, **E10**.
- Grodziec [inw.]**, woj. śląskie, pow. bielski, gm. Jasienica, **F5**.
- Grodzisko 5 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. łódzki wschodni, gm. Rzgów, **D6**.
- Gronowo 1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. toruński, gm. Lubicz, **B5**.
- Hel IG-1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. pucki, gm. Jastarnia, **A5**.
- Henrykowo 1 [otw.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. lidzbarski, gm. Orneta, **A7**.
- Hermanice H-2 [otw.]**, woj. śląskie, pow. cieszyński, gm. Ustroń, **F5**.
- Horyniec [zl.]**, woj. podkarpackie, pow. lubaczowski, gm. Horyniec-Zdrój, **E10**.
- Inowrocław I [inw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. inowrocławski, gm. m. Inowrocław, **C5**.
- Inowrocław I [zl.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. inowrocławski, gm. m. Inowrocław, **C5**.
- Inowrocław II [zl.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. inowrocławski, gm. m. Inowrocław, **C5**.
- Iwonicz [zl.]**, woj. podkarpackie, pow. krośnieński, gm. Iwonicz-Zdrój, **F8**.
- Izbica IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. krasnostawski, gm. Izbica, **E10**.
- Jachranka [zl.]**, woj. mazowieckie, pow. legionowski, gm. Serock, **C7**.
- Jamno IG-3 [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. koszaliński, gm. Mielno, **A2**.
- Janików SOH-677 [otw.]**, woj. dolnośląskie, pow. oławski, gm. Oława, **E4**.
- Jaronowice IG-1 [otw.]**, woj. świętokrzyskie, pow. jędrzejowski, gm. Nagłowice, **E7**.
- Jastrzębik [źr.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Jaworze IG-1, IG-2 [zl.]**, woj. śląskie, pow. bielski, gm. Jaworze, **F5**.
- Jedlina-Zdrój [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski, gm. Jedlina-Zdrój, **E3**.

- Jedlina-Zdrój [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski, gm. Jedlina-Zdrój, **E3**.
- Jelenia Góra [źr.]**, woj. dolnośląskie, pow. m. Jelenia Góra, gm. m. Jelenia Góra, **I**.
- Jezierzyce 1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. leszczyński, gm. Włoszakowice, **D3**.
- Jeziórko 0-238 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. tarnobrzeski, gm. Grębów, **E8**.
- Jeżów IG-1 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. skierniewicki, gm. Głuchów, **D7**.
- Kaleje 5 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. średzki, gm. Zaniemyśl, **C4**.
- Kalisz [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. m. Kalisz, gm. m. Kalisz, **D5**.
- Kalisz IG-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. kaliski, gm. Opatówek, **D5**.
- Kamienica [źr.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Stronie Śląskie, **E3**.
- Kamień Pomorski [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. kamieński, gm. Kamień Pomorski, **B1**.
- Kamionki-1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. płocki, gm. Brudzeń Duży, **C6**.
- Kaplonosy IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. włodawski, gm. Wiryki, **D10**.
- Karpacz [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. Karpacz, **E2, I**.
- Karpniki [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. Mysłakowice, **I**.
- Karpniki [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. Mysłakowice, **I**.
- Kazimierza Wielka [inw.]**, woj. świętokrzyskie, pow. kazimierski, gm. Kazimierza Wielka, **E7**.
- Kędzierzyn T [otw.]**, woj. opolskie, pow. kędzierzyńsko-kozielski, gm. Kędzierzyn-Koźle, **E5**.
- Kętrzyn IG-2 [otw.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. kętrzyński, gm. Kętrzyn, **A8**.
- Kijewo 1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. chełmiński, gm. Kijewo Królewskie, **B5**.
- Kleszczów GT-1 [zl.]**, woj. łódzkie, pow. bełchatowski, gm. Kleszczów, **D6**.
- Klonowa 2 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. sieradzki, gm. Klonowa, **D5**.
- Kobylniki [inw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. inowrocławski, gm. Kruszwica, **C5**.
- Kock IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. lubartowski, gm. Firlej, **D9**.
- Koło [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. kolski, gm. Koło, **C5**.
- Koło [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. kolski, gm. Koło, **C5**.
- Kołobrzeg II [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. kołobrzegi, gm. m. Kołobrzeg, **A2**.
- Komańcza źr. nr 1 [zl.]**, woj. podkarpackie, pow. sanocki, gm. Komańcza, **F9**.
- Kombornia [źr.]**, woj. podkarpackie, pow. krośnieński, gm. Korczyn, **F8**.
- Kompina 2 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. łowicki, gm. Łowicz, **C6**.
- Konary IG-1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. inowrocławski, gm. Dąbrowa Biskupia, **C5**.
- Konin [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. m. Konin, gm. m. Konin, **C5**.
- Konin GT-1 [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. m. Konin, gm. m. Konin, **C5**.
- Konstancin [zl.]**, woj. mazowieckie, pow. piaseczyński, gm. Konstancin-Jeziorna, **C8**.
- Konstantynów [zl.]**, woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Solec-Zdrój, **IV**.
- Konstantynów Łódzki [inw.]**, woj. łódzkie, pow. pabianicki, gm. Konstantynów Łódzki, **D6**.
- Kończewice 1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. toruński, gm. Chełmża, **B5**.
- Korbielów [inw.]**, woj. śląskie, pow. żywiecki, gm. Jeleśnia, **F6**.
- Korzmin IG-3 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. hrubieszowski, gm. Dołhobyczów, **E11**.
- Korzenica 1 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. jarosławski, gm. Laszki, **E9**.
- Kościeryna IG-1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. kościerski, gm. Liniewo, **A5**.
- Kotowice M-1 [zl.]**, woj. łódzkie, pow. zgierski, gm. Zgierz, **D6**.
- Kowary [źr.]**, woj. dolnośląskie, pow. karkonoski, gm. m. Kowary, **I**.
- Kowary źr. [otw.]**, woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. M. Kowary, **E2, I**.
- Koziczyn 1 [otw.]**, woj. lubuskie, pow. ślubicki, gm. Cybinka, **C1**.
- Kozy MT-3 [otw.]**, woj. śląskie, pow. bielski, gm. Kozy, **F6**.
- Kraków P-3 [otw.]**, woj. małopolskie, pow. krakowski, gm. m. Kraków, **E7**.

- Krościenko n. Dunajcem [zl.],** woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Krościenko n. Dunajcem, **F7.**
- Krutyn [inw.],** woj. warmińsko-mazurskie, pow. mrągowski, gm. Piecki, **B8.**
- Krynica Morska IG-1 [zl.],** woj. pomorskie, pow. nowodworski, gm. Krynica Morska, **A6.**
- Krynica-Zdrój [inw.],** woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Krynica-Zdrój, **V.**
- Krynica-Zdrój [źr.],** woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Krynica-Zdrój, **V.**
- Krynica-Zdrój I [zl.],** woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Krynica-Zdrój, **F7, V.**
- Krzemianka H-1 [otw.],** woj. podlaskie, pow. suwalski, gm. Jeleniewo, **A9.**
- Krzyszowice [inw.],** woj. małopolskie, pow. krakowski, gm. Krzyszowice, **E6.**
- Krzyszowice I [zl.],** woj. małopolskie, pow. krakowski, gm. Krzyszowice, **E6.**
- Książ Wielki IG-1 [otw.],** woj. małopolskie, pow. miechowski, gm. Książ Wielki, **E7.**
- Kudowa [zl.],** woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Kudowa-Zdrój, **II.**
- Kuźmina 1 [otw.],** woj. podkarpackie, pow. przemyski, gm. Bircza, **F9.**
- Las Winiarski [zl.],** woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Busko-Zdrój, **IV.**
- Laskowice Oławskie IG-1 [otw.],** woj. dolnośląskie, pow. oławski, gm. Jelcz-Laskowice, **D4.**
- Latoszyn-Zdrój [zl.],** woj. podkarpackie, pow. dębicki, gm. Dębica, **E8.**
- Lądek-Zdrój [zl.],** woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Lądek-Zdrój, **E3.**
- Leluchów L-4 [zl.],** woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V.**
- Lesko (źródła nr 1, 4) [zl.],** woj. podkarpackie, pow. leski, gm. Lesko, **F9.**
- Leżajsk 6 [otw.],** woj. podkarpackie, pow. leżajski, gm. Leżajsk, **E9.**
- Lębork IG-1 [otw.],** woj. pomorskie, pow. słupski, gm. Potęgowo, **A4.**
- Lidzbark Warmiński GT-1 [zl.],** woj. warmińsko-mazurskie, pow. lidzbarski, gm. Lidzbark Warmiński, **A7.**
- Lipa Zdrój-1 [zl.],** woj. podkarpackie, pow. stalowowolski, gm. Zaklików, **E9.**
- Lipnica Górna 1 [otw.],** woj. małopolskie, pow. bocheński, gm. Lipnica Murowana, **F7.**
- Lipnica Mała [źr.],** woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Lipnica Wielka, **F6.**
- Lipnica Wielka [źr.],** woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Lipnica Wielka, **F6.**
- Lipowa-Sadowice [inw.],** woj. dolnośląskie, pow. strzeliński, gm. Kondratowice, **E4.**
- Lubenia [źr.],** woj. podkarpackie, pow. rzeszowski, gm. Lubenia, **F8.**
- Lubin H-7 [otw.],** woj. dolnośląskie, pow. lubiński, gm. Lubin, **D3.**
- Lusina [zl.],** woj. małopolskie, pow. krakowski, gm. Mogilany, **F6.**
- Łagiewniki [zl.],** woj. małopolskie, pow. m. Kraków, gm. m. Kraków, **E6.**
- Łagów Lubuski IG-1 [zl.],** woj. lubuskie, pow. świebodziński, gm. Łagów, **C2.**
- Łapczyca [zl.],** woj. małopolskie, pow. bocheński, gm. Bochnia, **F7.**
- Łapsze Wyżne [źr.],** woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Łapsze Niżne, **F7, III.**
- Łask [inw.],** woj. łódzkie, pow. łaski, gm. Łask, **D6.**
- Łęczna 20 [otw.],** woj. lubelskie, pow. łęczyński, gm. Ludwin, **D9.**
- Łochów IG-1 [otw.],** woj. mazowieckie, pow. węgrowski, gm. Łochów – obszar wiejski, **C8.**
- Łomnica [inw.],** woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. Mysłakowice, **I.**
- Łomnica-Zdrój [źr.],** woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **V.**
- Łowicz [inw.],** woj. łódzkie, pow. łowicki, gm. m. Łowicz, **C6.**
- Łódź [inw.],** woj. łódzkie, pow. m. Łódź, gm. m. Łódź, **D6.**
- Łubne 1 [otw.],** woj. podkarpackie, pow. leski, gm. Baligród, **F9.**
- Mac Allan 4 [otw.],** woj. podkarpackie, pow. m. Krosno, gm. Krosno, **F8.**
- Maciejowice IG-1 [otw.],** woj. mazowieckie, pow. garwoliński, gm. Maciejowice, **D8.**
- Magnuszew IG-1 [otw.],** woj. mazowieckie, pow. kozienicki, gm. Magnuszew, **D8.**
- Malbork IG-1 [otw.],** woj. pomorskie, pow. malborski, gm. Malbork, **A6.**
- Manowo 1 [otw.],** woj. zachodniopomorskie, pow. koszaliński, gm. Manowo, **A3.**

- Marcinki IG-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. ostrzeszowski, gm. Kobyła Góra, **D4**.
- Marusza [zl.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. grudziądzki, gm. Grudziądz, **B5**.
- Marynin 2 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. chełmski, gm. Rejowiec, **D10**.
- Mateczny I [zl.]**, woj. małopolskie, pow. m. Kraków, gm. M. Kraków, **E6**.
- Mężyk 1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. czarnkowsko-trzcianecki, gm. Wieleń – obszar wiejski, **C3**.
- Mielnik IG-1 [otw.]**, woj. podlaskie, pow. siemiatycki, gm. Mielnik, **C10**.
- Mielnik n. Bugiem [inw.]**, woj. podlaskie, pow. siemiatycki, gm. Mielnik, **C10**.
- Międzychód IG-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. międzychodzki, gm. Kwilcz, **C3**.
- Międzywodzie (Kamień Pomorski IG-1) [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. kamieński, gm. Dziwnów, **A1**.
- Miękinia [inw.]**, woj. małopolskie, pow. krakowski, gm. Miękinia, **E6**.
- Milianów 2 [otw.]**, woj. śląskie, pow. częstochowski, gm. Dąbrowa Zielona, **E6**.
- Milianów IG-1 [otw.]**, woj. śląskie, pow. częstochowski, gm. Dąbrowa Zielona, **E6**.
- Milik [inw.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Milik [źr.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Młynowiec [źr.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Stronie Śląskie, **E3**.
- Mniszków IG-1 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. opoczyński, gm. Mniszków, **D7**.
- Moszczenica [otw.]**, woj. śląskie, pow. wodzisławski, gm. Mszana, **F5**.
- Mszczonów [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. żyrardowski, gm. Mszczonów, **D7**.
- Mszczonów [zl.]**, woj. mazowieckie, pow. żyrardowski, gm. Mszczonów, **D7**.
- Muszyna [inw.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Muszyna [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Muszyna [źr.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Muszyna INEX [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Muszyna Zdrój [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Muszynianka III [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, Krynica-Zdrój, **V**.
- Mysiadło [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. piaseczyński, gm. Lesznowola, **C7**.
- Nadarzyn IG-1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. pruszkowski, gm. Nadarzyn, **C7**.
- Nałęczów II [zl.]**, woj. lubelskie, pow. puławski, gm. Nałęczów, **D9**.
- Nidzica IG-1 [otw.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. nidzicki, gm. Kozłowo, **B7**.
- Nieborów źródła [zl.]**, woj. podkarpackie, pow. rzeszowski, gm. Hyżne, **F9**.
- Niesiołowice IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. opolski, gm. Józefów n/Wisłą, **D8**.
- Nieświn PIG-1 [otw.]**, woj. świętokrzyskie, pow. konecki, gm. Końskie, **D7**.
- Nowa Wieś Hławecka [inw.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. bartoszycki, gm. Górowo Hławeckie, **A7**.
- Nowy Tomyśl [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. nowotomyski, gm. Nowy Tomyśl, **C3**.
- Objezierze IG-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. obornicki, gm. Oborniki, **C3**.
- Obrzycko-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. szamotulski, gm. Obrzycko, **C3**.
- Odra 1 [otw.]**, woj. opolskie, pow. brzeski, gm. Skalbmierz, **E4**.
- Odra 4 [otw.]**, woj. opolskie, pow. brzeski, gm. Olszanka, **E4**.
- Odra 5/II [otw.]**, woj. opolskie, pow. brzeski, gm. Grodków, **E4**.
- Odra 6 [otw.]**, woj. opolskie, pow. opolski, gm. Murów, **E5**.
- Okunino 1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. bytowski, gm. Miastko, **A3**.
- Olsztyn IG-1 [otw.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. olsztyński, gm. Jonkowo, **B7**.
- Oława [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. oławski, gm. Oława, **E4**.
- Opatkowice [zl.]**, woj. małopolskie, pow. m. Kraków, gm. m. Kraków, **F6**.
- Opole Lubelskie 8 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. opolski, gm. Karczmiska, **D8**.
- Orzechów 9 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. parczewski, gm. Sosnowica, **D10**.

- Ostalów PIG-2 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. przysuski, gm. Wieniawa, **D7**.
- Oświno IG-1 [otw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. stargardzki, gm. Chociwel, **B2**.
- Otwock [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. otwocki, gm. m. Otwock, **C8**.
- Owczary [źr.]**, woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Busko-Zdrój, **IV**.
- Ozimek 1,2 [otw.]**, woj. opolskie, pow. opolski, gm. Ozimek, **E5**.
- Parczew IG-10 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. radzyński, gm. Wołyń, **D9**.
- Pasłęk IG-1 [otw.]**, woj. warmińsko-mazurskie, pow. elbląski, gm. Pasłęk, **A6**.
- Pelczyn IVP [otw.]**, woj. dolnośląskie, pow. wołowski, gm. Wołów, **D3**.
- Piaseczno [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. piaseczyński, gm. Piaseczno, **C8**.
- Piastów [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. pruszkowski, gm. Piastów, **C7**.
- Piechowice-Pakoszów [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. Piechowice, **I**.
- Piestrzec [źr.]**, woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Solec-Zdrój, **E7, IV**.
- Pieszycy [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. dzierzoniowski, gm. Pieszycy, **E3**.
- Pietkowo IG-1 [otw.]**, woj. podlaskie, pow. białostocki, gm. Poświętne, **C9**.
- Piła IG-1 [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. pilski, gm. Szydłowo, **B3**.
- Pionki 2 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. radomski, gm. Pionki, **D8**.
- Piwniczna-Łomnica [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **V**.
- Piwniczna-Zdrój [źr.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **F7**.
- Plawno 1 [otw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. choszczeński, gm. Bierzwnik, **B2**.
- Płońsk 6 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. nowodworski, gm. Nasielsk, **C7**.
- Poddębice [zl.]**, woj. łódzkie, pow. poddębicki, gm. Poddębice, **D5**.
- Podhale 2 [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Szaflary, **F7, III**.
- Pokrzywna [inw.]**, woj. opolskie, pow. nyski, gm. Głuchołazy, **E4**.
- Polanica-Zdrój [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Polanica-Zdrój, **II**.
- Polanica-Zdrój [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Polanica-Zdrój, **II**.
- Polańczyk [zl.]**, woj. podkarpackie, pow. leski, gm. Solina, **F9**.
- Polichty [źr.]**, woj. małopolskie, pow. tarnowski, gm. Gromnik, **F7**.
- Polik IG-1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. sierpecki, gm. Rościszewo, **C6**.
- Polwica 1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. średzki, gm. Zaniemyśl, **C4**.
- Połczyn [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. świdwiński, gm. Połczyn-Zdrój, **B3**.
- Porąbka [inw.]**, woj. śląskie, pow. bielski, gm. Porąbka, **F6**.
- Poręba Wielka [zl.]**, woj. małopolskie, pow. limanowski, gm. Niedźwiedź, **F7**.
- Poronin [zl.]**, woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Poronin, **III**.
- Potoczek [źr.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Międzyzylesie, **E3**.
- Potrójna IG-1 [otw.]**, woj. małopolskie, pow. wadowicki, gm. Mucharz, **F6**.
- Prabuty IG-1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. kwidzyński, gm. Prabuty – obszar wiejski, **B6**.
- Przerzeczyn [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. dzierzoniowski, gm. Niemcza, **E3**.
- Przewóz 1 [otw.]**, woj. lubuskie, pow. żarski, gm. Przewóz, **D1**.
- Pułtusk 3 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. pułtuski, gm. Winnica, **C7**.
- Pyrzyce [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. pyrzycki, gm. Pyrzyce, **B1**.
- Rabe 1 [zl.]**, woj. podkarpackie, pow. leski, gm. Baligród, **F9**.
- Rabka-Zdroj [inw.]**, woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Rabka-Zdrój, **F6**.
- Rabka-Zdrój [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Rabka-Zdrój, **F6**.
- Radoszyce [inw.]**, woj. świętokrzyskie, pow. konecki, gm. Radoszyce, **D7**.
- Raducz IG-1 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. skierniewicki, gm. Kowiesy, **D7**.
- Rajcza-Plebania SWR-1 [zl.]**, woj. śląskie, pow. żywiecki, gm. Rajcza, **F6**.

Rokita IG-1 [otw.], woj. zachodniopomorskie, pow. goleniowski, gm. Przybiernów, **B1**.

Rówce 1 [otw.], woj. mazowieckie, pow. siedlecki, gm. Zbuczyn, **C9**.

Rudawka Rymanowska IG-1 [zł.], woj. podkarpackie, pow. krośnieński, gm. Rymanów, **F8**.

Ruszków IG-1 [otw.], woj. lubelskie, pow. zamojski, gm. Łabunie, **E10**.

Rybojedzko SOH-1144 [otw.], woj. lubuskie, pow. ślubicki, gm. Cybinka, **C1**.

Rymanów [zł.], woj. podkarpackie, pow. krośnieński, gm. Rymanów, **F8**.

Rytro [źr.], woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **F7**.

Rzeki IG-1 [otw.], woj. śląskie, pow. częstochowski, gm. Mykanów, **E6**.

Rzeszów (S-1, S-2) [zł.], woj. podkarpackie, pow. m. Rzeszów, gm. m. Rzeszów, **E9**.

Rzeszów [inw.], woj. podkarpackie, pow. Rzeszów, gm. Rzeszów, **E9**.

Sanok [źr.], woj. podkarpackie, pow. sanocki, gm. Sanok, **F9**.

Senisławice [źr.], woj. świętokrzyskie, pow. kazimierski, gm. Opatowiec, **E7**.

Sędziszów Małopolski [inw.], woj. podkarpackie, pow. ropczycko-sędziszowski, gm. Sędziszów Małopolski, **E8**.

Siedlec 1 [otw.], woj. łódzkie, pow. łęczycki, gm. Daszyna, **C6**.

Siedliska IG-1 [otw.], woj. lubelskie, pow. łukowski, gm. Wojcieszków, **D9**.

Siekierzyna IG-1 [otw.], woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Gródek nad Dunajcem, **F7**.

Sieradz [inw.], woj. łódzkie, pow. sieradzki, gm. m. Sieradz, **D5**.

Sieradz GT-1 [zł.], woj. łódzkie, pow. sieradzki, gm. m. Sieradz, **D5**.

Sierpc 2 [otw.], woj. mazowieckie, pow. sierpecki, gm. Sierpc, **C6**.

Siesławice [inw.], woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Busko-Zdrój, **E7 IV**.

Siomki 1 [otw.], woj. łódzkie, pow. piotrkowski, gm. Wola Krzysztoporska, **D6**.

Siwa Woda IG-1 [zł.], woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Kościelisko, **III**.

Skierniewice GT-1, GT-2 [zł.], woj. łódzkie, pow. m. Skierniewice, gm. m. Skierniewice, **D7**.

Skoraszewice 2 [otw.], woj. wielkopolskie, pow. gostyński, gm. Krobia, **D4**.

Skrajnia Rychnowska [inw.], woj. wielkopolskie, pow. kaliski, gm. Blizanów, **D5**.

Sława IG-1 [otw.], woj. lubuskie, pow. wschowski, gm. Sława, **D3**.

Słupiec GN-9 [otw.], woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Nowa Ruda, **E3**.

Słupsk IG-1 [otw.], woj. pomorskie, pow. słupski, gm. Kobylnica, **A3**.

Sochaczew [inw.], woj. mazowieckie, pow. sochaczewski, gm. m. Sochaczew, **C7**.

Sochaczew GT-1 [zł.], woj. mazowieckie, pow. sochaczewski, gm. m. Sochaczew, **C7**.

Sochaczew-1 [otw.], woj. mazowieckie, pow. sochaczewski, gm. Sochaczew, **C7**.

Sokolowsko 5 [otw.], woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski, gm. Mieroszów, **E3**.

Sokolów Podlaski [inw.], woj. mazowieckie, pow. sokołowski, gm. m. Sokolów Podlaski, **C9**.

Solec-Zdrój [zł.], woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Solec-Zdrój, **IV**.

Solina [inw.], woj. podkarpackie, pow. leski, gm. Solina, **F9**.

Solonka [źr.], woj. podkarpackie, pow. rzeszowski, gm. Lubenia, **F8**.

Sopot [zł.], woj. pomorskie, pow. m. Sopot, gm. Sopot, **A5**.

Sosnowiec IG-1 [otw.], woj. śląskie, pow. m. Sosnowiec, gm. m. Sosnowiec, **E6**.

Sosnowka źródła [zł.], woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. Podgórzyn, **I**.

Sól S-1 Miriam [zł.], woj. Śląskie, pow. Żywiecki, gm. Rajcza, **F6**.

Sól-Tężnia [zł.], woj. śląskie, pow. żywiecki, gm. Rajcza, **F6**.

Sól 5 [otw.], woj. śląskie, pow. żywiecki, gm. Rajcza, **F6**.

Stadniki IG-1 [otw.], woj. podlaskie, pow. siemiatycki, gm. Grodzisk, **C9**.

Staniszów [zł.], woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski, gm. Podgórzyn, **I**.

Stany [inw.], woj. podkarpackie, pow. stalowowolski, gm. Bojanów, **E8**.

Stara Łomnica [zł.], woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Bystrzyca Kłodzka, **II**.

- Stare Babice [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. warszawski zachodni, gm. Stare Babice, **C7**.
- Stare Bogaczowice źródła [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski, gm. Stare Bogaczowice, **E3**.
- Stare Rochowice [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. jaworski, gm. Bolków, **E3**.
- Stargard Szczeciński I [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. stargardzki, gm. Stargard, **B2**.
- Stary Wielisław [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Kłodzko, **II**.
- Strykowo 1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. poznański, gm. Stęszew, **C3**.
- Strzelce IG-2 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. hrubieszowski, gm. Horodło, **E10**.
- Strzelno IG-1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. mogileński, gm. Strzelno, **C5**.
- Sulechów IG-1 [otw.]**, woj. lubuskie, pow. zielonogórski, gm. Trzebiechów, **C2**.
- Supraśl [inw.]**, woj. podlaskie, pow. białostocki, gm. Supraśl, **B10**.
- Swarzędz IGH-1 [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. Poznań, gm. Poznań, **C3**.
- Swoszowice [zl.]**, woj. małopolskie, pow. m. Kraków, gm. m. Kraków, **F6**.
- Szaflary [inw.]**, woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Szaflary, **III**.
- Szczawa [zl.]**, woj. małopolskie, pow. limanowski, gm. Kamienica, **F7**.
- Szczawiczne II [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, Krynica-Zdrój, **V**.
- Szczawina [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Bystrzyca Kłodzka, **II**.
- Szczawina [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Bystrzyca Kłodzka, **II**.
- Szczawnica I [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowotarski, gm. Szczawnica, **F7**.
- Szczawnik-Cechini [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Szczawno 1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. rypiński, gm. Skrwilno, **B6**.
- Szczawno-Zdrój [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski, gm. Szczawno-Zdrój, **E3**.
- Szczecin IG-1 [otw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. policki, gm. Police, **B1**.
- Szczecin-Dąbie [inw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. m. Szczecin, gm. m. Szczecin, **B1**.
- Szklary IG-1 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. rzeszowski, gm. Hyżne, **F9**.
- Szklarska Poręba [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. karkonoski, gm. Szklarska Poręba, **I**.
- Szlichtyngowa 1 [otw.]**, woj. lubuskie, pow. wschowski, gm. Szlichtyngowa, **D3**.
- Szubin IG-1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. nakielski, gm. gm. miejsko-wiejska Szubin, **C4**.
- Szulec [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. kaliski, gm. Opatówek, **D5**.
- Szwejki IG-3 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. rawski, gm. Sadkowice, **D7**.
- Szymoszkowa [zl.]**, woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Zakopane, **III**.
- Ślesin IGH-1 [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. koniński, gm. Ślesin, **C5**.
- Środa IG-2 [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. średzki, gm. Środa Wielkopolska, **C4**.
- Świeradów-Zdrój [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. lubański, gm. Świeradów-Zdrój, **E2**.
- Świnoujście [inw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. m. Świnoujście, gm. m. Świnoujście, **B1**.
- Świnoujście I [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. Świnoujście, gm. Świnoujście, **B1**.
- Tarnawatka IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. tomaszowski, gm. Tarnawatka, **E10**.
- Tarnowo Podgórne GT-1 [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. poznański, gm. Tarnowo Podgórne, **C3**.
- Tarnów [inw.]**, woj. małopolskie, pow. m. Tarnów, gm. m. Tarnów, **E7**.
- Terebin IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. hrubieszowski, gm. Mircze, **E10**.
- Thuszcz IG-1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. wołomiński, gm. Jadów, **C8**.
- Tomaszów Lubelski [inw.]**, woj. lubelskie, pow. tomaszowski, gm. Tomaszów Lubelski, **E10**.
- Tomaszów Lubelski IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. tomaszowski, gm. Jarczów, **E10**.
- Tomaszów Mazowiecki [zl.]**, woj. łódzkie, pow. tomaszowski, gm. Tomaszów Mazowiecki, **D7**.
- Toruń [inw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. m. Toruń, gm. m. Toruń, **B5**.
- Toruń [zl.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. m. Toruń, gm. m. Toruń, **B5**.
- Trzebielino 1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. bytowski, gm. Trzebielino, **A4**.

- Trzebnica [inw.]**, woj. dolnośląskie, pow. trzebnicki, gm. Trzebnica, **D4**.
- Trzebnica IG-1 [zl.]**, woj. dolnośląskie, pow. trzebnicki, gm. Trzebnica, **D4**.
- Trzęsacz GT-1 [zl.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. gryficki, gm. Rewal, **A1**.
- Tuchola IG-1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. chojnicki, gm. Chojnice, **B4**.
- Turek GT-1 [zl.]**, woj. wielkopolskie, pow. turecki, gm. m. Turek, **C5**.
- Tylicz [zr.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Krynica-Zdrój, **V**.
- Tylicz I [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Ujezna 5 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. przeworski, gm. Przeworsk, **E9**.
- Uniejów I [zl.]**, woj. łódzkie, pow. poddębicki, gm. Uniejów, **D5**.
- Ursynów 1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. kozienicki, gm. Głowaczów, **D8**.
- Urzędów IG-1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. kraśnicki, gm. gm. miejsko-wiejska Urzędów, **D9**.
- Ustka [zl.]**, woj. pomorskie, pow. słupski, gm. Ustka, **A3**.
- Ustroń [inw.]**, woj. śląskie, pow. cieszyński, gm. Ustroń, **F5**.
- Ustroń [zl.]**, woj. śląskie, pow. cieszyński, gm. Ustroń, **F5**.
- Ustrzyki Dolne [inw.]**, woj. podkarpackie, pow. bieszczadzki, gm. Ustrzyki Dolne, **F9**.
- Wapienne [zl.]**, woj. małopolskie, pow. gorlicki, gm. Sękowa, **F8**.
- Wapienne INEX [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Warka IG-1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. grójecki, gm. Warka, **D8**.
- Wągrowiec [inw.]**, woj. wielkopolskie, pow. wągrowiecki, gm. m. Wągrowiec, **C4**.
- Wągrowiec IG-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. wągrowiecki, gm. Mieścisko, **C4**.
- Welnin [inw.]**, woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Solec-Zdrój, **E7 IV**.
- Welnin [zl.]**, woj. świętokrzyskie, pow. buski, gm. Solec-Zdrój, **IV**.
- Wetlina IG-2 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. leski, gm. Cisna, **F9**.
- Węgierka 6 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. jarosławski, gm. Roźwienica, **F9**.
- Wężowice IG-1 [otw.]**, woj. opolskie, pow. namysłowski, gm. Świerczów, **E4**.
- Wieliczka W-VII-16 [zl.]**, woj. małopolskie, pow. wielicki, gm. Wieliczka, **F7**.
- Wieluń [inw.]**, woj. łódzkie, pow. wieluński, m. Wieluń, **D5**.
- Wieniec [zl.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. włocławski, gm. Brześć Kujawski, **C5**.
- Wierchomla Wielka [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **V**.
- Wierchomla Wielka [zr.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **V**.
- Wierchomla Wielka źródła [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **V**.
- Wierzbica [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. legionowski, gm. Serock, **C8**.
- Wierzchlas 3 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. wieluński, gm. gm. miejsko-wiejska Wieluń, **D5**.
- Wierzchowo 9 [otw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. szczecinecki, gm. Szczecinek, **B3**.
- Wilcze 4 [otw.]**, woj. lubuskie, pow. zielonogórski, gm. Kargowa, **C2**.
- Wilcze IG-1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. bydgoski, gm. gm. miejsko-wiejska Koronowo, **B4**.
- Wilczopole 2 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. lubelski, gm. Głusk, **D9**.
- Wilga IG-1 [zl.]**, woj. mazowieckie, pow. otwocki, gm. Sobienie-Jeziory, **D8**.
- Wiśniowa [inw.]**, woj. podkarpackie, pow. strzyżowski, gm. Wiśniowa, **F8**.
- Wiśniowa 1 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. strzyżowski, gm. Wiśniowa, **F8**.
- Witkowo 1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. sępoleński, gm. Kamień Krajeński, **B4**.
- Władysławowo IG-1 [otw.]**, woj. pomorskie, pow. pucki, gm. Władysławowo, **A5**.
- Włocławek [inw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. włocławski, gm. Włocławek, **C6**.
- Wojciechów IG-1 [otw.]**, woj. opolskie, pow. oleski, gm. Olesno, **E5**.
- Wojnów W-1 [otw.]**, woj. dolnośląskie, pow. m. Wrocław, gm. m. Wrocław, **D4**.
- Wojszyce IG-3 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. kutnowski, gm. Kutno, **C6**.

- Wolin IG-1 [otw.]**, woj. zachodniopomorskie, pow. kamieński, gm. Międzyzdroje, **B1**.
- Wolczyn VIIA [zl.]**, woj. opolskie, pow. kluczborski, gm. Wolczyn, **D5**.
- Wołomin [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. wołomiński, gm. Wołomin, **C8**.
- Wólka Smolana [inw.]**, woj. świętokrzyskie, pow. konecki, gm. Smyków, **D7**.
- Wrotnów IG-1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. sokołowski, gm. Kosów Lacki, **C9**.
- Września IG-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. wrzesiński, gm. Września, **C4**.
- Wrzoski SOH-911 [otw.]**, woj. opolskie, pow. opolski, gm. Dąbrowa, **E4**.
- Wudzyń 1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. bydgoski, gm. Dobrcz, **B5**.
- Wycisłowo IG-1 [otw.]**, woj. wielkopolskie, pow. gostyński, gm. Borek Wielkopolski, **D4**.
- Wysowa [zl.]**, woj. małopolskie, pow. gorlicki, gm. Uście Gorlickie, **F8**.
- Wysowa-Zdrój [inw.]**, woj. małopolskie, pow. gorlicki, gm. Uście Gorlickie, **F8**.
- Zabartowo 1 [otw.]**, woj. kujawsko-pomorskie, pow. sępoleński, gm. Więcbork, **B4**.
- Zabłocie-Korona [zl.]**, woj. śląskie, pow. cieszyński, gm. Strumień, **F5**.
- Zaborów [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. warszawski zachodni, gm. Leszno, **C7**.
- Zadziele 1 [otw.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Chelmiec, **F7**.
- Zakopane [zl.]**, woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Zakopane, **III**.
- Zakrzew IG-2 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. lubelski, gm. Zakrzew, **E9**.
- Zakrzewo IG-3 [otw.]**, woj. podkarpackie, pow. przeworski, gm. Gać, **E9**.
- Zamość [inw.]**, woj. lubelskie, pow. Zamość, gm. m. Zamość, **E10**.
- Zaosie 3 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. tomaszowski, gm. Ujazd, **D6**.
- Zazadnia IG-1 [zl.]**, woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Poronin, **III**.
- Zbąszynek IG-1 [otw.]**, woj. lubuskie, pow. świebodziński, gm. Zbąszynek, **C2**.
- Zdrojowisko W-3 [otw.]**, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Nowa Ruda, **E3**.
- Zduńska Wola [inw.]**, woj. łódzkie, pow. zduńskowolski, gm. Zduńska Wola, **D5**.
- Zgierz [inw.]**, woj. łódzkie, pow. zgierski, gm. m. Zgierz, **D6**.
- Zgierz IG-1 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. zgierski, gm. Stryków – obszar wiejski, **D6**.
- Złockie [inw.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Złockie Z-7 [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Złoczew [inw.]**, woj. łódzkie, pow. sieradzki, gm. Złoczew, **D5**.
- Zubrzyk [inw.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **V**.
- Zubrzyk [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna-Zdrój, **V**.
- Zwierzyniec [inw.]**, woj. lubelskie, pow. zamojski, gm. Zwierzyniec, **E9**.
- Żegiestów [inw.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Żegiestów INEX [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Piwniczna Zdrój, Muszyna, **V**.
- Żegiestów-Cechini [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Żegiestów-Zdrój [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Żegiestów-Zdrój Główny [zl.]**, woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna, **V**.
- Żelechów 1 [otw.]**, woj. lubelskie, pow. rycki, gm. Kłoczew, **D8**.
- Żeromin [inw.]**, woj. łódzkie, pow. łódzki wschodni, gm. Tuszyn, **D6**.
- Żukowice 4 [otw.]**, woj. małopolskie, pow. tarnowski, gm. Lisia Góra, **E8**.
- Żychlin IG-3 [otw.]**, woj. łódzkie, pow. łowicki, gm. Kiernozia, **C6**.
- Żyrardów [inw.]**, woj. mazowieckie, pow. żyrardowski, gm. m. Żyrardów, **C7**.
- Żyrów 1 [otw.]**, woj. mazowieckie, pow. piaseczyński, gm. Prażmów, **D8**.